

İNQİLAB QULİYEV

**QUBADLIDA
QALAN
GÜNLƏR**

- 8110 -

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
Kəşfiyyatı
PREZİDENT KİTABXANASI

Bakı – "Nurlan" – 2006

Sözleri Əhməd Cavadın,
Musiqisi Üzeyir Hacıbəyovundur

İnqilab Quliyev. Qubadlıda qalan günlər.
Bakı, 2006.

QUBADLI
QALAN
GÜNLƏR

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın, şanlı Vətən!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadırız!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!

Minlərlə can qurban oldu!
Sinan hərbe meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hiş etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

Q 4702000000
N-068-2006

© "Nurlan", 2006

Kimdən bilik öyrənirsinizsə, ona hörmət edin, ona qarşı mehriban olun, kimə bilik öyrədirsinizsə, ona qarşı da mehriban olun.

Məhəmməd Peyğəmbərin kəlamı

Dəyərli ziyalı, sevimli müəllimim İbrahim İbrahimbəyli haqqında olan xatirələrim

Müəllimlər, müəllimi, müəllimlərin Şahı İbrahim İbrahimbəyli!

Təvazökar insan, həssas və incə qəlbli, hamıya incə zövqlə baxan, yanar ürəkli, bir insan haqqında yazmamaq məni daim düşündürmüş, intizarda qoymuşdur. Ürəyimin dərinliklərində iz salmış, kök atmış, uzun illər beynimdə daim dolaşan şəxsiyyət olan əziz müəllimim haqqında yazmamaq mənə daim əziyyət verirdi. Nəhayət onun haqqında ürəyimin dərinliklərində iz qoymuş sözləri yazmaq, mənə qismət oldu.

İllər keçsə də, uzun vaxt ötsə də heç vaxt, heç zaman yaddan çıxara bilmədiyim sevimli İbrahim İbrahimbəyli müəllimim qəlbimin dərinliklərində olduğundan, onun haqqında olan düşüncələrimi bildirməyi özünə mənəvi borc bildim.

Mən, 1953-cü ildə Bakı şəhərində olan V.İ.Lenin adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun coğrafiya fakültəsinə qəbul olduğum ilin noyabr ayının

İnqilab

əvvəllərində, Bakıya güclü qar yağdığından nəqliyyatın hərəkəti çətinləşmiş, adamlar əsasən piyada getməyə məcbur olmuşdular. Həmin gün mən yataqxanadan çıxıb, Sabunçu vağzalını keçib gedərkən, bizim fakültədə adını bilmədiyim bir nəfər müəllimə rast geldim, çovqunlu, qarlı gün olmasına baxmayaraq papağımı çıxarıb salam verib, getdim instituta. Mən, rayonda "Kommunist" qəzetinə abunə yazılmışdım. Bakıya gələndə qəzetin mənə çatması üçün Bakı poçtuna köçürtmüşdüm, oradan da gətirib bizim fakültənin dekanatlığından alırdım. Müəllimlər otağına gedib, qəzetimi götürmək istərkən, vağzalda salam verdim müəllim mənə yaxınlaşıb, qolumdan tutaraq, soruşdu ki, "stansiyanın yanında mənə salam verən sən idin?" Mən də cavab verdim ki, bəli mən idim. Dedi ki, "mən ikinci semestrə sizə dərs deyəcəm". Mən çox düşündüm ki, müəllim mənə niyə bu sözü deyir, dərs deyəcək, desin də.

İkinci semestrə də yəni 1954-cü ilin fevral ayından İbrahim İbrahimbəyli müəllim bizə dərs deməyə başladı.

İbrahimbəyli müəllim hər bir dərsi deyib qurtardıqdan sonra deyirdi: "uşaqlar bir şey öyrəndinizmi? Yox əgər yaxşı öyrənməmişsinizsə getmirəm" deyirdi. Bu sözləri o, hər bir mühazirəsindən sonra təkrarlayardı. Əlbəttə o, mühazirəsini heç bir kağıza, dəftərə baxmadan şifahi şəkildə aparardı. Çox vaxt tənəffüslərdə bizim suallarımıza cavab verərdi. Həmin ilin axırında semestr imtahanı günü mən bir saat gec getdim. Əlifba sırasına

İnqilab

görə familiyamın gec çağrıldığı üçün.

İçəri girərkən - İbrahim İbrahimbəyli müəllim mənə dedi ki, "İnqilab haradasan, axı mənim beşlərim qurtarı". Mən dinmədim, biletdə çəkib suallara əhatəli cavab verdim. Qiymət kitabçama beş yazmışdı. Bir gün, dayanıb mənə söhbət etdiyi vaxt İbrahimbəyli müəllimdən soruşdum ki, müəllim, mən imtahana gələrkən nə üçün mənə dediniz ki, İnqilab haradasan, niyə gec gəliрсən, axı mənim beşlərim qurtarı.

O, dedi ki, "İnqilab mən imtahan apararkən ayrı-ayrı tələbələrə müxtəlif qiymətlər verirəm, ona görə ki, imtahanda tələbələrin biliyinə əsasən beş, yaxud dörd, yada üç olanda dekanlıqda başlayırlar ki, necə oldu, əksəriyyəti beş, yaxud dörd, yada üç aldılar. Ona görə də mən tələbələrə imtahanda qiymət verərkən, üç də, dörd də, beş də yazıram ki, heç kimin sözü olmasın. Bu da sovetlər birliyinin formalizm iş prinsipidir" dedi.

İbrahim İbrahimbəyli müəllim dərs apararkən hər bir sözün mənasını izah edər, elə danışardı ki, uzun müddət həmin izahat heç kimin yadından çıxmazdı. İbrahim müəllim hər hansı ölkə, yaxud şəhər haqqında elə danışardı ki, sanki o ölkələrin, o şəhərlərin, yaxud həmin mənzərələri öz gözləri ilə görüb. İbrahimbəyli müəllim intellektual bilik mənbəyi, böyük zəka sahibi idi. İbrahimbəyli müəllim institutda tələbələr qarşısında mühazirəyə gələndə, başqa müəllimlər kimi nə sumka, nə papka gətirməzdi. Onun biliyi öz başı, öz hafizəsi, yaddaşı idi. Bir sözlə ensiklopedik biliyi idi. Biz ikinci kursda oxuyarkən, Bitki coğrafiyasını institutun direktoru (o vaxt rektor yox, direktor deyilirdi) Həbib

İnqilab

Qədirov apanrdı. Vaxtı ilə İbrahim İbrahimbəyli müəllim onun da müəllimi olmuşdur.

Alim - elmlər doktoru Həbib Qədirov bizə deyirdi ki, "uşaqlar, indi də mənim vaxtım olduqca İbrahim İbrahimbəyli müəllimin dərslərində oturub onu dinləyir, çox məlumatlar öyrənirəm, həm də sanki bilik verən, bir mənzərəni görəyəm, yaxud kinoteatrda göstərilən bir ölkəni səyahət edib çoxlu bilik əldə edirəm" deyirdi.

İbrahim İbrahimbəyli müəllimin elmi dərəcəsi yox idi. Lakin müxtəlif ixtisaslı elmlər namizədi, elmlər doktoru adı alanların elmi işlərini, o, yazmışdır. O vaxt coğrafiya fakültəsinin partiya təşkilat katibi İsaməddin Osmanov idi. Bir gün növbəti partiya iclası olması üçün elan yazmışdı. Fakültənin digər müəllimi Osman Osmanov həmin "elan" sözünün üstündən xətt çəkib, bildiriş yazmışdı. Ona görə partkom İsaməddin Osmanov iclas çağırıb ki, bəs, partiya sənədini pozublar. Odur ki, Osman Osmanov haqqında tədbir görmək istəyirdi. İclasla başlanmamışdan əvvəl, Osman Osmanov izahat yazmışdı ki, İsaməddin Osmanovun elmi ad almaq üçün, elmi işini İbrahim İbrahimbəyli yazıb, İsaməddin savadsızdır və sair. Odur ki, İbrahim İbrahimbəyli müəllimi də partiya iclasına çağırmışdılar. İlk olaraq İbrahim İbrahimbəyliyə söz verildi ki, bəs, sən İsaməddin Osmanovun elmi işini - namizədlik dissertasiyasını yazmısan.

İbrahim İbrahimbəyli qeyd etdi ki, "yoldaşlar mən elmi iş yazıb bilsəydim özüm elmi iş yazıb müdafiə edib, elmi ad alardım" deməklə özünü bu işdən uzaqlaşdırdı. Sonralar o bizə deyirdi ki, "uşaqlar

İnqilab

görürsünüz, mənim elmi dərəcəm olsaydı, həmin işi mənə sübut edib, cəzalandırardılar, ona görə də mən özüm üçün elmi iş yazıb, müdafiə etmirəm".

İbrahim İbrahimbəyli müəllimin hər bir söhbəti, hər bir danışığı elmi idi.

1902-ci ildə Şamaxı şəhərində zəlzələ olarkən evdən çıxmağa imkan olmadığı üçün anası körpə İbrahimi pəncərədən atmış, balaca körpənin bələyi ağacın budağına ilişərək qalmış, müəyyən vaxt keçdikdən sonra gəlib onu ağacdən asılı vəziyyətdə görüb, çıxarıb aparmışlar.

İbrahim İbrahimbəyli müəllim rus dilində, ədəbiyyatları gətirib bizə ələ oxuyub, tərcümə edirdi ki, sanki kitab Azərbaycan dilində yazılıb.

Bizim müəllimlər İbrahim İbrahimbəyli haqqında danışanda, fəxrə deyirdilər ki, İbrahimbəyli rus dilini ən yaxşı bilən rusalardan da ələ bilir.

İbrahim İbrahimbəyli çox sadə insan idi, hər şeydən əvvəl ələ onun geyimindən görünürdü. Çox sadə insan olduğu kimi, həm də sadə geyimli idi. İbrahim müəllim deyirdi ki, "bir gün nahar vaxtı eve gedirdim, tanış bir mollaya rast gəldim. Onu evə dəvət etdim. Getdik bir stəkan çay içəndən sonra, süfrəyə xörək gələndə molla mənə dedi ki, məni bağışla iki dəqiqəyə gəlirəm deyib getdi. Demə, molla içki hərisi olduğundan həyətdə olan bufətdən araq içib qayıtdı".

Üçüncü kursda oxuyanda Bakı şəhərində 44 nömrəli məktəbdə pedaqoji praktikada rəhbərimiz İbrahim müəllim idi. Tələbələr bir-bir dərslər deyir, sonra İbrahimbəyli müəllimin iştirakı ilə müzakirə edir, tənqidi

İnqilab

qeydlərimizi göstərirdik. Birdən, oğlanlar bir dəstəyə ayrılıb, qızları pərt etmək üçün tənqid edib, yaxşı dərslər olmadığını deyirdilər. İbrahim müəllim bunu hiss edib, bəşərçilik mövzusunda durardı.

Bir gün, nə işə, pedaqoji praktikada olduğumuz məktəbə gec getdim, gördüm ki, şəkilçəkən gətirib dərslərin müzakirəsi zamanı və sair şəkillər çəkirdilər, şəkilçəkən gedib. Mənim pərt olduğumu görüb, İbrahim müəllim uşaq göndərərək, şəkilçəkəni çağırtdıraraq, yenidən şəkil çəkdirməyi tapşırırdı.

1955-ci ilin iyun ayında Azərbaycanın ayrı-ayrı yerlərinə praktikaya gedərkən rəhbərimiz yenə İbrahim İbrahimbəyli müəllim idi. O vaxt İbrahimbəyli müəllimin oğlu Maksudda bizimlə bir yerdə, Qubada, Gəncədə, Çiraxqalada, Göy göldə, Hacıkənddə olduq. Sonra isə Daşkəsən şəhərində filizsəfləşdirmə kombinatında olduq. Demir filizini asma kanatları vasitəsilə Quşçu stansiyasına aparılmasına baxdıq. Daşkəsəndə olduğumuz günlərin bir günü, xeyli hündür olan gözəl, mənzərəli Xaçbulaq yaylağına getdiyimiz, yolda ağ marmar çıxarılan karxana ilə tanış olduq. Orada və ayrı-ayrı yerlərdə sadə və təvazökar Maksudda bizimlə o yerləri seyr etməklə Azərbaycanın füsunkar təbiətilə tanış olduq. İbrahimbəyli müəllim bəy ailəsindən olduğu üçün onu kommunist partiyasının üzvlüyünə qəbul etməmişlər.

Mən, kommunist partiyasının üzvü olduğum üçün həmişə məndən soruşurdu ki, "İnqilab partiya iclaslarında danışsanmı?" Mən də cavab verirdim ki, bəli danışaram. Ancaq o, bilirdi ki, demokratiya

İnqilab

olmayan yerdə danışmaq o qədər də asan deyil. Mən, bilirdim ki, o, Sovet quruluşuna, kommunist partiyasına nifrət edir.

İbrahim müəllim boş vaxtlarında istər böyüklər, istərsə də gənclər üçün çox çətin krasvordları rus jurnallarından, ya da Azərbaycan qəzet və jurnallarından götürüb həll edirdi. Özü də o, bütün fənləri dərindən bilirdi. Bir də baxırırdı ki, o, ən çətin riyazi məsələləri həll edir.

İbrahim müəllimin əsas iş yeri Lenin adına Pedaqoji İnstitut olmasına baxmayaraq Respublikada etnoqrafiyanı bilən mütəxəssis müəllim olmadığından, onu dəvət etmişlər Bakı Dövlət Universitetində bu fənni tələbələrə tədris etmək üçün. Bizə dərs dediyi illərdə İbrahim İbrahimbəyli müəllim ələ olurdu ki, bir ay instituta gəlmirdi.

Sonradan mənə deyirdi ki, "İnqilab bilirsənmi mən, harada idim?" Mən də cavab verirdim ki, xeyr bilmirəm. O, deyirdi ki, "ayn-ayn illərdə mənə həm institutdan, yaxud akademiyaqandan məcbur edirlər ki, get elmi iş yaz, müdafiə et. Odur ki, mənə ayrı-ayrı vaxtlarda Tbilisiyə ezam edirlər ki, get orada arxivdən və başqa yerlərdən məlumatlar yazıb, toplayıb gətir dissertasiya yaz, müdafiə et."

Mən də məcbur olub ezamiyyə vəzifini götürüb Tbilisiyə gedib bir neçə gün həmin şəhərdə gəzib qayırdım evə. Yaxud Tbilisiyə getməyib evdə oturub ayrı-ayrı işlərlə məşğul olub, vaxt qurtarandan sonra, instituta qayıdıram ki, bəs ezamiyyə müddəti qurtarıb, gəlmişəm".

İbrahim müəllim deyirdi ki, "Bir dəfə mağazindən bir palto aldım, müəllim yoldaşlar gəldilər ki, İbrahim müəllim mübarəkdir, sağlığına qismət, bir qonaqlıq, getdik bir dəstə ilə qonaqlıq verdim. Səhəri gün yenə bir qrup yoldaşlar gəldilər ki, İbrahim müəllim mübarək olsun, sağ-salamatlıqla geyin, bir qonaqlıq, yenə getdik restorana yemek, içmək, o biri gün məni tanıyan yoldaşlar gəldilər ki, İbrahim müəllim paltonuz xeyirli olsun, sağlığınıza qismət, bir qonaqlıq ver şirinliyinə, yenə beş-altı nəfər yığışib getdik restorana". Beləliklə, İbrahim müəllim deyir ki, "qonaqlıqları hesabladım ki, paltoya verdiyim puldan xeyli artıq, qonaqlığa xərcləmişəm".

İbrahim müəllim bax belə qəlbi təmiz, mərd, xeyirxah insan idi. Elə bu ürəyi yanımliğin nəticəsi idi ki, sonralar cibindən, əlindən voleykordin, volidol əskik olmurdu.

Mən institutu bitirib rayona gəldim. Həmin dərs ilinin yanvar kanikulunda Bakıya gəlib, oxuduğum instituta gəldim, İbrahimbəyli müəllimi görmək üçün. İbrahim müəllim məni görərkən dedi ki, "İnqilab, bilərəm Bakıya gəlib məni görməmiş getmərsən" əlbəttə elədir dedim. Gedib oturduq, çox mehribançılıqla söhbət etdik. İbrahim İbrahimbəyli müəllimlə mənim birlikdə çoxlu xatirə şəkillərimiz var idi. Çox təəssüf ki, o şəkillər də işğal olmuş rayonumuzda - Qubadlıda qaldı.

Hani o günlər, haradasan mənim nur çöhrəli müəllimim? İnanmıram yoxluğuna, inana bilmirəm. Heç vaxt inanmayacağam da. Mənim əziz müəllimim, həmişə qəlbimdəsən. Ruhun şad olsun, əziz

müəllimim!

Məni, illər uzununu düşündürən, bir də budur ki, axı necə ola bilir ki, heç olmasa İbrahim İbrahimbəyli müəllim haqqında ikdə bir dəfə, ad gününü və ya ölüm gününü yada salıb əziz xatirəsi mətbuatda, radio və televizorda verilməsin?

Bircə ondan toqdaqlıq tapıram ki, İbrahim İbrahimbəyli müəllimin dünya şöhrətli Məhsud İbrahimbəyov və Rüstəm İbrahimbəyov kimi tanınmış, məşhur oğulları var, şükür ilahi, Allah, onları hiş etsin, qorusun, İnşallah!

OLANLAR, OLMUŞLAR

İnqilab İsa oğlu Quliyev 1932-ci ildə Qubadlı rayonunun Korcalanlı kəndində anadan olmuşdur. 1950-ci ildə Qubadlı şəhər orta məktəbini, 1957-ci ildə Lenin adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun coğrafiya fakültəsini bitirmişdir. 1957-ci ilin sentyabr ayından arası kəsilmədən müəllim, 1981-ci ildən 1993-cü ilin aprel ayına qədər, işlədiyi şəhər orta məktəbinin təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini işləmişdir. 1993-cü il avqustun 31-də Qubadlı işğal olduğdan sonra Sumqayıt şəhərində müəllimlər yığışaraq, şagirdləri toplayaraq, öz məktəblərini açmışlar. Hazırda həmin məktəbin ali dərəcəli müəllimidir.

Uzun illər qəlbində yaşatdığı ali məktəb müəllimi haqqında qeydlər, türk dünyası, Azərbaycanın bütövlüyü, Qubadlı rayonu, anadan olduğu kənd, oxuduğu və işlədiyi orta məktəb, bir çox məqamlar, yüzlərlə sualın cavabı, Qubadlının bir çox şəxsiyyətləri haqqında qısa seçiyələri çatdırmağa çalışmışdır...

Bu kitabı itfah edirəm.

Bu kitabı, 1988-ci ildən başlayaraq, ermənilərin Dağlıq Qarabağ münaqişəsi deyə səsləndirdikləri, əslində isə erməni işğalçılarının Azərbaycan torpaqlarını zəbt etmək uğrunda apardıqları məkrli niyyətlərini həyata keçirmək üçün, o cümlədən Qubadlı torpaqlarını zəbt etmək niyyəti ilə ərazimizə hücumları vaxtından ta işğal etdikləri günlərədək Qubadlıda oğlum Kamal olmaqla eləcə də Azərbaycan torpaqlarının digər ərazilərində döyüşərək, canlarını vətən yolunda, xalq yolunda vermiş - şəhid olmuşların xatirəsinə ithaf edirəm.

Qoy, ruhları şad olsun!

Müəllifdən

Kitabı yazmaq fikri nədən yarandı?

Kitabın əvvəlindəki, xatirələrim uzun illər məni bu işə sövq etdirmiş, düşündürmüşdür. Bu mövzunu yazmaqla, özümdə sanki bir yükün azaldığını yüngüllüyünü hiss edirəm.

Türk xalqlarının tarixi, yayılması səbəbləri, dövlət və qurumları, onların paytaxtları və sahələri, bir sıra xadimləri haqqında, Azərbaycanın bütövlüyü, bir çox elm xadimləri, anadan olduğum kənd, oxuduğum və işlədiyim məktəb, Qubadlı məktəbində oxuyanlar, işğalçı ermənilər, elmi məlumatlar və ayrı-ayrı şəxsiyyətlər haqqında müəyyən məlumatları çalışmışam ki, xalqımıza çatdırım.

Məqsədim bədii əsər yaratmaq yox, bəzi hadisələrin xronologiyasını sizlərə çatdırmaqdır.

Ayrı-ayrı elmlərə aid, xüsusilə coğrafiya fənninə aid olan sualların cavabları hər hansı bir test üsulu ilə imtahan verən gəncə kömək edərsə, mən özümü daxilən xoş təbəssümlü görərdim.

Müharibə aparan bir regionun sakinini kimi eşitdiklərimi, gördüklərimi və bildiklərimi qələmə almağa çalışmışam. Kitab geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Mən, Bakıda bir neçə qəzetə müsahibə verəndə də, televiziya ilə çıxışında da, eləcə də Rayon İcra Hakimiyyətinin işğalla əlaqədar təşkil etdiyi yığıncaqlarda da, Qubadının qeyrətli oğları və qızlarının fədakarlığına baxmayaraq, işğal olunmuş başqa rayonlar kimi Qubadının da siyasi oyunların qurbanı olduğunu demişəm.

Sumqayıt şəhərində İcra Hakimiyyətinin, Nərimanov adına klubda təşkil olunmuş yığıncağında mən çoxşad edərək dedim ki, indi haradadır Qubadlıda olan briqada komandiri, orada olan batalyon komandirləri, işğal günlərində

Prezident aparatının həmin bölgəyə təhkim olunmuş nümayəndəsi Abbas Abbasov cənabları niyə burada iştirak etmirlər? Kürsüyə yaxın oturan Respublikanın Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin nümayəndəsi, mənim eşitdiyim səsle dedi ki, "müəllim, xahiş edərim, çoxsınız çox da qızıqdıncı olmasın". Ancaq mən çoxımı o stildə davam etdirdim.

Hər bir adam öz peşəsinə uyğun söz söyləyir, mən də deyirəm, ələ il olub ki, bir ildə bizim məktəbdən 8 nəfər, mən dərs apardığım, ixtisas fənni üzrə ali məktəblərə imtahan verib qəbul olublar. Bu barədə rayon qəzetində geniş məqalə dərc olunmuşdur.

Mən müəllimi olduğum bir çoxları indi alim, professor, elmlər doktoru, hətta Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü olanı da var.

Türk xalqlarının yayılmasının tarixi zarurəti və səbəbləri

Bəşəriyyətin ön Asiyada yaranması fikri bütün mütəxəssislər tərəfindən qəbul edilərsə də, hansı millətin harada "yerli və ya gələn" olmasını sübut etməyə çalışan və bəzən bundan hətta siyasi məqsədlər üçün istifadə edənlər də az deyil. Bu baxımdan türklərin ana yurdu və yayılması haqqında məlumatı bilmək maraqlıdır. Bəzi tarixçilər Çin mədəniyyətinə əsaslanaraq türklərin ana yurdunun Mərkəzi Asiya olduğunu qəbul edirlər. Onların fikrinə əsaslanaraq VII əsrdə Mərkəzi Asiyada məskunlaşan türklər üç istiqamətdə: Şimali-Şərqi Asiyaya, Urala və Qərbe (Kiçik Asiyaya) doğru hərəkət etmişlər. Həmin dövrlərdə türklərin yayılmasını göstərən sxem tərtib etmək çox çətin bir iş idi. Çünki onlar lap qədimlərdən geniş əraziyə malik olmuşlar. Təxminən 12 milyon kv km ərazini əhatə edən, farslar tərəfindən Turan, yunanlar tərəfindən Skifiya, çinlilər tərəfindən Beyxu adlandırılan bu əraziyə türklərin qərbdən - Mesopatamiyadan keçməsinə iddia edənlər də var. Onların (Oppert, Roulinson, Lenorman və s.) fikrinə ilk "mədəni xalq" hesab edilən şumerlər türklərin əcdadlarıdır.

Bəs türklərin bir yerdən başqa yərə köçməsinə nə səbəb olmuşdur?

1. Türklərin köçməsinin əsas səbəbi iqtisadi vəziyyətlə əlaqədardır. Əsasən, heyvandarlıqla məşğul olan türk tayfaları yeni otlaqlar axtarmaq məqsədilə daima yerlərini dəyişmişlər. Onlar əhalisi olmayan və ya çox az olan ərazilərdə məskunlaşmışlar.

2. Yerdəyişməyə təsir edən ən güclü amillərdən biri əhəlinin sürətlə artması olmuşdur.

3. Hakimiyyətdə olmayan digər tayfaların cəsur igidləri, dövlətin fəaliyyətindən narazı olanlar uzaqlarda boş əraziləri özlerine vətən seçib, artıb-tərəyir və yeni dövlət qururdu.

4. Türklərin yaşadığı ərazilərdə tez-tez baş verən quraqlıq ehalinin həyat səviyyəsinə mənfi təsir göstərdiyindən.

5. Asılı yaşamağı sevməyən, türk xalqları həmin ərazilərdən köçüb gəldilər.

6. Yeni ölkələr zəbt etmək, gələcək nəsillərin geniş ərazilərə malik olmaq istəyi, türkləri bütün istiqamətlərə doğru hərəkət etməyə sövq etmişdir.

Türk xalqlarının dünya elm və mədəniyyətində rolu olduqca böyükdür.

Türklərin dünya mədəniyyətində çox yüksək mövqə tutmasına e.ə. V yüzilliyə aid edilən, tarixdə öz zənginliyinə görə Misir ehtimallarıdan sonra ikinci yer tutan "Altun geyimli adamın məzarı" (Alma-Atanın 50 km-liyindədir) sübut edir. Mazarda 5000-ə yaxın saf qızıl parçası, gümüş qablar, maral, at şəkilləri əks olunmuş nəfis kəmərlər, qılınc, qalxan və s. var. Ən başlıcası isə gümüş kasanın üzərində Orxan əlifbası ilə türk yazılarının aşkar edilməsi idi. Bu türklərin yalnız VI-VII əsrlərdən etibarən yazılı mədəniyyətə malik olması iddiasının əsassız olmasını sübut edir.

— Sənətkarlığın ayrı-ayrı sahələrində (xalçaçılıq, zərgərlik) türk dəst-xətti xüsusi yer tutur.

Avropada elmlərin inkişaf etmədiyi vaxtlarda şərqdə, eləcə də türk sultanatlarında elmin müxtəlif sahələri - riyaziyyat, astronomiya, həndəsə və s. sürətlə inkişaf edirdi. Dünyanı öyrənmək, dərk etmək məqsədi ilə səfərə çıxan səyyah və coğrafiyaçılara şərait yaradılırdı.

Türk dövlət və qurumları haqqında

Dünyanın müasir siyasi xəritəsində türk dövlət və qurumlarının yerləşməsinə araşdırmaq üçün tarix boyunca mövcud olmuş türk dövlətləri haqqında bəzi məlumatları bilmək vacibdir. Bu qurumlar xaqanlıq, sultanlıq, bəylik, atabəylik, xanlıq və s. adlarla mövcud olmuş və tarix səhnəsini tərk etmişlər. Müasir dövrdəki respublika, muxtar respublika, vilayət, rayonlar və s. əslində mövcud olmuş türk dövlətləri qurumlarının keçmiş inzibati vahidlərinin yeni formasıdır. İndiyədək mövcud olmuş türk qurumlarının bəziləri çox böyük ərazilərə malik olmuşlar. Asiya Hun dövləti (e.ə. IV əsr), Səlcuq, Qaraqoyunlu, Ağqoyunlu dövlətləri (XI-XIV əsrlər), Osmanlı, Teymur, Səfəvi dövlətləri (XIII-XX əsrlər) ayrı-ayrı vaxtlarda Avrasiya materikində geniş əraziləri və hətta Afrikanın şimal hissəsini tutmuşlar. Bütün imperiyalar kimi türk imperiyaları da çoxlu xırda türk dövlətlərinə parçalanmışdır. Bu türk dövlətləri bəylik, xanlıq, bəzən onları yaradan başçıların adı ilə adlandırılmışdır. (Səlcuq dövləti, Qaraman bəyliyi, Eldəgizlər atabəyliyi, Özbək xanlığı və s.) Bəzən kiçik ərazisi olan bəyliklər qüvvətlənir, böyüyərək ətraf əraziləri öz tabeliyinə keçirir və böyük dövlətlərə (məs. Səlcuq bəyliyinə yerində Osmanlı dövləti) çevrilmişdir. Proses bəzən də bunun əksinə (məs. Teymurlilər dövlətinin yerində xanlıqların - Uz, Özbək, Kırım və s. yaranması olmuşdur). Bütün hallarda tarix boyu dünya dövlətləri sırasında ən azı bir müstəqil türk dövləti olmuşdur.

Köklü dəyişikliklər dövrü adlandırılan müasir dövrdə, Türkiyə Cumhuriyyətindən başqa, yeni bir qrup müstəqil türk dövlətləri yarandı. Rusiya Federasiyasında baş verən ictimai-siyasi dəyişikliklər həmin ölkədə yerləşən 10-dan çox türk dövlət qurumlarına bəzi sahələrdə müstəqil

İnqilab

faaliyyət göstərmək imkanı yaradı. Keçmiş SSRİ tərkibində türk qurumundan Azərbaycan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Türkmənistan tam müstəqil dövlət olub, dünya birliklərində təmsil olunurlar. Bundan əlavə 6 muxtar qurum (Tatanstan, Başqırdıstan, Çuvas, Saxa-Yakutiya) Altay və Tuva özfəni respublika elan etmişlər.

Kabarda - Balkarıstan, Qaraçay-Çerkez və Xakasiya respublikaları da özünün idarəetmə hüququnda dövlət qurumlarına mülkdirlər. Bu dövlətlərdən başqa Şimali Kipr Türk Cumhuriyyəti, Çin Xalq Respublikasının tərkibində Sintszyan - Uyğur Muxtar rayonu mövcuddur.

Bir sıra türk xalqları (qurumlar, Kırım tatarları, Axısqa türkləri, qaqauzlar, noqaylar, şorlar, karaimlər, kımçaklar və s.) dövlət qurumuna mülk deyillər. Lakin onların hər hansı ərazidə cəmləndiyi yerlərdə öz dilində məktəb, mətbuat, mədəniyyət evləri açmaq hüququ vardır.

Türk dövlət və qurumlarının paytaxtları və sahələri

Dövlət və qurumların adı	Paytaxtı	Sahəsi
Azərbaycan Respublikası	Bakı şəhəri	86,5 min kv km
Altay Respublikası	Barnaul	92,6 min kv km
Başqırdıstan Respublikası	Ufa	143,6 min kv km
Qazaxıstan Respublikası	Astana	2717,3 min kv km
Qaraçay-Çerkez Respublikası	Çerkəzək	14,3 min kv km
Qırğızıstan Respublikası	Bişkək	198,5 min kv km
Kabarda-Balkarıstan Respublikası	Nalçık	12,5 min kv km
Özbəkistan Respublikası	Daşkənd	447 min kv km

İnqilab

Saxa (Yakutiya) Respublikası	Yakutsk	3103,2 min kv km
Sintszyan-Uyğur Muxtar rayonu	Urumçi	1.500 min kv km
Taymır (Dolqa-Nen) Mux. mah.	Dudinka	862,1 min kv km
Tatanstan Respublikası	Kazan	68,0 min kv km
Tuva Respublikası	Qızı	170,5 min kv km
Türkiyə Respublikası	Ankara	780,6 min kv km
Türkmənistan Respublikası	Aşgabad	485,1 min kv km
Xakasiya Respublikası	Abakan	51,9 min kv km
Çuvas Respublikası (xristian)	Çeboksarı	18,3 min kv km
Şimali Kipr Türk Cumhuriyyəti	Nikosiya	3,4 min kv km

Avropa qitəsi dövlətlərində yaşayan türklər:

Bolqarıstan - Sofiya - 2 mln,
Rumıniya - Buxarest - 150 min,
Yunanıstan - Afina - 120 min,
Ukrayna - Kiyev - 1 mln,
Moldova - Qaqauzlar (xristiandır) - Kiqinyov - 200 min,
Gürcüstan - Tbilisi - 500 min nəfər,
Asiya qitəsi üzrə:
Əfqanıstan - Kabul - 3 mln,
İran - Tehran - 30 mln,
İraq - Bağdad - 2 mln,
Suriya - Dəməşq - 300 min nəfər.

Aleksey Romanovdan sonra oğlu Fyodor Alekseyeviç hakimiyyətə (1676-1682) gəlmişdi. Onun ölümündən sonra isə 1682-ci ildə on yaşında olan qardaşı I Pyotr çar elan olunmuşdu. Lakin ölkəni faktiki olaraq I Pyotrın böyük bacısı Sofiya idarə edirdi. 1689-cu ildə Sofiya streleslərin köməyi ilə hakimiyyəti ələ almağa cəhd etdi, lakin müvəffəqiyyətsizliyə uğradı. Qalib gələn I Pyotr Sofiyarı monastrə göndərdi.

Bu dövrdə Rusiyanın inkişafı üçün iqtisadi-siyasi və hərbi sahədə lazımı islahatların keçirilməsi zərurəti yaranmışdı. I Pyotr ilk növbədə Qara dəniz sahillərini ələ keçirmək, gələcəkdə də İstanbulu və boğazları tutaraq Aralıq dənizinə çıxmağa can atırdı. I Pyotrın 1695 və 1696-cı illərdə cənuba olan hərbi yürüşlərinin birincisi uğursuz oldu. Lakin ikinci yürüş nəticəsində türk qalası Azov ələ keçirildi.

I Pyotr gələcəkdə Osmanlı dövləti ilə müharibəni davam etdirmək üçün müttəfiqlər axtarırdı. Bu məqsədlə 1697-1698-ci illərdə Qərbi Avropaya "Böyük elçilik" göndərildi.

I Pyotr Avropa dövlətlərinin Osmanlı dövlətinə qarşı böyük ittifaqını təşkil etmək planını həyata keçirə bilmədi. Ancaq Polşa, Saksoniya və Danimarka ilə İsveçə qarşı koalisiya yaratmaq mümkün oldu (1699). Bu koalisiya Şimal ittifaqı adını aldı.

Şimal ittifaqı ilə İsveç arasında 1700-cü ildə başlanan müharibə 21 il (1700-1721) davam etdi. Bu müharibəyə Şimal müharibəsi deyilirdi. Müharibəyə əvvəlcə Danimarka və Polşa başladı. Onların hücumları ilk vaxtlar uğurla gedirdi. Rusiya müharibəyə bir qədər gec qoşuldu. I Pyotr cənub sərhədlərinin təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə

Osmanlı imperiyası ilə 1700-cü il iyunun 3-də İstanbul sülh müqaviləsini bağladı. Müqaviləyə əsasən Azov qalası Rusiyaya keçirdi.

Bu hadisədən dərhal sonra I Pyotr 1700-cü ilin avqustunda İsveçə müharibə elan etdi. Müharibənin başlanğıcı Rusiya üçün uğursuz oldu. 1700-cü ilin noyabrında rus ordusu Narva qalası yanında İsveç kralı XII Karl tərəfindən darmadağın edildi.

XII Karl Polşa kralı II Avqustun üzərinə hücumə keçdi. I Pyotr bu fürsətdən çox maharətlə istifadə etdi. O, təcili olaraq və böyük sayda ordunu bərpa etməyə və yenidən qurmağa başladı.

1701-ci ildə rus ordusu İsveç qoşunlarını iki dəfə məğlub etdi. Neva çayı boyunca olan torpaqların işğalı başa çatdırıldı. 1703-cü ildə Neva çayının mənsəbində yeni şəhərin - Sankt-Peterburqun inşasına başlanıldı. Beləliklə, "Avropaya pəncərə" açılmış oldu.

I Pyotr 1708-ci ilin sentyabrında Lesnaya kəndi yaxınlığında İsveç korpusunu məhv etdi. O, sonralar bu döyüşü "Poltava döyüşünün anası" adlandırmışdı. 1709-cu ilin iyununda Poltava döyüşündə ruslar İsveç ordusu üzərində qələbə çaldılar.

I Pyotr XII Karlı təqib etmək bəhanəsi ilə Qara dəniz ətrafındakı Osmanlı torpaqlarına soxulmaq qərarına gəlmişdi. Lakin 1711-ci ilin yayında Moldaviya və Valaxiyaya osmanlılardan əvvəl daxil olmağa can atan, ələcə də Dunay çayındakı keçidləri tutmaq niyyətində olan I Pyotrın qoşunları Prut çayı sahilində mühasirəyə düşdü. Osmanlı baş komandanı rus ordusunun ağır vəziyyətdə olduğunu bilmirdi və buna görə də sülh bağlamağa razı olmuşdu. 1711-ci il iyulun 12-də bağlanmış müqaviləyə görə Azov qalası Osmanlı dövlətinə qaytarıldı.

1721-ci ildə I Pyotra imperator titulu verildi, Rusiya isə

rəsmi surətdə Rusiya imperiyası adlanmağa başladı.

Ölkə 8 quberniyaya bölünmüşdü. Quberniyalara başçılıq edən qubernatorlar bilavasitə ali hakimiyyətə tabe idilər.

Dövlətdə ali hakimiyyət I Pyotrun əlində cəmləşmişdi.

1725-ci il yanvar ayında I Pyotr vəfat etdi.

I Pyotr vəfatından bir neçə ay əvvəl "Vəsiyyətnamə" yazmışdı".

I Pyotrun "Vəsiyyətnamə"si

... Bütün övladları bir-birindən sonra Avropa ölkələrində hökmran olacaqdır. Çünki Avropanın bütün dövlət quruluşu köhnəlmiş və qocalmışdır. Lakin rus sultanəti inkişaf edir. Biz bu inkişafı ağılla tapmışıq. Mən aşağıdakı "Vəsiyyətnamə"mi vəsiyyət şəklində yazıram ki, gələcək nəsilərimizin əlində təlimat olsun:

1. Rus dövləti həmişə müharibə müvazineti hazırlamalı və çalışmalıdır ki, bu hazırlıq Rusiyanın tərəqqisinə səbəb olsun.

2. Mümkün qədər Avropa dövlətlərindən müharibə vaxtında hərbi sərkərdələri, sülh zamanı isə elm adamlarını Rusiyaya cəlb etməli.

3. Avropa ölkələri arasında fitnə-fesad törətmək, ziddiyyət salmaq və bu işdə onların biri ilə əlbir olmaq lazımdır. Xüsusilə, Alman xalqı arasındakı ixtişaşlarda fəal mövqe tutmağa çalışmalı. Çünki onlar bizimlə həmsərhəd və bitişikdir.

4. Polşada ixtişaş və qarışıqlıq salmalı, onların əyanlarına xəsislik etmədən rüşvət verib, dəyanətini pozmalı, dövlət işlərinə zərbə vurmaq, Moskvadan əsgər gətirib orda yerləşdirməli, əgər başqa dövlətlər bizim bu tədbirlərimizə etiraz edərlərsə, Polşadan bir parça kəsib onlara sükut payı verməli, iş tamam olandan sonra isə o parçanı geri almalı, rus sultanəti möhkəmləndirməli.

5. Mümkün qədər İsveç, Norveç ölkələrindən bir istinad məntəqəsi əldə etməli. Onların valisi əlimizdə olarsa, çalışın ki, İsveç, Norveç, Danimarkaya düşmənçilik toxumu səpin.

6. Rusiya şahzadələri həmişə Almaniya əsilzadələrindən, nüfuzlu adamlardan, valilərdən, rütbə

sahiblerinden qız almağı unutmamalıdır. Belə qohumluq bize həmişə fayda verir.

7. İngilis hökuməti ilə ittifaqda olub, əlaqəni möhkəmləndirin. Çünki ticarət işində və dövlətin idarə edilməsində bu, fayda verir. Gəmi qayımağa gerek olan bütün ləvazimat onlardan alınacaqdır. Bu əlaqə həm silah, həm də gəmiçilik üçün faydalıdır.

8. Rusiya dövlətinin hüququ Avropadan şimala Baltik dənizinə, cənubdan isə Qara dənizə qədər olmalıdır. Bunu mühafizə etmək və rus sərhədini genişləndirmək övladların vəzifəsidir.

9. Rusiya dövlətini o zaman dünya dövləti adlandırmaq olar ki, onun paytaxtı Asiya və Avropa xazinələrinin açarı olan İstanbul olsun. Tez və yerli-yerində çalışıb, İstanbula sahib olan şah dünyada ilahi şah olacaqdır. Bu məqsədi həyata keçirmək üçün həmişə Türkiyə ilə İran arasında fitnə-fesad töretmək, dava-dalaş yaratmaq lazımdır. Bu işdə sünnü və şiə məzhəbləri arasındakı ixtilafın böyük, kəskin silah və basılmaz ordudur. Rusiya nüfuzunu Asiyada qaldırmaq üçün sünnü-şiə ixtilafını yaxşı bir vasitədir. Türkiyə ilə İran dövlətləri arasındakı müvazinəti fitnə-fesadla ələ pozmaq lazımdır ki, onlar bir-biri ilə dil tapa bilməsinlər. Həm İran, həm də Türkiyənin Avropa xalqları ilə təmas tapmağa imkan verməmək. Əgər bu ölkənin müsəlmanları göz açıb hüquqlarını qansalar, o, bizə böyük zərbə olar. Həm Türkiyə, həm də İranın din xadimlərini ələ almaq və onlar vasitəsi ilə sünnü-şiə ixtilafını qızıqdırmaq lazımdır. İslam əqidəsini Asiyadan uzaqlaşdırmaq, xristian dini əqidəsini və mədəniyyətini orada ciddi təbliğ etmək, yaymaq zəruridir.

Azərbaycanın bütövlüyü

Vətənim Azərbaycandır!

Ulularımızın müqəddəs əmanətidir - Vətən!

Atalarımızın hər bir Vətən övladına müqəddəs əmanətindən aziz yadigarı - Azərbaycan!

Vətən mənim tərcümeyi-halım, şanlı keçmişim, bu günüm, sabahım, əbədiyyətim, şan-şöhrətim namusum, qeyrətim, əylməz vüqarım, qürurum, varlığım, bəxtim-taleyim, gücüm-qüdrətim, arxam, dayağım, əbədi sığınacağım, son mənzilimsən Azərbaycan!!!

Bol sərvətli, min nemətli, Qızıl körpülü, Oğuz dənizli, qədim dövlətlər diyarı - Azərbaycan!..

Müstəqil, azad, sivil ölkəm - Azərbaycan!

Azərbaycanın sahəsi 221 min kv km-dən artıq olmuşdur. Bundan 135 min kv km-i Cənubi Azərbaycan - mərkəzi Təbriz şəhəri olmaqla - İran Azərbaycanıdır ki, burada 30 mln. azərbaycanlı yaşayır.

Hazırda Azərbaycanın sahəsi 86,6 min kv km-dir. Ərazimiz şimaldan cənuba 400 km, qərbdən şərqə isə 500 km məsafədə uzanır, 38°25' - 41°55', şimal enlikləri və 44°50' - 50°51' şərq uzunluqları arasında yerləşir.

Azərbaycan qədim ölkədir. Tarixən Azərbaycan şimalda Dağıstan, cənubda Mərkəzi İran, qərbdə Gürcüstan, indiki Ermənistan (İniki Ermənistan Qərbi Azərbaycan ərazisində yaranmışdır) və Türkiyə, şərqdə isə Xəzər dənizi ilə sərhədlənmişdir. Rusiya və İran arasında gedən müharibələr nəticəsində 1813-cü ildə bağlanmış Gülcüstan və 1828-ci ildə Türkmençay müqavilələri ilə Azərbaycan torpaqları iki hissəyə parçalandı. O vaxtdan Şimali Azərbaycan və Cənubi Azərbaycan coğrafi

İnqilab

anlayışları meydana gəldi. Bundan sonra Azərbaycan Rusiyanın və İranın tərkibində müxtəlif inkişaf yolları keçdi. 1918-ci ilin mayın 28-də Şimali Azərbaycanda müstəqil dövlət - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti-Respublikası yarandı. 1920-ci il aprelin 28-də rus ordusu - XI Qırmızı Ordu Şimali Azərbaycanı işğal etdi, Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası yaradıldı və SSRİ-nin tərkibinə daxil edildi. 1991-ci ilin oktyabrında Şimali Azərbaycan yenidən öz müstəqilliyini bərpa etdi.

Hicri eranın başladığı İslam dininin banisi Məhəmməd peyğəmbərin Məkkədən Mədinəyə köçdüüyü ildən götürülür. Ərəbcə hicrət köçmək deməkdir. Bu hadisə xristian erasının 622-ci ilində baş vermişdir. Ona görə həmin tarixdən başlanan vaxta hicri era, yaxud hicri təqvim deyilir.

Hazırda dünyada xristian erası daha geniş yayılmışdır. Azərbaycan Respublikasında da bu era işlədilir. Bu era xristian dininin banisi İsa peyğəmbərin adı ilə bağlıdır. İslam din ionu İsa Məsiha adlandır. "Xristos" yunanca "Məsiha" (yəni Allahdan xeyir-dua almış) deməkdir. İsanın anadan olduğu gündən başlanan era müsəlman aləmində milad (yəni "anadan olma") sözü ilə də əvəz olunur.

Azərbaycan əlverişli təbii şəraiti olduğundan burada, çayların, göllərin kənarında ibtidai insanlar məskən salmışlar.

Azərbaycanın ərazisi faydalı qızartılarla zəngindir. Burada dəmir, mis, qurğuşun, qızıl, gümüş, neft, çaxmaqdaşı, marmar, duz və s. yataqları vardır.

Azərbaycan qərbdən şərqə, cənubdan şimala gedən Avropa və Asiyayı əlaqələndirən ticarət yolları üzərində yerləşmişdir. Bu yollarla daim ticarət aparılmışdır.

Azərbaycanda müxtəlif dillərdə danışan əhali yaşayır. Lakin qədim zamanlardan Azərbaycanın yerli, köklü və əsas əhalisi türkdillidir. Milletimizin adı azərbaycanlı, dilimiz

İnqilab

isə Azərbaycan dilidir. Hazırda dünyada azərbaycanlıların sayı 50 milyondan artıqdır.

Tarixən türk tayfaları müxtəlif adlar daşımış və Ön Asiyadan Çinədək geniş ərazilərin sakinləri olmuşlar.

Azərbaycan türklərin qədim ərazisi, dili, siyasi qurumları, mədəniyyəti olan bir xalq kimi inkişaf etmiş və orta əsrlərdə (III-VIII əsrlərdə) daha geniş ərazidə formalaşmışdır. Bu ərazi şimalda Dərbənddən başlayaraq, cənubda İranın Zəncan-Qəzvin-Həmədan bölgələrinə qədər çatırdı. Şərqdə Xəzər dənizindən başlayaraq Borçalını, Göyçə mahalını, İrəvanı və Urmiya gölünün sahillərini əhatə edirdi. Bu geniş ərazidə ta qədim zamanlardan yaşayan və müxtəlif vaxtlarda məskunlaşan azəri, gərgər (qarqar), aiban, hun, xəzər, sabir, oğuz adları daşıyan türk etnoslarının qovuşub-qarışmasından Azərbaycan türkləri formalaşmışdır. Azərbaycanda məskunlaşan irandilli (talışlar, tatlar, kürdlər) və qafqazdilli (udilər, avarlar, ləzgilər, saxurlar, xinalıqlılar, buduqlular, qızıllar və b.) xalqların taleyi Azərbaycan türkləri ilə bağlı olmuşdur.

Tarix boyu Azərbaycan dövlətləri yüksəliş və tənəzzül dövrləri keçirmiş, daxili parçalanmalara, xarici işğallara məruz qalmışdır. Azərbaycan həmişə qonşularla sülhsevər, dinc münasibətlər saxlamışdır. Lakin bəzi qonşular, xüsusilə Qərbi Azərbaycanda məskunlaşmış ermənilər Azərbaycan torpaqlarına daim göz dikmiş, fürsət düşdükcə müəyyən əraziləri işğal etmişlər.

Azərbaycanın qədim tarixi, arxeoloji, etnoqrafik, antropoloji və yazılı qaynaqlar əsasında yazılır. Arxeoloji qazıntılar zamanı aşkar edilmiş əşyalar Azərbaycanın maddi - mədəniyyət tarixini öyrənməyə imkan vermişdir. Tarixi qaynaqlar və ekspedisiyalar zamanı toplanan etnoqrafik materiallar, əsasında adət-ənənələr, maddi-mənəvi mədəniyyət, keçmiş idarə formaları, ailə

İnqilab

münasibətləri və s. öyrənilir.

Antropoloji materiallar - qazıntılar zamanı əldə edilmiş insan kəllə sümükləri etnogenez məsələsinin tədqiqi üçün çox əhəmiyyətlidir. Qaynaqlar içərisində yazılı mənbələr xüsusi elmi əhəmiyyətə malikdir. Onlar Azərbaycandakı siyasi hadisələri, dövlət qurumlarını, iqtisadiyyatı, təsərrüfatı, sənətkarlığı, peşələri, tarixi şəxsiyyətləri, herb tarixini, xalq hərəkətlərini, dini təsəvvürləri və s. öyrənməyə imkan verir.

Azərbaycan adının tarixi tələffüzü cürbəcür olmuşdur. Qaynaqlarda bu ad təqədimdən başlayaraq Andirpatlan, Atropatena, Adirbican, Azirbican və nəhayət, Azərbaycan şəkilində işlənmişdir.

Azərbaycan dünyanın ən qədim mədəniyyət ocaqlarından biridir. Əlverişli təbii-coğrafi şərait (şirin su qaynaqlarının, bitki və heyvanat aləminin zənginliyi, təbii mağaraların olması) hələ qədim dövrlərdən burada ibtidai insanların məskən salmasına imkan yaratmışdır.

Azərbaycanda, ilk insan sürüləri 1,5 milyon il bundan əvvəl meydana gəlmişdir.

Qədim insanların yaşadığı düşərgələr Qarabağ, Qazax, Naxçıvan, Kəlbəcər, Lerik, Yardımlı bölgələrində aşkar edilmişdir. Qarabağda Azıx, Tağlar, Kəlbəcərdə Zar, Naxçıvanda Qazma, Qazaxda Daşsalahlı, Dəmcik, Lerikdə Buzeyir mağaralarında tapılmış emək alətləri, silahlar və ovlanmış heyvanların sümük qalıqları əsasında daş dövrü insanların həyatı öyrənilmişdir. Daş dövrünün qədim mərhələsi Paleolit - yəni qədim daş dövrü alanır.

Bu dövr insanların həyat tərzini Qarabağın Quruçay vadisində, Füzuli şəhəri yaxınlığında yerləşən Azıx mağarasında əldə edilən materiallar əsasında öyrənilmişdir.

Mağaranın ən qədim dövrə aid təbəqələrində ibtidai

İnqilab

insanların işlədikləri kobud daş alətlər tapılmışdır. Bu alətlər adi çay daşlarından hazırlanmışdır. İbtidai insanlar bu alətlərdən ovladığıları heyvanı kəsmək, doğramaq işlərində istifadə etmişlər.

Sonralar insanlar quru ağac parçalarını, çaxmaqdaşını bir-birinə vurmaqla od əldə etməyi öyrənmişlər. Azıx mağarasında 700 min il bundan əvvələ aid ocaq izləri vardır. Ocaqdan isinmək, yemək hazırlamaq və vəhşi heyvanlardan qorunmaq üçün istifadə olunurdu.

Azıx mağarasında 1968-ci ildə ibtidai insanın alt çənə sümüyünün qalıqı tapılmışdır. Bu, dünyada ən qədim belə tapıntılardan biri - dördüncüsüdür. Antropoloqlar həmin ibtidai insanı Azıxantor, yəni "Azıx adamı" adlandırmışlar. Azıxantorlar 350-400 min il bundan əvvəl yaşamışlar. Azıx çənə sümüyü Azərbaycanın qədim insanının formalaşdığı ərazilərdən biri olduğunu sübut edir.

Azərbaycanın bir sıra xadimləri bəşər tarixinə əvəzsiz şəxsiyyətlər kimi daxil olmuşlar

1. Əbu-Nəsr Fərabî-Aristoteldən sonra "ikinci müəllim" fəxri adını almış filosofdur (IX əsr). Fərabî Orta Asiyada Fərab adlı bir qəsəbədə doğulmuşdur. Əslən qıpçaq türkü olan Fərabî, yüzlərlə əsərin müəllifidir.

2. İbn Sina (980-1037). Atasının adı Sina olduğu üçün İbn Sina (Sinanın oğlu) deyə tanınmış türk alimi, böyük filosof, tibb, riyaziyyat, fizika və fəlsəfə sahələrində hələ də təsirini itirməyən əsərlər yazmışdır. 10 yaşındaykən Qurani tam öyrənmişdir. 15-16 yaşlarında tanınmış həkim idi. Xəstələri müalicə edirdi. O dövrdə dardına çarə tapılmayan Buxara əmiri İbn Yəhyanı sağaldıb ölümün ağzından qurtarmışdı. Böyük türk filosofunun doğulduğu yer Buxara ətrafındakı Afşinə kəndi olmuşdur.

3. Əbu-Reyhan Biruni (973-1048). Orta Asiyanın Kəş şəhərində anadan olmuşdur. Əsərləri əsasən, təbiət elmlərinə aiddir. Dünyanın ən görkəmli coğrafiyaşünaslarından biridir. "Keçmiş nəsillərdən qalan izlər" adlı əsərin müəllifidir.

4. Mahmud Kaşqari (1029-1126) - türk dünyasının ən görkəmli alimlərindən biri, etnoqraf, filoloq olmuşdur.

5. Əbülhəsən Behmənyar (? -1066) İbn Sinanın tələbesidir. Behmənyarın "Təhsil kitabı", "Mövcudatın mərtəbələri", "Gözəllik və səadət kitabı" bir çox Avropa dillərinə tərcümə edilmiş və dəfələrlə nəşr olunmuşdur.

6. Nəsirəddin Tusi (1201-1274) Azərbaycanın dahi alimi və dövlət xadimi olmuşdur. N.Tusi qısa bir müddətdə Marağa rəsədxanasını yaratmışdır. N.Tusi Yerın fırlanmasını riyazi yollarla sübut etmişdir. Onun "Əxlaq Nasin" əsəri bu gün də olduqca qiymətli hesab edilir.

7. Əbdürrəşid İbn Salih İbn Nuri əl-Bakuvi (XIV əsrin ikinci yarısı XV əsrin birinci yarısı) - Azərbaycanın məşhur tarixçisi və coğrafiyaşünası. "Abidələrin xülasəsi və qüdrətli hökmdarın möcüzələri" adlı qiymətli coğrafi əsərin müəllifidir.

8. Uluqbəy Məhəmməd (1394-1449) - astronom və riyaziyyatçı kimi dünyada tanınan türk alimidir. Uluqbəyin Semerqənddə tikdirdiyi və rəhbərlik etdiyi rəsədxanada ən mühüm əsəri "Yeni astronomik cədvəllər" olmuşdur.

9. Piri Rəis (təqribən 1465-1554) - türk dənizçisi, admiral, coğrafiyaşünas, kartoqraf. 1513-cü ildə özünün dünya xəritəsini tərtib etmişdir.

10. Hacı Zeynalabdin Şirvani (1780-1837). Türk dünyasında tanınmış azərbaycanlı səyyah, etnoqraf, tarixçi filoloq.

11. Hacı Məhəmmədəli Şirvani (1783-?) Hacı Zeynalabdin Şirvaninin qardaşdır. Türk dünyasının ən

məşhur səyyah və alimlərindən biridir.

12. Abbasqulu Ağa Bakıxanov (1794-1847) - fəlsəfə, etnoqrafiya, toponimika və tarix elmi sahələrində Azərbaycanın böyük alimi. Yazdığı "Gülüstan-İrəm" əsəri Azərbaycan tarixşünaslığında mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bakıxanovun "Ümumi coğrafiya" adlı əsəri müasir dövrdə də öz əhəmiyyətini itirməmişdir.

13. Həsənbəy Zərdabi (1842-1907) - maarifçi demokrat, təbiətşünas, publisist və pedaqoq kimi tanınan alim, Azərbaycanın əsl ziyalısidir. Azərbaycan demokratik mətbuatının banisi olan Zərdabi 1875-1877-i illərdə "Əkinçi" adlı qəzet nəşr etmişdir.

14. Çökən Valıvanov (1835-1885) - ilk Qazax alimi, maarifçi-demokrat, tarixçi, etnoqraf, folklorçu, rəssam. Herbi məktəbi bitirmişdir. Orta Asiya və Çinə səyahət etmiş, Şərqi Türküstanın tarixi və etnoqrafiyası haqda material toplamışdır. Orta Asiya, Qazaxıstan və Qərbi Çin xalqlarının tarixi mədəniyyəti haqqında əsərlər yazmışdır. Türk xalqlarının eposlarından rus dilinə tərcümələr etmişdir.

"Her bir alim, yazıçı, jurnalist, bütünlükdə "qələm çalanlar" öz kəndlərinin, qəsəbələrini, şəhərlərini tarixini yazmağa təşəbbüs göstərsinlər. Doğrudur, bu çətindir, lakin faydalıdır. Çünki bir həqiqətdir ki, tarixçilər ümumi tarix yazırlar və hər bir yaşayış məntəqəsinin tarixini həmin yerin sakinləri qədər dəqiq bilməzlər və bu məsələdə onları günahkarlandıрмаq olmaz".

Ziya Bünyadov,
akademik.

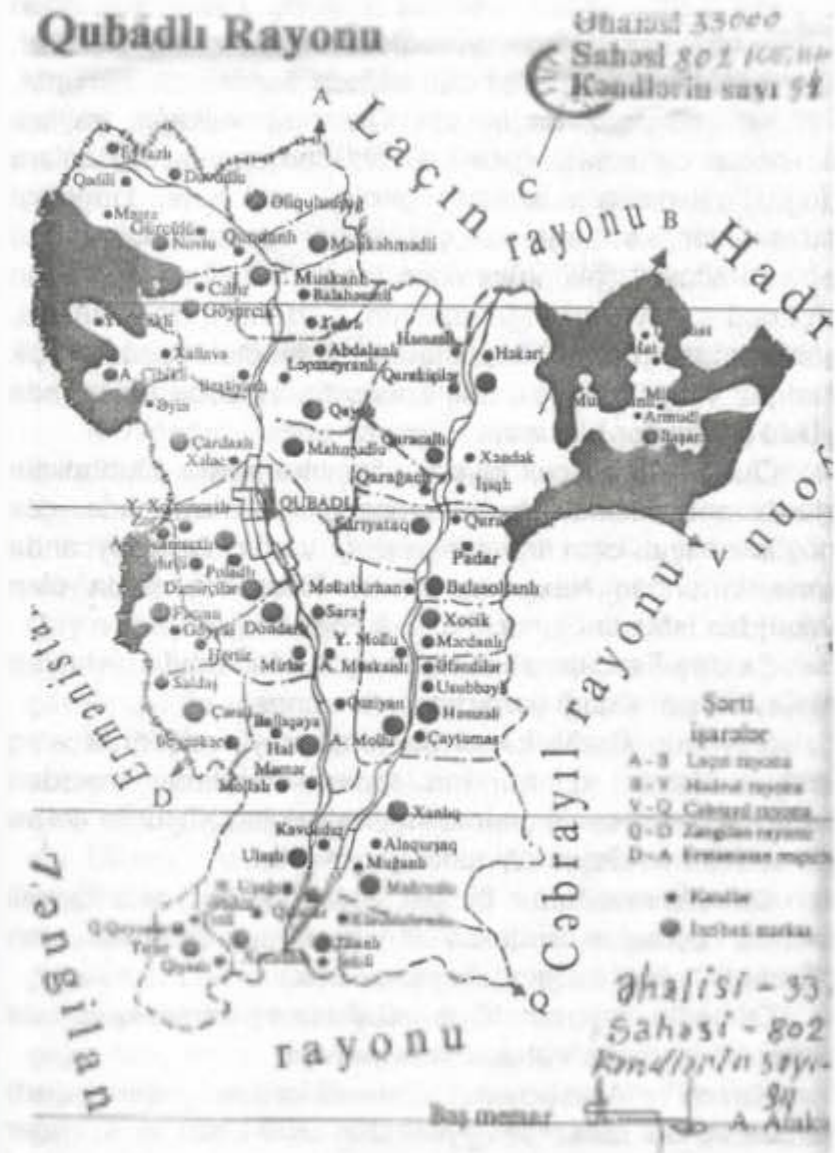
Qubadlı torpağının tarixi qədimdir. Onun adı bir mənbəyə ("Coğrafi adlar", Azərneşr, 1982) əsasən dörd əsr bundan əvvəl yaranmışdır: "Qubadlı XVI əsrin sonunda Azərbaycana köçmüş səlcuq türklərinə mənsub Qubad nəslinin adını daşıyır". Əgər sirli tariximizin hikmətli baxışlarını duyub, aşağıda qeyd olunan daş əsərlərin, daş səhifələrinə oxuya bilsəydik Qubadlının daha qədimliyini öyrənmiş olardıq.

Gavur dərəsindəki mağara ibadətqah IV, Muradxanlı kəndindəki Qalalı, Əliquluşağı kəndindəki Göy qala abidələri V, Yazı düzündəki Cavanşir türbəsi, Dəmirçilər kəndindəki iki türbə XIV, Gürcülü kəndindəki türbə XVII, Xocamsaxlı kəndindəki türbə XVIII yüzilliklərdən xəbər verir. Əliquluşağı kəndindəki mağara ibadətqah, Xocamsaxlı kəndindəki qala, Seytas kəndindəki Anabat və bir çox əfsanəvi abidələr (Oğlan-qız qayası, Sınıq körpü və s.) kim bilir, bəlkə də daha qədim dövrlərin yadığıdır.

Qubadlı rayonunun ərazisi 802 kv km, əhalisi 33 min nəfərdir. Qubadlı şəhəri 1933-cü ildən rayon mərkəzidir. Kiçik Qafqaz vilayəti geoloji inkişafı ilə Böyük Qafqazdan çox fərqlidir. Uzun geoloji dövr ərzində Kiçik Qafqazda intensiv vulkan fəaliyyəti olmuşdur. Məhz ona görə də Respublikamızın digər sahələrindən fərqli olaraq vulkanik süxurlar burada geniş əraziləri əhatə edir. Bu süxurlar Paleozoy erasının Yura və Təbaşir dövrlərinə aiddir. Qubadlı rayonunun bir çox yerlərindən təbaşir çəxdiyindən yerli əhəmiyyətli, məktəblərin bir çoxunda bu, çox keyfiyyətli təbaşirdən istifadə olunur. Gələcəkdə yerli sənayeçilər bu məhsuldan geniş istifadə edib, Respublikanın ayrı-ayrı rayonlarının təbaşirə olan ehtiyacını ödəyə bilər. Rayonun çox böyük ərazilərində geniş sahələri əhatə edən, böyük

ehtiyata malik, əhəng daşı yataqları vardır. Hələ uzaq keçmişdən rayonun mərkəzində olan bir çox binaları və

Qubadlı Rayonu

İnqilab

eləcə də kəndlərdə ancaq həmin əhəng daşlarını quyularda, qara tikan kollarından, sonralar isə yanacaq kimi mazutdan istifadə edib, əhəng istehsal edilirdi. Lakin sonradan sementdən istifadə edib, yüksək mərtəbəli binalar tikirdilər. Ona görə də əhəng daşından istifadə yaddan çıxarılmışdır.

Kiçik Qafqaz dağlarında Qarabağ vulkanik yaylası müstəsna olmaqla dağətəyi düzənliklərdən yüksək dağlara doğru qalxdıqca süxurların geoloji yaşı artır. Dağətəyi düzənliklər və dağarası çökəkliklər əsasən Dördüncü dövrün allüvial çöküntülərindən, dağlıq ərazilər isə əsasən Üçüncü dövrün, Mezazoyun əhəng daşlarından, şistlərdən, intruziv süxurlarından təşkil olunmuşdur. Kiçik Qafqaz vilayəti fəal zəlzələ zonasıdır. Hazırda da burada güclü zəlzələlər baş verir.

Qubadlıda bir çox faydalı qazıntıları vardır. Qubadlının Hacılı məhəlləsində daş karxanasının alt laylarında, çox böyük ehtiyatı olan travertin yatağı vardır. Azərbaycanda travertin ancaq Naxçıvan Muxtar Respublikasında olan yataqdan istifadə olunur.

Saldaş-Fercan zonasında çox da böyük ehtiyatı olmayan qızıl yatağı vardır.

Rayonun Qədili kəndi ətrafında xeyli miqdarda əqiq ehtiyatı vardır ki, bundan tedarük edilirdi. Əqiqdən sənayenin ayn-ayn sahələrdə istifadə edilir. Xüsusilə qol və cib saatlarının daşını əqiqdən hazırlayırlar.

Qubadlı rayonunun bir çox yerlərində yerli əhəmiyyətli mineral bulaqları, müalicə suları vardır. (Kitabda olan "Qısıraç" bulağı haqqındakı yazıya bax).

Qubadlı rayonu Kiçik Qafqazın cənub-qərbində Qarabağ yaylasının ətəklərində yerləşir.

Rayon Arazboya düzənliklərdən şimal-qərb istiqamətində dəniz səviyyəsindən 200-2100 m-ə qədər hündürlükdə ucalır. Rayonun ərazisinin ən hündür zirvəsi

İnqilab

Topağacdır 2010 metr. Relyefin formalaşması Kaynazoy geoloji eraya təsadüf edir. Qubadlı rayonunun ərazisindən keçən çayların sahil boyunca, düzənliklər olması ilə bərabər geniş ərazini əhatə edən Yazı düzü, Geyən düzü kimi böyük əkin sahələri vardır. Dağlıq ərazilər Mezazoyun əhəng daşlarından, şistlərdən, qum daşlarından, düzənlik və dağətəyi zonalar isə Kaynazoy dövrü çöküntülərdən təşkil olunmuşdur. Rayonun qışı bir qədər yağıntılı, yayı quru və isti keçən - mülayim isti iqlim hakimdir. Havanın orta temperaturu 10-14 dərəcə selsi, yağıntılarının miqdarı isə 300-500 mm-dir.

— Ən böyük Həkəri və Bergüşad çayları əsasən yağış, qunt və yeraltı sularla qidalanırlar.

— Bunlardan başqa rayonun ərazisində olan Həkəri və Bergüşad çaylarının qolları olan kiçik çaylar - Ağaçay, Xallava, Dovudlu, Xaçgedik və Kiçik Həkəri çayları vardır.

— Həkəri çayı öz başlanğıcını Laçın rayonu ərazisindən - Minkəndin gur-şəffaf və bol sulu bulaqlarından başlayır. Çayın başlanğıcından 2-3 km-liyindən, çox da böyük olmayan, fərel balıq növü yaşayır. Aşağı axarlarında suların çoxalması ilə əlaqədar balıqlar da getdikcə çoxalır. Çayın ətrafında yaşayanlar, tor vasitəsi ilə balıq ovlayırlar. Bu suların təmizliyinin nəticəsidir ki, həmin balıqların - ətinin dadı və keyfiyyəti Azərbaycanın heç bir çayında, dənizində ola bilməz. Azərbaycan çayları içərisində ən təmiz, bol suyu olan Həkəri çayıdır. Vaxtı ilə Bakıya su gətirmək məsələsi olduğu illərdə - Həkəri çayının suyunu gətirmək planı olub. Lakin çox uzaq olduğundan və Bakıya da tezliklə su gətirmək lazım olduğundan, həmin planı dəyişdirib, Kür çayından boru vasitəsi ilə su gətirmişlər. Rayonun ərazisindən keçən - Həkəri çayının qolu sayılan Bergüşad çayıdır ki, uzunluğu 180 km-ə yaxındır. Bergüşad çayı Ermənistan ərazisindən Bazarçay deyilən yaşayış

İnqilab

məntəqəsi ətrafındakı dağlardan başlayır. Orada olan Bazarçay yaşayış məntəqəsinin adı ilə əlaqədar adlanır. Qubadlı rayonu ərazisində Bergüşad adlanır. İlin yaz aylarından, havanın istiləşməsi nəticəsində, qarların eriməsi və güclü yağışların, yeni berk gürşad düşdüyünün nəticəsində çay həddən çox artıb-çoxalır ki, buna Bergüşad - "Berkgürşad" adlanır.

İster Bergüşad çayı, istərsə də Həkəri çaylarının sularından, geniş sahələrdə, suvarmada istifadə olunur.

Əvvəllər, Bergüşad çayı sahilində yaşayış məntəqələrinin əhalisi həmin sulardan içim suyu kimi istifadə edirdilər. Lakin sonradan Sisyan rayonu ərazisində olan Dəstəfurdan çıxarılan qazıntılardan, zəhərli maddələrini çaya axtdıqlarından, çayda olan balıq növləri azalmış və həmin sulardan içim suyu kimi istifadəsi mümkün deyildir.

Qubadlı kəndi XIX əsrin birinci yarısında çayın sağ sahilində, quzey hissəsində olub, Def düzü deyilən yerdə, onlann əkin sahəsinin çox hissəsi isə çayın sol sahilində olmuş, çay daşqını vaxtında, körpü olmadığına görə becərmə apara bilmədiklərindən, çayın sol sahilinə köçüb kənd salmışlar.

Çayın sağ sahilində olan, Def düzü deyilən yerdə, bir neçə yerdə barama qurdu bəstiyib, məhsul (barama) almışlar. Ona görə də həmin yere Def düzü deyilir. Həmin yerin yaxınlığında böyük sahə tutan tut bağı var. Bağın içərisində də barama saxlanan - dəflər var idi. Bizim yerli etnologiyada dəf, bir qədər balacasına isə, dəfca deyilir.

Qubadlı rayonu Ermənistanın, Qafan, Gorus rayonları ilə 120 km məsafədə həmsərhəddir.

1882-ci ildə Qubadlıda ilk realni məktəbi açılıb. Sonralar bu məktəbə, məktəbi təşkil edən, Həsən bəy məktəbi deyilmişdir. Məktəb sonralar davam etdirilmiş,

İnqilab

1984-cü ildə 100 illiyi, 1996-cı ildə isə Sumqayıtda 115 illiyi çox geniş qeyd edildi.

Qubadlı çayın hər iki sahilində, yüksək mərtəbəli binalar, məktəblər, mədəniyyət ocaqları, parklar, bütün evlərin həyətiləndə cürbə-cür meyvə ağacları, dırnak sahələri, çayın hər iki sahilini bir-birilə əlaqələndirən çox möhkəm, bünövrəli körpülər birləşdirir. Bu mənada Qubadlı Macarıstanın paytaxtı Budapeşt şəhərinə bənzətmək olar.

Qubadlıda olan bir neçə sənaye müəssisələri, daş karxanası, asfalt döşənmiş küçələrinin uzunluğu, sakinlərin hər iki tərəfindəki yaşıllıqlar, gecələr elektrik işığının parlaqlığı şəhərə xüsusi gözəllik verir.

Böyük fransız yazıçısı Aleksandr Düma "Qafqaz səfəri" əsərində yazır "... Bu xalq vaxtilə müzəffər olmuş, ürəyində indinin özündə də döyüşkən olaraq qalır... Azərbaycanlı ilə bir şey barədə sövdələşəndə ondan imzalanmış sənəd tələb etməyə ehtiyac yoxdur. Söz verdi, qurtardı". Bu hikmət dolu sözləri Azərbaycanın bir parçası olan Qubadlıya da şamil etmək olar. Qubadlı Odun diyarının od ürəkli balası, qəhrəmanlıq qalasıdır.

Qəhrəmanlar ölmürlər

1993-cü ilin avqust ayının 18-də erməni işğalçıları Laçın rayonu ərazisindən hücumu keçərək Qubadlı rayonunun Həkəri çayı boyunca olan kəndləri təhlükə altında aldıqları gün

bir qrup polis işçilərindən həmin istiqamətə - yeni Laçın rayonunun Xallı Qaya döyüşündə üzbə-üz vuruşmağa çıxırlar, qanlı döyüş gedir, düşmən tərəfi böyük itgi versə də, strateji yüksəklikdə yerləşdiklərindən, daha çox hərbi ləvazimatları olduğundan, bizim polislərə güc gətə bilməmişlər.

Həmin döyüşdə iştirak edən polislərdən Qubadlı şəhərinin Xudular məhəlləsindən Kamal İnqilab oğlu İsayev, Ziyəddin Cəlil oğlu Paşayev, Mahruzludan Həbil Yusif oğlu Süleymanov, Əyindən İqar Telman oğlu Bayramov, Çay Tumas kəndindən Hafiz Xansuvar oğlu Quliyev Vətən yolunda, xalq yolunda qəhrəmancasına şəhid oldular.

Həmin döyüşdə iştirak edən Polad Əsədovun dedikləri: "Döyüş gedərkən ilk dəfə Ziyəddin Paşayevi vurdular.

Həmin vaxt biz Kamala işarə etdik ki, təhlükəlidir, mümkün qədər çıxmaq lazımdır".

O, dedi: "Siz nə danışsınız, mənim yanımda yoldaşımı vurublar, mən hara çıxıram?"

"Biz ikinci dəfə yenə ona işarə etdik ki, çıxmaq lazımdır deyəndə" o, ürəyinin üstünü göstərdi ki, "burdan güllə dəydi, axırncı sözləri bu oldu".

Anadan olduğum Korcalanlı kəndi

Füsunkar təbiətli Korcalanlı, kəndinin təbiətini ona görə füsunkar adlandırınq ki, burada bu gün bazarlarda satılan kəklik otu, yabani taxun, keşniş çay sahillərində yarpız, vəzəri (acı pəncərə adlandırılan), dələ otu (pendir hazırlamaq üçün), yabani çiyələk, böyürtkən, quşəppəyi, gıcılkan, quzu qulağı (türşəng), əməkəməci, yemlik, andız (zökəmotu) pöhrələrdə qara gile (meyvəsi və gülləri), yabani nar, yabani əncir, innab, mərmerik, it burnu (meyvəsi və gülləri), alça, zoğal, daş armud, yaz aylarında gül-çiçəyi anı ailələri tərəfindən toplanaraq, bal hazırladıqları qara tikan kolları - tibb elmi tərəfindən müəyyənləşdirilən min dərddən dərmanı olan "qara tikan balı" bu yerlərin təbii sərvətidir.

Korcalanlı kəndinin adından məlum olduğu kimi - Korcalandı kimi qeyd edilir. Korcalanlı kəndi Qubadlının qərbində dəniz səviyyəsindən 450-500 metr yüksəklikdə, meşə ilə əhatə olunmuş, dərəli-təpəli çox geniş ərazini əhatə etmişdir. Vaxtı ilə Korcalanlı, ərazisinin böyüklüyünə görə rayonun bütün kəndləri içərisində ən geniş sahəni əhatə etmişdir. Kəndin böyük olmasını onun qəbiristanlığının böyüklüyündən də bilmək olar. Kəndin ərazisinin sərhəddi, Tarovlunun təxminən bir kilometrliyində olan Qaradağ əkin sahəsindən, Çardaxlı

İnqilab

kəndinin 200-300 metrliyindən, Xələc kəndinin yaxınlığından, Hacı kəndinin qənsərinə qədər, Demirçilər kəndinin yaxınlığı, Aşağı və Yuxarı Xocamsaxlı kəndlərinin yaxınlığına qədər sahəsini əhatə etmişdir. Düzdür onun suvarılan torpaqları az olsa da, ərazinin torpağı əsasən şahpalıdı, məhsuldar torpaqdan ibarət olduğundan, camaatın taxıl-dənəyə olan ehtiyacını ödəyir və lazım gələrsə başqa kəndlərin ehtiyacını da təmin edirdi.

Yeri gəlmişkən onu qeyd edim ki, 1941-1945-ci illərdə bizim kəndlə yanaşı rayonun kəndlərində də (xüsusilə çay kənarı kəndləri) çörək sandan çətinlik çəkməmişlər. Yadımdadır elə gün olmasın ki, at, ulaq və hətta dəvələrə yüklənmiş, gəbə, kilim, palaz, ev əşyaları, samovar, mis çaydan, səhəng, aftafa və başqa geyim əşyaları gətirib una, dünyüyə, taxıla dəyişib aparmasınlar. O vaxt çörəyə ehtiyacı rayonlar əsasən pambıq əkin rayonlarının əhalisi olmuşlar. Xüsusilə, Zəngilan, Cəbrayıl, Füzuli rayonlarından olanlar çoxluq təşkil edirdi. Bu da yadımdadır ki, çeltik əkin kəndlərdə - çeltiyi dinklərdə döyüb, dünyü edirdilər.

Heç yadımdan çıxmaz: - Döyülmüş çeltiyi sovurarkən - dünyünün (qabığını) qovuzunu yığıb aparmaq istəyən Zəngilan rayonunun kəndindən olan iki nəfər cavan qız birbirlərinin saçlarını yolmaq dərəcəsinə dəvə salırdılar. O, deyirdi, "qovuzu mən yığacam", o biri qız da deyirdi, "yox mən yığacam". Bax belə çətinliklər olub o, illərdə.

Ona görə də belə vəziyyəti gören adamlar həmişə deyir: "Allah, heç kimi, çörəyə möhtac etməsin". İnşallah!

Ermenistanın bir çox kəndlərinin əhalisi - Korcalanlıların çörəyi ilə dolanırdılar. Ermenilər taxıl biçini dövründə kəndə gələr, özəri ilə gətirdikləri oraqla taxılı biçər, hər on dərzin birini özələrinə götürürdilər.

İnqilab

Köçəri həyat keçirən Korcalanlılar may ayının 15-dən başlayaraq, əvvəlcə Çardaxlı kəndinin yaxınlığına, sonra Çayzəmiyə, oradan Kəpəz dağının (Ağbulaq kəndinin yaxınlığı) döşündə olan Novlu

bulağa, oradan da tədricən daha hündür olan dağlara köçərdilər. Ağalı dərəsi, Çır-çır, Yellicə dağlarına, nəhayət Naxçıvanın yaxınlığında olan Çiçəkli dağına qədər gedib çıxardılar.

Vaxtı ilə kəndin ətrafı meşə ilə əhatə olduğundan dərələrdə çoxlu bulaqlar var idi. Əhalinin və heyvandarlığın suya olan ehtiyacını ödəyirdi. Lakin, meşələrin kəsilib, doğranması nəticəsində sular azalmış və bəzi bulaqlar qurumuşdur. Yaşlı adamlar danışirlar ki, kənddə olan bütün tikililərin ağaclarını kəndin yaxınlığından gətirib evlər tikmişlər.

Ancaq əkin sahələrinin içərisində ayn-ayn adamlar kölgəlik üçün, armud, palıd, saqqız ağaclarını saxlamışlar. Əkin-biçin vaxtlarında həmin kölgəlikdə dincəlir, çörək və sularını orada saxlayıb, nahar edərdilər. Yuxanda göstərdiyim kimi, yüksək dağlardan geri, kəndə doğru qayıdarkən, yene mərhələ-mərhələ köçüb, ta oktyabr ayına qədər gəlib, kəndə çatardılar. Çiçəkli dağlarında olduqları vaxtlarda əhali Naxçıvana bazarlığa gedərdilər. Dağlara köçüb gedərkən, kənddə bir neçə gözetçi qalardı. Həmin gözetçilər taxıl yetişərkən - dağlarda olan biçincilərə xəbər çatdırardılar ki, gəlin, taxıl sahələrində, zəmilərdə biçin vaxtıdır.

Hər bir evdən neçə nəfər taxıl biçməlidirsə (ancaq kişilər) özələrinə çörək, yağ-yağanlıq, xüsusilə çoxlu süzme

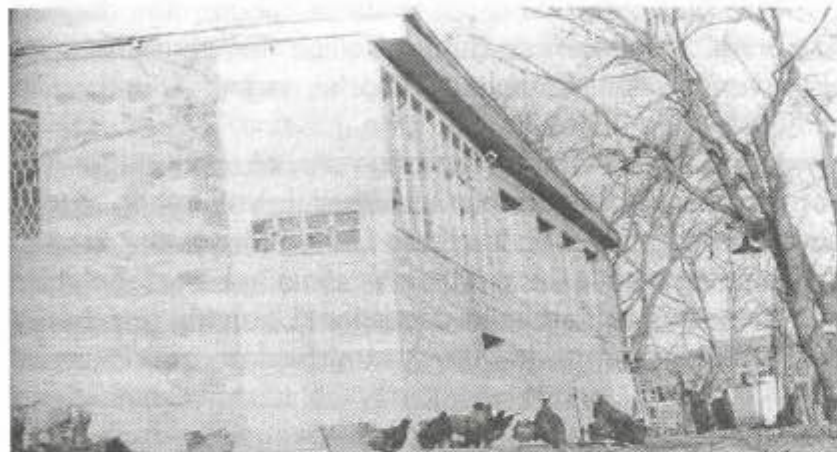
Anam nevəsi Çingizlə

İnqilab

gətirərdilər ki, lazım olduqca süzmədən ayran hazırlayıb, su əvəzinə içsələr.

Taxıl zəmilərini biçib, at-ulaqla daşıyıb xırmanlarda taya qurub, qayıdardılar yenə yaylağa. Dağlardan

Qubadlıda olan evimizin ön görünüşü

qayıdandan sonra, vəlləri (iki ədəd) qoşurdular - bağlayırdılar, iki öküzün boynuna, xırmanda taxıl küleşdən çıxarırdılar. Döyülmüş taxıl samandan çıxarmaq üçün toplayırdılar bir yere, küləyin əsdiyi istiqamətə doğru sovurub, samandan çıxarıb təmizləyirdilər. Samanı-mərek deyilən, saman yerlərinə yığıb, heyvandarlığın qara mal, at, ulaq üçün qışa saxlayırdılar. Taxıl evlərdə olan anbarlara yığıb, özləri üçün - dəyirmanlara aparıb, un hazırlayıb, illik qış azuqlalarını hazırlayırdılar.

Yuxarıda göstərdiyim kimi Korcalanlı kəndi çox böyük, iki kənddən ibarət olmuşdur, Çardaxlı, Tarovlu, Qarağac (əvvəllər həmin kəndə Ağbellər deyirdilər) kəndlərinin əhalisi Korcalanlıdan köçüb oralarda kənd salmışlar. Bir-birinə yaxın iki Korcalanlı olub, 1886-cı ildə birinci kənddə 284, ikinci kənddə 254 nəfər əhali olub.

İnqilab

1886-cı illərdə Korcalanlı nahiyə mərkəzi olub.

1930-cu illərdə rayonda 114 kənd olub.

1937-1938-ci illərdə hökumətin müvafiq qərarına əsasən yaşayış məntəqələrinin böyüdülməsi üçün olan qərarına görə, suyu daha çox olan Xudular kəndinə köçürülmüşdür.

Bizim ailədə: - üç qardaş, atam, emilərım Allahverdi və Surxay Xudularda ən hündür yerdə bir cərgədə ev tikdirmişlər.

Ata babam, Nəsir kişi Cənubi Azərbaycanın Qaradağ əyalətindən gəlib. Mahmudlu kəndindən olan İbrahimxəlil, İsmayıl müəllimgilin nəslində, babam Nəsir gilin əyalətindən - İrandan gəlmişlər. Elə ona görə də onlarla, atam, emilərım çox yaxınlıq edirdilər.

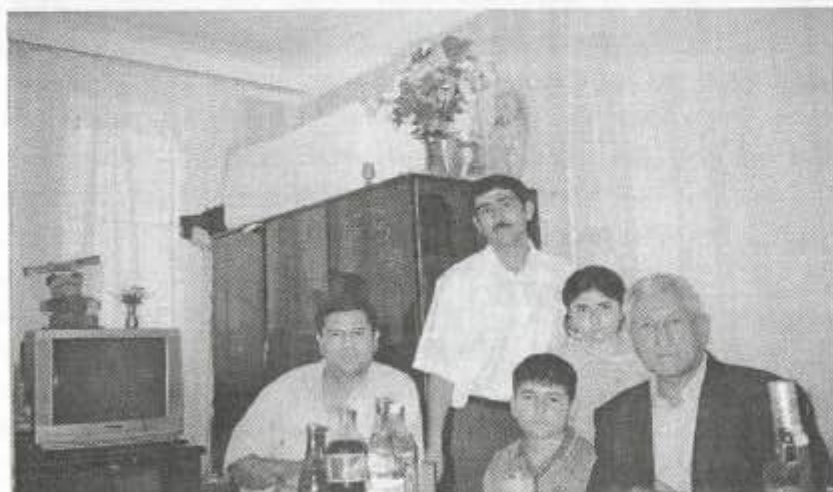
Sağdan Şərqiyə, Lələ, mən, Zaur və Çingiz

Korcalanlılar mübariz ruhlu olublar, istər yaşlı olsun, istərsə də cavan: Mərhum Əziz Quliyev, Surxay Quliyev, Həsənəli Qorçuyev, Atlıxan Mehdiyev, Əvəz Quliyev,

İnqilab

Həbib Quliyev, Rüstəm Qəhrəmanov, İsa Allahverdi Quliyev qardaşları, Əsdan, Heydar, Şaməmməd Quliyevlər, Bəyrişan Hüseynov, Hümət, Məhəmməd, Şamil Qəhrəmanov, Şamil Qasimov, Xudaverdi, Qayıtan Abbasov, Mirzali, Əvəz, Qorçu, Hüseyn, Hüseyn İsmayılov, Göyüş, Əbdül, Şahkərəm, Qardaşxan, İsfəndiyar, Sultan Quliyevlər, Məhəmmədəli, Məhərrəm, Musa, Niftali, Şükür, Humay (dayım), Əbiş, Humay Qasimov, Ələkbər, Eyvazov Garay, Xasay qardaşları, Məlik, Nəcəfov Nəcəf, Allahverdiyev Misir, İsmayıl Quliyev, Xanoğlu, Ötərən, Baloğlu, Ağalar, Şahim, Oruc, Dadaş Quliyev, Baxış, Cənnət Rəhimovlar, Balay, Cəlil, Füzuli, Nizami, Vədadi, İlqar, Bəhruz, Xanlar, Ağamalı, Çingiz, Kamal, Aqil Quliyevlər, Ədil, Seyfəddin, Pənah, Sabir, Bəbir qardaşları,

Sağdan mən, Sevinc, Şəmsi, Kamal və Çingiz

Nəcəfov Yunus, Əlmərdan, Şirali, Şirin, Bəhlul, Rəşid, Təvəkkül, Elman, Qılman, Ələddin, Mehman, Sərdar, Qüdrət, Xasay, Sərvan, Hüseyn, Səfiyar, Nazim, Rasim, Şahin, Elçin Bayramovlar, Yediyar, Çərkez, Nəhmət,

İnqilab

Rövşən, Qasimov Akif, İsa, Rəfail, Kazım, Bayram, Eldar, Telman, Maksud, Vaqif, Qədir, Zakir, Bəkir, Dərgah, İkkin, Anar, Elmir, Məhərrəmov Mübariz, Yusif, Teymur, Elnur, Yelmar, Telman, Əyyub, Tumas, Rəsul, Nətiq Abbasovlar, Zakir Nəcəfov, Allahverdiyev Fəil, Tahir, İlaham, Həsni, Tofiq, Rafiq, Aftəndil, Qaçay, Nəsiib, Taryel, Nadir, Elnur, Araz, Emin, Fikrət Quliyevlər, Əmrah, Əli, Şakir, Elşad, Nəmiq, Vəli Quliyevlər, Cəlil, Ənvər, Xəlil qardaşları, Arif, Yaşar, Elxan qardaşları, Həziyev Əbiş, Xaniş qardaşları, Oktay, Məzahir, Zahir, Mahir, Kamil qardaşları, Cəlil Məmmədov, Cəlil, Ziyəddin Paşayevlər, Bəbir, Nüməyiş, Əbülfəz Mehdiyevlər, Məhərrəm, İbrahim, Fəxrəddin, Füzuli, İsmayılov Mədəd, Rasim, Hüseynov Şükürət, Fikrət, İsm. Cəmil, Faiq, Eldar, Xanlar, Nəmiq, Kamran, Valeh, Saleh qardaşları.

Allah ölənlərə rəhmət etsin, qalanlara can sağlığı, uzun ömür versin.

Korcalanlı qadınları da çox qeyrətli və namuslu olmuşdur:

Tənzilə, Şahxanım, Başxanım, Xədicə, Məxmər, Pərnisə, Əsli, Çiçək, Pərcan, Suqura, Mүнəvvər, Zərqələm, Şahnisə, Müləyim, Qönçə, Balı, Zinyət, Abuzər, Teliş, Mənsümə, Gülarə A., Tovus, Güllü, Səbi, Zöhrə, Qəmə, Nubar Q., Ərkinaz, İmmi, Nan, Bülqeyis, Gülsüm, Xeyrənsə, Qızıyətər, Nəringül, Mələk B., Mələk Ə., Gülüzər, Gülüş Yed., Bəyaz, Səkinə, Əsli, Şüşə, Miniş, Məfkurə, Göyçək, Gülarə Yu., Həmayil, Qəndab, Şamama, Q. Şərqiyyə, Səhilə, Nəzakət M., Nəzakət Niz., Rəfiqə, Mənsurə, Durna, Həmayil, Nubar İ., Səfurə, Firuzə, Zeynəb, Sineybar, Tamara, Nailə, Sərfinaz, Sayad, Səkinə, D. Şərqiyyə, yaşlarına görə adları biri əvvəl, digəri axır düşünlər mənə bağışlasınlar.

Allah ölənlərə rəhmət, qalanlara can sağlığı versin.

Soldan: Çingiz, mən və Kamal

Hansı bir ailədə ziyanlıq olardısı - ölüm və başqa hadisələr, camaat yığıb necə etmək lazımdırsa işlerini

İnqilab

görərdilər. Heç yadımdan çıxmaz təxminən 1948-ci ilin oktyabr ayı idi. Soltan Quliyevin özünün evdə olmadığı gün, mal-qarası otlaqda qalıb canavar yemişdi. Səhəri, camaat yığıb, bir baş balalı inək alıb, aparıb bağlayırlar Soltan Quliyevin heyətində ağaca, deyirlər ki, canavar yeyən inəyin əvəzinə camaat alıb sizə. Soltan Quliyev başqa kəndlərdən qayıdarkən axşam görür ki, həyatlarında bir inək bağlayıblar. Ailə üzvlərindən soruşarkən öyrənir ki, inəyi camaat alıb bunlar üçün.

İkinci Dünya Müharibəsində kəndimizin seçmə-sağlam kişilərindən - Allahverdi Quliyev, Heydər Quliyev, Musa və Tumas Məmmədovlar, Şahin Süleymanov, Ələkbər Məmmədov həlak olmuşlar, Nəcəf Nəcəfov, Şaməmməd Quliyev, Əvəz Quliyev, Məhəmməd Məmmədov, İsfəndiyar Quliyev, Məhəmmədəli kişi, Qayıtan kişi, İsa İsmayilov, Surxay Quliyev, Qorçu Qorçuyev, Misir Allahverdiyev, Şamil Qəhrəmanov, Balaca Quliyev, Oruc Süleymanov, Bextiyar Quliyev bu və digər dərəcədə yaralanıb, xəsarət alaraq geri qayıtmışlar.

Bax budur Hitler faşistlərinin II Dünya Müharibəsində kəndimizin igidlərinə vurduğu sağalmaz yaralar.

Qubadlıda kolxozu ilk dəfə bizim kənddə ləğv etdilər.

İlk dəfə 1931-1932-ci illərdə kolxoz qurularkən, kolxozun gələcəyinə ümitsiz yanaşanırlar da olmuşdur. Atam İsa deyirdi ki, kolxoz qurulanda, kəndin ağsaqqalı Əsdan kişi deyirdi: "Gəlin-gəlin ay camaat, indiyə qədər öz ailəmizin fəhləsiydik, indi də oluruq el fəhlesi". Bununla o, demək istəyirdi ki, kolxoz rəhbərləri və tənbellər üçün yemək bazasıdır. Kolxoz qurulandan sonra, hamıya məlum oldu ki, kolxoz rəhbərləri əsasən ayrılığa yol verir, zəhmətsiz qazanc əldə edirdilər. Ancaq, kolxoz rəhbərlərinin xarakterik cəhətlərindən asılı olaraq, özlerini heç vaxt zəhmətkeşlərdən yüksək tutmaz, kolxozçuların

İnqilab

akib-becardikləri məhsulun bir kq-da itgiyə getməyə razı olmazdılar.

Korcalanlı kəndində ilk kolxoz qurulandan, son dövrə qədər, kolxoz sədri olanlar:

1. Allahverdi Quliyev 1934-1938-ci illərdə, rayonda qabaqcıl kolxoz sədri kimi - Moskvaya Ümumittifaq Kənd Təsərrüfatı sərgisinə göndərmişdilər.

2. Atıxan Mehdiyev 1938-ci ildən kolxozun sədri olduğundan sonra - Kolxozun adı - "Zərbəçi" olmuşdur.

Kolxoz ilk dəfə təşkil olunduğu illərdə Korcalanlı, Qarağac (Ağbellər) və Xudular kəndləri bir olmuşlar. 1939-cu ildən sonra Hacılı kəndi də bu kolxozla birləşdirilmişdir.

Korcalanlı və Qarağac (Ağbellər) kəndləri köçürülüb, Xudular kəndində yerləşdirildikdən sonra kolxoz, Xudular və Hacılı kəndlərini birləşdirən təsərrüfatlar olmuşlar. Hacılı kəndinin xeyli sahəni əhatə edən suvarılan torpaqları olduğuna görə, həmin sahələrdə ancaq çəltik ekirdilər. Elə ona görə də quraqlıq illərdə dəmyə taxıl az olanda, çəltik bol olduğundan - xüsusi ilə II Dünya müharibəsi illərində bizim camaatın, çörək sandan çətinlikləri olmamışdır.

3. 1945-ci ildə Şaməmməd Quliyev müharibədən yaralı qayıdıqdan sonra onu kolxoz sədri seçdilər.

4. 1950-ci ildən başlayaraq kolxoza Sultan Quliyev rəhbərlik edir.

5. 1951-ci ildə kolxoza Mahmudlu kəndi ilə birləşdirərək, Xruşçov adına kolxozun sədri, əslən Mollu kəndindən olan Orduxan Hüseynquliyev olur.

6. 1955-1957-ci illərdə, əslən Mahmudlu kəndindən olan, Quliyev İsmayıl Əfəmqulu oğlu kolxoz sədri seçilir.

7. 1957-1958-ci illərdə kolxoza sədrlik edən (əslən Mollu kəndindən olan) Surxay Quliyev olmuşdur.

8. 1959-1960-cı illərdə - Quliyev İsmayıl Qorçu oğlu kolxoza sədr təyin edilir.

İnqilab

9. 1960-1961-ci illərdə - Mahmudlu kəndindən olan Eminov Cəlil sədr olur.

10. 1961-1963-cü illərdə kolxoz sədri Hüseynov Əmikəşi seçilir.

11. 1963-1964-cü illərdə kolxozun sədri Sarıyev İmanəli olmuşdur. Əvvəldə qeyd etdiyim kimi - artıq 1963-1964-cü illərdən sonra bizim kəndlərdə dəmyə torpaqlarda taxıl ekini ləğv edildi. Buna bir çox işlər səbəb oldu. Hacılı kəndinin ən böyük taxıl əkin sahəsində, rayon əhəmiyyətli daş karxanası açıldı. Xuduların Qubadlı qəşəbəsinə birləşdirilməsi sayəsində, rayonun ayrı-ayrı kəndlərindən köçüb gələnlər və qəşəbənin əhalisinin artması ilə

Sağdan: mən, Çingiz və Zaur

əlaqədar, həmin ərazilərdə şəxsi evlər tikdirməyə başladılar. Kəndin həm sulu torpaqları olan əraziləri, həm də dəmyə taxıl ekini sahələrinin çox hissəsi, həm şəxsi, həm də sosial tikintilərlə əhatə olundu.

**Hasan bəyin yaratdığı məktəb
haqqında bir neçə söz**

Hasan bəy əslən Qubadlı Teymur bəyin oğludur. Hasan bəy təhsilini xaricdə - Rusiyada almışdır. Odur ki, qubadlıların da təhsil almaları üçün çox fikirləşir. Hər şeydən əvvəl məktəb təşkilində yerli kadrların - müəllimlərin olmaması idi. Ona görə, nəticəyə gəlir ki, müəllimləri Rusiyadan gətirsin və ele edir. Rusiyadan gətirdiyi müəllimlərlə əlaqədar - məktəb rus-tatar məktəbi adlanır.

1882-ci ildə Hasan bəy Qubadlıda ilk məktəb açır.

Onu da qeyd edərim ki, o dövrün adamları sonralar hey yada salırdılar ki, Hasan bəyin məktəbi açılmamışdan əvvəl kəndlərdə savadlı adam olmadığına görə, hər hansı bir yerdən gələn məktubu oxumaq və ya yazdırmaq, eləcə də lazımı ərizə yazdırmaq üçün uzaq məsafələrə gedib, savadlı adam axtarmalı olurdular.

Beləliklə - Kürdüstan deyilən, Zəngəzur zonasında ən qədim məktəb olduğundandır ki, həmin zonada əhalisinin azlığına baxmayaraq, xeyli miqdarda həm savadlı, həm də iş bilən bacarıqlı, kadrların yetişməsinə səbəb olmuşdur.

Məktəbin yaranmasının 100 illiyini Qubadlıda olarkən Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi Zöhrab Məmmədovun rəhbərliyi ilə, gecə-gündüz çalışıb, məktəbi gözəl görünüşlü yubleyə layiq formaya saldıq.

Respublika rəhbərlərinin bir neçəsi də yubleyə dəvət edilmişdir. Şübhəsizdir ki, məktəbimizin 100 illik yubley şənliyi çox maraqlı, təntənəli surətdə qeyd edildi.

Əlbəttə, biz müəllimlər bu şənlik əhval-ruhunu heç vaxt unutmaq. Məktəbimizin yubleyini qaçqın, məcburi köçkünlük dövründə 1996-cı ilin dekabr ayında Sumqayıt şəhərində qeyd etdik. Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı

Əvəz Hüseynquliyevin köməkliyi ilə keçirilən məktəbimizin 115 illik yubleyinə daha çox, qonaqları və məzunların gəlməsinə səbəb, həm yaxın məsafədə keçirilməsi olsa da, ən çox məzunlarımız biz müəllimlərə - ilirdiyimiz şəhidlərə, qoyub gəldiyimiz çox mərtəbəli yaraşıqlı məktəbimizin, indi olmaması münasibətilə baş sağlığı vermək, təskinlik tapmağımızı arzulamaq idi.

Məclisdə apancı, müəllimi olduğum Nəbat Vəliyeva, mənə söz verərkən gözələrindən yaş tökülürdü, mən çətinliklə də olsa özümü ələ alıb, məktəbimizin 26 nəfər şəhid verdiyini, qəhrəmanlıq göstərdiklərini, canlarını xalq yolunda, vətən-torpaq uğrunda qoyduqlarını qeyd etməklə, qaçqın vəziyyətdə olmağımıza baxmayaraq, gələn qonaqları təbrik etdim, onlara öz işlərində uğurlar arzuladım.

Rayon İcra Hakimiyyətinin təqdimatına görə - Təhsil Nazirliyi 15 yanvar 1997-ci il tarixli 37/3 sayılı əmri ilə - Səmərali pədaqoji fəaliyyətimizə və məktəbin 115 illik yubleyi münasibətilə məktəbin direktoru Nüşirəvan Əsədovu və mənə - İnqilab Quliyevi "Fəxri Fərman"la təltif etdi.

Onu da qeyd edirəm ki, Təhsil Nazirliyində, hökumət tərəfindən həmin illərdə başqa təltiflər təsis edilməmişdir. Həmin illərdə Təhsil Nazirliyinin ən yüksək təltifi ancaq "Fəxri Fərman" idi.

Hazırda məktəbimizin 120 illiyindən də artıq, vaxt keçməsinə baxmayaraq bu məsələ qalır. Yəqin ki, yaxın vaxtlarda öz yerini tapacaq, yubley şənliyi, təntənəli şəkildə qeyd ediləcək.

Vaxt ilə Qubadlı məktəbində oxuyanlar

Ayrı-ayrı illərdə Qubadlı məktəbində oxumuş və

İnqilab

bitirənlərdən, müxtəlif vəzifələrdə, olanlarla bərabər həm də elm sahəsində çalışan, müxtəlif elmi dərəcəli alimlər də olmuşdur. Elm dahiləri - Dədə Süleyman Rəhimov, burada onun haqqında olan dəqiq məlumatı sizlərə çatdırmağı özümə borc bildim. Rəhmətlik Hüseyn kişi, (Süleyman Rəhimovun atası) - məktəbə verməyə pulu olmur, bir inəkləri olur, bir gün inəyin başına ip salır, verir Süleymana özü də arxadan, düz Qubadlıya məktəbə aparır. Məktəbin direktorunu soruşur, - onun oturduğu otağı göstərirlər. İnəyi həyətdə ağaca bağlayıb, Süleymanla Həsən bəyin yanına gedir, ehvalatı olduğu kimi danışır. Deyir ki, Həsən bəy, bu uşaq bizimdir, oxumağa həvəsliyə, bir inəyimiz var, onu da getirmişəm. Xahiş edirəm inəyi də götürəsiniz, bu uşağı məktəbə qəbul edəsiniz. Həsən bəy, Süleymana bir çox suallar verir, Süleyman bütün suallara düzgün cavab verdiyi üçün, xoşu gəlir. Odur ki, deyir: "Hüseyn kişi, bu uşağın cavabından hiss edə bilmirdim ki, uşaq oxumağa həvəsliyə və verdiyim suallara da düzgün cavab verdiyinə görə, mən bu uşağı məktəbə qəbul edə bilmirdim, get, inəyini də apar evinə".

Süleyman Rəhimov, Azərbaycanda - ilk Xalq Yazıçısı adına layiq görülmüşdür, sosialist Əməyi Qəhrəmanıdır. Əli Vəliyev - Xalq yazıçısı, Əli Əmiraslanov - SSRİ Elmlər Akademiyasının ilk azərbaycanlı akademiki, Əsgər Abdullayev Azərbaycan Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü - yeri gəlmişkən bildirirəm ki, Əsgər Abdullayevin vəfatı ərəfəsində bir çox riyaziyyatçı alimlərin söhbətlərində oldum, orada bir neçə Akademiklər Əsgər Abdullayev haqqında ağızlarından çıxan sözlər bu idi: "Biz də alimik, Elmlər doktoru - Akademik olmuşuq. Ancaq bizim heç birimiz Əsgər Abdullayev qədər yüksək bilikli ola bilmədik. Allah, min rəhmət etsin, Əsgər Abdullayevə" dedilər. Kamran Hüseynov, Həbib Şirinov, Mədəd Allahverdiyev,

İnqilab

Edil Eyvazov, Xanlar Şirinov, Gürşad Hüseynov, İsaq Məmmədov, Əliheydər Həşimov, Cənabxış Aslanov - Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, Məmməd İsgəndərov, Qasım Qasımzadə, Nəriman Qasımoğlu - Qurani Azərbaycan dilinə tərcümə edən, Nəzər Heydərov, Çingiz İldırım, General Leytenant Valeh Bəşadlı, Arif Heydərov, Muradxan Cahangirov, Cəlil Bergüşad, Kerim Kerimov, Zəhra Kerimova, Əhliman Axundov, Ramiz Rövşən, Ələkbər Abdullayev, Eldar Baxış, Taryel Cahangirov, Rüstəm Qəhrəmanov, Baxış Hüseynov, Məmməd Cabbarov, Fikrət Adıgözalov, Bəşir Fərəcov, Şamxal İsmayilov, Təhmasib İsmayilov, Mahirə Şahmuradova, Hüsni Quliyev, Zəhid Quliyev, Şamir Rəhimov, Kamal Şirinov, Mübariz Hüseynov, Mübariz Xəlilov, Səadət İldırımzadə, Əli İldırım oğlu, Məsud Əli oğlu, Həsni Abdullayev, Cabbar İldırımzadə, Fətullah Bağrov, Şahsuvar Həşimov, Kamil Zeynalov, Voroşil Rüstəmov, Mirağa Əliyev, Qara Bəhrəm, Eldar Məhərrəmov, Yaşar Rəhimov, İlham Şahmuradov, Rəfiq Yusif oğlu, Rövşən Səlimov - (stomatoloq).

Mənim şəxsi düşüncəmə, uzun müddətli müşahidəmə görə - yüksək intellekt sahiblərindən: Nuşirvan Əsədov, Rəzim Əliyev, Qılman Sanyev, Yaşar Fətliyev, Talib müəllim -xələclini görə bilmirdim.

Qarabağ hadisələri kəskinləşəndə, ermənilər azğınlaşanda Kamal Həştərxanda işləyirdi. Hökumətin ikiüzlü siyasəti, Azərbaycanın ağır vəziyyəti onun sebrini tükəndirdi. Minlərlə qeyrətli oğullarımız kimi, Kamal da Vətəni darda qoymamaq qərarına gəldi. Atası İnqilab müəllimə məktub yazdı ki, işdən çıxıb, gəlirəm. El-oba arasında böyük nüfuz və hörmət sahibi olan gözəl insan, bilikli müəllim İnqilab müəllim oğlunun heyacanlı məktubunu oxuyan kimi başa düşdü ki, o, nə üçün gəlir. O, Kamalın qeyrətli, cəsarətli, vətənpərvər bir oğul olduğuna bələd idi. Ona görə də oğlunun qərarı atını ürəkden sevindirdi. Çünki o, uzun illər ərzində öz sevimli şagirdlərini elmdən, bilikdən qabaq tərbiyəli, intizamlı qeyrətli olmağa çağırır, onlara vətənpərvərlik hisslərini aşılayırdı...

Kamal İnqilab oğlu İsayev 1985-ci ildə Xudular kəndində anadan olmuşdu. 1982-ci ildə Qubadlı Qəsəbə Orta Məktəbini bitirdikdən sonra təhsilini Bakı şəhərindəki 25 saylı Texniki Peşə Məktəbində davam etdirmişdi. 1983-cü ildə həmin məktəbin soyuducu kompressorlar şöbəsini qurtarıb maşınçı peşəsinə yiyələnmişdi. 1984-1986-cı illərdə Sovet ordusu sıralarında xidmət etmişdi. Vətənə qayıtdıqdan sonra rayonda 69 saylı tikinti idarəsində işləməklə bərabər Füzuli şəhərində sürücülük kursunu da bitirmişdi. 1989-cu ildə Rayon İstehlak Cəmiyyətinin

avtoqarajında çilingər işlədikdən sonra, 1990-cı ildə əmək fəaliyyətini Həştərxan şəhərində davam etdirmişdi. 1991-ci ildə ermənilərin təcavüzkarlıq hərəkətlərinə dözməyib, Vətənə qayıtmış və rayon Polis Şöbəsində işə qəbul olunmuşdu. İlk günlərdən ömrünün sonunadək doğma rayonun sərhəd kəndlərində gedən döyüşlərdə fədakarlıqla vuruşmuş, əsl igidlik nümunələri göstərmişdi. 1991-ci il mayın 14-də ermənilər Seytas kəndinə güclü hücumu keçmişdi.

Polis leytenantı Fərzəliyevin rəhbərliyi ilə bir qrup polis işçisi mühasirəyə düşmüşdü. Bu vaxt Yuxarı Cibikli kəndində olan rayon Polis Şöbəsinin reis müavini F.Kərimov öz dəstəsi ilə yubanmadan Seytas kəndinə köməyə gəldi. Qüvvələr bərabər olmasa da, köməyə gələn cəsur polis işçiləri mühasirəni yararaq yoldaşlarını xilas edə bildilər.

Ermənilər itki verərək geri çəkilməyə məcbur oldular. Bu döyüşdə polis serjantı Kamal İsayev böyük qəhrəmanlıq göstərmişdi. O, həm də bizim polis şöbəsinin "UAZ" markalı maşınını da düşmənin əlindən ala bilmişdi.

Kamal İnqilab oğlu Bəşarat, Yuxarı Cibikli, Saldəş kəndlərində gedən şiddətli döyüşlərdə də igidlik nümunələri göstərmiş, onlarla erməni quldurunu məhv etmişdi. O,Laçının işğal olunmuş torpaqları uğrunda gedən döyüşlərdə də fəal iştirak etmişdi. Suarası kəndində düşmənin mövqelərinə güclü zərbələr endirərək döyüşçü yoldaşlarının həyatını xilas etmişdi. Son döyüşü 1993-cü il avqustun 18-də "Qız qəbr" deyilən yerdə olmuşdu. Həmin gün ermənilər güclü hücumu keçərək polis işçilərini mühasirəyə almışdılar. Bu zaman polis serjantı Kamal İsayev həyatını təhlükədə qoyaraq onlarla erməni quldurunu gəbərtmiş və mühasirədə olan yoldaşlarının çoxunu xilas edə bilmişdi. Məzarı Qubadlı "Şəhidlər

İnqilab

xiyabarı'ndadır. Ailəli idi. Şəhid olanda Sevinc adlı bir qız yadigarı var idi. Həlak olandan iki ay sonra bir oğlu da dünyaya göz açdı. Şəhid atası İnqilab müəllim öz nəvəsinin adını Kamal qoydu. İnşallah, balaca Kamal böyüyəcək, öz qəhrəman atası ilə fəxr edəcək, onun yerini tutacaq, əməllərini layiqətlə davam etdirəcək. Şəhid anası Şərqiyyə bacı və balaca Kamalın anası Fəridə Bulud qızı balacalara böyük qayğı göstərirlər.

Ölüm sevinməsin qoy...

Ömrünü vermir bada

El qədrini canından

Daha aziz bilənlər.

Şirin bir xatirə tək

Qalacaqdır dünyada

Sevərək yaşayanlar,

Sevilərək ölənlər.

Tariyel Cahangir, Vətən oğlu istəyəndə - kitabından.

Ləyaqətli nəsil hazırlanması üçün ən böyük məsuliyyət daşıyan təhsil işçiləridir.

H.Əliyev

Oxuduğum və işlədiyim orta məktəb

Mən, 1939-cü ildə Qubadlı orta məktəbinin 1 sinfinə daxil olub, 1950-ci ildə həmin orta məktəbi bitirmişəm. Ali təhsil alıb, ilk müəllimliyə orta təhsil aldığı məktəbdə başlamışam.

Orta məktəbin 1 sinfində ilk müəlliməm Əminə Adıgözalova olmuşdur. Allah, ilk müəlliməm Əminəyə min rəhmət etsin.

Qubadlı orta məktəbinin Sovet hökuməti dövründə ilk direktoru - Qubadının ilk ali təhsilli müəllimlərindən biri,

İnqilab

eslən Tarovlu kəndindən olan Əli Qədiməliyev olmuşdur.

Mənim oxuduğum və işlədiyim illərdə, məktəbin direktorları:

Həsənalı Qorçuyev, Fərhad Məhərrəmov, Hüseyn Şirinov, Möhsun Orucov, Məmməd Salayev, İsmayıl İsmayilov, Baxış Əliyev, İman Məmmədov, Azad Hacıyev, Fərhad Namazov, Əliqəmə Salayev, Nuşirəvan Əsədov olmuşlar.

Məktəbin dərs hissə müdirləri olanlar:

Bayram Məmmədov, Xasay Şahmuradov, Mürsəl Qocayev, Bəhmən Mehdiyev, Əliqəmə Salayev, İnqilab Quliyev, Əminə Bayramova, hazırda San Atayevdir.

1939-1940-cı illərdən başlayaraq, məktəbimizdə işləyən müəllimlər, aşağıda qeyd etdiklərim olmuşlar:

Əminə Adıgözalova, Kübra, Gəray Şahmuradov, Xasay Şahmuradov, Münəvver Şahmuradova, Mahmud Hüseynov, İmran Allahverdiyev, Sərfnaz Quliyeva, Məhərrəm Allahverdiyev, Məmməd Axundov, Məhəmməd Novruzov, Hüseyn Şirinov, Xanım Şirinova, Muradxan Cahangirov, Atlıxan Cahangirov, Məmməd rus dili, Məmed b.ter., Mələykə Abdullayeva, Mədəd Bağirov, Qəzənfər Məmmədov, Roza Cahangirova, Bəhrəm Qənber oğlu, Qulam Abdullayev, Sayalı Abdullayeva, Gülüş Məmmədrzayeva, Bahadur Kerimov, Dadaş Ferzəliyev, Musa ədəb., Ayna Allahverdiyeva, Məruzə Rüstəмова, Mahmud Abbasov, Arif Bağirov, Rüstəm tarix, İmamqulu Şahmuradov, Mürsəl Qocayev, Xavər Yusifzadə, Yunis riyaziyyat, Rima, Nina rus dili, Çimnaz Kerimova, İsa Şirinov, Bəhmən Mehdiyev, Həlimə Rüstəмова, Əli Muradov, Xudaqulu, Maya Axundova, Yusif Əliyev, Şamama Kerimova, Razim Əliyev, İradə Ağayeva, Nazakət Salayeva, Söhbət Salayev, Kübra Şahmuradova, Nüsrət Hüseynov, Eldar Məhərrəmov, Taisiya Radyukova,

Mektebimizin 115 illik şənlik günü münasibəti ilə keçirilən yığıncaq günü

İnqilab

Valentina Ajoqina, Qurban Şahmuradov, Amalya Məhərrəmovə, Qədir Feyziyev, Səyyarə Orucova, Tərlan in.d., Nigar Salayeva, Emilyya Qriqoriyevna, Məhbub Abasquliyeva, Dilurba İbrahimova, Fazil Axundov, Asya Hüseynova, Məmləkət Salayeva, Güldənə Babayeva, Şəfiqə Fərəcova, Suqra Fərəcova, Məhbəli Babayev, Məhirə Salayeva, Mədinə Məmmədova, Gülzar Məmmədova, Şükufə Rüstəmovə, Azada İbrahimova, Gülzar Babayeva, Nəzakət Məmmədova, Nərgiz Quliyeva, San Atayev, Yelmar Ələkbərov, Səfər Fətiyev, Əli Məmmədov, Rəfiqə Fətiyeva, Əminə Bayramova, Əminə Əliyeva, Qüdrət Allahverdiyev, Zeynal Mirhəşimli, Nəzakət Məmmədtağı q., Kamran Nəcəfov, Həsni Quliyev, Şəhla Paşayeva, Şəhla Haqverdiyeva, Firyaz Cahangirova, Sevinc Orucova, Nina Əliyeva, Cəmilə Kərimova, Rəfəll Xəlilov, Şəfaq Xəlilova, Müslüm Kərimov, Güloğlan Rzayev, Suqura Əsədova, Mələykə Əsədova, Təhirə Əsədova, İntiqam Məmmədov, Zərifə Şakirova, Sevinc, Aynurə, Rəna Əsədzadələr, Cəmilə Cəbbarova, Nüşabə Abdullayeva, Məhpərə İmanova, Əzizə Məmmədaliyeva, Məral Fərzəliyeva, Lətafət Abışova, Sədaqət Budaqova, Aygün Həşimova, Şəfa Rzayeva, Şəfaq Rzayeva, Yəhya Kazimov, Şölə Babayeva, Yeganə Nəcəfova, Kəmalə Məhərrəmovə, Cəmalə Məhərrəmovə, Qəmər riyaziyyat, Sərəncam Qasimova, Yaqut Əsədova, Simuzar Məhərrəmovə, Sevil Orucova, Rəxşəndə Əsədova, Xatirə Baxşəliyeva, Mələykə Haqverdiyeva, Sevinc İmanova, Yaqut Hüseynova, Nəzakət Eyvazova, Qənirə Məmmədova, Dilərə Quliyeva, Şəfəq Allahverdiyeva, Nəzakət Məmmədova əd., İradə Əhmədova, Xəlilə İsmayilova, Tamam Mirzəyeva, Kazimova İrina, Xatirə Kazimova, Valentina Fətiyeva, Ofelya Hacıyeva, Gülnar Allahverdiyeva, Xuraman Həsənova, Minərə Hüseynova,

İnqilab

Natella Əli qızı, Xatirə Vəliyeva, Məhəmməd Əhmədov, Lətifə İsmayilova, Şükür Orucov, Vahid Salmanov, Bahlul Kazımov, Hübətəli Hüseynov, Xatirə Vəliyeva, Sima Əliyeva, İzafə Quliyeva, Ülker Rzayeva, Şəraf Məmmədova, Hübət Eyvazov, Məhəbbət və Əfruz Həşimovlar, Rəhilə Məmmədova.

İndi də məktəbin təsərrüfat işçiləri haqqında:

Şahsuvar Novruzov - direktorun təsərrüfat işləri üzrə müavini, Telli Ələkbərova, Gözal Ağayeva, Məfkurə Adıgözalova, Şirindil Quliyev, Nizami Qayıbov, Baloğlan Əsədov, Vəlixan Quliyev, Pəhlivan Əsədov, Asdan Haqverdiyev, Yusif Orucov, Pəmişə, Həsər, Kərim kişi, Bənövşə, Rzaqulu, Yaqub, Duma, Roza, Şəfiqə, Qəmsiyə, Məhirə Budaqova, Günəş Quliyeva, Əhməd İsmayilov, Şəkər İsmayilova, Qələm Quliyeva, Cəbrayıl, Bəyaz Həsənovlar, Zöhrə, Zeynəb Hüseynova, Qasım Qasimov, Gəray Eyvazov, Tamara İsmayilova, Məxmər, Göyçək Qasimova, Mələykə Qəhrəmanova, Tumar Novruzova, Nazilə Vəliyeva, Zəmişan xala Əyin k., Sərfinaz, Saybalı Hüseynovlar, Əminə Ələkbərova, Zeynəb Quliyeva, Nəzakət Məhdiyeva, Məhəmməd Eyvazov və başqaları olmuşlar.

Böyük vətən müharibəsi

İkinci Dünya müharibəsində azərbaycanlılardan 647 min nəfər iştirak edib. Hitler işğalçıları tərəfindən müharibədə 275 min nəfər azərbaycanlı həlak olub. Bunlardan biri də bizim nəslin ən istəkli, sevimli, əzizi, nəsilimizin and yeri Allahverdi əmim olmuşdur.

1941-1945-ci illərdə azərbaycanlılardan 121 nəfər Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür.

O zamankı faşist partiyası - Almaniya ilə Sovet İttifaqı

İnqilab

arasında sülh müqaviləsi olsa da, qəflətən, xaincəsinə 1941-ci ilin iyun ayının 22-də səhər saat 4-də Belarusiyanın, Brest qalası deyilən yerdən hücum etdilər. Müharibə dörd ilə yaxın müddət davam etdi.

Qubadlı rayonundan 4385 nəfər Böyük Vətən müharibəsinə döyüşə getmişdir. Onlardan 1834 nəfəri vətən uğrunda canlarını qurban vermişlər. Müharibəyə gedənlərdən 2551 nəfəri qayıtmışdır ki, onlar da müxtəlif dərəcədə ağır yaralanmışlar.

Qubadlı rayonunun Qubadlı kəndindən olan komsomolçu Əli Abbas oğlu Məmmədov şəxsən 23 faşist məhv etmiş, yaralandığına baxmayaraq döyüş meydanını tərk etməmişdi.

"Bakinski raboçi" qəzeti 24 iyul 1943-cü il.

"Qubadlılar dövlətə 45.000 puddan çox əla növ taxıl təhvil vermişlər. Bundan əlavə gələn ilin tadarükü hesabına rayon qəbul məntəqələrinə 8500 puddan çox çəlik və buğda göndərmişlər".

"Bakinski raboçi" qəzeti 21 dekabr 1943-cü il.

"Qubadlı rayonunun kolxozçuları Stavropollular fonduna 200.000 manat pul, 220 sentner taxıl və başqa kənd təsərrüfatı məhsulları toplamışlar. Bundan əlavə Stavropol ölkəsinə göndərmək üçün 60-dan çox qoyun ayırmışlar".

"Bakinski raboçi" qəzeti 6 noyabr 1943-cü il.

Lagerdə olduğum günlər

1941-ci ilin iyun ayının təxminən onu və ya on ikisi, rayon mərkəzindən bizi, otuz nəfərə yaxın uşaqları yük maşınında Çardaxlı kəndinə qədər apardılar. Lager Əyin kəndində təşkil edilmişdi. Çardaxlıdan Əyin kəndinə qədər, maşın yolu olmadığına görə bizi orada maşından

İnqilab

düşürdülər. Dedilər ki, bundan sonra o kəndə - Əyinə piyada gedəcəksiniz. Biz yavaş-yavaş gedib, Əyin kəndinə çatdıq. Bizi, İbiş kişinin otaqlarında yerləşdirib - hər birimizə bir çarpayı verdilər. Sonra bizi cərgəyə vurub, müəllimlərimizi bizimlə tanış etdilər. Yusif Əliyev və (sonradan kəndlərini öyrəndiyim) - Qəzian kəndindən olan Súdaver Mehdiyeva sizin müəllimlər olacaq dedilər.

Lagerə bizim qonşu Balay Mehdiyevlə birlikdə getmişdik.

O vaxt onun 14-15 yaşı vardı. Mənim isə 9 yaşım var idi.

Bizi hər gün tezdən durğuzdurub, cərgəyə vurub, idman etdirirdilər. Uşaqların əksəriyyəti 9-10-13 yaşlı idilər. Odur ki, ictimai mühitə uyğunlaşmayan uşaqlar, imkan tapdıqca qaçmaq, evlərinə getmək istəyirdilər. Lagerdə bizdən çox böyük olan iki oğlan biri Şamo (o vaxt Şemil deyirdilər) digərinin adı xatirimdə deyil. Həmin o iki nəfər, qaçan uşaqlar yoldan tutub qayıtardılar. Müəllimlərimiz bizi hər gün səhər yeməyindən sonra, şeypur çaldıraraq "Armutluq" deyilən sahəyə aparıb, bir qədər idman etdirdikdən sonra, gah rəhmətlik Əliyev Yusif müəllim, yaxud Súdaver müəllimə nağil və ya şer söyləyər və ya kitablardan oxuyardılar.

Bir neçə gündən sonra Balayın bacısının ölüm xəberi gəldiyindən o, oradan çıxıb getdi evlərinə. Mən isə danxdığıma görə, əziyyət çəkirdim. Allahverdi əmim həmin illərdə Çardaxlıda kənd sovetinin sədri idi. Çardaxlı sovetliyinə Tarovlu, Xələc, Haclı, Xudular, Cibikli kəndləri daxil idi. Bir gün axşam, əmim Allahverdi Əyin kəndinə gəlib iclas keçirdi. Mənimlə də görüşdü. Mən özlüyümdə düşündüm ki, sabah əmimlə gedəcəyəm. Səhər tezdən durdum, tələsdiyimdən çaxırlarımda qoltuğuma vurub, əmim qaldığı evə gedib, onu soruşdum. Ev yiyəsi dedi ki,

İnqilab

xeyli vaxtdır gedib. Mən soruşdum ki, hansı tərəfə getdi? Ev yiyəsi meşənin bir hissəsini göstərdilər ki, atını minib, o tərəfə getdi. Mən, meşənin içərisindəki cığırla xeyli getdim. O zaman Əyin kəndinə maşın yolu yox idi. Cıdır daralır, ağacların budaqları bir-birinə dəydikcə mən diksinirdim. Hərdən bəppo dediyimiz quşlar civildəşir elə hey bəppo, bəppo edib səss çıxarırdılar. Xeyli getdim, sonradan öyrəndiyim "At irtzi" deyilən pırə çatdım. Oradan etrafa baxdım ki, xeyli kənarda - dərənin o tayında kənd görünür. Sonralar bildiyim həmin kənd, erməni kəndi olan Zeyvə imiş. İtlər hürdüyünə görə o tərəfə getmədim. Mən bir qədər hündür yerə çıxdım, oradan o vaxt kolxoz sədri Bəndalı Hüseynov tərəfindən Çardaxlı kəndində tikdirdiyi kolxoz idarəsini görüb, oranı tanıdım. Həmin istiqamətlə dar cığırla, oraya tərəf getdim. Kəndə yaxınlaşanda Allahverdi əmingilin olduğu evi soruşdum, mənə göstərdilər.

Həmin il bizim ailə də Çardaxının Cəfərxanlar deyilən yerə köçüb, atamgil orada alaçıq qurmuşdular. Bizim ailə həmin ilin yay ayları orada qaldıq. Mən, bir daha lagerə qayıtmadım.

Müstəqil Azərbaycanın hər bir gənci məktəbdə milli təhsil alaraq öz xalqının, millətinin qədim zamanlardan indiyə qədər olan tarixini gerek yaxşı bilsin. Əgər bunu bilməyə o, həqiqi vətəndaş ola bilməz.

Əgər bunu bilməyə o, millətini qiymətləndirə bilməz.

Əgər bunu bilməyə o, millətine olan mənsubiyyəti ilə istənilən səviyyədə fəxr edə bilməz.

Heydar Əliyev

İşğalçı ermənilər

Ermənilər 1989-cu ildən başlayaraq hal-hazırda kimi 17

İnqilab

min kv km ərazimizi işğal ediblər. Ermenilər son illər işğal etdikləri Azərbaycan torpaqlarına indiyədək heç bir beynəlxalq təşkilatlara və dövlətlərə məlum olmayan yeni adlar verməyə başlayıblar. Bu, tamamilə qəbul ediləməkdir, belə ki, Qarabağı Arçax, Xudafərinə Xudaperin adlandırmağı heç bir tarixi və milli kökləri olmayıbdir. Ermeni dilində, ibtidai siniflər üçün yazılmış bir dərsliyin iç üzündə bu sözlər yazılıb: "Ey mənim övladlarım, bu dünyada sərbəst yaşamaq istəyirsinizsə mütləq türkü öldürməlisiniz".

Uzun illər boyu kiçik yaşlı övladlarının başlarını belə sözlərlə zəhərləyən ermənilərin tərbiyə metodu budur.

Stepanakert 1923-cü ilə qədər Xankəndi adlanırdı və həmin ildən Stepan Şaumyanın şərəfinə belə adlandırılmışdır. Stepanakert şəhəri və rayonunun sahəsi 926 kv km, əhalisi 57 min nəfər olmuşdur (1989-cu il 1 yanvar).

Stepanakert rayonunun torpaqları 1987-ci və 1991-ci illərdə Əsgəran və Xocalı rayonları arasında bölüşdürülmüşdür. Stepanakert şəhəri isə Respublika tabeli şəhər səviyyəsinə qaldırılmışdır. Şuşa şəhərinin bünövrəsi 1750-ci ildə Pənahəli şah Cavanşir tərəfindən qoyulmuşdur. Şuşa dəniz səviyyəsindən 1800 m hündürlükdə yerləşir.

Xocalı - dəniz səviyyəsindən 580 m hündürlükdə, Xocalı ilə Bakı arasında olan məsafə 375 kilometrdir.

Martunun tarixi adı "Xocavənd" olmuşdur.

Mardakert - hazırda Ağdərə adlanır.

Hadurut rayonunun avtomobil yolları Stepanakert və Horadiz dəmiryol stansiyaları ilə birləşdirir.

1989-cu ildən başlayaraq ermənilərin Azərbaycan ərazisində apardığı işğalçılıq müharibəsində Qubadlı rayonunda, sərhəd zonasında yerləşdiyi üçün, mütləq

İnqilab

olaraq ərazimizə hücumlar edir, rusların köməyi ilə müasir silahlardan istifadə edərək yaşayış məntəqələrimizi atəşə tuturdular.

Yerli gənclərdən ibarət olan batalyonlar yaradılmış, yığıldıqca düşməne qarşı mübarizə aparırdılar. Sonrakı illərdə Azərbaycan rayonlarından köməyə gələn gənclər, Qubadlı batalyonları ilə birlikdə mərdliklə mübarizə aparırdılar. Əlbəttə müharibədə şəhid olan və yaralananlar gündən-günə çoxalırdı. Rayon ərazisində Müdafiə Nazirliyinin Xanlıq kəndindəki hərbi qəspitalı yaradılmış, qəspitallarda yerli həkimlər tərəfindən yaralılar ilk müalicəni alır, ağır yara alanlar təcili olaraq vertalyotlarla Bakı şəhərinə, qəspitallara çatdırılırdı.

1993-cü il 31 avqusta qədər, yəni Qubadlıın işğalı gününün sonuna qədər, rayon əhalisindən (yaralıları da əlavə) 320 nəfər şəhid olmuşdur. Müharibə başlayandan Rayon İcra Hakimiyyətində xüsusi komissiya yaradılmışdır ki, Azərbaycan rayonlarının ayn-ayn regionlarından olan şəhidləri öz ailələrinə aparmaq - çatdırmaq üçün, İcra Hakimiyyətinin müavini Ceyran Quliyevaya həvalə edilmişdir ki, işi təşkil etsin və xüsusi qeydiyyat kitabında həmin şəhidlər haqqında lazımi qeydlər aparsın. Sonralar bu iş İcra Hakimiyyətinin işçisi Elxan Ağakışiyevə tapşırılmışdır.

Elxan Ağakışiyevin verdiyi məlumata əsasən, bildirir ki, Qubadlı rayonu ərazisində müharibədə ayrı-ayrı regionlardan şəhid olmuş 680 nəfərin tabutları da, öz ailələrinə çatdırmaq üçün, göndərilmişdir.

Bu yazıda qeyd olunan rəqəmdən görünür ki, Qubadlı rayonu ərazisində yerli əhalidən şəhid olanlar da daxil olmaqla 1000 nəfərdən çox təkcə bir rayonda şəhid olmuşdular.

20 yanvar - Ümumxalq hüzn günü

İnqilab

31 mart - Azərbaycanlıların soyqırımı günü

U N U T M A !

Xocavənd	18.02.1992
Xocalı	26.02.1992
Şuşa	08.05.1992
Laçın	17.05.1992
Kəlbəcər	06.04.1993
Ağdərə	17.06.1993
Ağdam	23.07.1993
Cəbrayıl	18.08.1993
Füzuli	23.08.1993
Qubadlı	31.08.1993
Zəngilan	29-30.10.1993

Keçmiş Dağlıq Qarabağ ərazisi: Şuşa, Xankəndi, Xocalı, Əsgəran, Xocavənd, Ağdərə (ümumi sahəsi: 4400 kv km)

Müəllim

Doğru yol göstərər bizə hər zaman,
Ömründə dilinə gəlməz bir yalan.
Işıqı sabaha bizi aparan,
Şirin arzulara qatan müəllim!

Daima qaygın üstümüzdədir,
Onun gələcəyi sanki bizdədir.
Həyatın mənası bilin sizdədir,
Ömrümə bir sevgi qatan müəllim!

Körpə fidan kimi bəsləyər bizi,
Doğru əməllərə səsləyər bizi,
Bizə qüvvət verər onun hər sözü,

İnqilab

Ay anam müəllim, atam müəllim!

Zəhmətli göylərə ucalacaqsan,
Qəlbimdə həmişə yurd salacaqsan.
İnan ki, hər zaman var olacaqsan,
Səni unutməmə, bir an, müəllim!

Menim doğma ana dilim,
Dillerin ən gözəlidir.
Bülbülümün xoş səsidir,
Vahidimin qəzəlidir.

Füzuli bu dilde yazıb,
Leyli-Mecnun dastanını,
Babək təküb döyüşlərdə,
Bu dil üçün əl qanını.

Xətəinin qılıncına
Böyük hünər olub, nəsib.
Dilimizi kəsənlərin,
Əllərini vurub, kəsib.

Lermantov da dinlədikcə
Dilimizi həzin-həzin,
Yazıb böyük bir heveslə,
"Aşiq Qərib" hekayəsini.

Azərbaycan, ana dilim,
Çox azızsən könlümə sən,
Çünkü, mənə, layla çalan
Anamın, şirin dilisən.

Əfsanə Mehraliyeva
X sinif şagirdi

Bu vətən naminə varsa ölən kim,
Həmişə bizimlə yaşayacaqdı.
Ən uca zirvədə qərar tutub, o,
Şəhidlik adını daşıyacaqdı!
Bu adın önündə baş əyirəm mən,
Durub üz tutduğum qibləgahımdı.
Dünan özünü şəhid edənələr,
Üzümə açılan xoş sabahımdı!
Bu vətən naminə, bu xalq naminə,
Ölümün üstünə düz gedən şəhid;
Açılan gülləyə, atılan topa,
Gərib sinəsini tuş edən şəhid;
Sənin axtdığın hər qətrə qanın,
Bu gün, vətən boyu açan çiçəkdir.
Bu vətən naminə çəkdiyən nəre,
Bil ki, tarix boyu səslənəcəkdil!
Sınan sipər oldu neçə gülləyə,
Haqqa چراق oldun dözməzliyinlə.
Ey şəhid qardaşım, sən, bu millətə,
Ölməzlik gətirdin ölməzliyinlə!
Sən kimsən, - ən uca möhtəşəm zirvə;
Mən isə kimseyə gerek olmadım.
Özümü bir xoşbəxt sanardım, vallah,
Qoşa çəkilsəydi səninlə adım!
Bu vətən naminə varsa ölən kim,
Həmişə bizimlə yaşayacaqdı.
Ən uca zirvədə qərar tutub, o,
Şəhidlik adını daşıyacaqdı!!!

Eylə ki, qismətim qoy olsun, Allah!

Gözüm o dağlara calanıb, Allah,
 Dumanı, qəhərim, çəni, göz yaşım,
 İçimdə bir ocaq qalanıb, Allah,
 Qurum dura-dura alışıq yaşım!
 İçimdə bir ocaq qalanıb, Allah,
 Tüstüsü burulub təpəmdən çıxır.
 Odu bir yanadı, közü bir yana,
 Külümü qaldırıb gözüme soxur!
 İçimdə bir niskil yurd salıb Allah,
 Qışı qərar tutub, yazı dolanmır.
 İndi yetim qalan gör neçə kendin,
 Ocağı çatırmır, çırağı yanmır!
 İçimdə bir mezar boylanır, Allah,
 "Hertiz"im, "Səngər"im baş daşlandı.
 Kükreyən Bergüşad, coşan Həkəri,
 O viran yurdumun göz yaşları!
 İçimdə bir həsrət göyərüb, Allah,
 Bu gələn karvanım dönmədi geri.
 Yuvasından perən düşən dumanın,
 Tutmadı nələsi bu göyü, yeri!
 Eylə ki, qismətim qoy olsun, Allah,
 Birdə o yerlərlə mən qucaqlaşım.
 Eylə ki, qismətim qoy olsun, Allah,
 Dərəsi, - məzanım, dağı, - başdaşım!!!

Bütün dardəm - siləmə

Dəli könül, necə gülüm - danışım?
 Qatan çatıb, - zəhər töküüb şiləmə!
 Zalım fələk bir tərəfdən budayıb,
 Sən də düşüb bir tərəfdən şiləmə!

Nə umursan yurd-yuvası talandan,
 Hər şər vaxtı didələri dolandan?
 Dardım azmı, - sən də durub bu yandan,
 Yetim qalmış quzu kimi mələmə!
 Kaş meh olub o dağlara bir esəm,
 Yurd-yuvamı dolaşmağa tələsəm.
 Yurd həsrətli bir quruca nəfəsəm,
 Bir sağ iken şikəstəm, ə, şiləm, ə!
 An demədim yurdsuz keçən hər ana,
 Oğul gerek bu dardıma dayana.
 Dərdi söylə dərd bilənə, - qanana,
 Hər yetəndən dərdə deva diləmə!
 Yurd-yuvasız keçən ömür şən olmaz,
 Nəmərd olan mərd dardına tən olmaz,
 Hər dərd bölən Qafqaz üçün sən olmaz,
 Bir dəryayam, bütün dardəm, - siləmə!!!

Yadıma düşübdü

Yurd-yuvamda keçirdiyim hər günüm,
 Ötüşən il, ay yadıma düşübdü
 Bir şey olsaq ayağından başacan,
 Kəndə düşən hay yadıma düşübdü!
 Neçə vaxtdı bir dərd əyib qəddimi,
 Bölə bilmir köhnə qonşum dardımı.
 El yıışıb götürdüüyü toy kimi,
 Qapımdakı vay yadıma düşübdü!
 İşdən-gücdən yorğun-ərgin qayıdıb,
 Dincələrdik, körpələri oynadıb.
 Qapımızda samovarı qaynadıb,
 Dəmlətdiyin çay yadıma düşübdü!
 Ov etdiyim dərələrdə hənirtə,
 Kol dibindən qopartdığım göyerti,

Hər tədiyim yeddi nömür kərənti,
Qatladığım lay yadıma düşübdül
Kəndimizdə toybaşıydı üç nəfər:
Həsənlik, Həsənqara, Qazənfər.
Qara zuma nazlanardı bəxtəvər, -
O yalılı toy yadıma düşübdül!
Yad dolanır ta "Hərtiz"i, "Səngər"i,
Hardan alım Qoç Nəbini, Həcəri?
Göz yaşımıd Bergüşadla Həkəri,
Baş vurduğum çay yadıma düşübdül!
Gül açmadı mən Qafqazın dediyi,
Zəhər oldu hər yediyi-ıçdیی.
Qonşuların qonşulara verdiyi,
Göndərdiyi pay yadıma düşübdül..

Qafqaz Əvəzoğlu (Dəmirov)

Mənə töhmət vermə

Məktəbin başkanı Cəbrayıl Həsənovu, direktor Baxış Əliyev çağırır ki, Cəbrayıl kişi, başa yaxşı baxmırsan, ağaclara qulluq etmərsən, vaxtı-vaxtında su vermırsən. Odur ki, sənə töhmət verirəm.

Ələcsiz qalan Cəbrayıl kişi, başlayır yalvarmağa: "Baxış müəllim, balalarına qurban olum, mənə nə edirsən et, töhmət vermə, mənə bu ağsaqqal vaxtımda el içində biabır etmə, mən camaatın içərisinə çıxma bilərəm" deyir.

Məsuliyyətsiz müəllim

Yeni dərslərin izahı üçün hazırlıqsız dərslə gələn müəllim:
Uşaqlar, sizə yeni dərslə izah edim, yoxsa nəgill danışıq?

Əlbəttə iradəsiz, zəif oxuyan şagirdlərdən bir neçəsi:
"müəllim, bizə nəgill danışıq" deyirlər.

Səs mənə deyil

Azad müəllimin məktəbdə direktor olduğu illərdə bir gün ingilis dili müəlliminə deyir: Müəllim paralel sinfin müəlliminin biri yoxdur. "Bu iki sinfi, "A" və "B" siniflərinin şagirdlərini birləşdir, birlikdə dərslə keç". M. müəllim qəti etiraz edir ki, "yox, yox uşaq çoxdur, mən onların səsini kəsə bilərəm". Azad müəllimin ciddi təkidini görən M. müəllim deyir: "Azad müəllim, indiki deyirsiniz, yaxşı gedirəm, bu iki sinfin şagirdlərini birləşdirərəm, ancaq səs mənə deyil" dedi.

Başımı yuxarı qaldırmıram

Bir dərslə müddətində 6 m uzunluğu, 5 m eni olan sinifdə şagirdlər divarda, sinfin boyu bərabər bir heyvan şəkili çəkirlər.

Sonrakı dərslə, sinfə gedən müəllim qayıdıb gəlir ki, sinif otağında şəkil çəkiblər. Məktəb rəhbərliyi, sinif rəhbəri gəlib baxsınlar. Müəyyənləşdirilir ki, həmin dərslə hansı müəllim olub. Baxırlar ki, doğrudan da sinfin boyu qədər uzunluqda divarda heyvan şəkili çəkiblər.

Həmin dərslə kimin olduğu müəyyənləşdirilir ki, M. müəllimin dərsləndə çəkiblər. M. müəllimdən soruşulur ki, "müəllim bir 45 dəqiqənin içərisində o boyda şəkil çəkiblər, necə oldu, sən görmədin?" Müəllim cavab verir ki, "mən dərslə başımı yuxarı qaldırmıram ki, görüm, kim nə şəkili çəkir, nə edir?" deyir.

İditi otsuda

Rayon Partiya Komitəsinin I katibinin qəbuluna gədən, iş istəyən qadın, qəbul vaxtı bir neçə dəfə, "iditi otsuda, iditi otsuda" deyib, vətəndaşı kabinetindən çıxarır.

Qəbulda olmuş həmin qadın, qarşısına çıxarlardan, hey soruşdu ki, qəbulda I katib mənə dedi ki, "iditi otsuda, iditi otsuda" "xahiş edirəm, mən rus dilini bilmirəm, deyin görək o, mənə nə deyib, nə cavab verib?"

Beqom Nabi sovxozu

Sovet hökuməti illərində, Bakıdan, Mərkəzi Komitədən Rayon Partiya Komitəsinə, milliyətçə rus olan bir nəfər nümayəndə gəlir. Birinci katiblə təsərrüfatlara baxmaq üçün maşınla gəderkən, rayonun Xanlıq körpüsünün yaxınlığında, Qaçaq Nebi sovxozu yazılmış lövhəni göstərərək deyir: "tovariş eto imena Beqom Nabi sovxozu".

Azərbaycan dilini bilən nümayəndə gülümsəyir.

Məni partiyaya necə qəbul etdilər

1954-cü ilin sentyabr ayının əvvəlləri idi. Mən institutun ikinci kursunda oxuyanda, pedaqoji elmlər namizədi, dosent İsfəndiyar Vəlixanlı mənə yaxınlaşıb dedi: "İnqilab gələrsən, mən, sənə zəmanət verəcəm, sən Sov. İKP-yə üzv qəbul olasan". İsfəndiyar müəllim həmin vaxtlar bizim fakültənin partiya təşkilat katibi idi. İkinci zəmanəti, mənimlə bir kursda oxuyan əslən Naxçıvanlı Həsən Xəlilov verdi.

Senədlər hazırlandı, fakültə partiya təşkilatının iclasında baxdılar. Mənim partiyaya qəbul olunmağım üçün

institut Partiya Komitəsindən xahiş edildi.

Oktyabrın on beşində institut Partiya Komitəsində ümumi yığıncaq olması üçün bildiriş verildi. İsfəndiyar Vəlixanlı mənə xəbər çatdırdı ki, ayın 15-də saat altıda institut Partiya Komitəsinin yığıncağında sənə partiya qəbulu məsələyə baxılacaq.

İclasda mənim tərcümeyi - halımı oxudular. Sonra bir çox suallar verdilər, cavab verdim. Axırncı sualı professor M.Rəfili, sual şəkilində mənə soruşdu ki, "ikinci semestrdə hansı imtahanlarınız oldu və sən hansı qiymətləri almısan?" Mən cavab verdim ki, dövr imtahanından: ümumi fiziki coğrafiya, psixologiya, pedaqogika və rus dilindən imtahanlar verib, hamısından beş qiymətlər almışam. M.Rəfili dedi ki, "bu çox yaxşı, ancaq sən kənd rayonundan gəlib, rus dilindən necə oldu ki, beş qiymət aldın?"

Yığıncaqda iştirak edən Qara Bəhrəm müəllim Rəfiliyə dedi: - "Ə, Rəfili belə yaxşı ələyib, rus dilindən beş qiymət alıb, əzbərləyib alıb, sonra?!"

Beləliklə, Rəfilinin sualını cavablandırdı.

Bu cəhət, Qara Bəhrəm müəllimin xarakterik xüsusiyyəti idi.

Artıq Rəfilinin mənə verdiyi sualın cavabını aldıqdan sonra, ümumi yığıncaqda razılıq bildirdilər ki, İnqilab Quliyev Sov. İKP-nin üzvlüyünə qəbul edilməsi üçün sənədləri 26-lar Rayon Partiya Komitəsinə göndərləsin. Bir müddətdən sonra məni Sov. İKP-yə üzv qəbul etdilər.

Qara Bəhrəm müəllim, haqqında

Bəhrəm müəllim doğrudan da qara idi. Deyilənlərə görə vaxtı ilə bizim regiondan Məkkə və Mədinəyə ziyarətə gədən bir nəfər, oradan bir ərəb uşağını alıb gətirir, evində

İnqilab

nöker saxlayır. Həmin uşaq böyüyüb həddi buluğa çatanda bir nəfər azərbaycanlı ilə evlənir. Müəyyən müddətdən sonra uşaqları olur. O, uşaqlardan biri də, sonralar Azərbaycanın məşhur riyaziyyatçı alimi, Qara Bəhrəm deyilən adamdır.

Doğrudan da, Bəhrəm müəllim arəblərə oxşayırdı. Hündür boylu, qıvrım saçlı, şux quruluşlu, qara buğdayı bir şəxsiyyət idi. Min nəfərin içərisində olsaydı kənardan bilinirdi ki, bu, Qara Bəhrəm müəllimdir.

Mən, institutun əvvəlinci kursunda oxuyan vaxtlarda, Bəhrəm müəllim alimlik dərəcəsi almamışdı. Heç özünüdə marağı yox idi. Lakin sonralar alim yoldaşlarının tekdidi ilə o, alimlik dərəcəsi almaq üçün, dissertasiya yazmağını məcbur etdilər.

Bəhrəm müəllim az müddətdə elmi işini yazdı.

Institutun akt zalında bir neçə yazı taxtasında işləyir və danışdı. Zalda oturan ixtisas alimləri onun danışığına qulaq asır, lövhədə yazdığına fikir verirdilər və, tez-tez əl çalırdılar. Bəhrəm müəllimin yazdığı elmi işi Respublika Elmlər Akademiyasında baxıb oxuyandan sonra, Moskvaya SSRİ Elmlər Akademiyasına təsdiq üçün göndərirlər. O vaxt, SSRİ Elmlər Akademiyasının Prezidenti Keldiş idi. O da riyaziyyatçı alim idi.

Elmi işlərə baxarkən Bəhrəm müəllimin elmi işi onu maraqlandırır, görür ki, çox yüksək səviyyəli elmi işdir. SSRİ Elmlər Akademiyasının Prezidenti Keldiş təcili, teleqramla vurdurur ki, Azərbaycanda dissertasiya yazan Bəhrəm müəllimi Moskvaya göndərin.

Bu məsələ üçün Bəhrəm müəllimi çağırırlar ki, təcili Moskvaya gəlməlisən. Bəhrəm müəllim deyir ki, "mən Keldişə lazımam, yoxsa Keldiş mənə lazımdır? Əgər mən Keldişə lazımamsa qoy o, gəlsin".

Beləliklə Bəhrəm müəllim Keldişin çağırışına getmir.

İnqilab

Riyaziyyat fakültəsində oxuyan tələbələr deyirdilər ki, Bəhrəm müəllim institutun bədən tərbiyə müəllimlərinə tapşırmışdı ki, mən dərs dediyim tələbələrdən hansı biri, bədən tərbiyəsi dərslərinə gətməyə, həmin tələbələrin adlarını yaz, ver mənə. Mən imtahanda onlara iki qiyməti yazacağam. Soruşanda ki Bəhrəm müəllim niyə belə edirsən? O, cavab verirdi ki, "adam öz sağlamlığını qorumaqdadır. Əgər o, fiziki sağlamlığına fikir vermirsə, onda sağlam düşüncə də olmaz" deyir. Bəhrəm müəllim institutda kafedra müdiri idi. Kabinetinin qapısında yazdırmışdı ki, "çətin integrallar burada açılır!"

Partiya yığıncaqlarının birində institutun yataqxana komendantı soy adı Baqdasaryan olan bir nəfər erməninin yataqxanada xeyli miqdarda əşya çətinməliyi olub, cinayət xarakterli iş olduğundan həmin məsələ müzakirəyə görə, cinayət tam sübut olunurdu. Təklif edirdilər ki, işi orqan işçilərinə göndərilsin. Axırda, çıxış edən Bəhrəm müəllim humanistlik mövqeyi tutaraq, dedi ki, "yoldaşlar, mən xahiş edirəm Baqdasaryanın işi cinayət xarakterli olsa da, onu bağışlayaq".

İclasda iştirak edənlər, Bəhrəm müəllimin təklifini qəbul etdilər, işi prokurora köçürmədilər.

Bax budur azərbaycanlıların humanistliyi.

Ermənilərdən söz düşmüşkən:.. Qafan şəhərində yaşayan - divar suvayan Mişa deyirdi ki, "Qafanda, evimdə olanda gecələr səhərə qədər torpaq daşıyıram, daşların üstünə töküüb, orada göyərti əkirəm, torpaq sahəm yoxdur", deyirdi.

Azərbaycan kendi ilə qonşu erməni kəndi olan Zeyvə əhalisi, əkin sahələrinin azlığından daş-qayalarla təmizləyərək əkin sahələri düzəldirdilər. Erməni narikorlar ona görə də rusların köməyi ilə işğal etdikləri məhsuldar torpaqlarımızı vermək istəmirlər.

İnqilab

Hele Sovet hökuməti qurulmamışdan əvvəl, ermənilər Azərbaycan kəndlərində əkin, biçin işlərində işləyərək ailələrini dolandırmışlar.

Bir dəfə, Zeynə kəndindən olan, Vedis adlı erməni kişisi bizim yaşadığımız kənddə, atamla rastlaşdı, ermənilər o vaxt qış aylarında bizim rayon ərazisində kolxozlarının donuzlarını saxlayırdılar.

Atam soruşdu ki, "Vedis haradasan, görülmürsən?" Vedis cavab verdi ki, "anam ölmüşdü, ona görə getmişdim. Ancaq, elə başına kəndir salıb, sürüyərək aparıb, qəbirə saldıq". Atam yenə soruşdu ki, "Vedis niyə elə deyirsən?" Vedis ağlaya-ağlaya dedi: "elə başına pırlanım nə edəydim, evdə bir parça çörək olmadı ki, gələn qonaqların stolunun üstünə qoyaq. Ona görə belə deyirəm".

Ancaq mən uzun müddətli təcürbədə gördüm ki, bizim atalar misalında deyildiyi kimi "erməni qapında gör" deyimi çox uzun müşahidələrdən sonra yaranmışdır. Vaxtı ilə F.Engels yazmışdı ki, Dünyada ilk fahişə Anahud adlı erməni qadını olub.

Ermənilər işləri düşəndə, ən alçaq, mundar işlərə qulluq edənlərdir.

Türkmançay müqaviləsinə görə 1828-ci ildə İrandan 36 min erməni Dağlıq Qarabağa köçürdülər.

Qirbəyev bu barədə çox geniş yazı verdi, ancaq 1990-cı ildə istədilər kino çəksinlər, lakin buna imkan vermədilər. - Kinonu rejissor Eldar Quliyev çəkmək isteyirdi.

Bir məktəbdən 26 şəhid

Nankor qonşularımız - erməni işğalçıları müqəddəs yurdumuza hücum etdikləri gündən Qubadlı əhalisi də yekdilliklə ayağa qalxıb uzun müddət rayonu qoruya bildilər. Lakin təəssüflər olsun ki, köhnə xəyanətkarlıq öz işini

İnqilab

gördü. Qubadlı rayonu da 1993-cü ilin avqustun 31-də düşməne təhvil verildi.

Qubadlılardan bir çoxları şəhidlik zirvəsinə yüksəldilər - "Milli Qəhrəman" adına layiq görüldülər, orden və medallarla təltif olundular.

Təkcə Qubadlı şəhər bir sayılı orta məktəbinin (direktoru Əsədov Nuşirəvan Əbdüləli oğlu) yetişdirmələrindən 26 nəfəri Vətən uğrunda döyüşərək qəhrəmancasına şəhid oldular. Bunlardan 6 nəfərinə: - Axundov Səfa Fətullah oğlu, Əliyev Vəsil Əhməd oğlu, Əliyev Əliyar Yusif oğlu, Kərimov Kazımağa Möhsün oğlu, Məmmədov Aqil Səməd oğlu və Mirzəyev Kərəm Ərşad oğlunun göstərdikləri sücaətə görə "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adına layiq görüldülər.

Bunlardan başqa məktəbimizi bitirib şəhid olan aşağıdakı Vətən fədailəri ilə biz əbədi fəxr edirik.

Ağayev Mehman Müseyib oğlu, Allahverdiyev Şəmsi Cəfərqulu oğlu, Balakışiyev Eyvaz Əvəz oğlu, Qasimov Həsənqulu Qaçay oğlu, Quliyev Məhəmməd Ədil oğlu, Ələkbərov Arif Ələsgər oğlu, İsayev Kamal İnqilab oğlu, İskəndərov Mübariz Nüsrət oğlu, İsmixanov Müşfiq Məcid oğlu, Mehdiyev Bəhman Mehdi oğlu, Mehdiyev Əbülfəz Nümayış oğlu, Mehdiyev Mehdi Qasım oğlu, Nuriyev Xanlar Eldar oğlu, Paşayev Ziyəddin Cəlil oğlu, Rəsulov Anar Rəsul oğlu, Soltanov Seymur Təvəkkül oğlu, Həsənquliyev İrşad Cəfər oğlu, Həsənov Şirzad Nüsrət oğlu, Hübətəliyev Telman Rüstəm oğlu, Şirinov Ruslan Əli oğlu.

Allah, elimizin bu igid oğullarına rəhmət eləsin.

Bu şəhidlərdən biri - İsayev Kamal İnqilab oğlu mənim öz ciyərparamdır. Dərdim nə qədər ağır olsa da təsəlli tapıb, iftixar hissi keçirirəm ki, mənim oğlum doğma Azərbaycanımızın şəhidi olmuşdur. Bir də ona görə

İnqilab

öyünürəm ki, adlarını çəkdiyim bu 26 nəfərin, 24-nün müəllimi olmuşam.

Mən bir şəhid atası kimi xalqımızı əmin edirəm ki, sülh yolu baş tutmasa yenə də Azərbaycan oğlan və qızları müqəddəs torpaqlarımızı azad etməyə həmişə hazırdırlar.

Azərbaycanda yegane məktəbdir ki, bir məktəbdən 26 nəfər şəhid verib, bunlardan 6 nəfəri "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı"dır.

Allah, bütün şəhidlərimizə rəhmət etsin!

Yenər ürəkli insan

Famil Cəbi oğlu Süleymanov yeni Azərbaycan nəslinin görkəmli simalarından biridir. Ömrünün yarım əsrini başa vuran F. Süleymanov illərlə yaşadığı, əzabla, ürək ağrısı ilə daşdığı hissələri kağızlara köçürmüş, müasir oxucuların milli təfəkkürünün, milli şüurunun formalaşmasında müstəsna rol oynamışdır.

Famil Süleymanov öz dəsti-xətti, fərdi üslubu ilə seçilən yazıçılardandır. Uzun illər yaşağ edilmiş mövzular üzərinə işıq salan Famil müəllim həm də cəsarətli insan kimi oxucuların yanında qalır. İndi Azərbaycanın elə bir guşəsi yoxdur ki, orada onun əsərləri oxunmasın, sevilməsin. Onun Azərbaycan oxucularına "Qana boyanmış Quran", "Ana gördüm gözüyaşlı", "Vətən torpağı çağırır mənə", "Unutqanlığın faciəsi", "Anaların feryadı", "Anam niyə ağlayırmış", "Bir ana bətnində doğulmuş iki körpənin taleyi", "Ağlı Ağrı mənəm", "Karvan Sibire gedir", "Şəhid məzarında qan izi", "Vətən dərdi", "Qisas qiyamətə qalmaz" və başqa əsərləri təqdim olunmuşdur.

Mənim Famil Süleymanova göndərdiyim təşəkkür məktubumu "Qan püskürən səhifələr" kitabında verdiyi yazı, aşağıda olduğu kimidir:

"Hörmətli Famil müəllim!

Əvvəlcədən bütün ailə üzvlərimiz adından Sizə təşəkkürümüzü bildirir, uzun ömür, can sağlığı, xoşbəxtlik və Qubadlı torpağında həmyerlilərimizlə görüşmək səadətini, arzu edirəm.

Siz, erməni eybəcərliyini, torpaq həsrəti ilə çarpışan Azərbaycan xalqının firəvanlığını, azadlığını arzu edən çox nadir şəxsiyyətsiniz.

Mən, Sizi ürək yanığı ilə çarpışan mərhum şairlərimizdən Xəlil Rza Ulı Türk, Eldar Baxış, jurnalist Almaz Cəfərova, tarix eimləri namizədi İsrəfil Məmmədov və adları bu yazıya sığışmayan bir çox Azərbaycan oğlu və qızları ilə müqayisə edə bilərəm. Mən, Sizin bütün kitablarınızı oxumuşam. Bütün azərbaycanlılara arzu edirəm ki, Sizin bütün kitablarınızı oxusunlar. Onda bilərlər ki, erməni kimdir, Azərbaycan torpaqları necə işğal olundu.

Famil müəllim! Mən də erməni riyakarlığını orta məktəbdə oxuyandan və sonra ali məktəbdə əyani oxuyarkən duymuş və ürəyimdə onların rəhbərlərinə nifrət hissi daha da artmışdır.

Mən, 1953-cü ildə instituta daxil olanda institutda hər fakültənin erməni bölməsi var idi. Erməni tələbələri ilə daha çox ünsiyyətdə olurduq. Erməni tələbələri keçmiş sovet məkanında, hətta Azərbaycanda heç bir rəhbəri sevməz, ancaq erməni rəhbərlərini xüsusilə, Mikoyanı sevərdilər. Odur ki, mən də hər gün "Kommunist" qəzeti alıb, Mikoyanın adını və familiyasını silərdim. Tələbə yoldaşları mənə görərkən soruşardılar ki, he, İnqilab neylədin, "təmizləmə" apardınmı? Mən isə "təmizləmə" apardığım qəzeti onlara göstərərdim. Bu məsələni erməni tələbələri haradansa eşidib institutun partkomuna xəbər vermişdilər. Institutun o vaxtkı partkomu rəhmətlik Tələt Əfəndiyev idi. Mənə görərkən güldü və dedi: "Erməni tələbələri sənədən

İnqilab

şikayət ərizəsi yazıb".

Mən gördüm ki, onun da ürəyincədir. Odur ki, dedi: "İnqilab, sən ki, erməni riyakarlığını belə duyursan, elə et ki, bir də onlar bilməsinlər, yoxsa yuxarılara xəbər verərlər".

Mən bu sətirləri ona görə xatırlayıram ki, indi də bizim azərbaycanlılardan beziləri deyirlər ki, erməni bizə nəyləyib ki? Mən üzümü belələrinə tutub deyirəm: "Erməni bundan artıq nə edəcək, bu qədər ərazimizi işğal etdi, 20 min əhalimizi qanına qaltan etdi".

Famil müəllim! Bilməmiş olmaırsınız, təkçə mənım müəllim işlədiyim Qubadlı şəhər 1 sayılı orta məktəbinin yetirmələrindən 26 nəfər şəhid olmuşdur ki, bunlardan 6 nəfəri Azərbaycan Respublikasının Milli Qəhrəmanlarıdır. Öz ciyər param - oğlum Kamal İnqilab oğlu da onlardan biridir.

Mən bu 26 nəfərdən 24-nün müəllimi olmuşam. Çox sağ olun ki, bunlardan bir neçəsinin qəhrəmanlıqları barədə kitablarınızda yazmışınız.

Mən arzu edirəm ki, Sizin yazdığınız bu kitablar, bütün Azərbaycan xalqı tərəfindən oxunsun. Onda unudqanlıq azalmış olar. Çox təəssüf ki, hələ də Azərbaycan xalqı içərisində elələri var ki, xalqının başına gətirilən faciələri bilmir, öyrənmirlər.

Azərbaycanın neçə rayonunun işğal olunmasını bilməyənlər çoxdur. Mən onlara deyirəm, təəssüf, min təəssüf.

Azərbaycan tarixinin öyrənilməsində Sizin kitablarınızın çox böyük əhəmiyyəti var. Mən də bir müəllim, təbliğatçı kimi bu mövzuları təbliğ və tədris etməyə hər vaxt hazırım.

Famil müəllim! Sizə ananız Fatmanın südü, atanız Cəbi kişinin çörəyi halal olsun".

İnqilab

Şair Əlağa Aslan - "Tanrı sevgisi" kitabından

İsayev Kamal İnqilab oğlu haqqında yazır:

"Həştərxandan gələn gəmi" bilsəydi ki, göyertədə fikrə dalmış bu gözəl oğlan ölümə qənşər aparır, dönüb qayıdardı. Amma qayıtmadı. Kamal İsayev də sağ-salamat Bakı limanında düşüb, üz tutdu doğma Qubadlıya.

Az vaxtda polis sisteminə daxil olub, atıldı döyüşlərə. Vətəndaşlıq borcunu artıqlaması ilə ödədi.

Laçın rayonunun Yuxarı Cıcmıli kəndi yaxınlığındakı "Qız qəbrı" deyilən yerdə ölümün boynuna yaxşıca bir minnet qoyub dünyayla halallaşdı.

Vəzifəyə can atanlara Qubadlı yox kreslo lazım idi

Əhalisinin sayı müharibədən əvvəl otuz minə yaxın olan Qubadlı rayonu Ermənistanla 120 km məsafədə sərhəd zolağına malik idi. Rayonun coğrafi mövqeyi hərbi strateji baxımdan çox əlverişli idi. Qarabağ müharibəsi başlandıandan, Ermənistan tərəfi daima Qubadlıya hücumlar edir. Laçın dəhlizinə nəzarəti asanlaşdırmaq üçün bufer rolunu oynayacaq əraziləri daima işğal etmək istəyirdilər. Lakin bütün cəhdlərə baxmayaraq, 1993-cü ilin avqustuna qədər bu cəhdlər boş çıxırdı. Bu cəhdləri boş çixarmaqda hərbiçilərin və polis işçilərinin rolu böyük idi. Bu batalyonlar döyüşlərdə qabaqlama taktikası seçmişdilər ki, bu da çox effektiv idi. Təsədüfə deyil ki, işğala qədər Qubadlının sərhəd məntəqələri əhalisinin 99 faizi öz yerində idi. Lakin rayonda həmsərhəd erməni kəndləri demək olar ki, tamamilə boşalmışdı.

Təəssüf ki, bu üstünlüyü qoruyub saxlamaq mümkün

İnqilab

olmadı. 4 iyun qiyamından sonra ölkədəki ictimai-siyasi vəziyyətin dəyişməsi Qubadının da müdafiəsinə öz mənfi təsirini göstərdi. Ordudakı hərə-merciyin nəticəsi idi ki, beş rayon dərbədalı ermənilərin əlinə keçdi. Bu ərzədə hakimiyyət dəyişikliyi tek Qubadının yox, digər ərazilərin də işğal olunmasına şərait yaratdı. Hakimiyyətə gələn qüvvələr yerlərdə də özlərinə sadiq adamları vəzifəyə gətirməyə çalışırdı ki, bu da müharibə aparan ölkə üçün zərərli idi. Vəzifəyə can atan qüvvələri isə torpaqların müdafiəsi yox, kreslo daha çox düşündürürdü.

Əhali son damla qanına qədər vuruşmağa hazır olsa da hərbi texnika və sursat çatışmazlığı öz mənfi təsirini göstərdi. O vaxt əhali rayonun müdafiəsini təşkil etmək üçün dəfələrlə hökumətə müraciət etsə də, təəssüf ki, çevriliş vasitəsilə hakimiyyətə gəlmiş S. Hüseynov bu müraciətləri qulaqardına vurur, lazımi tədbirlər görmürdü. Rayonun ağısaqqalları vəziyyəti belə görüb Bakıdakı ziyalılara üz tutmağa başladılar. Qubadından olan Bakıda yaşayan ziyalılar da hökumətə vəziyyəti çətdirməyə, kömək göstərmək tələbi ilə dəfələrlə Sürət Hüseynova müraciət etsələr də etinasız qarşılanmışlar.

Burada əhaliyə texnika, sursat göndərilməsi barədə yalan məlumatlar verirdi. Əslində isə nə texnika, nə silah, nə də canlı qüvvə sandan heç bir kömək göstərilmədi və nəticədə Qubadlı ermənilərin əlinə keçdi. Bəzi dairələr və bəzi adamlar Qubadının işğalında yerli əhalini günahlandırır ki, bu da sağlam olmayan tendensiyadır və ancaq düşmən dəyirmanına su tökməkdir.

31 avqust 1996-cı ildə "7 gün" qəzetində mənim həmin qəzetə verdiyim qısa məlumat aşağıda olduğu kimi verilmişdir:

İnqilab

Bu günlərdə redaksiyamıza gələn Qubadlı şəhər 1 sayılı orta məktəbdə coğrafiya müəllimi işləyən İnqilab Quliyevin də dediklərini sizə çatdırmağı qərara aldıq. Qubadını çoxdan vermək istəyirdilər. Lakin işğal olduqdan sonra, Şahin Musayev Qubadlıya gəldi və rayonu tərk etməyi tövsiyə etdi. Əhali onun cavabını verdi. Sonra Rahim Qaziyev gəlib onu xalqın əlindən alıb apardı. Onu da deyim ki, rəhmətlik Əliyər Əliyevlə Vaqif Cəbbarovunku da düz gətirmirdi. Bax belə şeyləri başa düşə bilmirəm. General V. Bəşadlı qərargah rəisi olanda müdafiəyə daha çox fikir verirdi. Bəşadlının başçılığı ilə müdafiə qurğuları tikilmişdi və hər cür texnika ilə təmin olunurdu. İşğal ərazisində isə çox qərribə idi: sanki top, qrat mermisi hamısı birdən qurtarmışdı. Əhalini rayondan çıxmağa qoymurdular. Ermənilər istəyə Qubadlıda da "Xocalı faciəsi" törədirdilər. O vaxtkı ordu rayonu tərk etdi. Əhaliyə orada qalmaq mənasız idi. Bu müharibədə oğlunu, 26 şagirdini (onlardan altısı milli qəhrəmandır) itirmiş İnqilab müəllim sözünün sonunda onu da söylədi ki, bəzən Qubadının işğalında rayon əhalisini günahlandırır. Ancaq belə şeylərlə söyləyənlərə onu deyərdim ki, hər şeyi itən insanlar təhqir etməklə heç nə qazanılmayacaq. Xalq arasına ayrışdırılıq salmaq lazım deyil.

Günəş sisteminde məsafələrin və cisimlərin ölçülərinin təyini

Bütün planetlərin Günəşdən orta məsafələrini astronomik vahidlərlə hesablamaq mümkündür. Yerə Günəşdən orta məsafəsini kilometrərlə təyin etməklə Günəş sisteminin bütün planetlərinə qədər olan məsafələri də həmin vahidlərlə tapmaq olar.

Bizim əsrin 40-cı illərindən etibarən radiotexnika, göy

cisimlərinə qədər olan məsafələri radiolokasiya üsulu ilə təyin etməyə imkan verdi. Radioastronomlar radiolokasiya vasitəsilə Merkuri, Venera, Mars və Yupiterə qədər olan məsafələri dəqiqləşdirdilər.

Məsafələrin təyin edilməsində klassik üsul, həndəsi bucaqölçmə üsulu olmuşdur.

Bu üsul indi də tətbiq olunur. Radiolokasiya metodunun tətbiq olunma bilmədiyi uzaq ulduzlara qədər olan məsafələr də bu üsulla təyin edilir. Həndəsi üsul parallaktik yerdəyişmə hadisəsinə əsaslanır.

Müşahidəçinin yerdəyişməsilə cismə tərəf olan istiqamətin dəyişməsinə parallaktik yerdəyişmə deyilir.

Günəş sistemi cisimlərinə qədər olan məsafələri ölçmək üçün bazis kimi Yerin radiusunu götürmək əlverişlidir (6370 km).

Göy cisimlərinə qədər olan məsafələri təyin etmək üçün bazisin - Yerin radiusunun uzunluğunu bilmək lazımdır.

Yerin forması və ölçüsü barədə daha dəqiq nəticə, dərəcə ölçmələrindən alınır, yeni Yer səthinin müxtəlif yerlərində 1 dərəcəlik qövsün uzunluğunu kilometrərlə ölçməklə alınır. Bu üsulu hələ b.e.ə. III əsrdə Misirdə yaşamış yunan alimi Eratosfen tətbiq etmişdi. Hazırda bu üsuldan Yerin forması və onun səthinin ayrılığını nəzərə almaqla Yerdə ölçmələr haqqında elm olan geodeziyada istifadə olunur.

Dərəcə ölçmələri göstərir ki, 1 dərəcəlik meridian qövsünün uzunluğu qütb dairəsində ən böyük 111,7 km, ekvatorda isə ən kiçikdir 110,6 km-dir. Deməli, ekvatorda Yer səthinin ayrılığı, qütblərdəkindən böyükdür, bu isə onu göstərir ki, Yer küresəkilli deyildir. Yerin ekvatorial radiusu qütb radiusundan 21,4 km böyükdür. Ona görə Yer və onun kimi başqa planetlər fırlanmalar nəticəsində qütblərdə

basıq olur.

Bizim Yer böyüklükdə olan kürənin radiusu 6370 km-ə bərabərdir. Bu qiymət Yerin radiusu qəbul edilmişdir.

Parallaktik yerdəyişməyə əsasən ölçəlməz cismə qədər olan məsafənin təyini: Bunun üçün müşahidəçi olan yerdə müəyyən məsafə ölçüb kağızda qeyd edir. Həmin məlum tərəfə bazis də deyilir. Deməli bazis məlum tərəfin (uclarından) uc nöqtələrindən əl çıxmaz məsafəyə qədər olan cisim arasında üç bucaq qurulur və hərflərlə işarə edilir.

Qanuna əsasən üçbucağın bir tərəfi (bazis) və iki bucağı məlumdursa, o zaman üçbucağın qalan tərəflərini və bucağını hesablayıb bilmək olar. Bu işə vaxt aparmasın dəyə xüsusi hesablanmış cədvəllərdən istifadə edilir. Əlbəttə ixtisaslı hərbiçilər bu sistemi dəqiq bilməlidirlər ki, düşmən obyektini düzgün nişan ala bilsinlər.

Göy cisimləri haqqında

- Yer kürəsinə ən yaxın göy cismi Aydır,
- Ayla - Yer kürəsi arasındakı məsafə 384 min km-dir;
- Günəş illi 365 Günəş sutkası 5 saat, 48 dəqiqə 46 saniyə davam edir,
- Günəşin diametri Yerin diametrindən 109 dəfə böyükdür,
- Günəşin səthində temperatur 6000 dərəcədir,
- Günəşin mərkəzində temperatur 20000000 dərəcədir,
- Günəşin kütləsi - Yerin kütləsindən 333 min dəfə çoxdur,
- Günəşlə - Yer arasındakı orta məsafə 150 mln km-dir;
- Şimal yarımkürəsində iyunun 22-də Günəşlə Yer kürəsi arasındakı məsafə 152 mln km olur;
- Günəşlə - Yer kürəsi arasındakı ən qısa məsafə (Şm.

Inqilab

yarım kürəsində) dekabrın 22-də 147,5 min km olur;

Güneşdən Yere qədər məsafəni işıq 8 dəqiqəyə çatır;

Güneşin 70 faizi hidrogen və 29 faizi heliumdan ibarətdir.

Helium - Güneşə məxsusdur deməkdir;

Güneşin yaşı 6 milyard ilə yaxındır.

Güneşin yarandığı vaxtdan indiyə qədər enerjisi hiss olunmayacaq dərəcədə azalmışdır, lakin bir vaxt olacaq bizim Güneş tədricən sönəcək, Lomonosovun "Enerjinin itməməsi çevrilməsi; maddənin bir haldan başqa hala keçməsi" qanunundan irəli gələn səbəbə görə Güneşdə bu qanuna əsasən bir haldan başqa formaya düşəcək;

Adi gözlə 6 minə qədər ulduz görmək olar;

Ən böyük planet Yupiterdir;

Birinci kosmik sürət 8 km-ə yaxındır;

Aydan yere işıq 1 saniyəyə gəlib çatır;

İşığın sürəti saniyədə 300 min km-dir;

Qalaktika yunanca "qalaktikos" sözündən olub, mənası - kəhkəşan deməkdir;

Astronomiyanın inkişafında böyük türk astronomu Uluqbəyin xidmətləri daha çox olmuşdur. XV əsrdə Uluqbəy Səmərqənddə hündürlüyü 55 metr olan məşhur rəsədxana yaratmışdır. Uluqbəy Güneş, Ay və ulduzların hərəkətlərini göstərən cədvəl düzəldərək Ay və Güneşin orbitlərini müəyyənləşdirmişdir. Ay xəritəsinə adı daxil olmuş üç böyük türk astronomlarından biri də Uluqbəydir.

1839-cu ildə Sankt-Peterburq şəhərində Pulkovo rəsədxanası yaradılıb. Pulkovo rəsədxanası ən dəqiq ulduz kataloqlarının tərtib edilməsi ilə məşhurdur. Keçən əsrdə bu rəsədxana dünyanın astronomiya paytaxtı adlanırdı.

Şimali Qafqazda xüsusi astrofizika rəsədxanası, Kırım rəsədxanası (Simferopol yaxınlığında), Bürakan (İrəvan yaxınlığında), Abastuman (Barjomi yaxınlığında),

Inqilab

Qoloseyev (Kiyevdə), Azərbaycanda Şamaxı rəsədxanası ən böyük rəsədxanalara aid edilməlidir.

"Qısıraq" bulağı

Əfsanəyə görə uzaq keçmişdə bir ölkənin padşahının yeganə bir qızı olur. O qız bir gün xəstələnir. Ölkənin bütün həkimləri nə qədər çalışıb müalicə edirlərsə, heç bir xəyri olmur.

Padşah elan edir ki, kim qızımı xəstəlikdən qurtarsa, onu dünya malından qane edəcəyəm.

Nəhayət, bir gün şahın həyatında bir ağ saçlı qocanın oturduğunu görürlər. Padşaha xəbər verirlər ki, həyatda bir qoca oturub, padşahı görmək istəyir. Padşah deyir ki, gedin görün qoca nə istəyir. Qulluqçular qocanın nə məqsədlə gəldiyini öyrənmək üçün onun yanına gəlib soruşurlar ki, qoca, nə istəyirsən, məqsədin nədir? Ağsaçlı qoca cavab verir ki, eşitdiyimə görə şahın qızı xəstədir, əgər padşah icazə verərsə, mən qıza baxaram. Qulluqçu tələsik padşaha çatdırır ki, bəs qoca xəstə qızına baxmaq istəyir. Padşah qocanın içəri buraxılmasına icazə verir. Padşah qocadan soruşur ki, qoca məndən nə istəyirsən? Qoca cavab verir ki, eşitdiyimə görə qızınız xəstədir, əgər icazə versəniz, mən sizin xəstə qızınıza baxaram. Padşah deyir ki, qızımı müalicə etsən, səni dünya malından qane edəcəyəm. Odur ki, qoca padşahın xəstə qızına baxmaq üçün onun otağına daxil olub çarpayına yaxınlaşır. Xəstəyə hər tərəfli baxıb müayinə edir. Sonra padşaha deyir ki, qızının dərdsinin dərmanı var. Əgər həmin dərmanları tapsanız, qızınız ancaq o zaman sağala bilər. Qoca deyir ki, padşah, qızının dərmanı "qız südü, qısıraq suyu, dəvə buynuzu, yumurta tükü"dür. Ancaq bunlardan mən qısıraq suyunu tapıb gətirərim. Qoca bildiyi bulaq suyundan

(Qısıraq suyu) böyük bir qab doldurub getirib verir və tapşır ki, xəstəyə ancaq bu sudan verərsiniz.

Beləliklə, xəstə qıza ancaq qocanın getirdiyi sudan verirlər. Az müddətdən sonra getdikcə qızın səhhiyyəsi yaxşılaşır. Belkə də bu əfsanə olsa da, hər halda olan bir həqiqəti sizlərə bildirməyi özümə borc bildim.

Belə ki, Qubadlı rayonunun Qubadlı şəhərində yaşayan əslən həmin rayonun Çardaxlı kəndindən olan Əhməd İsmayilov belə nəql edir ki, 1992-ci ildə Qubadlının Ermənistanla həmsərhəd olan Çardaxlı kəndindən olan yaxın qohumum, 75 sayılı Teyyub Kazımovun Sumqayıt şəhərində yaşayan qohumları kəndə gəlib ailə üzvləri ilə birlikdə onları Sumqayıt şəhərinə aparırlar. Bir müddət (təxminən bir ay) Sumqayıtda yaşayan Teyyub Kazımov ağır xəstələnir. Çox keçmir ses telləri də tutulur. Ancaq çətinliklə də olsa başa salır ki, kəndimizdə, yəni Çardaxlıda olan "Qısıraq" bulağının suyundan getirin mənə, içim. Odur ki, Qubadlıda yaşayan yaxın qohumları Əhməd İsmayilovdan xahiş edirlər ki, həftədə bir dəfə Çardaxlının "Qısıraq" bulağının suyundan göndərsin. Əhməd də həftədə bir dəfə "Qısıraq" bulağının suyundan getirib Sumqayıta gedən avtobus sürücüsünə verir və xahiş edir ki, suyu Sumqayıtda yaşayan qohumu Teyyub Kazımov gilin evlərinə çatdırsın. Beləliklə, bir müddət suyu içən Teyyub getdikcə yaxşılaşır. Əhməd İsmayilov deyir ki, bir gün Sumqayıta gedən avtobus sürücüsü gəldi ki, təcili gedirəm Sumqayıta, mən də ələcsiz qalıb Qubadlıda olan krantın suyundan doldurub göndərdim Sumqayıta. Suyu Sumqayıtda Teyyub Kazımov yaşadığı evə aparıb verirlər. Teyyub su istəyəndə həmin sudan verirlər içsin. Ailə üzvləri danışirlər ki, atam suyu ağzına alan kimi başını bulayıb, ağzından suyu qayıtdı, içmədi. Bir neçə dəfə başını təkrarən bulayıb, işarə etdi ki, yox, bu su "Qısıraq" bulağının

suyu deyil.

Az vaxt keçir, yəni 1993-cü il avqustun 31-də Qubadlının işğalı ilə əlaqədar Əhməd İsmayilov da Qubadlıdan qaçqın düşür.

Əhməd İsmayilov deyir ki, Sumqayıta gəlib çıxdığım günün səhərişi qohumum Teyyubu yoxlamaq üçün onların evlərinə getdim. Xəstə Teyyub artıq ağır vəziyyətdə idi. Çətinliklə də olsa onu başa saldılar ki, gələn yaxın qohumun Əhməddir. Teyyub çətinliklə əlini uzadıb su istədi. Guya mən ona "Qısıraq" bulağının suyundan getmişəm. Ancaq təəssüf ki, mən ona "Qısıraq" bulağının suyundan getirə bilməmişdim.

Teyyubun xəstəliyi getdikcə ağırlaşdı. Çox keçmədi ki, Teyyub vəfat etdi.

Qubadlı rayonunun Çardaxlı kəndi çox da böyük olmayıb, 40-45 təsərrüfatdan ibarət dağ başında yerləşir. Ancaq buralara belə olanlar bilirlər ki, yaxın yüzillikdə bu kənddə yaşayan onlarla insan yüz ildən çox yaşamışlar. Məşədi Murad, Hüseynqulu, Nəcəfəli, Mikayıl, Nənəxanım, Gilə, Səfəralı, Maral, Cəbrayıl, İbiş, Cəlil, Şalix, Xumar, Usub, Bəşir, Ziyad, Seyid Əli, Nabat, Xalıqverdi, Qəndab, Baba, Səfqulu, Allahqulu, Sona, Əbil, Nigar, Mirvari, Şükür, Nəzər, Zərnişan, Behbud, Bəndali və s.

Qubadlı rayonunun Çardaxlı kəndində anadan olmuş və bir müddət orada yaşamış, Azərbaycanın sayılıb-seçilən şairlərindən biri olan Rafiq Yusif oğlu "Çardaqlının Bulaqları" şerində yazır:

Bir bulağı Ağsudu,
Bir bulağı Qısıraqdı...
Çardaxlının suyundan
Kim içibse, qıvrıqdı.

Doğrudan da Çardaxlı kəndində anadan olmuş, orada yaşayaraq ömür sürmüş, "Qısıraq" bulağının suyundan içən

İnqilab

insanları enli küreklil, qolları qüvvətli, pəhləvan biləkli olurlar.

İnqilab Quliyev, Qubadlı şəhər 1 sayılı orta məktəbin ali dərəcəli müəllimi

"Bərgüşad" qəzeti
30 sentyabr 2004-cü il

Arka cərgədə soldan: S.Atayev, İ.Quliyev, A.Haqqverdiyev, İ.Latıfov, Kərimov, N.Əsədov ön cərgədə sağdan: S.İmanova, Y.Hüseynova, Ə.Məmmədaliyeva, S.Orucova, Z.Şakirova, valideyn Z.Məhərrəmovə

İnqilab

Ailəmiz haqqında

Mən, kitabda neçənci ildə ailə həyatı qurmağımız barədə yazmışam. 1961-ci ildə ailədə anam Xədicə və balaca bacım Mərinə yaşayırdıq. 1961-ci ilin sentyabr ayında ailə həyatı qurduq.

1963-cü ilin yanvar ayında birinci övladımız Çingiz anadan oldu. İkinci oğlum Kamal 1965-ci ildə, üçüncü oğlum Aqil 1967-ci ildə anadan olmuşdur.

1970-ci ildə qəflətən anam vəfat etdi. Anamın ölümü ailəmizə sarsıdıcı zərbə oldu.

Qızım Yaqut isə 1971-ci ildə dünyaya gəlmişdir.

Oğlum Çingiz, 1985-ci ildə institutu bitirib, Bakıda neft sahəsində işə başlamışdır.

Oğlum Kamal, Bakı şəhərində texniki məktəbi qurtarsa da, rayonda bir müddət avtomobil sürücüsü olmuşdur.

Kamal və Aqil hər ikisi Rusiyanın ayrı-ayrı şəhərlərində əsgəri

Həyatın sahəmiz

xidmətlərini başa vurub rayona qayıtdıqdan sonra, hər biri müvəqqəti işləsələr də, işləri xoşagəlimli olmadığından Kamal Rusiyanın Həştərxan şəhərinə, Aqil isə Leningrad

İnqilab

şaharına gedib orada müəyyən işlərə başlamışdılar. İki il keçmiş, SSRİ-nin dağılması, Azərbaycanda ermənilərin Dağlıq Qarabağ münacişəsinin daha da ciddiləşdirməsi və Azərbaycanın sərhəd rayonlarına hücumu şiddətləndiyi vaxtlardan çox keçməmiş, Kamal və Aqil hər ikisi

Çingiz və anası - 1998 - ci il

Rusiyadan qayıdıb, rayona evimize gəldilər. Az müddətdən sonra, Kamal rayon Polis Şöbəsində işə qəbul oldu.

1991-ci ilin axırlarında ailə həyatı qurdu. İlk övladı 1992-ci ilin avqustun 10-da sevimli qızı, Sevinc anadan oldu.

Qaçqınlıq dövründə, yeni atası şəhid olduğu vaxtdan 73 gün sonra Bakı şəhərində oğlu anadan oldu.

Oğlum Aqil 1993-cü il iyunun 26-da 26 yaşında qəflətən faciəli şəraitdə vəfat etdi.

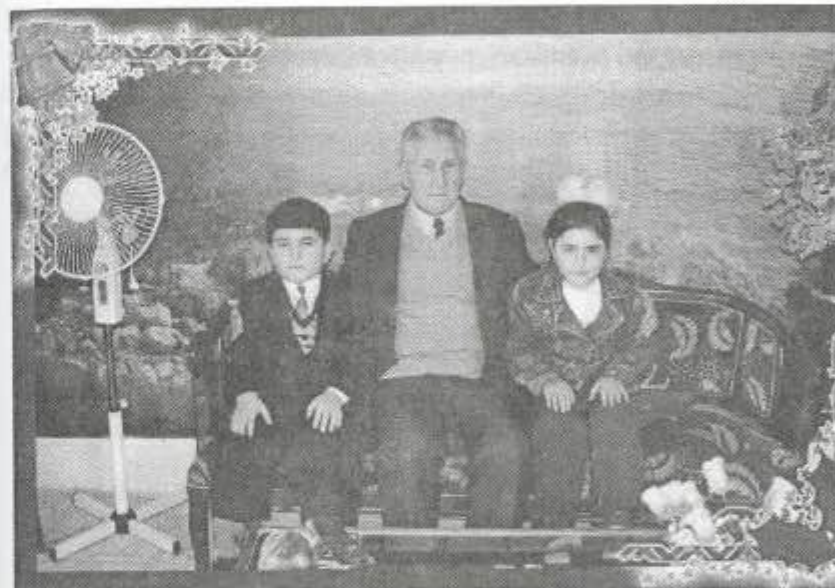
Kamal qardaşı Aqilin vəfatından cəmi 53 gün sonra, yeni avqustun 18-də Laçın rayonu ərazisində döyüş zonasında qəhrəmancasına 28 yaşında şəhid oldu. Döyüş zonasında şəhid olmuş beş nəfərin meyidini 23 avqust

İnqilab

1993-cü ildə girov düşmüş (sağ-salamat) erməniləri verdikdən sonra, meyitləri verdilər.

Biz, Kamalın üçünü verib, 30 avqustda yeddisini verdiyimiz gün, rayonun Həkəri çayı üzrə olan kəndləri ermənilər tərəfindən, işğal olmuşdur.

31 avqust 1993-cü ildə Qubadının Bergüşad çayı boyunca olan kəndləri də günortadan sonra ermənilər tərəfindən işğal edildi.

Mən, nəvələrim: Sevinc və Kamal

Şəhid oğlum Kamalın adını itirə bilmədiyimdən, onun adını yaşatmaq üçün özündən sonra Bakı şəhərində anadan olmuş, oğlunun adını doğum haqqında şəhadətnamədə Kamal yazdırdım. Məktəbdə o, ad işlənsə də, on iki il keçməsinə baxmayaraq evimizdə o, adı səsləndirə bilmirik.

Yuxarıda göstərdiyim kimi, işğal günü, yəni 1993-cü ilin avqustun 31-də bizim yaşadığımız məhəllədə olan adamlar

İnqilab

mal-qarasını aparmaq üçün dəstə-dəstə yola çıxdıqca kənarlarda pusquda duran, erməni tankçıları bizi vurmağa çalışırdılar.

Odur ki, mal-qara gətirmək istəyənlərin hamısı, heyvanları yollarda qoyub, gizli yerlərlə qaçmağa məcbur oldular. Biz, piyada Qubadlı şəhərinin içərisindən keçən Bərgüşad çayının sahilinə gəldikcə tek-tek əsgərlərə rast gəlir, mən şəxsən onlardan soruşurdum ki, niyə qaçırsınız? Onlar cavab verirdilər ki, "komandirin göstərişidir". Mən bilmirəm, ağır texnikanın patronları belə qurtarsa da,

Mən, ailə üzvlərimizlə

tanımadığım əsgərlər patronları avtomatdan, ciblərindən çıxarıb, yolların kənarlarına tullayırdılar. Soruşdum ki, niyə belə edirsiniz, cavab verirdilər ki, yüngül olsun deyə belə edirik, qaça bilək.

Mən, Rayon Rabitə qovşağının yanından keçərkən, bir yük maşınının sürücüsü, mənə tanıyıb saxladı. Maşında yer yox idi. Pal-paltar və adamlar o qədər sıx otumuşdular ki, demək olar yer yox idi. Çox çətinliklə maşının yük yerinə

İnqilab

çəxdim.

Biz rayonun Xocahan kəndinin içərisindən keçərkən bir çox qrat qurğularının məmi yerləri boş vəziyyətdə, bir-birinin yanında düzülmüşdür.

Biz, Bakıya gəlib bir müddət qaldıqdan sonra, həmin döyüş zonasında olmuş hərbiçilərdən bəziləri deyirdilər ki, rayonun bir çox yerlərində gizlədilmiş qrat mermiləri həmin yerlərdə qaldı.

Şəxsən mənə həmişə düşündürür ki, bunun hansına inanaq. Döyüş zonasında olan bezi qrup adamlara inanaq, yoxsa döyüş ləvazimatı qurtardı, ona görə geri çəkilməyə məcbur olduq, deyənlərə, görsən hansına inanaq?

Biz, Zəngilan rayonunun Məmmədbəyli kəndinin

Mən, nəvələrim və anası

döngəsinə çatanda, bizim rayonun rəhbər işçilərindən bir neçəsi rayondan çıxıb getmək istəyənləri, maşınları, həmin yerdə saxlatmışdılar. Hara gedirsiniz? Geri qayıdın deyənler artıq, gəldikcə susurdular. Mən, həmin yolda dayanan rayon rəhbərlərini günahlandırma bilmirəm. Ona görə ki, yaqın Bakıdan bu göstərişi verirdilər.

Onu da deyim ki, biz rayondan çıxmamış, 31 avqust,

İnqilab

saat 12 radələrində, Çardaxlı kənd sovetinin sədri Nümayiş Mehdiyev rayon mərkəzindən gəlib, bizim məhəllədə dayandığımız yerdə maşını saxladı, başladı söhbətə, dedi ki, "bu saat rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əsədov Hüseyn müəllim bizim yanımızda Prezident aparatı ilə telefonla danışdı, oradan dedilər ki, 20-30 tank, bir neçə divizya asqar, çoxlu hərbi ləvazimat göndərmişik, yoldadır, gəlir sizin rayona. Hüseyn müəllim də biza dedi ki, gedin arxayın oturun, evinizdə". Bizim məhəllədə yaşayan kişiler də həyə öz evlərinə gəldilər.

Təxminən saat 1-də Ermənistan istiqamətdən bir neçə

Soldan: Çingiz, mən, Bəhlul və Şəmsi

qrat marmisi Qubadlı şəhəri tərəfə atəş açdılar. Bu sanki xəbərdarlıq işarəsi idi.

İnqilab

Yazı düzünün, təxminən Qayalı başı istiqamətdən başlayaraq, tanklardan, toplardan, pulemyotlardan, avtomatlardan, mərmilər, güllələr yağdırmağa başladılar. Həmin vaxt Qubadlıda olan iki ədəd hərbi vertalyot Bərgüşad çayının axan istiqamətinin əksinə, Yazı düzü tərəfə uçarkən Qayalı kendinin üzəri ilə uçarkən, erməni atəşləri həmin vertalyotun birini vurdular, o biri, bunu görüb, geri qayıtdı.

Bilmirəm nə dərəcədə düzgündür, Qubadlıda olan həmin iki vertalyot, əvvəlki günlər, bir neçə dəfə eyni istiqamətdən uçur, harasa bir neçə zərbə endirib qayırdılar. Axırncı dəfə də, yenə əvvəlki istiqamətdə uçurdular. Bunu demək istəyirəm ki, düşmən ordusu bilməsin deyə onlar yollarını niyə dəyişdirmədilər?

Mən, yuxarıda rayon rəhbərləri haqqında dediklərimə görə bir daha göstərirəm ki, rayon rəhbərlərinə də Bakıdan verilən məlumatlar, yalan və aldadıcı sözlər olub.

Məmmədboyu döngəsində bir-iki nəfər yeri olan avtobusla, Saatlı şəhərinə qədər gəldik. Saatlıda avtobus sürücüsü biza dedi ki, biz burda qalmalıyıq, ona görə siz də düşün.

Yolun kənarında dayanmışdıq ki, bir "Jiquli" markalı maşın mənim yanımda dayandı, qapını açıb mənə dedi ki, İnqilab müəllim ayaq maşına, baxdım ki, vaxtı ilə müəllimi olduğum şofer Nüsrət oğlu Vladikdir. Bizi, Bakı yaxınlığında olan Nəvai postuna qədər gətirdi. Nəvai postunda Qubadlıdan Bakı istiqamətinə gələn maşınları, polis işçiləri saxladıb, deyirdilər ki, Bakıya getməyin, qayıdın geri, ətraf rayonlara.

Mən, həmin yerdə bizim uşaqların olduğu maşını tapdım. Uşaqlar düşürüb, başqa bir yol maşını ilə Bakıya gələrkən yollarda da maşını saxladıb, yoxlayırdılar. Bəzən də belə deyirdilər: "yeqin ətraf rayonlardan Bakıya qonaq

İnqilab

gedirlər, ailəliklə*, İmişliden olan həmin maşının sürücüsü bizi Bakı şəhərinə gətirib çatdırdı. Mənim ciddi təkidimə baxmayaraq pul götürmədi.

Biz, Bakıxanov qəsəbəsində qaynım Fəxrəddingilin evində bir neçə gün qaldıq. Sonra oğlum Çingiz bizi Qaraçuxur qəsəbəsində kirayə ilə yaşadıkları evlərinə gətirdi. Bir neçə gün də orada qaldıq. Qaynım Yusif hər gün gəlir, bizə baş çəkir, münasib ev tapmaq üçün. Bir gün də, bir avtobus gətirdi ki, durun yığışın gedək. Bilgəh sanatoriyasında Akifin bir otaqlı mənzilinə.

Bir aya yaxın Bilgəhdə həmin evdə qaldıq.

Yusif, biz qaçqın düşdüyümüz gündən, qardaşları ilə hər gün gəlib bizə baş çəkirdilər.

Yusif Respublika Neft Şirkətinin Energetika şöbəsinin rəisi idi. Onun, Qurban Abbasovla (neftçi Qurban) çox yaxınlıqları olduğundan məsləhət belə olur ki, "Qaraçuxur qəsəbəsində, Qum adası neftçoxarma idarəsinin evi var, orada başqa yerlərdən gələn mütəxəssislər qalır. Onları neftçilərin istirahət evi (pansionat) var, ora köçürmək. Həmin mənzili, sizin qaçqın qohumlarınıza vermək, işini təşkil etmək lazımdır" deyir.

Bizim ailə 1993-cü ilin sentyabr ayının axırlarından həmin evə köçdük və indiye qədər də yaşayırıq.

Allah, dünyasını dəyişmiş, Qurban Abbasova və Yusifə min rəhmət etsin.

1993-cü il oktyabrın 3-də bizim ailə şəhid oğlum Kamalın qırxını burada, bu evdə verdik.

Biz, qaçqın düşən gündən, Yusif bizə iqtisadi dayaq olmaqla, idarə işinin çətinliyinə, özünün səhətinin qaydasında olmamasına baxmayaraq, gecenin hansı vaxtından asılı olmayaraq bizə, bizim ailəyə həm də mənəvi dayaq olmasaydı, bacısı Şərqiyyə və mən belkə də bu ağır fəciələrə dözə bilməzdik. Gecə saat 1-ə, 2-yə qədər bizimlə

İnqilab

həmsöhbət olurdu ki, qoy bunların diqqəti başqa səmərəyə yönəlsin.

Bax bu idi mənəvi dayaq.

Allah, Yusifə min rəhmət etsin, qəbri nurla dolsun.

Bu mövzu, bir haldakı ailəmiz haqqında olan mövzudur, atam İsa haqqında bəzi məlumatları verməyi lazım bildim.

Atam, 1898-ci ildə anadan olub, hələ kiçik yaşlarından atasını itirib. Yetimçiliklə, anası Şahxanımın himayəsində, çətinliklə dolanmışlar. Bir qədər böyüyəndən sonra, ortancıl qardaşı Allahverdinə, sonra isə kiçik qardaşı Surxayı oxutmaq üçün böyük çətinliklər çəkmişdir.

1935-ci ildə, atamı kolxozun bostan sahəsində ilan çalmış (vurmuş), Qubadlıda o vaxt milliyətçə erməni olan Simon həkimlik edərmiş, əmim Surxay təcili onu gətirir, ilk müalicəni o, aparır.

Atam uzun müddət müalicə olunarkən, evdə olan çötkəni dəqiq öyrənir, baxmayaraq ki, savadsız olsa da.

Sonralar, uzun müddət kolxozun təftiş komissiyasının sədri olmuşdur.

Atam savadsız olsa da, onda güclü hafizə, qavrama, xüsusilə çox qüvvəli yaddaşlı idi. Elə ona görə və həm də düzgünlüyü sevməyindən, kolxozda təftiş komissiyasının sədri olub, iki kəndi əhatə edən, kolxozçuların əmək haqqına düşən bütün məhsulları cədvəldən inandığı adama oxutdurur və həmin rəqəmləri dəqiq yaddaşında saxlayardı ki, kolxozun anbar müdiri heç kəsi aldatmasın.

Dəfələrlə təkrar edirəm ki, atam ailənin çoxluğundan, xüsusilə atasının olmamasına görə oxutduran olmamışdır.

Ancaq, bunlara baxmayaraq işgüzar, təsərrüfat işlərini dəqiq bildiyinə görə onu 1943-cü ildə Rayon Partiya

İnqilab

Komitəsinin birinci katibi olmuş İman Məmmədovun göstərişi ilə RPK-nin ikinci katibi Hacıbaba Hacıyevi bizim kolxoza göndərmişdi ki, get, İsa kişini kolxoz sədri olmasını ümumi iclasda elan et. Hacıbaba Hacıyev kolxoz iclası çağırırdı, iclasda bildirdi ki, İsa kişi Quliyev kolxozun sədri olmalıdır. Kolxozçular da bunun tərəfdarı oldular. Ancaq, atam axıra qədər qəti etiraz etdi və dedi ki, "mənim savadım yoxdur, ona görə mən kolxoz sədri ola bilmərəm" dedi.

Çox təkidlər olsa da, atam qəti etiraz etdi.

Atam, 1949-cu ilin fevral ayında, 51 yaşında qəflətən vəfat etdi. Həmin il mən doqquzuncu sınıfta oxuyurdum.

Hacı kəndindən olan Cahangir, İmamqulu (Müxəstə oğlu), Həsənali və başqaları mənə deyirlər ki, İkinci Dünya müharibəsi və ondan sonrakı 1945-ci ildən başlayaraq, 1949-cu ilədək İsa dayı, bizim ailələrin iqtisadi çətinliyi illərində, bizlərə dayaq olmuşdur, əlindən gələn bütün köməkliliyi etmişdir.

"Allah, İsa dayıya rəhmət etsin, indi, hani ələ xeyirxah adamlar, təəssüflər olsun ki, çox azdır" deyirlər.

İki il bundan əvvəl, bazarda, şikəst bir nəfər dilənçilik edənə, qarnı yoğun, görkəmindən bilinirdi ki, varlı və pullunun biridir. Həmin dilənçini görəndə, ürəkdən şakka çəkib, hah, ha, əyib buna bax, dilənçiyə bax, dilənir deyib, xoş əhval-ruhiyyə ilə çoxob getdi.

Bir çox adamlar, arxadan həmin yekəpərə baxıb nifrət etdilər. Belə adamlar da var həyatda.

Bunun əksinə olan bir hadisəni də sizlərə çatdırmağı özümə borc bildim.

1993-cü ilin avqust ayının 5-i idi, Qubadının işğalı günlərindən bir neçə gün keçmiş, Azərbaycan Respublikasının Tibb İşçiləri Həmkarlar Komitəsinin sədri Emin Əfəndiyev və müavini Aida xanım Manafova

İnqilab

Qubadlıdan olan, qaçqın düşmüş, tibb işçilərinə pul yardımı edirdilər. Qubadlı tibb işçilərindən 150-dən artıq, əksəriyyəti qadınlar olan, bu yağıncaqda, səslə ağlayanlar, xüsusilə şəhid verdiklərinə görə, özlərindən asılı olmayaraq, ağlayırdılar. Bu vaxt, həmin Tibb İşçiləri Həmkarlar Komitəsinin sədr müavini Aida xanım Manafova bizim adamlarla birlikdə göz yaşı axırdı.

Bax, belə kövrək qəlblə insanlara alqış deyirəm!

Adı yaşayan igid

Kamal 1965-ci ildə Qubadlı rayonunun Xudular kəndində anadan olub. 1982-ci ildə məktəbi bitirdikdən sonra Bakıya gəlib, 25 №-li texniki peşə məktəbinə daxil olub. 1984-1987-ci ilin mayından Qubadlıya qayıdıb və RPŞ-ya polis serjantı qəbul edilib. Ələ ilk gündən də Kamal özünü nümunəvi polis işçisi kimi göstərir. Qubadlı sərhədində ermənilərə qarşı döyüşür. Erməni işğalçı ordusu Qubadlının Seytas kəndinə hücum edən vaxt o yoldaşlarına düşmənin hücumunu xəbər verərək "UAZ" markalı polis avtoməşinini düşmənin əlindən xilas edir. Kamal rayonun Başarat, Cibikli, Saldaş kəndlərində döyüşərək neçə-neçə erməni öldürür. Döyüşlərin birində Laçının "Su arası" deyilən yerindən hücum edən ermənilərə zərbə vurub yoldaşlarını xilas edir.

Ötən il avqustun 18-də azğınlaşmış düşmən Laçın sərhədindən Qubadlı rayonuna soxulmaq istərkən bir qrup polis əməkdaşı mühasirəyə düşdü. "Qız qəbri" deyilən yerin yaxınlığında döyüşən polis işçilərinin mühasirədən çıxmasında Kamalın böyük rolu oldu. Lakin qeyri-bərabər döyüşdə Kamal İnqilab oğlu İsayev, Həbil Yusif oğlu Süleymanov, İlqar Telman oğlu Bayramov, Ziyəddin Cəlil oğlu Paşayev həlak oldular. İgid döyüşçülərimizi məhv

İnqilab

edən zalım düşmən onların meyitlərinə qarşı da zor işlətdi, meyitləri tanınmaz hala saldı. Ermənilər şahid meyitlərini əvvəlcə Gorusa, oradan da Qafana apardılar. Uzun danışqlardan sonra 4 meyidi iki erməni əsirinə dəyişmək mümkün oldu.

Kamalin valideynləri şəhid balalarının yas mərasimini doğma torpaqda başa çatdırma bilmədilər. Erməni işğalçıları avqustun 31-də Qubadlıni işğal edəndən sonra onlar Sumqayıta gəldilər. Sumqayıt şəhər Pİ-nin rəisi polis polkovniki Mahir Əbilov Kamalin qırının verilməsini təşkil etdi. Bu da qaçqın ailə üçün bir təselli oldu.

Kamal həlak olanda Sevinc adlı totuq bir balası yadigar qalmışdı. Kamalin ölümündən sonra oktyabrın 31-də isə onun bir oğlu da dünyaya gəldi. Babası körpəyə Kamalin adını verdi. İndi atasının adını yaşadır.

Böyü, Kamal bala! Atanın yarımçıq qalmış ömrünü adına layiq davam etdirmək üçün yaşa, atanın qanını yerdə qoymamaq üçün yaşa, balaca!

İ. Cavid

"Polis" qəzeti.

16.09.1994-cü il

Bir qədər iş təcrübəm barədə

Mən, müəllimliyə başlayan gündən şagirdlərə qarşı tələbkarlıqla yanaşmışam, həm təlim, həm də tərbiyə sahəsi üzrə.

Odur ki, ilk vaxtlarda zəif oxuyan, tənbel şagirdlər bu üsulu sevmirlər. Ancaq, əvvəlki illərdə məktəbi bitirib, sərbəst düşüdükləri vaxtlarda, peşiman olduqlarını dilə gətirərək, mənə deyirdilər ki, müəllim, biz orta məktəbdə oxuyanda, sizin hər bir şagirdə, qarşı tələbkarlığınıza,

İnqilab

laqeyidcəsinə yanaşırdıq. İndi, başa düşüb, peşimançılıq çəkirik.

Mən, təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini olduğum müddətdə ayn-ayn müəllimlərin dərslərində olub, dərsi hansı metodla aparmalarına diqqət yetirmişəm, bir çox müəllimlər dərslərində ancaq yaxşı oxuyan şagirdləri dindirir, danışdır, sual-cavab vaxtında da ancaq həmin şagirdlərlə məşğul olurlar.

Elə şagird olur ki, ona aylarla heç olmasa, sual vermir, yazı taxtası qarşısında sadəcə bir misal həll etdirmirlər. Əlbəttə zəif oxuyan şagird, arxayın olur ki, onsuzda müəllim mənə dərslərini danışmağa və ya suallara cavab verməyə dəvət etməyəcək. Beləliklə dərslərini başa vuracaq.

Müəllim, şübhəsizdir ki, müxtəlif metodlardan istifadə edir. İl boyu dərslərini başa vurur.

Mənə, 6-7-ci siniflərdə dərslər deyən, rəhmətlik Şirinov Hüseyn müəllimin dərslər aparmaq metodunu yaddan çıxara bilmərəm. Əvvəla Hüseyn müəllim kimyəvi müəllim olsa da bizə 6-7-ci siniflərdə riyaziyyat fənnindən dərslər deyirdi. Bəzən ev tapşırığı olaraq 30-40 misal bir dəfəyə evə verirdi və növbəti dərslər bir-bir dəqiq yoxlayırdı. Keçmiş dərsləri vaxtaşırı yada salırdı.

Çox təəssüflər olsun ki, hazırda elə müəllimlər var ki, keçilən dərsləri il boyu, bir dəfə də olsun, yada salmır, təkrarlamırlar.

Mən, 30-40 il bundan əvvəl dərslər dediyim şagirdlərlə rastlaşsam, uzun vaxt keçdiyindən ola bilsin ki, mən onlardan bəzilərini tanıyıram. Ancaq, həmin keçmiş şagirdlərim mənə deyirlər ki, "müəllim sizin dərslər aparmaq metodunuz, tələbkarlığınız elədir ki, həmin dərslər üsulundan asılı olaraq, Sizi heç vaxt yaddan çıxarmaq mümkün deyil".

Bakının, Sabunçu rayonunda, Qubadlının səlahiyyətli nümayəndəsi olmağım barədə

Bakı şəhəri, rayonları içərisində qəsəbələrinin sayına və sahəsinə görə ən böyük Sabunçu rayonudur.

1993-cü il sentyabr ayının birindən, bu rayonun Bakıxanov qəsəbəsində (məskunlaşdığımız) qeydiyyatla alındığımız vaxtdan Qaçqınlar və məcburi köçkünlərin işləri üzrə olan şöbədə qeydiyyatla düşdük. Həmin il Sabunçu rayonunda Qubadlının səlahiyyətli nümayəndəsi bizim rayonun Çaytumas kəndindən olan Mehman müəllim idi.

1994-cü ildə Mehman müəllim qəflətən vəfat etdi.

Qaçqınlar şöbəsinin müdiri Zaman Qənbəv mənə dedi ki, "İnqilab müəllim, biz sənə danışığından, davranışından hiss edirik ki, Qubadlının nümayəndəsi olmağa layiqsiniz. Sizin rayonun İcra Hakimiyyətindən bir göndəriş məktubu al getir". Mən dedim ki, əvvəla, mən belə işlərə getmirəm, sonra fikirləşdim ki, rayonumuzun əhalisinin qaçqın düşdüyü vaxtda elə işlər olar ki, onlara köməklik etmək lazım olar. Odur ki, təxminən 2 ay keçmiş Qubadlı Rayon İcra Hakimiyyətindən mənim Sabunçu rayonunda səlahiyyətli nümayəndə olmağım üçün məktub gəldi.

Beləliklə mən, 1994-cü ilin aprel ayından başlayaraq səlahiyyətli nümayəndə oldum. Həmin illərdən Qubadlılar Sabunçu rayonunun 9 qəsəbəsində məskunlaşmışdılar. Əvvəl təxminən 270 ailə - 750 nəfər sakinlərin hamısını qeydə aldım.

Hər ailədə, bir nəfər üçün düşən bütün ərzaq normalarını vaxtında və düzgün paylanmasına nəzarət etməklə, ev-yaşayış yerləri ilə təmin olmaları üçün əlimdən gələn köməklikləri etmişəm. Hətta yerində gələndə hər hansı ünvanı tanımayan vətəndaşlarımızı həmin ünvana aparmışam.

Hazırda Qubadlı rayonun əhalisinin 300-ə yaxın ailəsi, 1200 nəfərdən artıq əhalisi bu rayonunun ayrı-ayrı qəsəbələrində məskunlaşmışlar.

Şübhəsizdir, o vaxtdan indiyə qədər ictimai əsaslarla bu tapşırığı yerinə yetirirəm.

Dağlıq Qarabağın ətraf rayonlarından olan nümayəndələr aşağıdakılardır:

Ağdam rayonu üzrə Fazil Qasımov,

Füzuli rayonu üzrə Əyyub Xıdırov,

Cəbrayıl rayonu üzrə Ramiz Verdiyev,

Kəlbəcər rayonu üzrə Firudin Cəfərov,

Laçın rayonu üzrə Əlövsət Məmmədov,

Zəngilan rayonu üzrə Fərrux Məmmədov

Hazırda Sabunçu rayonunda, Qaçqınların və məcburi köçkünlərin işləri üzrə şöbə müdiri, Akif Rühullayev və onun işçiləri Telman müəllim və Rəmilə xanım Qubadlı qaçqınlarından razılıq edirlər, bu mənədəki onlar sırtıq, özlərini alçaldan deyillər. Əksinə həmişə məğrur görkəmlə, düzgünlüyü sevir və geniş qəlbi insanlardırlar.

İş üçün təkliflər

Mən, başqa yazılarımda da göstərmişəm ki, rayon rəhbərləri mənə dəfələrlə təkliflər ediblər, gəl ayrı-ayrı idarələrdə işlə.

Məsələn: Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi işləyərkən Şahsuvar Yahyayev, mənə Rayon Təhsil Şöbəsinə inspektor olmağımı təklif etmişdir.

Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Hüseyn Əsədov, rayonda hansı vəzifədə işləmək istəyirsən? Təklifini, —

Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əvəz Hüseynquliyev mənə rayonda harada işləmək istəyirsən? Deyə sorğularına cavab olaraq, mən ancaq müəllimliyi davam

İnqilab

etdirəcəyəm demişəm.

Hazırda Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Malik İsaqov cənabları mənimlə kabinetində söhbəti vaxtında, məktəb direktoru olmaq istəyirsənmi? Sualına cavab olaraq - çox sağ olun Malik müəllim, mən, Bakıdan gəlib, Sumqayıtda məktəb direktoru ola bilmərəm dedim. Onu da deyim ki, biz, Qubadlıdan qaçqın düşdüyümüz vaxtdan sonra, Respublika rəhbərlərindən də harada işləmək istəyirsən? Təkliflərinə də qəti ehtirazımı bildirmişəm, başqa işlərə getməmişəm.

Rayon üzrə Ağsaqqallar Şurası yarandığı gündən Şuranın 15 nəfər üzvüdən biri məni məsləhət bilmişlər.

Hazırda işləyən Rayon İcra Hakimiyyətinin bütün işçilərindən hörmət və nəvaziş görmüşəm.

İcra Hakimiyyətinin birinci müavini Allahverdi Haqverdiyev mənə daha çox təvəzökarlıq göstərmişdi, belə ki, İcra Hakimiyyətinin başçısının qəbul günü olmayan vaxtlarından da icra başçısının otağına gedib, məni qəbul etməsini xahiş etdiyi vaxtlar da olub.

Mən, İcra Hakimiyyətinin bütün işçilərinə: Malik İsaqov, Allahverdi Haqverdiyev, Sahib Əliyev, Faiq Atakişiyev, Razim Əliyev, Vasif İsayev, Telman Quliyev, Loğman Sanyev, Cavanşir Hacıyev, Fəxrəddin Allahverdiyev, İslam Novruzov, Elxan Cəbrayilov, Asaf Qasimov, İsa Ağayev, Rasim Xalıqverdiyev, Təyyar Eminov, Azar Eminov, Yavar Əhmədov, Ədalət Qasimov cənablarının hamısına təşəkkürümü bildirib, çox sağ olun deyirəm.

Yuxarıda adlarını qeyd etdiklərimdən, 12 nəfərinin ayrı-ayrı illərdə müəllimləri olmuşam.

Məmməd müəllimin dedikləri.

Mən instituta 1953-cü ildə daxil olmuşam. O vaxt coğrafiya fənnindən qəbul imtahanı apararı fakültənin dekani dosent Məmməd Zülfüqarov idi. Sonrakı illərdə biza

İnqilab

metodika fənnini tədris edirdi. Nəhayət biz institutu bitirəndə əlli nəfər tələbə idik. Zülfüqarov dedi ki, "uşaqlar bu 50 nəfərin içərisində ən çox 2 nəfər bilik aparır, bunlardan biri Qutqaşın rayonundan olan Sürmədir (qızın adıdır), o biri isə oğlan İnqilabdır".

Semi Qasimovun dedikləri.

Qubadlı rayonunda sayılıb seçilən mühasiblərdən biri, Hacı kəndindən olan, Semi Qasimov idi. Yeri gələndə Semi deyirdi: "Qubadlı qəsəbə orta məktəbində əsl pedaqoq, canı dildən dərs deyən 2 nəfər müəllim var, biri Xələc kəndindən olan Nuşirəvan müəllim, o biri Xudular məhəlləsindən olan İnqilab müəllimidir". Biz, Seminin bütün uşaqlarının müəllimi olmuşuq.

Allah, Semiyə rəhmət etsin.

İdarə işlərinə dəvət olduğum illər.

Mən institutu qurtarıb, Qubadlı qəsəbə orta məktəbinə müəllim təyin olduğum ilin yanvarında, məni Rayon Komsomol Komitəsinə işə dəvət etdilər, lakin mən müəllimliyi buraxıb getmədim.

Qubadlı Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi işlədiyi illərdə Firuzə Məmmədova bir gün mən məktəbdə olmadığım vaxt bizim məktəbə gəlir və deyir ki, Rayon Partiya Komitəsinə bir nəfər təlimatçı - işçi lazımdır. Məktəbin bütün müəllimləri deyirlər ki, bizim müəllimlərdən o iş üçün ən layiqlisi İnqilab müəllimidir. F. Məmmədova defələrlə məni çağırırsa da mən getmədim. Sonrakı günlər defələrlə məni telefonla çağırırdılar, hətta, bir gün Rayon Partiya Komitəsinin təşkilat şöbəsinin müdiri Cəmil Kerimov məktəbə gəldi və mənə dedi ki, "sən F.Məmmədova çağır". Mən Cəmil Kerimova dedim ki, get, Məmmədovaya deyən mən müəllimlikdən başqa işə getməyəcəyəm.

Mən, məktəbdə işlədiyim dövrdə məktəp rəhbərliyi

həmişə mənə şübhə ilə yanaşıblar, guya mən məktəbdə vəzifəyə keçmək istəyirəm deyə, mənə məktəb partiya təşkilatının müavini, sonralar məktəbdə nəzarət qrupunun müavini və sair, ictimai tapşırıqlar vermişlər. Uzun müddət ayrı-ayrı rayonlarda partiya komitəsinin birinci katibi işləmiş İman Məmmədov deyirdi ki, İnqilab müəllimi rayonda hansı bir vəzifəyə məsləhət bilsələr o, layiqli işçi olar.

Mən, yuxarıda dediyim kimi məktəbdə nəzarət qrupunun müavini olan vaxt mənə tapşırıdılar ki, məktəbin bəzi iş sahələrini yoxlayım. Odur ki, mən verilən tapşırığa görə məktəbdə bir neçə sahəni yoxladım. Nəticəsini məktəb rəhbərliyi və müəllimlərin iştirakı ilə yığıncaqda müzakirə etdik.

Səhərişi gün yığıncaqda iştirak edən, uzun müddət müxtəlif sahələrdə çalışan və nəhayət bizimlə bir yerdə işləyən, Qurban Şahmuradov dedi ki, "yoldaşlar, mən dünən İnqilab müəlliminin iclasdakı çıxışından sonra bu nəticəyə gəlmişəm: İnqilab müəllimi rayonda ən məhsul işin öhdəsindən layiqincə gələr" dedi.

Əsl pedaqoq sözü.

Azad Hacıyevin direktor işlədiyi illərin bir günündə məktəbdə valideynlər yığıncağı keçirilirdi. Yığıncaqda valideynlər, sinif rəhbərləri və müəllimlərin əksəriyyəti çıxış etdilər. Mən də sinif rəhbəri kimi çıxış etdim. Yığıncaqda iştirak edən valideyn, uzun illər müxtəlif sahələrdə işləyən təcrübəli, rayon Tikinti İdarəsinin müdiri Arif Qasımov çox edərək, ilk sözü bu oldu ki, "yoldaş müəllimlər, mən təcrübəli işçi kimi sizin hamınızın danışıqınızı eşitdim. Burada çox edənler içərisində ən layiqli, pedaqoq sözü deyən o, müəllim oldu (Qasımov mənə ilk dəfə idi görünürdü) İnqilab müəllimidir" dedi.

Yeganə adamsan.

1982-ci ildə mənə, məktəbimizə, Qubadlı qəsəbə orta məktəbinə Təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini təyin edərkən 1980-1984-cü illərdə Rayon Partiya Komitəsinin I katibi işləyən Zöhrab Məmmədov mənə tanışdı. Odur ki, mənə kabinetdə iş üçün qəbul edərkən dedi ki, "İnqilab müəllimi, mən səni kimdən soruşdumsa, istər öz işçilərimizdən, istərsə də rayonun məsul adamlarından, hamısı dedilər ki, məsuliyyətli, işgüzar və bacarıqlıdır. Mən, rayonda bir adamı işə qəbul edərkən biri yaxşıdır, bacarıqlıdır deyirsə, digəri mənfi fikirdə olduqlarını bildirir. Sən, yeganə adamsan ki, səni hamı bacarıqlıdır, savadlı yoldaşdır, deyirlər. Odur ki, get bir müddət işlə, səni daha məsul işə qəbul etməliyik".

Çox təəssüf olsun ki, Zöhrab Məmmədovu az müddətdən sonra başqa rayona işə göndərdilər.

Ləqəyidlilik

Mənə niyə salam vermirlər.

Qubadlı rayonunda mühüm vəzifələrdə işləyən, ağısaqqallarından olan, İsfəndiyar Muradov rayonda məsul vəzifələrdə işləmişdir. Nəhayət yaşının yetkin vaxtında, işdən çox pensiyaya alırdı. Mən, istər əvvəl istərsə də İsfəndiyar Muradovun pensiyaya çıxdıqdan sonra, ehtiramla salam verər, əhvalını soruşardım. O, isə hər dəfə, mənə deyirdi ki, "İnqilab müəllimi çox sağ ol, sən yaxşı adamsan". Mən də hər dəfə təəccüblənirdim ki, axı bu adam mənə nə üçün bu qədər təşəkkür edir.

Bir gün, məktəbimizin işçisi Şahsuvarla söhbət edərkən o, mənə dedi ki, bu günlərdə İsfəndiyar Muradovla görüşəndə mənə dedi ki, "ay Şahsuvar, bu adamlar mənə

İnqilab

niyə salam vermirlər? Mən işdən azad olub pensiyaya çıxandan, demək olar adamların eksəriyyəti mənimlə görüşmür və salam vermirlər".

Mən isə deyirəm çox təəssüf.

Allah, İsfəndiyar Muradova rəhmet etsin.

Adlı-sanlı pedaqoq.

Qubadlı rayonunun Hal kənd orta məktəbində uzun müddət direktor vəzifəsində işləyən, İsfəndiyar İbrahimov adlı-sanlı pedaqoq idi.

Mən, 1961-ci ildə ailə həyatı qurmuşam, həyat yoldaşımın ailə üzvləri Ermənistan Respublikasının Ağbulaq kəndində yaşayırdılar. Həmin ilin noyabr kanikulunda qaynanamg ilə getməli idik. Odur ki, rayonun mərkəzi hissəsinə gedib maşın tapmalı idim. Getdim taksitə tapa bilmədim. Qubadlı qəsəbəsində olan körpünü keçib getmək istəyərkən Hal orta məktəbinin direktoru İsfəndiyar və Əmirxan müəllimlə rastlaşdım. Görüşdükdək sonra soruşdum ki, hara belə, gedirsiniz? Dedilər: "Çayzəmiyə gedəcəyik, maşınımız arxadan gəlir". Dedim İsfəndiyar müəllim, biz də həyat yoldaşım ilə Çayzəmiyə getmək istəyirik, ancaq maşın yoxdur.

O, mənə dedi ki, "bizim məktəbin maşını ilə gedərik". Mən cavab verdim ki, yoldaşım evdədir, sizin gedəcəyiniz yoldan kənardadır. İsfəndiyar müəllim dedi ki, "eybi yoxdur, dönüb oradan gedərik". Maşın gəldi dönüb bizim evin istiqamətinə gedib çatdıq, yoldaşım geyinib hazırlaşana qədər xeyli vaxt çəkdi. Nəhayət gəldi. İsfəndiyar müəllim maşının kabinəsindən düşüb, maşının yük yerinə çıxdı. Mən, narazı oldum ki, ağısaqqal İsfəndiyar müəllim, siz gerek kabinədən düşməyeydiniz. O, isə cavab verdi ki, "eybi yoxdur".

İnqilab

Maşında olan həmin məktəbin müəllimi Əmirxan Mehdiyev dedi: "Ay İsfəndiyar müəllim, mən bu işə təəccüblənirəm, necə olur ki, sən məktəbdən çıxıb maşınla rayon mərkəzinə getmək istəyərkən bizim müəllimlərdən biri və ya ikisi deyirlər ki, İsfəndiyar müəllim bir-iki dəqiqə bizi gözlə, sən deyirsən yox, gözləyə bilmərəm. Ancaq, indi bir saatdan da artıq İnqilab müəllimi gözləyirsən?"

İsfəndiyar müəllim cavab verdi ki, "Əmirxan müəllim, mən 1957-ci ildən İnqilab müəllimi tanıyıram. İlk gündən bu adamın hərəkətinə, oturub-duruşuna, danışığına fikir vermişəm. Bu adamın davranışından görəəm, maarif işçisinin "iyi" gəlir. Əmirxan müəllim, bilsən ki, mən heç bir vəzifədən çəkinmirəm, qorxmuram. Ancaq, hörmət əlaməti olaraq, bunu edirəm. Əgər belə etməsəm, İnqilab müəllim hər məni gördükdə deyəcək, - bir dəfə sənə işimiz düşdü, onda da əməl etmədin. İndi bildin Əmirxan müəllim".

Allah, İsfəndiyar müəllimə də, Əmirxan müəllimə də rəhmet etsin.

İmtina

İradə Ağayeva Qubadlı qəsəbə orta məktəbini bitirib, Azərbaycan Dövlət Universitetinin geoloji-coğrafiya fakültəsinə qəbul olmuşdur. Universiteti bitirəndən sonra, oxuduğu məktəbdə fəaliyyətə başlayıb. Orta məktəbdə oxuduğu illərdə coğrafiya fənni üzrə müəllimi mən olmuşam. Bir neçə il keçəndən sonra, məktəb rəhbərliyi onun fəaliyyətini nəzərə alıb, metodist müəllim fəxri adı vermək istəyəndə o, qəti etiraz etdi və dedi ki, "yox, İnqilab müəllim o adə layiqdir, İnqilab müəllimə o ad verilməyincə, mən heç vaxt razı ola bilmərəm". Mən isə ona dedim ki, İradə müəllimə Azərbaycanda məktəb rəhbərlərinə o adların verilməsini qəti qadağan edəblər. Həmin illərdə mən

İnqilab

məktəbimizdə təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini idim.

Bütün bunlardan sonra İradə müəllimə ona ad verilməsinə razılıq verdi.

Sənə işlərinde müvəffəqiyyət, can sağlığı, ailə xoşbəxtliyi arzulayıram, İradə müəllimə!

Gəl təzədən yaz

Rayonun Hal kəndindən olan Mustafa Məmmədov bir çox rəhbər, vəzifələrdə işləyib. O, rayonda zərərvericilərə qarşı mübarizə idarəsinin rəisi olub. Həmin illərdə, mən ona çox zarafatlar edirdim. O, isə mənə deyirdi: "İnqilab müəllim, bu rayonda heç kim mənə sənə qədər zarafat etmir".

Mustafa bir gün gəldi mənə yanına dedi ki, "mən, Kirovabadda (indiki Gəncə şəhəri) Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun aqronomiya fakültəsində oxuyuram. İnstitutdan mənə, coğrafiya fənnindən mövzu veriblər, kurs işi yazmaq üçün, mən də sualların hamısını yazmışam, bir sual qalıb, xahiş edirəm həmin suala, cavab yazasan".

Mən, həmin sualı yazıb götürdüm, axşam üç səhifədən ibarət cavab yazıb, səhəri gün Mustafaya verdim.

Mustafa həmin illərdə Rayon İnak idarəsinin müdiri idi. Mustafa deyir ki, idarənin bir yük maşını var idi, "Ural ZİS", həmin maşınla gətdik Kirovabad şəhərinə, kurs işini apardım, müəllimə vermək üçün. Müəllim kurs işini götürüb, oxumağa başladı. 42 səhifəlik kurs işini 20-25 qəpiqə oxudu və axırda dəftəri qatlayıb mənə dedi ki, Mustafa, bu kurs işi deyil, mövzuya aid bir cümlə belə yoxdur, apar təzədən yazmaq lazımdır.

Mən, axırda dedim ki, "müəllim bu işin axırındakı sualın cavabını oxu, xahiş edirəm". Müəllim dəftəri açıb həmin üç səhifəlik sualı oxudu və dayandı, dedi ki, "bu sualdan əvvəl

İnqilab

39 səhifəlik kurs işi heç, bu üç səhifəlik bir sualın cavabına görə kurs işini götürürəm" dedi.

Sən yazmısan

Mənə yaxınlıq edən, bir məktəbdə müəllim işləyən, sonralar milis işçisi olan Səfər Fətəyevin həyat yoldaşı Rəfiqə Fətəyeva institutun coğrafiya fakültəsində oxuyurdu. Bir gün Səfər mənə yanına gəlib dedi ki, Rəfiqənin coğrafiyadan kurs işi var, xahiş edirəm, onu yazasan. Mən, mövzunu yazıb götürdüm, vaxtım olduqca əhatəli yazdım, verdim Səfərə.

Rəfiqə müəllim də öz xətti ilə həmin kurs işini köçürüb aparır Bakı şəhərinə, institutda coğrafiya fakültəsinin dekanı-müəllim Məmməd Zülfüqarova təhvil vermək üçün. Rəfiqə müəllim Bakıdan qayıdıb gəldi məktəbə və mənə söhbət etdi ki, kurs işini Zülfüqarov mənə yanımda oxudu, mənə dedi ki, "yox, Rəfiqə bu kurs işini sən yazmamısan". Mən də ələcsiz qalıb dedim ki, İnqilab müəllim kömək edib. O, isə cavab verdi ki, "bela deyənən də, mən İnqilabın biliyinə bələdəm və xatirini çox istəyirəm. Odur ki, sənə kurs işini götürürəm" dedi.

Allah, Səfər Fətəyeva və Rəfiqə müəllimə rəhmət etsin.

İmtahan listini dəyişirdi

İnstitutun 3-cü kursunda oxuyarkən xarici ölkələrin iqtisadi coğrafiya fənnindən dərs aparan Məmməd Axundov müəllim idi. İlin axırında bizdən imtahan aparanda, mənə birlikdə oxuyan, Ermənistan Respublikasının Eçməzdin rayonundan olan Adil Məmmədov da imtahan verdi, Adilin zaçot kitabçasına üç yazmışdı. Adil otaqdan çöb mənə dedi ki, müəllim mənə üç

İnqilab

verdi. Mən də çox fikirləşib, auditoriyaya keçib, Məmməd Axundova dedim ki, müəllim Adil mənimlə yataqxanada bir otaqda qalınq, yoldaşlıq edirik. Həm də Adil ailəlidir, 3 uşağı var, əgər o, təqaüd almasa çıxıb getməlidir. O vaxt üç alan tələbəyə təqaüd verilmirdi. Məmməd Axundov uşaqların içərisində mənə dedi ki, "İnqilab, sən çox yaxşı oxuyursan, həm də çox intizamlı, layiqli tələbəsen, mən səni eşitməliyəm".

Odur ki, Məmməd müəllim gedib dekandan təzə imtahan listi alıb gətirdi, həm listə "4" qiymət yazdı, həm də zəif kitabçasında düzəliş aparıb yaxşı qiymət yazdı.

Mən, sonralar bu söhbəti başqa bir yerdə edərkən çoxları Məmməd müəllimin xarakterinə görə buna inanmırdılar və deyirdilər ki, Məmməd Axundov çox tər, prinsip aparan adamdır. Mən də deyirdim gedin Adilin özündən və orada olan yoldaşlardan soruşun.

Allah, sənə rəhmət etsin, əziz müəllimim Məmməd Axundov.

Müəllimin tapşırığı

1955-ci ildə biz III kursda oxuyanda bir gün auditoriyada dərs gedişatında xarici ölkələrin iqtisadi coğrafiyasından dərs deyən Məmməd Axundov bizə dedi ki, "Azərbaycan müəllimi qəzetindən mənə xahiş ediblər ki, orta məktəbin 9-cu sinfində tədris edilən Xarici ölkələrin iqtisadi coğrafiya kitabında olan səhvləri, çatışmazlıqları, nöqsanlı cəhətləri qeyd edib bizə göndər. Mənim vaxtım yoxdur" dedi. Müəllim həmin kitabı səhifələrinə görə iki hissəyə bölüb, təxminən 150 səhifəsini mənə verdi, qalan 140 səhifəsini başqa yaxşı oxuyan, o işi bilən yoldaşa verdi və tapşırdı ki, kitabda olan nöqsanları qeyd edib mənə verin. Biz də həmin kitabda olan bütün çatışmazlıqları yazıb

İnqilab

gətirdik. Məmməd Axundov bizim yazdıqlarımızı olduğu kimi "Azərbaycan müəllimi" qəzetinin redaksiyasına göndərdi. Bir neçə gündən sonra qəzetdə çap edildi. Məmməd Axundov bizə təşəkkürünü bildirdi.

Dayının "güclü"

İnstitutda oxuyarkən bizim tələbə yoldaşları arasında ən zəif oxuyan bir qız var idi. Həmin qız "dayısının" hesabına güc-bela ilə institutu qurtardı.

Mən, institutu qurtarandan bir il sonra, müəllimlərimi görmək üçün rayondan Bakı şəhərinə gəlmişdim. Fakültamizin dekani olmuş və bizə dərs deyən müəllimimi gördüm, çox söhbətdən sonra Zülfüqarov dedi ki, "İnqilab sizinlə ən zəif oxuyan Gülxanım institutun yaxınlığında olan 7 №-li məktəbdə müəllimdir. Vay o uşaqların halına, bilsiz Gülxanım onlara dərs deyir".

Məmməd Zülfüqarov dedi ki, "mənə təsir edən ən çox odur ki, heç olmasa uzaq bir yerdə işləsə, mənə təsir etməz. Gör dayısının "gücünə" mənim gedib-gəldiyim yolun içərisində Gülxanımı müəllim görürəm", dedi.

Təkiif

İnstitut illərində bir qrupda mənimlə bir yerdə oxuyan əslən Ağdaş rayonundan olan, Bəlqiyyə Paşayev mənə hey deyirdi ki, "ay, İnqilab, sən gərək gəlib, elmi işlə məşğul olaydın, sənə elmi yaradıcılıq qabiliyyətin çoxdur, tezliklə elmi iş yazıb müdafiə etməyə şansın vardır". Mən də cavab verirdim ki, Bəlqiyyə, mənim ailə vəziyyətim buna imkan vermədi, ailəmizdə qoca anam, az yaşlı bacım orta məktəbin aşağı sinfində oxuyur. Ona görə mən, onları rayonda qoyub gedə bilmərəm. Bəlqiyyə Paşayev elmi iş

yazıb müdafiə etdi, elmi dərəcə aldı və hazırda Bakı Dövlət Universitetinin dosentidir.

Qədir bilən şagird

1978-ci ildə Qubadlı qəsəbə orta məktəbini bitirmiş, Adil Baxşəliyev orta məktəbdə oxuyarkən, mənim ən sevimli şagirdim olmuşdur. O, məktəbin əlaqi şagirdlərindən idi.

Orta məktəbi bitirəndə, bildirdi ki, "mən coğrafiya fakültəsində oxumaq isteyirəm" açığın deyim ki, mən razı olmadım, dedim ki, orta məktəbdə bütün siniflər üzrə cəmi 12 saat coğrafiya dersi var, bizim məktəbdə də üç nəfər coğrafiya müəllimi fəaliyyətdədir. Odur ki, mən sənə məsləhət görərim, başqa ixtisas seç, get oxu.

O, mənə dedi ki, "İnqilab müəllim, mənə atam-anam və qohumlarının hamısı, məsləhət bilirlər ki, get, Bakıda Tibb İnstitutuna, mən, razılıq vermirdim, indi ki, deyirsiniz, Sizin məsləhətinizdən çəkinirəm".

Adil Baxşəliyev Tibb İnstitutunun farmaseft fakültəsinə daxil olub, müvəffəqiyyətlə oxuyub qurtardı. Hazırda aptek müdürüdür.

Adil, istər ailə üzvlərinin yanında, istərsə də nə vaxt mənim haqqında söz düşəndə deyir ki, "anam da, həyat yoldaşım da, bacım, qohumlarım, eləcə də mənə istər orta məktəbdə, istərsə də ali məktəbdə çoxlu dərslər deyən müəllimlər olubsa da İnqilab müəllim kimi, öyrətmə qabiliyyəti olan, tələbkərlərlə yanaşı müəllim görməmişəm".

Mən də deyirəm: Adil, sən ki, bu qədər qədir bilənsən,

sənə ailə xoşbəxtliyi, sağlam can və uzun ömür arzulayıram.

Mir Məhəmməd Ağanın dedikləri

1976-cı ilin yaz aylarının axırları idi. Oğlum Çingiz həyatda rəskədəuşka qoyub gecələr orada yatırdı. Bir gün gecə güclü yağış yağarkən Çingiz yorğan-döşəyi yıqır qucağına, pilləkənlə çıxanda qaralıq olduğundan bilmir, yodur pilləkənin taxtası, qılıcasını parçalayıb, qanını kəsmək mümkün olmadı. Odur ki, telefonla təcili yardıma zəng vurdum. Təcili maşın gəldi, ancaq yaralı qanını kəsmək mümkün olmadığına görə xəstəxanaya apardıq.

Xəstəxanada növbətçi həkim, Mir Məhəmməd həkim idi. O, cərrah olmadığından bütün tibbi tədbirləri gördü, bağladı və dedi ki, "iş vaxtı cərrah gəlib açar, yara çox dərin və geniş olduğuna görə tikis qoyulmalıdır".

Rəhmətlik gördü ki, mən çox əsəbi vəziyyətdəyəm. Ona görə dedi ki, "İnqilab müəllim, sən bu uşağın ağrısını gəlmi?" mənə dedim elbəttə, gəlir. Rəhmətlik dedi ki, "müəllim, bu uşağın ağrısını gəlməsin, bu uşağa mən diqqətlə baxaram bu uşaq çox cəsarətli oğlandır, Allah qoysa görəsən".

"İndi isə sizə özümə deyirəm: - mən də bu yaşda, uşaqlarla gəldik Ermənistanın Qafan rayonunun, Qızıdaş yaşayış məntəqəsinə, ermənilərlə futbol oynayırdıq. Əgər oyunda qalib gəlirdikse, Qızıdaşdan - Mirfər kəndimizə qədər dayanmadan 15 km məsafəni qaçırıq, şənlik əhval-ruhiyyəsi ilə. Bax, budur sizə dediklərim".

Allah, sənə rəhmət etsin, Mir Məhəmməd Ağası, qəbirin nurla dolsun!

Kamal İnqilab oğlu İsayev bu dünyada cəmi 28 il yaşadı. 28 ilə fəth elədi ömrü ölümsüzlük olan ucalığı. Kamal Qubadlı rayonunun Xudular kəndində doğulmuşdu. Ölümü ilə bütöv Vətəne oğul oldu.

Qubadlının hənəsi kəndində vuruşmayıb ki... Yoldaşları onun Seytas kəndindəki igidliyindən hələ də danışarlar. Erməni işğalçıları Seytasa hücum edibmiş... Sayıq döyüşçü həyatını təhlükəyə ataraq polisə məxsus UAZ markalı maşını düşmənlərin çaynağından xilas edib. Dəfələrlə ölümə üz-üzə olub. Başarıtda, Cibikdə, Saldaşda... daha haralarda vuruşmayıb. Həmişə də döyüşdən igid kimi, kişi kimi çıxmışdı... Laçın "Su arası" deyilən yerində düşmənlərə güclü zərbə endirib, onlarla silahdaşını ölümün çaynağından ala bilməmişdi. Son döyüşü isə 1993-cü il avqustun 18-də olub. Laçın rayonunun "Qız qəbr" deyilən ərazisində... Bu dəfə düşmənlər ordusu polis işçilərini qəfətdən mühasirəyə alır. Kamal qeyri-bərabər döyüşdə düşmənlə ordusuyla döyüşə qəbər. Düşmənlərin mühasirəsini yarıb. Yoldaşlarının çoxunu xilas edib. Özü isə ölümün Şahidlik zirvəsinə ucalır.

İndi Kamalın iki övladı böyüyür. Sevinc və Kamal. Kamal atasının ölümündən sonra doğulub. Atasının mübarək adını daşıyır. Ne ataslıq riskinin ne olduğunu bilir, ne də şəhid oğul olmağın şərəfini duyur. Eləcə yaşatdığı böyüklükdən, ucalıqdan xəbərsiz böyüyür, beləcə Kamal! Gələcəkdəki xoşbəxt günlərimizin bir igid Kamal əvəzi kimi böyüyür.

S. Mehdiyeva

"Millet" qəzeti, 9 aprel 1994-cü il

Qubadlı şəhər orta məktəbinin ən məşhur, bilikli riyaziyyat müəllimlərindən İsa Şirinovu işlədiyi uzun illərdə ehtiyaca görə rayonun bir neçə orta məktəblərində işə göndərmişlər. Bir müddət isə Ermənistanın Gorus rayonunun Şurnuxu kənd orta məktəbində fəaliyyət göstərmişdi. Nəhayət 1957-ci ildə yenidən öz rayonumuza qayıtmış və şəhər orta məktəbində işə başlamışdı. İsa Şirinov şəhər orta məktəbində işlədiyi illərdə Respublikada ən məşhur iqtisadçı alim, iqtisad elmləri doktoru, professor, İsa müəllimin qardaşı Həbib Şirinov böyük nüfuza, hörmətə malik olub, ad-san sahibi idi.

Ona görə də məktəb rəhbərliyi İsa müəllimdən şübhələndilər ki, guya məktəb rəhbəri olar deyər, onu daim təqib edər, yersiz yerə incidirdilər. İsa müəllim də əsəbləşər və getdikcə orqanizması təqiblərə dözməyib ürək ağrıları keçirirdi.

Nəhayət, 1982-ci ildə mən məktəbin təlim-terbiyə işləri üzrə direktor müavini təyin ediləndən sonra, hər bir müəllimin xarakterinə görə yanaşırdım. Beləliklə, iki ildən sonra İsa müəllimdən soruşdum ki, uzun müddətli pedaqoji fəaliyyətdə olmusan, indi xahiş edirəm, deyəsən mənim iş metodumdan razısanmı? İsa müəllim dedi: "İnqilab müəllimi, iş metodun mənim ürəyimcədir. Sən, hər bir müəllimin, xarakterinə, xasiyyətinə, iş qabiliyyətinə uyğun yanaşırsan. Kaş işlədiyim bütün illərdə məktəb rəhbəri sən xarakterdə olaydı, mən heç vaxt əsəbləşməzdim, əksinə mənə zövq verərdi. İnanın, mən yüz il, ömür sürərdim. Çox təəssüf ki, çox vaxt nadanlara rast gəlirdim. Şəxsən mən sənədən həddən artıq razıyam, çox sağ ol", dedi.

Allah, sənə rəhmət etsin, qəbirin nurla dolusun, İsa müəllim.

Azərbaycan Respublikasının "Milli Qəhraman" Əliyar Əliyev Rayon İdman Komitəsində işləməklə, əlavə olaraq Qubadlı şəhər orta məktəbində müəllim işləyirdi.

Əsində o, idmançılar hazırlayırdı. Mənimlə çox səmimi söhbətlərimiz olurdu. Bir gün, Şuşa şəhərindən məşhur bir nəfər idmançı-pehlevan gəlmişdi, çoxdu nömrələr göstərdi, aqışlandı. Əliyar müəllim də burada idi. Mənə dedi ki, "mən bu idman nömrələrini çoxdan bilirəm". Bir neçə gündən sonra, şəhərin ayn-ayn yerlərinə elan verildi ki, "İdman ustası Əliyar Əliyevin çəpə olacaq". O, Şuşalı pehlevandan da artıq nömrələr göstərdi. Əvvəlcə uzanaraq, qanın üstündə daş sındırmasını, dişində çox ağır yükün qaldırılmasını, üzərindən avtomashının keçməsinə, qınc-qınc şüşə hissəciklərinin üzərində axması üstə uzanaraq qanın üstünə əlavə yük götürməklə o tərəf, bu tərəfə aşmaqda, eləcə də avtomashını (jipni) sürücü tərəfindən hərəkət etdirməsinə bəxməyaraq onu tutub saxladı. Beləliklə, Əliyar, Şuşa pehlevanını geridə qoymaqda, Qubadlı xalqının gözündə ucaldı. Əliyar Əliyev, onlarla idmançı hazırlamışdı ki, elə bunun nəticəsində Dağlıq Qarabağ müharibəsində onun yetimləri böyük sücaətlər, qəhrəmanlıqlar göstərmişlər.

Rəhmətlik Əliyar Əliyev bir gün mənə dedi ki, "İnqilab müəllim, sən nə üçün öz oğlanlarını (Çingiz və Kamal) nazardə tuturdun əvvəldən idmana qoymamısan?" O, çox ciddi dedi ki, "İnqilab müəllim, onlar mənimlə məşq edərkən az qalır ki, mənə güc gəlsinlər". Mən də dedim ki, Əliyar müəllim, Çingiz də, Kamal da orta məktəbdə az-çox idmanla məşğul olsalar da, məşqlərinə gəlməyiblər, ancaq sonralar idmana heves göstərərək, Çingiz odo ilə, Kamal isə gülləyə və boksia xeyli məşğul olurdular.

Allah, sənə rəhmət etsin, Əliyar Əliyev.

Hər dəfə Qubadlı rayonuna gedəndə bir nəfər nəzarət postunda sənədlərimi diqqətlə yoxlayırdı. O, mənim uşaqlıq dostum Kamal idi.

Kamal 1991-ci ilin may ayında Qubadlı Rayon Polis şöbəsində polis serjantı kimi işə qəbul edilmişdi.

Rayona növbəti səfərlərimin birində mən Kamalla döyüş xəttində görüşdüm. Hətta o, zarafatla mənə dedi ki, "sənin sənədlərini yoxlamamağın dərdindən cəbhə xəttinə gəlmişdim, gəlib burda da tapdın mənə".

Elə ilk günlərdən Kamal fədakarlıq göstərərək düşmən mövqelərinə dostları ilə birlikdə sarsıdıcı zərbələr endirirdi. O, mərdlik göstərərək Seytas kəndi yaxınlığında təhlükədə qalmış UAZ markalı maşını düşmən pəncəsindən xilas etmişdi. Sonralar Kamal Başarat, Cibikli, Saldaş kəndlərində gedən ağır döyüşlərdə şücaət göstərmişdi. O, yoldaşları ilə birlikdə "Su arası" adlanan yerdən mühasirədən çıxaraq yaxınlıqdakı yüksəkliyi ələ keçirmişdi. Döyüşdə fərqləndiyinə görə Kamal bir neçə günlüye evlərinə qısamüddətli istirahətə göndərilirdi. Balaca qızı Sevincə hələ doyunca söhbət etməmiş, Laçın rayonunun "Qız qəbr" adlanan yerində dostlarının təhlükədə olduğunu eşitdi. Beləliklə, Kamal geri dönməyə məcbur oldu. Şərqiyo ana oğlunun dalınca bir ovuc su da səpdi. Axı, ana nə bilirdi ki, tale onun oğlunu əlindən alıb düşmən güllesinə nişangah edəcək?

İsayev Kamal İnqilab oğlu "Qız qəbr" adlanan yerdə mərdliklə vuruşdu. O, 18 avqust 1993-cü ildə yoldaşlarının bir neçəsini mühasirədən çıxardı. Son nəfəsində də bədəninə axan qan damla-damla süzülüb torpağa qanışdı.

P.S. Əziz dostum Kamal, sən əbədiyyətə qovuşduğun

İnqilab

andan iki ay sonra dünyaya gələn körpənə tale özü ad seçdi - Kamal. İnanıram ki, balaca Kamal böyüyüb sənin şərəfli adınla fəxr edəcək.

Rasim Mədəd

Sevinc və Kamal anaları ilə

İnqilab

Düzümlülük və hövsələlik

Mən Bakıda institutda oxuduğum illərdə yəni 1956-cı ilin mart ayı idi. İsmayıl Quliyev rayondan Bakıya gəlmişdi, mənə və həmin illərdə institutda oxuyan emim oğlu Eldar bir axşam filarmoniyada konserte dəvət etdi. Mən, həmin günlər Bakı şəhərinin 44 nömrəli məktəbində pedaqoq praktikada idim. Həmin axşamın səhəri günü mənim sınaq dərslim olmalı idi. Odur ki, onlara dedim ki, mən institutun birinci mərtəbəsində boş sinif otaqlarının birində olacağam, gələn həmin yerə, oradan gedərik. Mən, dediyim yerə gedib hazırladığım mövzu üzrə, xəritədən, atlasdan istifadə etməklə 45 dəqiqədə mövzunu necə tədris edəcəyimi, şagirdlərə hansı suallar verib, cavab aldığımı, bir sözlə, bir dərslə prosesində, dərslə necə aparıb başa çatdıracağımı məşq etməli idim.

Mən, auditoriyaya çatıb "məşqə" başlayanda İsmayıl Eldar həmin vaxt dediyim yerdən, yəni küçəyə baxan pəncərədən görüb maraqlanaraq axıra qədər müşahidə aparırlar. Onları mənim təkliflə apardığım "dərslə məşq" çox maraqlandırmışdı. Ona görə onların hər ikisi ayrı-ayrı vaxtlarda həm mənə, həm də tanış qohumlara maraqla həmin "hadisəni" söhbət edib, deyirdilər: "İnqilabın həddən artıq iradəsi, hövsələsi var - biz onu, öz gözümüzizlə müşahidə etmişik".

İ. Quliyev sözü necə "yarandı"

Mən, 1957-ci ildə institutu bitirib, rayonda, qəsəbə orta məktəbinə müəllim təyin olundum. Həmin vaxtdan başlayaraq mərkəzi qəzetlərə müxtəlif mövzularda yazılar göndərirdim. Bəzən redaksiyadan lazımi cavablar göndərirdilər. Redaksiyalardan mənə göndərilən

mektubların üzərində Qubadlı qəsbəsi İ.Quliyev yoldaşa yazırdılar.

Puçta olan həmin məktub kimə və hansı ünvana yazılmadığına görə, poçtalyon hey gəzib İ.Quliyevi axtarmalı olmuş. Məni tanımadıqlarına və familiyamın kim olduğunu bilməyən poçtalyon rayonda çox adamlardan soruşur. Nəhayət elə bilirlər ki, bu adam İsmayıl Quliyev olar, deyə məktubu ona verməli olur. İsmayıl Quliyev də elə zənn edir ki, elə buna göndərilən məktubdur. Beləliklə, bir neçə aylarla davam edir, bu "iş". Ona görə də Qubadlı rayonunda İsmayıl Quliyevi tanıyanlar, sonralar ona ancaq İ.Quliyev deyirdilər.

Telefon söhbəti

1961-ci ilin bir yaz günündə rayonda ən böyük bir idarə müdirinin kabinetində oturmuşdum. Müdir telefonun dəstəyini götürdü: (həmin vaxtlar telefonlar avtomatlaşmadığına görə poçtun komutatorunu çağıraraq istənilən yeri əlmalı olurdu) "alo poçt mənə mətbəxi ver" dedi. Komutator da oturan qız müdirin istədiyi yeri verdi.

Müdir: "alo bura mətbəxdir?" Bəli deyə kimsə cavab verdi ki, bura yeməxanadır.

Müdir: "ay bala, mənə yeməxana yox, mətbəxi lazımdır" deyib yenidən poçtu, komutatoru çağırmağa başladı.

Müdir: "ay başa düşməz, mən sənə mətbəxi ver dedim, yoxsa yeməxanayı?"

Telefonçu qız yenə dediyindən dönmədi, dedi: ay müdir, Siz mətbəxi deyirsiniz mən də həmin yeri verirəm.

Müdir: "ay savadsız qız, sən nə başa düşməzsən? Mən sənə qəzet çap olunan yeri ver deyirəm".

Telefonçu qız - "ay müdir, sən mətbəxi, mətbəxin nə olduğunu başa düşmürsən, bilmirsən, mən nə edirəm?" dedi.

Abunəyə nəzarət

Mən dördüncü sinifdə oxuyan vaxtdan, yəni 1944-cü ildən "Kommunist" qəzetinin abunəçisi olmuşam. Həmin illər Böyük Vətən müharibəsi illəri olduğu üçün Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin göstərişi idi ki, hər adamı mərkəzi qəzetlərə abunə yazmayın. Görünür ki, rayonda da məsul işçilərə tapşırırdılar ki, xüsusi nəzarət edin, hər adamı mərkəzi qəzetlərə abunə yazmasınlar. O vaxt, Xanlıq kəndindən olan Atlıxan kişi rayon mərkəzində poçtalyon idi. Atlıxan kişinin oğlu Əli Muradovla mən bir sinifdə oxuduğuma görə, Atlıxan kişi məni tanıyırdı. Elə ona görə də məni qəzetə abunə yazmışdı.

Bir dəfə mən qəzet alarkən Məmmədov Bayram müəllim poçtalyon Atlıxan kişiye dedi ki, "Atlıxan kişi, uşaqlara qəzet vermə, sənə demişəm. Yadımda saxla hər adamı qəzetə abunə yazmaq olmaz. Ancaq kommunistləri mərkəzi qəzetlərə yaz". Görünür o vaxtlar Bayram müəllimə də tapşırılmışdı ki, abunəyə nəzarət etsin.

Təmizləmə işi

İstitutda oxuduğum illərdə hər gün "Kommunist" qəzeti alırdım. Həmin illərdə Mikoyan SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət heyətinin sədri idi. Mən onun qəzetlərdə olan çıxışlarını oxuyurdum. Həmin çıxışlarda ən çox yaltaqlıq hiss etdiyim üçün, mənə daxilən ona nifrət hissi yarandıqından, onun adının və familiyasının üzərindən xətt çəkirdim, silirdim. Bunu mənimlə oxuyan tələbə yoldaşların hamısı bilirdilər. Odur ki, məni gören kimi soruşurdular "İnqilab, neylədin təmizləmə işi apardın?" deyirdilər. Mən də qəzeti onlara verirdim və deyirdim, buyurun baxın.

Bunu bizim fakültənin eməni qrupunda oxuyanlar da

İnqilab

eşitmişdilər, bildirdilər. Ona görə də, mənə şikayət ərizəsi yazıb İnstitutun Partiya Komitəsinə vermişdilər.

O vaxt İnstitutun Partiya Komitəsinin katibi, rəhmətlik Tələt Əfəndiyev idi (əslən Füzuli rayonundan). Tələt müəllim mənə dedi ki, "İnqilab, erməni tələbələri sənə şikayət ərizəsi yazıblar. Bu məsələni yuxarı təşkilatlar bilsələr, həm bizim, həm də sənə haqqında ciddi ölçü götürüb cəzalandırırlar. Ona görə də get, hələlik belə iş görmə".

Mən də bir müddətdən sonra həmin "iş" davam etdirdim.

Allah, sənə min rəhmət etsin, Tələt Əfəndiyev.

Mir Sədi ocağına inam (birinci möcüzə)

Inam yeri, möcüzələr ocağı - Şeyx Mir Sədi Ağanın ocağında 1947-ci ildə dünyaya göz açan cəmi 36 il ömür sürən Mir Məhəmməd Ağa haqqında çoxları söz açıb qələm işləmişlər. Mən də, öz növbəmdə ürəyimdə yatan xatirələri deməyi özümə mənevi borc bildim.

Əmim Surxay Quliyev, bizim nəsil ailə üzvlərinin inac yeri olduğundan, biz onun hər bir kəlməsini eşidib, ona əməl edərdik.

Əmim rayonda sayılıb seçilən ağsaqqal olmaqla, həm də rayonda məsul işçilərdən idi.

Şeyx Mir Sədi Ağanın ocağına xüsusi inam və hörmət başlayırdı. O dövrün nankor nadanları, Mir Sədi Ağanı həbs etdirmişlər. Onun məhkəməsində əmim Surxay Quliyev iclasçı olub, məhkəmə iş kəşib, hökm verərkən qəti narazı olub, qol çəkməmişdir. Əmim deyirdi ki, Mir Sədi Ağa ilə mən bir məktəbdə müəllimlik edib, çörək kəsmişik. Bütün bunları bilən Mir Sədi ocağının bütün nəslə xüsusilə oğlu Mir Məhəmməd Ağa Surxay Quliyevin ailəsinə və qohumlarına

İnqilab

xüsusi hörmətlə yanaşardılar.

Əmim Surxay, biza danışdı ki, "1951-ci ildə pambıq toplanışı ilə əlaqədar mən də rayonun "Komsomol" kolxozuna təhkim idim. Həmin illərdə "Komsomol" kolxozunun hesabdan Mir Sədi Ağanın yeznesi Baba Həmidov idi. Bir gecə Babagildə qalmalı olduq. Mənimlə həmin gecə rayondan olan təhkimçilərdən biri də Əyyub Ələkberov idi. Səhər tezdən mən oyanmamışdan əvvəl, Əyyub dəhlizə çıxıb nə görübsə, tez mən yatan otağa daxil olub, Surxay, Surxay deyərək çığırtılı səslə mənə çağırdı ki, tez dur, bura gəl, mən də tələsik durdum ki, görək nə olub, nə hadisədir. Mən də çıxdım dəhlizə, Mir Sədi Ağanın evi istiqamətinə baxmağa. Bu yerlərdə yaşamayan, bir cüt əlik həyətdə yatıb. Bir saata qədər baxdıq, sonra əliklər hava işıqlandığına görə durub yavaş-yavaş həyətdən çıxıb uzaqlaşdılar". Bu ocağın möcüzələrindən biri bu olub.

İkinci möcüzə

Mir Məhəmməd Ağa 1983-cü ilin may ayının 15-də dünyasını dəyişib. Dəfn olunan gün, Respublikanın ayn-ayn rayonlarından, şəhərlərindən, on minlərlə adam Mir Məhəmməd Ağanı son mənzilə yola salmaq üçün, həyətdə, yollarda, damların üstünə çıxıb tamaşa etməklə ağlaşanların səsindən, qulaq tutulurdu.

Həyətdən tabutu qaldırıb aparmaq istəyərkən, o yerlərdə yaşamayan, o bölgədə heç kəsin görmədiyi, rəngləri boz, qaramtıl olan bir neçə min quş, haradan gəliblər, necə gəliblər, nə vaxt ağacların görünməyən yerlərinə sığınblar, dəstə ilə çıxdılar. Təxminən otuz-qırx metr hündürlükdən tabutun üzəri ilə yavaş-yavaş qəbiristanlığa doğru süzməyə başladılar. Tabutu adamlar əllərində götürüb, yavaş-yavaş gətdikcə, quşlarda həmin

İnqilab

tempo süzürdülər. Bir kilometrə yaxın məsafəni gedib, məzara çatanda quşlar məzarın ətrafında olan bannın üzərində qonub, sıx yerləşdilər. Heç kəsdən qorxmayan, çəkinməyən bu quş dəstəsi, ta tabutu məzara qoyub, qurtarana qədər orada yavaş-yavaş, səs çıxara-çıxara, bir qədər hündürlüyə qalxıb, oradan uzaqlaşdılar.

İllər keçsə də Şeyx Mir Sədi Ağanın, Mir Məhəmməd Ağanın ocağının möcüzələrini mən və on minlərlə insanlar unutmamq.

Allah, Sizə min rəhmət etsin, Şeyx Mir Sədi Ağaya və Mir Məhəmməd Ağaya!

Qarpızı birlikdə almışq

1974-cü ildə Qubadlı qəsəbə orta məktəbinin IX "D" sinfinin rəhbəri idim. Sınıfta otuz bir şagird oxuyurdu.

Sınıf əvvəl IX "A" sinfi adlanırdı, həmin illər valideynlər çalışırdılar ki, uşaqları "A" sinfində oxusunlar. Sınıfta oxuyanların əksəriyyəti əlaq idilər. Valideynlərin uşaqlarını bu sınıfta oxutdurmasının yaqınki, səbəbi var idi. Belə ki, riyaziyyatı Nuşirevan müəllim, fizikanı Mahmud müəllim, kimyanı Həlimə müəllimə, tarix fənnini Bəhman müəllim, biologiyanı Asya Hüseynova, rus dilini Taisiya Radyukova, coğrafiya fənnini mən tədris edirdik. Məktəb rəhbərliyi, valideynlərin sözləri olmasın deyə IX "A"-nı IX "D" ilə əvəz etdilər.

Sentyabrın əvvəllərində qəflətən mən xəstələndim, məktəbə gedə bilmədim. İki gün keçmişdi, mənim xəstə olduğumu bilən şagirdlər dərindən sonra, hamısı yığışb birlikdə mənim yanıma gəldilər. Bizim evin yeri hündürdə yerləşdiyindən, həm də mən dəhlizdə, çarpayıda yatdığıma görə, halə bizim evə çatmayanları görürdüm. Baxdım ki, sinif rəhbəri olduğum IX "D" sinfinin bütün uşaqları biza

İnqilab

terəf gəlirlər. Evə yaxınlaşanda, sinfin şagirdlərindən iki nəfər, bir qədər şuluq uşaqlardan: Adil Həşimov və Novruz Novruzov uşaqların gətirdikləri qarpızı onlardan alıb, tez qaça-qaça bizim evə gəldilər. Bir qəddər sonra, uşaqların 31-də gəldilər, bir-bir salamlaşdıqdan sonra çətinliklə də oisa həresinə bir stəkan çay içirə bildik. Sağollaşb gəderken şagirdlərdən Qulam Həbib Şirinovun oğlu dedi ki, "İnqilab müəllim qarpızı hamımız birlikdə almışıq". Qulam bu sözləri deyəndə uşaqlar qaqqıltı ilə gülüşə-gülüşə gətdilər. Mən də deyirəm, bax budur, uşaq şıtaqlığı.

Qeyrətli müəllim

Qubadlı-Zəngilan rayonlarının birləşdiyi illərdə daha düzgünü, 1963-cü ildə Rayon Maarif Şöbəsinin metod kabinə müdiri Kərimov Heydərqulu müəllim Qubadlıda bizim məktəbə gəlmişdi. Özü də ixtisası coğrafiya müəllimi idi. Mənim dərsimi müşahidə etmək üçün VIII sınıfta olan coğrafiya dərsində oturdu. Axıra qədər dinlədi. Zəng vurulanda çıxarkən qapının ağzında sözü bu oldu: "Gəl, müəllim sən, məndən yaxşı müəllimsən" dedi.

Mən təkidlə dedim ki, Heydərqulu müəllim Siz dərsi axıra qədər dinlədiniz, xahiş edirəm çalışmazlıqları deyin.

O, dedi: "İnqilab müəllim, dərsinizin istər metodiki, istərsədə fənni bilik vermə qabiliyyətinizə görə deyəcəyim söz budur - siz, məndən yaxşı müəllimsiniz, mənim deyəcəyim ancaq budur" deməklə bu barədə əlavə söz demədi.

Mən də özlüyümdə deyirəm, hər adamın işi, qeyrəti deyil ki, bu qaydada etiraf etsin.

Allah, sənə min rəhmət etsin, Kərimov Heydərqulu müəllim, qəbirin nurla dölsün.

Xahişimi eşidən ilahiyaya, eşq olsun!

1968-ci ildə xalam Xeyransenin dörd qızı var idi, ancaq oğlu yox idi. Mən həmişə arzulayırdım ki, Allah, nə ola bizim oğlanların birinin əvəzinə, Xeyransə və Nəcəfə (xalamın həyat yoldaşı) bir oğul payı ver. İkinci il xalam Xeyransenin oğlu oldu - hazırda həmin xalam oğlu Zakir, Sumqayıtda ailəli ev-eşik sahibidir. Allah saxlasın! Bizi yaradan ilahi qüvvə, sənə eşq olsun!

Yenibəmiş şagirdlər

1978-ci illərdə Hacıyev Azad müəllim, məktəbimizin direktoru idi. Həmin illərdə məktəbdə olan siniflərdən birində VIII "B" sinfinin şagirdlərinin bir çoxu, intizamsız, dərslərə davamiyyətləri aşağı səviyyədə idi. Həmin sinfin rəhbəri başqa müəllim idi. Mən isə VIII "A" sinfinin rəhbəri idim. Məktəb rəhbərliyi, xüsusilə Azad müəllimin tekidilə ilə həmin şuluq uşaqlar olan VIII "B" sinfinə rəhbərliyi mənə təklif etdi və dedi ki, "bu uşaqlarla ancaq İnqilab müəllim bacarar, düzgün yola getirib çıxarar".

Azad müəllimlə belə razılığa gəldik ki, həmin uşaqların dərslər buraxmaması üçün belə bir qaydadan istifadə edəcəyəm. 1. Əgər həmin sinfində oxuyan şagirdlərdən hər

hansı biri 1 saat belə dərslər buraxsalar, həmin şagirdi mən dərslərdən çıxaracağam. İcazə üçün ərizəsini direktor tərəfindən üstünü yazmaqla dərslər buraxmaq və ya xəstəliyinə aid həkim arayışı olmalıdır. Əks halda şagird dərslər buraxılmayacaq. Bu məsələni sinifdə bütün şagirdlərə izah etdim. Dərslərə gəlməyən, gecikən bir saat belə, dərslər buraxan şagirdləri izlədim. Həmin intizamsız şagirdlərdən bəziləri bir gün ya gəlmir, ya da qəsdən gecikirlər ki, görək müəllim nə edəcək. Mən yuxarıda göstərdiyim qaydadan ardıcıl olaraq istifadə etdim. Uşaqlardan həkimə gedib arayış istəyəndə həkimlər deyimişlər: "yəqin sizi İnqilab müəllim göndərmiş". Onlar da bu məsələni bilirmişlər.

Bu üsulla mən həmin şagirdləri düzgün yola qaytardım. Dərslər buraxma hallarının qarşısını 100 faiz ala bildim.

• • •

1981-82-83-cü illərdə. Yazı düzündə 20 hektar sahəni bizim məktəbə, üzüm tənəkləri əkməyə, becərməyə, dirəklər basıb, meftilləmək üçün verdilər.

Məktəb müəllimləri, yuxarı sinif şagirdləri ilə işə başladılar. Hər il, sentyabrın əvvəlindən avtobusla, ya da yük maşınları ilə Yazı düzünə gedib, işə başlayırdıq. Direktor Azad müəllim də həmişə bizimlə gedib işlərimizi görüb, günorta işə tələm-tələsik nahar edib, yenidən işlərimizi davam etdirirdik.

Bir gün, yenə istirahət üçün çıxmışdıq, Azad müəllim dedi ki, "ay müəllim yoldaşlar, mən doqquz ildir direktor işləyirəm, İnqilab müəllimi dəqiq tanımamışam, İnqilab

İnqilab

müəllimin işgüzarlığı, qoçaqlığı, istərsə də məktəbdə olan fəaliyyətinə söz ola bilməz. Bununla belə İnqilab müəllimi bir yoldaş kimi burada, Yazı düzündə, bu tarlada, süfrə başında dəqiq tanımışam. İnqilab müəllim, qabiliyyətli, işgüzarlığı ilə bərabər həm də yaxşı yoldaşlığı var çox sağ olsun" dedi.

Formanın təsiri

Qubadlı rayonunda ən məşhur həkimlərdən olan, Quliyev Tofik həkimlə mən orta məktəbi 1950-ci ildə bitirmişik. O, tibb institutunu qurtardı, mən pedaqoji institutu.

1974-cü ilin sentyabrında iki tərəfli sətəlcəm olub, evdə müalicə alırdım. Müalicə edən, Tofik həkim idi. Hər gün gəlib baxıb müayinə edər, dava-dərman yazıb, göstərişini verib, gedərdi. Bir gün, nahar fasiləsində baxdım ki, xəstəxananın təcili yardım maşını bizim evə tərəf gəlir. Evimiz hündürdə yerləşdiyindən, mən isə, dehlizdə olan çarpayıda yatdığımdan, hələ uzaqdan gələnləri dəqiq görərdim. Odur ki, baxdım ki, maşın evimizin yaxınlığında dayandı. Əvvəlcə Tofik həkim düşdü, sonra Tofik həkimdən uca boylu, enli kürekli, boylu-buxunlu, başında şlyapa olan, bir nəfər kişi düşdü, elində də dərman apteçkəsi. Tofik həkim qabaqda, həmin kişi onun ardınca, bizim evə tərəf gəldilər. Mən, düşündüm ki, yəqin Bakıdan gələn həkimdir - "professordur". Tofik həkim xahiş edib ki, bizim bir qohum xəstələnib, xahiş edərim gedək, ona bax. Mən öz-özümə fikirləşdim ki, yəqin qonaq bizim evi tanımır deyə, Tofik həkim qabaqda, "professor" isə arxadan gəlir. Bir də fikirləşdim ki, yəqin dərmanlar çox qiymətlidir, ona görə "professor" dərmanları başqasına etibar etmir.

Gəlib evə çatdılar, Tofik həkim yenə müayinə etdi,

İnqilab

elavə dərmanlar yazdı. Mən də düşünürəm ki, yəqin özü baxıb qurtarandan sonra "professor" axırda baxıb öz göstərişlərini verir. Ancaq, gördüm ki, yox "professor" baxmaq fikində deyil. Evdə ailə üzvlərimizin xahişinə görə hərəsi bir stakan çay içib getdilər. Mən, yenə fikirləşirəm ki, yəqin mənim xəstəliyim ağırlaşıb, ona görə "professor" baxmadı. Sonra özümü ələ alıb baxıram ki, xəstəliyim əvvəlkinə nisbətən çox yaxşıdır. Bütün bu düşüncələrlə gecəni qaldım, səhəri gün Tofik həkim gələne qədər, intizar içərisində düşündüm. Tofik həkim gələn kimi soruşdum ki, həkim o, Bakıdan gələn "professor" mənə niyə baxmadı. Tofik həkim gülərək cavab verdi ki, "həmin adam bizim xəstəxanada təcili yardımda tibb işçisidir".

Mən də deyirəm, insanın forması bəzən adamları aiddir.

Allah, sənə min rəhmət etsin, Tofik həkim!

İkinci ana

Qaynanam Süreyya təcrübəli, diqqətli, dünya görmüş, görüb-götürmüş ailədə böyümüşdür. 1932-ci ildə Zəngilan rayonunun Vənətli kəndindən Qubadlı rayonunun Qarağac kəndindən olan Quliyev Əvəz müəllimlə ailə həyatı qurmuşdu. Bir neçə il burada yaşadığından sonra müəyyən səbəbə görə Ermənistan Respublikasının Gorus rayonunun azərbaycanlıların yaşadığı Ağbulaq kəndinə köçərək, orada yaşamışlar.

Həyat yoldaşı həmin kənddə əvvəlcə müəllim, sonra isə ömrünün axırına qədər məktəb direktoru olmuşdur. Direktor işlədiyi illərdə məktəbin heyətində böyük bir sahədə, öz zəhmətləri ilə meyvə bağı ekmişlər. Onun vəfatından sonra da həmin bağa "Əvəz müəllimin bağı" deyirdilər.

1954-cü ildə həyat yoldaşını erkən itirən qaynanam Sürəyya çətinliklərə dözərək, uşaqlarını böyütmüş, oxutdurmuşdu. Oğlu Yusifin təkidli ilə 1964-cü ildə Bakı şəhərinə köçmüşlər. Bakı şəhərində Yusifin tələbkərligi və qayğısı sayəsində özündən kiçik qardaşları Fəxrəddin və Akifin oxumasına istiqamət verməklə, nəzarət edib, əziyyətlərini çəkməklə, böyük zəhmətli olmuşdur.

Mən, 1961-ci ildə onun qızı Şərqiyyə ilə ailə həyatı qurmuşuq. Qaynanam Sürəyya həmişə, yeri gələndə deyirdi ki, "İnqilab qızımın həyat yoldaşı, yəznə yox, oğlanlarımdan biridir".

O, daha çox yaşayardı ancaq əvvəlcə cavan qardaşı oğlu Nərimanın ölümü, 1993-cü ildə bir cüt nəvələri: Aqilin və Kamalın vaxtsız gəlmələri, 1999-cu ildə isə çox istəklili, canından əziz tutduğu, oğlu, Yusifin itgisinə dözməyərək, cəmisi altı aydan sonra dünyasını dəyişib, haqq dünyasına qovuşdu.

Allah, sənə rəhmət etsin, qayğıkeş qaynanam, ikinci anam Sürəyya xanım.

Kamalın davamçısı Kamal

Kamal İsayev də Vətən üçün ürəyi yanan yüzlərlə oğullar kimi 1991-ci ildə Rusiyadan anadan olduğu Qubadlıya qayıtdı. Sonra Rayon Polis Şöbəsinə polis serjantı kimi işə qəbul olundu.

Elə ilk günlərdən rayonun bütün sərhəd boyu postlarında erməni işğalçılarının hücumlarının dəf olunmasında fədakarlıq göstərir. 1993-cü ilin avqust ayının 18-də azğınlaşmış düşmənlə yenə üz-üzə gəlir. Həmin axşam Laçın rayonunun "Qız qəbri" adlanan ərazisi yaxınlığında düşmən ordusu polis işçilərini qəflətən mühasirəyə alır. Gərgin döyüşdə Kamal İsayev də 28

yaşında vətən, xalq yolunda şəhid olur.

Kamalın anası Şərqiyyə xalının ürəyində artıq bir oğul yarısı göynəyirdi. Həç bir ay deyildi ki, oğlu Aqili dəfn etmişdi. İkinci yarısı da bir dağ oldu ürəyinə. Analar hər dərdə dözməyə bacardığından ANA-dırlar. Hələ ömrün var ikən çəkəcəksən bu ağrıyı ANA! Nə yaxşı ki, ölümündən üç ay sonra dünyaya gələn körpəsi oğlan oldu. O, indi atasının adını daşıyır. Görəsən, atasını itirəndə bir yaşda olan Sevinc dünyanı dərk eləyəndə qardaşına atası haqqında nə danışacaq?!

"7 gün" qəzeti, 12.03.1994-cü il

Üçüncü mövlə

Rayonun Hacı kəndindən olan İbad bəy (İskəndər həkimin atası) bacım Səmayenin həyat yoldaşı Allahverdinin yaxın qohumu olduğundan bacımın evləndən iyirmi gün sonra qohumları bizim evə qonaq çağırmışdıq. Onlardan biri də, İbad bəy idi.

1947-ci ilin oktyabr ayında İbad bəyin dedikləri:

"Mən Laçın rayonundan olan yaxın dostumu, məşhur seyidi (çox təəssüf ki, onun dediyi seyidin adı yadımda deyil) qonaq çağırmışdım. Həmin seyid xahiş etdi ki, Mirlər kəndinə at göndər, Mir Sədi Ağaya da bura gəlsin".

Mən də qonağın sözüünə görə, Mirlər kəndinə adam göndərdim. Şeyx Mir Sədi Ağaya gəldi. Görüşdülər, yeyib-İçəndən, söhbət etdikdən sonra, evimizin yaxınlığındakı düzə çəkdilər. Axşam üstü olduğundan mal-qara heyətlərə tərəf gedirdilər, seyid mal-qaranın içərisində olan, bir boğaz inək düyəsini Mir Sədi Ağaya göstərərək dedi: "Mir Sədi bu düyən qarnındakı dişidir, özü də qaşqadır. Seyid, Mir Sədi Ağaya dedi ki, buyur indi sən deynən" Şeyx Mir Sədi Ağaya dedi ki, "seyid bu düyən qarnındakı erkəkdir, özü də

İnqilab

qaşqa deyil" dedi. Belə şərtləşdilər dünya yiyəsinə iki qat artıq pulunu verib, aldılar. Kəsdirdilər, dünyanın qarnında olan balası erkək idi, həm də qaşqa deyildi. Buzovun quyruğunun uc hissəsi ağ idi. Buzov ana bətrində olanda quyruğu çevrilib alına doğru gəldiyindən seyid elə bilib ki, buzov qaşqadır. Odur ki, seyid, Şeyx Mir Sədi Ağanı öpdü və təbrik etdi.

Allah, həm seyidə, həm də, Şeyx Mir Sədi Ağaya rəhmət etsin.

Qədir bilən insan

Qubadlı rayonunun Mahruzlu kəndindən olan Abdullayev Ramazan müəllimi, mən iyirmi beş, otuz il bundan əvvəl zəhmətkeş və düzlüyü seven bir adam kimi tanıyıram. Ancaq, Ramazan müəllim mənə belə də mənədən əvvəlki illərdən tanıyıb, özlüyündə müşahidə aparırmış.

1996-cı ilin avqust ayının ortaları idi, Sumqayıt şəhərində, Nərimanov adına klubun ətrafında dedim ki, "ay qubadlılar mənə rayonda da, qaçqın düşəndən sonra burada da, İnqilab müəllimə xüsusi diqqət yetirmişəm. Onun oturuşu, duruşu, hərəkəti, danışığı, bir sözle xarakter xüsusiyyətlərinə görə o, gərək dövlət işlərində mühüm vəzifə tutardı. İndi də deyirəm: İnqilab müəllim əsl ləyaqətli insan olduğu üçün rayona başçılıq edəydi".

Mən də dedim ki, çox sağ ol Ramazan müəllim, mənim haqqımda əziyyət çəkib düşünmüsünüz bu barədə sizə öz dərin təşəkkürümü bildirib, çox sağ ol deyirəm.

Ancaq, onu da sən və bu qulaq asanlar bilsinlər ki, mən işlədiyim müddətdə heç vaxt vəzifə tutmağa can atmamışam, baxmayaraq, mənə dəfələrlə vəzifə üçün təkliflər olub. Bilmirəm, səhv etmişəm, yoxsa düzgün, onu

İnqilab

ancaq bizi yaradan bilir ki, heç vaxt nəzərdə tutmamışam ki, mən vəzifəyə gedib, böyük mal-mülk sahibi olum.

Ona görə də Abdullayev Ramazan müəllimə bir daha təşəkkür etməkdə, can sağlığı və uzun ömür arzulayıram.

Papiros çəkməməyimin səbəbi

Mənim papiros çəkməməyimə, iki səbəb olmuşdur.

Birincisi budur ki, 1957-ci ildən Qubadlı orta məktəbində ilk müəllimliyə başladığım vaxtdan, bir məktəbdə işləməkdə, həm də yoldaşlıq etdiyim Əsədov Nuşirəvan müəllim olmuşdur.

Dərs ilinin bir günü hər ikimiz, birinci növbənin altıncı dərindən çox müəllimlər otağına gəldik. Onu da bildirim ki, mən daimi papiros çəkən olmasam da hərdən bir, çəkirdim. Odur ki, Nuşirəvana dedim ki, bir ədəd papiros ver. Nuşirəvan papiros qutusunu çıxartdı, qutuda üç ədəd papiros qalmışdı. Mənə xahiş etdi ki, "məndən bu papiroslardan istəmə, bilirsən ki, indi mağazınlar bağlıdır. Mən də, altıncı gün olduğundan kəndə Xələcə evə piyada gətməliyəm. Papirosun birini indi çəkərim, birini Hacı kəndini keçəndə, axırını Xələc qayasının yaxınlığında çəkməliyəm ki, evə gedib çatım" dedi. Mən də öz-özümə fikirləşdim ki, müəllim yoldaşımdan bir papiros istədim, o, da belə deyir.

Odur ki, özümə söz verdim ki, bir də mən heç kimdən papiros istəməyəcəyəm və çəkməyəcəyəm.

İkinci səbəb o oldu ki, 1970-ci ildə anam rəhmətə gedən günlərdə, qonaqlar üçün stollara papiros qoymuşduq. Mən, papirosdan bir ədəd götürüb yandırıb çəkərkən, altı yaşlı oğlum Çingiz də papiros götürüb, yandırmaq istəyərkən ona dedim ki, papiros pisdir at getsin, o, isə dedi ki, "papiros pisdir? Sən at, mən də atm". Mən

İnqilab

de papirosu söndürüb atdım, o da dedi ki, "yaxşı deyirsən pis şeydir, mən də atıram".

Beləliklə mən bir daha papiros çəkmədim.

Düzdür sonralar Çingiz gizlincə tek-tek papiros çəksə də, ancaq daimi papiros çəken olmadı.

Acılığa necə başladım

1997-ci ilin dekabr ayında bir qrup adamlarla Bakı şəhər Baş Polis idarəsində tədbir keçirildi.

İclası həmin idarənin əməkdaşı polis polkovniki Səməd Əliyev aparırdı. Yığıncaq yekunlaşandan sonra, Səməd müəllim mənə dedi ki, "sən gətmə, səninlə işim var". O, mənə dedi ki, "yığıncaqda iştirak edən, otuzdan artıq adamlar içərisində, sənə ən iradəli görürəm". O, məndən soruşdu ki, "orqanizmindən nə şikayətin var, mənə deynən?" Mən də orqanizmində olan çatışmazlığı dedim. Səməd müəllim mənə dedi ki, "gəl, ac qalma müalicə üsulu var, onu qəbul et, bütүн ağrıların az müddətdə yox olacaq".

Beləliklə onun məsləhətinə əməl etməyə razı oldum.

Bir neçə proseduralar qəbul etməklə 21 mart 1998-ci il tarixdə, səhər heç bir qida qəbul etmədən, on gün ac qaldım, bəzi günlərdə ancaq az miqdarda su içirdim. Bir aprele qədər ac qalandan sonra, beş gün az miqdarda meyvə şirəsi qəbul edirdim. Sonrakı illərdə yəni 1999, 2000, 2001, 2002, 2003-cü illərdə hər il 4-5 gün ac qalıb, sonra bir neçə gün meyvə şirəsi qəbul edirdim. Ancaq 2004-cü ildən aclıq qəbul etmərəm. 1998-ci ilin mart ayından bu günə qədər az miqdarda quş əti və balıq ətindən (soyuq aylarda) başqa ət yemərəm. Əti əvəz edən meyvələr bostan məhsulları, tərəvəz, sitrus bitkilərinin meyvələri, əsasən təbii məhsullarla qidalanıram.

Hər halda orqanizmə müəyyən hissələrində faydası

İnqilab

olmuşdur. Ac qalma müddətində əvvəlki günlər çətin olsa da, sonrakı günlər verdiş halını aldığından çox da hiss etmədim.

Həmin dövrdə şübhəsiz ki, bir çox proseduralar qəbul etmək lazımdır. Dərmansız müalicə edən, Səməd Səmədoğlu (Əliyev) "Arzu" sağlamlıq mərkəzində adamların müalicəsi ilə məşğuldur.

Bu işdə, Səməd müəllimə uğurlar diləyirəm, Allah, ona da, sağlamlıq və uzun ömür versin.

Yiyəm yoxdur

1950-1963-cü illərdə rayonun əhalisinin əksəriyyəti Çayzəmiyə, "Vəli düzü" yaylağına köçürdülər. Biz də o cümlədən.

1955-ci ilin avqust ayının bir bazar günündə (həmin gün istirahət günü olduğundan) əmim Surxay Quliyev də burada, evdə idi.

Həmin illərdə, əmim rayon İctimai təminat şöbəsinin müdiri idi.

Bir gün səhər, Cibikli kəndindən olan Eyvaz müəllim əmimlə gəlmişdi. Alaçıqda əmimlə söhbət edirdi. Biz də alaçıqın heyətində oturmuşduq. Qonaq, Eyvaz müəllim o qədər ucadan danışdı ki, biz onun bütүн danışığını aydın eşidirdik. Eyvaz müəllim nə qədər danışdırsa, hər bir cümləsinin axırında yiyəm yoxdur, yiyəm yoxdur deyirdi. Söhbət çox uzun davam etdi, Eyvaz müəllim elə hey deyirdi, yiyəm yoxdur, deyib durmuşdu. Həmin il, Eldar və mən institutun ikinci kursunu qurtarıb, üçüncü kursuna keçmişdik.

Əmimlə Eyvaz müəllimin söhbətinin nədən getdiyini bilməyən Eldar içəri keçib dedi: "dədə (onlar atalarına dədə deyirdilər) bizdə iki yiyə var, həmin yiyələrdən birini verək

bu əmiyə". Bu sözləri Eldar deyərkən hamı gülüşdü.

Əslində, Eyvaz müəllim pensiya məsələsindən danışdı. Pensiya məsələsi hansı səbəbdənsə, düzəlmədiyindən, Eyvaz müəllimə ona görə hey deyirdi ki, "yiyəm yoxdur - yiyəm yoxdur".

Təklif

Qubadlı rayonundakı Cəmil Eminov adına Mahmudlu kənd orta məktəbinin direktoru Mahir Sarıyev, Qara İlyasov adına Qubadlı şəhər 1 sayılı orta məktəbini qurtarıb və həmin ildə instituta daxil olaraq, müvəffəqiyyətlə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunu bitirib.

Mahir müəllim rayonda sayılıb-seçilən fizika-riyaziyyat müəllimlərindəndir.

Qubadlı şəhər orta məktəbində oxuyarkən, mən onun müəllimi olmuşam.

Bir neçə il bundan əvvəl, bir gün Sumqayıt şəhərində rastlaşdıq, görüşüb hal-əhvaldan sonra, Mahir müəllim mənə dedi ki, "İnqilab müəllim, Siz harada olursunuz, yaşadığınız yer haradır?"

Mən də dedim: Mahir müəllim nə üçün soruşursan? O, dedi ki, "İnqilab müəllim, mən boş vaxtlarımda şəhər uşaqlarından bir neçəsi ilə əlavə məşğul olub, instituta daxil olmaq üçün hazırlayıram. Əgər, Siz Sumqayıt şəhərində yaşasaydınız, mən məşğul olduğum şagirdlərlə siz də coğrafiya fənnindən məşğul olsaydınız, mən arxayın olardım. Mən bilirdim ki, sizin öyrətmə qabiliyyətiniz çox yüksəkdir".

Dedim ki, Mahir müəllim, çox sağ ol, biz Bakı şəhərində, ən ucqar bir qəsəbədə yaşayırıq, mümkün olan iş deyil.

Şəxsiyyət kimi formalaşmağım

Loğman Həsənəli oğlu Sarıyev Qubadlı rayonunun Mahmudlu kəndində anadan olmuş, məktəb yaşları çətində doğulduğu kənddəki səkkizillik məktəbinə daxil olub, bitirdikdən sonra, Qubadlı şəhərindəki Q.İlyasov adına orta məktəbin doqquzuncu sinfinə qəbul olub, orası yüksək qiymətlərlə bitirmişdir. Elə həmin il Bakı şəhərində olan Lenin adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun coğrafiya fakültəsinə sənədlərini verərək, imtahanlardan yüksək qiymətlər alaraq, qəbul olmuşdur. İnstitutu bitirib, rayona qayıdan Loğman Sarıyev doğma kəndlərindəki səkkizillik məktəbə təyinat alır. Bir neçə il müəllim işləyən Loğman Sarıyev, rayonda ayn-ayn işlərə dəvət edilir.

Son on ildən artıqdır ki, Loğman Sarıyev irəli çəkiliblər. Yeni o, Qubadlı Rayon İcra Hakimiyyətində məsul vəzifə daşıyır.

Yeri gələndə Loğman Sarıyevdən soruşanda ki, sən həyatda kime oxşamaq və ya fəaliyyətini necə qurmaq istəmişən? O, hər dəfə deyir: "mənim coğrafiya fakültəsinə daxil olmağımın və həyat vərdişlərinə yiyələnmək üçün arzum, bir şəxsiyyət kimi formalaşmağımın, idealim, İnqilab müəllim olmuşdur. Odur ki, ömrüm boyu ona minnətdaram".

Mən də deyirəm: Loğman Sarıyev hara getsən, hansı vəzifə tutsan, sənə müvəffəqiyyətlər, ailə xoşbəxtliyi, uzun ömür, can sağlığı arzulayıram.

Qubadlı rayonunun Mahmudlu kəndində anadan olmuş, anası Suranın işlədiyi Mahmudlu kənd səkkizillik məktəbinin birinci sinfinə daxil olub, 1968-ci ildə həmin məktəbi bitirib, Qubadlı orta məktəbinin doqquzuncu sinfinə qəbul olmaq üçün sənədlərini vermiş, 1970-ci ildə orta məktəbi bitirmişdir. Həmin il Bakı şəhərində olan M.F. Axundov adına Rus dili və Ədəbiyyatı İnstitutuna qəbul olmuş, 1975-ci ildə institutu müvəffəqiyyətlə qurtarmışdır.

Institutu bitirməmiş ehtiyaca görə, Mahmudlu səkkizillik məktəbində ilk müəllimlik fəaliyyətinə başlamışdır.

Hələ institutu qurtarmamış rayonun Mahruzlu kəndindən olan Rafik müəllimlə ailə həyatı qurmuşdur.

Mahruzlu kənd orta məktəbində işləyərkən, təşkilatçılıq qabiliyyətini nəzərə alaraq Rayon Xalq Maarif Şöbəsi onu işlədiyi məktəbə direktor təyin edirlər. Bir neçə il direktor vəzifəsində işləyərkən məktəbdə yüksək səviyyəli iş apardığına, rayonda əd-san qazandığına nəzərə alıb, Afət müəllimi Respublika Maarif Nazirliyi tərəfindən "Fəxri fərman"la mükafatlandırmışdır.

1991-ci ildə Maarif Nazirliyi tərəfindən təqdim olunmuş göstəricilərə görə Afət Allahverdiyevanın iş təcrübəsini öyrənmək yaymaq üçün Moskva şəhərində Xalq Təsərrüfatının Nailiyyətləri Sergisində nümayiş etdirmiş, sonra onu mükafatlandırmışlar.

Qubadlı rayonu 1993-cü ildə işğal olduğu gündən Afət müəllim, məktəblərinin işini davam etdirmək üçün Sumqayıt şəhərində müəllimləri və şagirdləri toplayaraq, orada öz kənd məktəblərini açaraq, ciddi işə başlamışlar. Rayon rəhbərliyi Afət Allahverdiyevanın yüksək pedaqoji fəaliyyətini və iş bacarığını nəzərə alıb, onu 2002-ci ilin

fevral ayından Rayon Təhsil Şöbəsinə müdir təyin ediblər.

Mən, Afət Allahverdiyevanın orta məktəbdə müəllimi olmuşam. Onu təbrik etmək üçün kabinetində olan müddətdə Rayon Təhsil Şöbəsinin müavini Kamil müəllim içəri daxil olub görüşdükdən sonra, ilk sualı belə oldu: "Afət müəllim, İnqilab müəllim sənə dərs deyibmi?"

Afət müəllim cavab verdi ki, "Kamil müəllim, mən kəndimizdə, səkkizillik məktəbi qurtarıb, orta məktəbi Qubadlı şəhər orta məktəbində oxuyub, bitirmişəm. Sən sual verirsən ki, İnqilab müəllim sənə dərs deyibmi? Cavab verirəm: dərs deyib nədir? Mən, coğrafiya fənnindən orta məktəb həcmində nə öyrənmişəmsə, ancaq, İnqilab müəllimdən öyrənmişəm".

Yeri gəlmişkən bildirim ki, Kamil müəllimin də orta məktəbdə müəllimi olmuşam. O, qəsdən Afət müəllimdən soruşurdu, bilirdi ki, Afət müəllim nə cavab verəcək.

Odur ki, mən həm Afət müəllimə, həm də Kamil müəllimə, təşəkkürümü bildirdim ki, çox sağ olun, müəlliminizin zəhmətinə qiymət verdiyiniz üçün.

Afət müəllimin Azərbaycan təhsilinin inkişafındakı xidmətlərinə görə 2005-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin sərəncamı ilə onu "Tərəqqi" medalı ilə təltif etmişdir.

Biz də, bu münasibətilə onu təbrik edib, can sağlığı və işlərində müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

Ağbırçayın fikri

Bizim yaxın qohumlardan olan Sakinə Nəcəfova, biz Qubadlıda olanda məhəlləmizin dünya görmüş ağbırçəklərindən olmuşdur. Hazırda Sumqayıt şəhərində yaşayır.

O, mənim xarakterimi, xasiyyətimi və düzgünlüyümü

dəqiq bildiyinə görə həmişə məndən söz düşəndə, düzgünlük rəmzi kimi deyirdi: "İnqilab müəllim Lenindir ey, Lenin!"

Kərim Məmmədovun dedikləri

Qubadlı rayonunun Sanyataq kəndində müəllim ailəsində anadan olmuş, Məmmədov Kərim Selim oğlu Qara İlyasov adına Qubadlı şəhər orta məktəbini bitirib. Təhsilini davam etdirmək üçün Azərbaycan Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinə qəbul olmuş və oranı müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

Universiteti qurtarandan sonra Respublikanın bir neçə rayonunda işləmiş, hazırda 21 ildən artıqdır ki, Sumqayıt şəhərində prokuror vəzifəsində işləyir.

Ayn-ayn məclislərdə, dəfələrlə mənimlə rastlaşmış, çox səmimi görüşmüş və hər dəfə ictimaiyyət içərisində deyir ki, "İnqilab müəllim, bildiyiniz kimi mən Azərbaycan Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişəm, elbəttə çoxlu müəllimlərim olub. Ancaq, çox təəssüf ki, Sizin kimi təmiz vicdanlı müəllimlərlə çox az rastlaşmışam. Sözümlün canı odur ki, mən orta məktəbdə oxuyarkən Sizi məsuliyyətli, fənnini yüksək səviyyədə bilən, dəqiq və hər şeydən əvvəl düzgünlüyü seven bir şəxsiyyət, təmənnəsiz insan, müqəddəs bir varlıq hissini Siz, İnqilab müəllimində görmüşəm.

Odur ki, daim olaraq qəlbimdə pak bir müəllim kimi yaşayırınsınız".

Mən də deyirəm, unudulmaz və sevimli şagirdim olmuş Kərim Məmmədov sizə, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, ailə xoşbəxtliyi, can-sağlığı və uzun ömür, arzulayıram.

Bir qış günlərində olanlar

Mən, 1939-cu ilin sentyabr ayında Qubadlı orta məktəbinin birinci sinfinə qəbul olub, 1950-ci ildə həmin məktəbi bitirmişəm. Birinci sınıfta oxuyarkən məndən başqa Qubadlıya gedib mənimlə oxuyan yoldaş yox idi.

Dərslər saat 8-də başlayırdı. Bizim evlə məktəb arasındakı məsafə üç kilometrden çox idi. Həm də kəndimizlə Qubadlı arasında Bergüşad çayı keçir.

Körpü olmadığından, çayın bir neçə qolları üzərində, ağac tirlər qoyulmuşdur. Bir dondurmalı qış günü, çayın üstünə qoyulmuş tirin üstündən keçərkən ayağım sürüşdü, düşdüm çaya. Çox çətinliklə çaydan kənara çıxdım. Paltarlarım və çantam bütöv su içərisində idi. Mən, evə qayıtmadım. Qış günü olsa da Günəşli idi. Paltarlarımı çıxarıb, çayın sahilində olan kolları üstünə sərdim. Mənə elə gəldi ki, bir-iki saata quruyar. Geyinib, axırncı saatlar da olsa, məktəbə gedərəm.

Kənddə evimiz hündürdə olduğundan, mən məktəbə gedərkən atam və anam mənim getdiyim istiqamətə baxarmışlar ki, görək çayın üstünə qoyulmuş ağacları üstündən keçib getdimi.

Anam baxır ki, bir uşaq kolları arasında durub və kolları üstündə paltar ağarır. Tez gedib Allahverdi əmimə deyir ki, çayın sahilində bir uşaq çıpaq görünür o, yaqın İnqilab olar. Allahverdi əmim atı minib, tez mənim yanıma çapır. Mənə yaxınlaşanda gördü ki, tir-tir əsirəm. Tez paltosunu çıxarıb məni bükdü. Ata minib məni qucağında

Allahverdi əmim

İnqilab

evə gətirdi. Mən demək olar donmuşdum. Tələsik su isidib mənə vannaya qoydular, bir neçə saatdan artıq isti suyun içərində qaldım, sonra çıxıb isti yorğana büküldülər. Bir neçə saatdan sonra mən normal vəziyyətə gəldim.

Sonrakı günlər, atam qış qurtarana qədər getirib ağacların üstündən keçirib qayıdardı.

Mən məktəbə gedib, oxumağa çox həvəsli idim. Həm də, mənə elə gəlirdi ki, məktəbdən - dərstdən qalmaq olmaz. Bu on bir ilin, bir ilini məktəbə getməmişəm. Səbəbi o oldu ki, Böyük Vətən Müharibəsi illərində, əmilərim yeni atamın ortancıl qardaşı Allahverdi Quliyev (o, həmin vaxta qədər Çardaxlı kənd sovetinin sədri idi) və atamın beləcə qardaşı Surxay Quliyev (o, isə rayonda məsul işdə işləyirdi) müharibəyə apardılar.

Həmin il, mən üçüncü sınıfta oxumalı idim.

Atam dedi ki, mən çətinliklərlə qardaşlarımı oxuturdum, indi onları apardılar müharibəyə, ya qismət salamat qayıdalar, ya yox. Odur ki, həmin il atam mənə məktəbə getməyə qoymadı. Lakin, sonrakı il mənə məktəbə getməyimə icazə verdi. Onun da əsas səbəbi, əmim Surxayı bir ildən sonra əsgəri xidmətdən geri qaytarıb rayon Hərbi Komissarlığında işə göndərdilər.

Əmim Allahverdi Quliyev, müharibədə həlak oldu.

Allah, əmim Allahverdiyə rəhmət etsin, ruhu şad olsun!

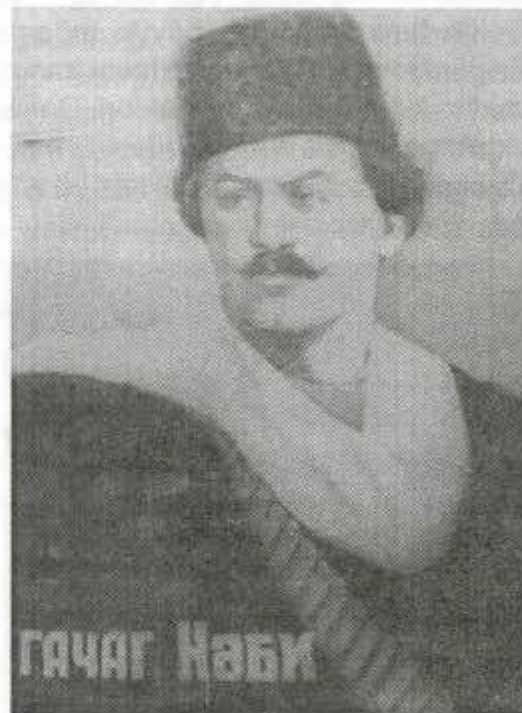
Bizim bu günümüzdə gələsən, Nəbi!

Azərbaycanda azadlıq mübarizəsinin mühüm mərhələsini təşkil edən qaçaq hərəkatı XIX əsrin ikinci yarısından başlayaraq yeni mərhələyə yüksəldi. Çarizmin müstəmləkə zülmü daha kəskin şəkildə ağırlaşdı.

Milli ədalətsizliyə və zorakılığa, yerli feodal zülmünə, çarizmin "parçala və hökm sür" siyasətinə qarşı çevrilmiş

İnqilab

qaçaq hərəkatı daha dolğun ictimai məzmun daşıdı. Azərbaycan qaçaqlarının qəhrəman mübarizəsi

Zaqafqaziya xalqlarının azadlıq mübarizəsi tarixinə şanlı sahifələr yazdı. Müxtəlif dövrlərdə Azərbaycanda Molla Nur, Dəli Ali, Qaçaq Nağı, Qaçaq Kərəm kimi onlarla şöhrətli qəhrəmanlar yetişdi.

Azərbaycanda qəhrəmanlığı böyük məhəbbətlə vəsf edilən xalq qəhrəmanlarından biri də Qaçaq Nəbidir.

Qaçaq Nəbi 1854-cü ildə Qubadlı rayonunun Aşağı Mollu kəndində anadan olub. 1896-cı ildə döyüş meydanında çarizmin müddətli nöqərləri tərəfindən xaincasına öldürülüb.

Tariximizin bu əvəzsiz xalq qəhrəmanı 42 illik ömrünün

İnqilab

düz 22 ilini xalqımızın, amansız düşməni rus-erməni silahlı qüvvələri ilə dönməz, barışmaz savaşda keçirib. Bugünkü azadlıq, müstəqillik uğrunda başlanmış milli azadlıq hərəkatımızın ilk bayraqdan ən böyük mücahidi Qaçaq Nəbi və ömür-gün yoldaşı, silahdaşı Həcər xanım olub. Əsr yarımından çoxdur ki, Azərbaycan türkləri Qaçaq Nəbi və Həcər adını misilsiz igidlik, vəfa, sədaqət, milli qeyrət və rəşadət rəmzi kimi dillərdə, üreklərdə, saz və sözdə, mahnı və dastanlarda yaşadır.

Xatırladaq ki, dünya qaçaqçılıq hərəkatı tarixində 22 il ər-arvad, qoşa, fasiləsiz yadelli düşmənlərə və onların yerli əhaliyyətinə qarşı, həm də bir neçə ölkə ərazisində vuruşan, ikinci belə bir nümunə yoxdur.

İnqilab

Yalnız Qaçaq Nəbi və Həcər adı, həyatı, əfsanəvi qəhrəmanlığı hər hansı bir xalq bütün dünyaya tanıdırardı. Ancaq bizim məmləkətdə onların adını qoymağa küçə, heykəllərini ucaltmağa bir qarış torpaq lazımdır...

Kaş ki, Süleyman Rüstəm, Həsən Turabov-Respublikanın xalq şairi və xalq artistinin dövlət mükafatı almaq üçün çəkdiyi Nəbi-Həcər adını kiçildən, ləkələndirən o üç adlı kino da üzə çıxarılmayırdı...

Saivartı yaylağında varlı bir erməni hampasını və rus kazak dəstəsinin nəçalnikini öldürməklə qaçaq düşən, adı bütün Rusyanı, İrənı, Qafqazı lərzəyə salan, xalqların, imperiya zülmünün ağır əsarət, qəflət yuxusundan, müstəmləkə asılılığından silkələnib ayıldığı bir zamanda türkün bütün tarixi boyu olduğu kimi, Qaçaq Nəbi də sapı özümüzdən olanların məkrli xəyanəti ilə Novruzqabağı qətlə yetirildi.

Lakin onun adı, mübarizəsi artıq o tayı - bu tayı Azərbaycanımızda azadlıq, milli mənlək, milli heysiyyət duyğularını alovlandıran ilk məsələ dönmüşdü.

Qaçaq Nəbinin qəbri Arazın o tayında - Güney Azərbaycanın Lərnə kəndində, Həcər qəbri isə Quzey Azərbaycanın erməni qəsbkarları tərəfindən işğal olunmuş Qubadlı rayonunun Aşağı Mollu kəndindədir. Xalqımızın şərəf-şöhrət salnaməsində adları qızıl hərflərlə yazılmış bu qoşa ömür-gün, silah yoldaşlarının qəbirlərinin ayrılığı da ələ torpağımızın, Azərbaycanımızın ayrılıq, həsərət rəmzidir.

Nəbi baba, Həcər nənə!

Adınız, müqəddəs ruhunuz qarşısında üzümüz qara, başımız aşağıdır, üzr diləməyə də üzümüz yoxdur hələ...

Vaxtilə Bozatan, Aynalının səsinə titrəyən, at oynadıb, meydan suladığınız İrəvan, Dağlıq Qarabağ, Zəngəzur, Göyçə ellərində bir azəri türkü qalmayıb. Şuşa, Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Zəngilan, Cəbrayıl, Füzuli,

Navəm Kəmal

Bir çoxları gözlülük, yeni filankəsə göz dəyib, filankəs çox gözlüdür. Yaxud filankəs yolda qarşıma çıxdı, işim düz gətirmədi.

Çoxlarının, hələ uzaq keçmişdən söylədikləri kimi, filan kişi və yaxud filan qadın - istər adam, heyvan və yaxud bitkiyə nəzər yetirmələri nəticəsi olaraq, yeriyərkən yıxılıb qılçası, qolu sınmış və yaxud başqa bir zədə almışdır. İnsanlar hələ çox qədimdən bunu duymuş olduqlarından bir çox tədbirlər görmüşlər. Belə ki, üzərlik bitkisindən, dağdağan ağacının budaqlarından istifadə edərək, göz dəymənin qarşısını almağa çalışmışlar.

Bəs, Göz dəymə nədir? Artıq tibb aləmi göz dəyməni müəyyənləşdirmişdir. Belə ki, insan gözələrində selen maddəsinin miqdarından asılıdır. Kimin gözələrində selen maddəsi çoxdursa, həmin adamlarda gözlülük yüksək olur. Gözlülüüyü - yeni - göz vurmanı, göz dəyməni özlüyündə hər kəs müəyyənləşdirmişdir. Buna misal olaraq, rayonun Ç. İdirim adına kolxozun sədri olmuş Nəriman Allahverdiyev, Məmmədovun anası Münəvver, H. kəndindən Zinyatı (hər üçü rəhmətə gedib), Bextiyarlı kəndindən Fətə qarnı və sair göstərmək olar. A. Nərimanın özü həmişə deyirdi ki, kolxozun əkin sahələrində məhsul bol olanda mən həmin sahələrə gedib baxmıram. Bilirəm ki, mən baxsam təbii fəlakətlərdən hansısa biri, o sahəni məhv edəcək.

Yəqin ki, belə misalları bir çoxları öz təcrübələrində görmüş olurlar.

Artıq bu da məlumdur ki, İsrail dövlətinin ərazisindən İngiltərədə hansı bir binanın üzərində uzun illər ardıcıl olaraq işləyən saatı, İsraili bir nəfər, həmin saatin şəklinə baxmaqla dayandırmışdır. Bir çoxları soruşa bilər ki, bəs sənin gözələrində necə selenin miqdarı çoxdur və ya az?

İnqilab

Mən cavab verirəm: mənimlə işləyən və təmasda olan yoldaşlar deyirlər ki, "müəllim sənin gözlüüyünü müəyyənləşdirmişik, sənə gözlülük yoxdur" - deyirlər.

Mənə elə gəlir ki, çox adam, artıq özündə gözlülük dərəcəsinə müəyyənləşdirmişdir.

Kaş, heç kəsə, göz dəyməsin!

1997-ci ildə Dünyanın İnkişaf Etmiş Ölkələrində fəhlə və qulluqçuların orta aylıq əmək haqqı

(Amerika Birləşmiş Ştatları dolları ilə) aşağıda göstəriləni kimi olmuşdur:

Amerika Birləşmiş Ştatları	- 2800
Yaponiya	- 2600
Kanada	- 2475
Avstraliya	- 2380
Yeni Zelandiya	- 2100
İsrail	- 1700
Qərbi Avropa üçün orta rəqəm	- 2125
Almaniya	- 1925
Fransa	- 2200
İngiltərə	- 2100
İtaliya	- 2000
İspaniya	- 1385
Niderland	- 2350
Belçika	- 2550
İsveçrə	- 2725
İsveç	- 1750
Avstriya	- 2100
Danimarka	- 2285
Yunanistan	- 1475
Portuqaliya	- 1550
Finlandiya	- 1625

Norveç

İrlandiya

İnqilab

- 2650

- 1560

Dinə aid məlumat

Allah tərəfindən göndərilmiş dini kitablar:

Tövrat, Zəbur, İncil, Qurani Kərimdir,

Tövrat - Həzreti - Musaya;

Zəbur - Həzreti - Davuda;

İncil - Həzreti - İsayə;

Qurani Kərim isə - Həzreti Məhəmmədə göndərilmişdir;

Quran sözünün ərəbcə tərcüməsi oxu deməkdir;

Həzreti Məhəmməd peyğəmbərliyə 610-cu ildə başlamışdır;

Kəlməyi şahadət: (hər bir müsəlman bilməlidir) -

La ilahə illəlah Məhəmmədən Rəsulullah;

Dünyada ilk məscid - Mədinədə tikilib;

Kövsər bulağı - Cənnətdədir;

Həzreti Əli dinc səfərlərdə - Firuzə qaşlı üzüyünü taxırdı;

Oğuz adətinə görə 2 tonqal çağınşa işarədir;

Ölümlərin ən şərəflisi şəhidlərin ölümüdür - Məhəmməd Peyğəmbər;

Əfsanəyə görə dirlik suyunu içən Xızır peyğəmbər olub;

Vaxtı ilə ən bahalı dini kitab Tövrat olmuşdur, müəyyən vaxt keçəndən sonra isə Qurani Kərim öz yüksək dəyərini qazanmışdır;

Müqəddəs kitabımız Qurani Kərimin ayələrinin birində deyilir: "Allah qatında ən doğru din İslamdır".

İslam İbrahim ənənəsinin, yəni təkaləhliliyin üçüncü böyük təzahürüdür;

İnqilab

Qurani Kərimin 'al-Leyl (Gecə) surəsinin 12-ci ayəsində belə deyilir: "Bizim öhdəmizə düşən yalnız doğru yolu göstərməkdir! (Mömin və ya kafir olmaq isə hər kəsin öz işidir)";

Suraxanı rayonunda yerləşən Ataşgahı Hindistan tacirləri tikdirmişdir;

Kəbə sözünün ərəbcədən tərcüməsi kub deməkdir;

Məşhur "İmamzadə" türbəsi Azərbaycanın Gəncə bölgəsindədir;

Ruhlara siltayış animizm adlanır.

Atıxan müəllim və men

İnqilab

Müəllimlər qurultayı

Azərbaycan Respublikasında müəllimlərin birinci qurultayı Bakı şəhərində 1925-ci ildə olub.

Axırıncı on ikinci müəllimlər qurultayı 2003-cü ilin oktyabr ayının 8-də H.Əliyev adına Respublika Sarayında keçirildi.

Qubadlı Rayon Təhsil işçilərindən XII qurultaya nümayəndələr:

Afət Allahverdiyeva - Təhsil Şöbəsinin müdiri,

Kamil Əhmədov - Təhsil Şöbəsinin müavini,

Əbdüllah Orucov - Xanlıq kənd orta məktəbinin direktoru,

İnqilab Quliyev - Qubadlı şəhər 1 saylı orta məktəbin müəllimi,

Latif Məhərrəmov - Dondarlı kənd orta məktəbinin müəllimi,

Əlabbas Hacıyev - Çərəli kənd orta məktəbinin müəllimi,

İnqilab

Fəxryyə Salmənova - Çardaxlı kənd orta məktəbinin müəllimi,

Şəlalə Ağayeva - İşıqlı kənd orta məktəbinin direktoru, olmuşlar.

1975-1976-cı dərəcə ilində Q.İlyasov adına Qubadlı orta məktəbində mənim rəhbəri olduğum X"D" sinif şagirdlərinin buraxılışı:

Bitirdiyi təhsil ocağı:

1. Quliyev Rafiq Tofiq oğlu - Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunu;
2. Nəcəfova Yeganə Kamran qızı - Azərbaycan Dövlət Universitetini;
3. Həşimov Adil Teyyub oğlu - İnşaat Mühəndislər İnstitutunu;
4. Məhərrəmov Eldar Sayuz oğlu - Azərbaycan Dövlət Universitetini;
5. Əliyev Bayram Yusif oğlu - Azərbaycan Dövlət Universitetini;
6. Kazımov Baris Bəhlul oğlu - Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunu;
7. Əsədova Mələykə Hüsniyyə qızı - Azərbaycan Dövlət Universitetini;
8. Qurbanova Sevinc Fərman qızı - Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunu;
9. Orucova Fəridə Həsən qızı - Xarici Dillər İnstitutunu;
10. Əliyev Səxavət Ədil oğlu - Xalq Təsərrüfatı İnstitutunu;
11. Valiyeva İradə Mayıs qızı - Azərbaycan Dövlət Neft-

İnqilab

Kimya İnstitutunu;

12. Kərimova Cəmilə İliç qızı - Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunu;

13. Qasımova Mələykə Şəmdin qızı - Azərbaycan Dövlət Universitetini;

14. Cahangirova Hədiyyə Məhəmmədəli qızı - Texnikumu;

15. Eminova Ziyafət Sabir qızı - Azərbaycan Dövlət Universitetini;

16. Həşimova Mədinə Zeynal qızı - Texnikumu;

17. Məmmədov Qabil Məhəmməd oğlu - Musiqi məktəbini;

18. Süleymanov Əli Məhəmmədəli oğlu - Texnikumu;

19. Xanlarova Akifə İsmayıl qızı - Mədəni-Maarif Texnikumunu;

20. Məmmədova Xuraman Allahverdi qızı - Texnikumu;

21. Səfərov Eldar Müzəffər oğlu - Mədəni-Maarif Texnikumunu;

22. İsmayilova İpek Həsən qızı - Texnikumu;

23. Əliyev Vəsilə Əhməd oğlu - Polis məktəbini;

24. Həsənova Mələykə Cəbrayıl qızı - Kommersant;

25. Quliyeva Yaqut İsmayıl qızı - Azərbaycan Tibb İnstitutunu;

26. Fərzəliyeva Dilis Əli qızı - Texnikumu;

27. Qoçalıyeva Gültəki Almurad qızı - Texnikumu;

28. Əhmədov Yaşar Məhərrəm oğlu - Texnikumu;

29. Hüseynova Rəhilə Səfiyar qızı - Texnikumu;

30. Novruzov Novruz Məhəmməd oğlu - Azərbaycan

İnqilab

Dövlət Politeknik İnstitutunu.

Sınıf haqqında bəzi məlumatları, kitabın, "Qərpızı birlikdə almışıq" serlohəli yazıdan oxuya bilərsiniz. Bu sınıfdə oxuyanların 16 nəfəri ali təhsil almışlar. X"D" sinfinin şagirdi olmuş Əliyev Vasili Əhməd oğlu Azərbaycanın "Milli Qəhrəmanı"dır. - Allah, ölənlərə rəhmet etsin.

Aşağıda adlarını qeyd etdiyim, müxtəlif illərdə müəllimləri olduğum şagirdlərim:

Kemallədin Rüstəmov, Qabil və İradə Ağayevlər, Mələykə Əsədova, Turab Mehdiyev, Famil Abbasov, Arzu Şirinova, Camilə Nəcəfova, Mahir Sanyev, Tahir Abbasov, Məmləkət, Ziyafət, Klara, Xəzər, Azər Eminovlar, Ceyran Quliyeva, Mais Sanyev, Yaşar, Elman, Mehman, Rauf, Sevinc, Sədaqət, Fəxriyyə, Akif, Zəfər, Zülfiyyə, Rafiq, Adil Fətliyevlər, Adil, Xatirə Baxşalievələr, Şahla, Akif, Şükufə, Toma, Ehtiram Allahverdiyevlər, Telman İsmayilov, İradə Əhmədova, Rafiq, İlgarə Quliyevlər, İlyas, Ağca Süleymanovlar, Cavanşir, Eldar, Telman Məmmədovlar, Sevinc İmanova, Cənbaxış Nəcəfov, Mübariz Hümətəliyev, Mübariz, Rafail Xəlilovlar, İham, Mahir, Suqra, Gülnəbər, Yaqut, Kübra Şahmuradovlar, Yaşar Quliyev, Cəfərqulu, Flora Atayeva, Şahsuvar Zeynalov, Əvaz Hüseynquliyev, Həqiqət Məmmədova Ə., Fəliq, Faiq, Məfkurə Adıgözəlovlar, Akif, Yasəmən Mirzəyevlər, Yavər

İnqilab

Əhmədov, Mələykə Həsənova, Xuraman Məmmədova, Elman, Elçad, Mehriban və ... Hacıyevlər, Adil Həşimov, Eldar Məhərrəmov, Baris, İrina Kazımovlar, Çingiz Salmanov, Səxavət Əliyev, Qəzənfər Rəhimov, Fəxrəddin, Səhyəddin, Kirya, Nürəddin Ələkbərovlar, Araz Fərhadov Q., Şəmsi, Qumru Mehralievələr, Bəyandik Məmmədov, Zəfər Mirzəyev, Zəfər İbrahimov, Mətanət, Rəna, Xəqani Rəsulovlar, Mələhat Məmmədrzayeva, Gültəkin Mirzəyeva, Etəvan Ağakəşiyev, Məmməd, Gültəzar, Mədinə, Hümət Məmmədovlar, Əyyub, İham Adıgözəlovlar, Nazakət Abbasova, Adil, Şölə Mehdiyevlər, Fəzil Fərəcov, Fəzil Nərimanov, Firuz, Gülyaz Axundovlar, Fəridə Hacıyeva, Vəfa Əliyeva, Bahar, Yaşar Əhmədovlar, Gülbəhar, Nazilə Əhmədovlar, Şərafət, Nazim, Nigar, Məhəbbət Babəyevlər, Məzahir, Kəram Hüseynovlar, Atlas, Gültəzar, Cəhangir Nəmiq Cəhangirovlar, Nədir, Nuriyə, Rəmil, Rövşən Həsənquliyevlər, Fəzil, Sima Muradovlar, Mirəğa, Ofəya, Zibə, Lətifə Kazımovlar, Təməllə, Kəmilə, Səlbinaz, Rüşəsarə, Təranə, Bəsfi, Ütiyyə, Nərgiz Sanyevlər, Qəfqaz, Klara, Şərqiyə, Şükufə Dəmirovlar, Nəbat, Bahar, Təhməz Vəliyevlər, Yəqanə, Nəmiq, Təranə Nəcəfovlar, İmran, Şahin, Zəfər, Xuraman Həsənovlar, İslam, Zəhid, Rəşid Novruzovlar, Səhib Əliyev, Zəkir həkim, Əfqən, İham, Səlimə, Güləhməd Eyvazovlar, Akif Quliyev İ., Dəğbəyi İsmayilov, İbrahim, Suqra, Fəxrəddin, Füzul Əsədovlar, Rəsim, Çiçək İsmayilovlar, Azər, Azad, Ayaz Mehdiyevlər, Sədaqət Rzayeva, Vəqif, Cəvanşir

İnqilab

Fərzaliyevlər, Fazil Vəliyev, Akif Qasimov, Rəsul Abbasov, Nərminə Sadıqova, Qəndab, Elxan Qəhrəmanovlar, Sevinc, Aynurə, Rəna Əsədzadələr, Rəsul, Mədinə, Mələykə, Kifayət Mirhəşimilər, Şahsuvar, Rövşən, İnqilab Salimovlar, Cəlaləddin, Könül, Mehriban Məmmədovlar, İftixar, Kəbutər Namazovlar, Elbrus Dünyamaliyev, Simuzər Məmmədova, Möhlət Qədiməliyev, Ədalət, Fikrət Qasimovlar, Xudaverdi Vəliyev, Tamella, Güzəl Qasimovlar, Güşarət, Çimnaz, Malik Abbasovlar, Zöhrab, Mehman, Telman, Mahmud, Elman, Namiq, Mübariz, Ramiz Paşayevlər, Rasim, Füzuli Eminovlar, Nazakət, Səbuhi Hüseynovlar, Novruz Fərzaliyev, Rafiq Yusif oğlu, Oktay, Bayram, Qorxmaz, Natiq Abbasov R., Möhlət Orucov, Həsənqulu, Sahibə, Ramazan, Zöhrə, Şahin Şahmuradovlar, Felik, Qabil Məmmədovlar, Vidadi Rzayev, Ofeliya Quliyeva Ə., Elbrus Şahmar, Adil Məmmədov E., Məhəbbət Həşimov, Nazakət, Almas Əliş qızları, İlqar, Vüqar qardaşları, Zahid, Firudin, Rahid Cabbarovlar, Əliş Ağayev, Sevil, Vaqif, Şirin, Sultan, Şəfiqə, Qulam Şirinovlar, Nuriyyə Məhərramova, Nədir, Kamil Budaqovlar, Şahla, Zəhra, Faiq, Aslan Abdullayevlər, Ağəli, Xənəli Allahverənovlar, Raya Məmmədova, Surakət Qasimova, Tahir Feyziyev, Natiq Abışov, Nuridə Soltanova, Rauf Həşimov, Zahid Hüseynov, Əlişah, Mətanət, Məmməd, Şərəbanı, Tərlan Rüstəmovlar, Tahir Cahangirov, Cəlilov Əlizamin, Bəhrüz, Gündüz Aslanovlar, Məmmədova Xuraman H., Kifayət Hüseynova, Qəndili Allahverdiyeva, Təvəkkül Vəliyev, İsmayıl, Fəridə Quliyevlər, Həbibov Həbib, Kənan Məmmədzadə S., Ləman, Vüsal Əhmədovlar, Şərəfət Əliyeva, Sima Məmmədova, Şamruz Səferova, Zəfər Məmmədov, Zülfəli Əzizov, Sona Əsədova, İlqar, Firuzə, Melodiya Ağakışiyevlər, Fazil, Sima Muradovlar, Ələmdar Mollu, Fazil Ələkbərov, Süsən

İnqilab

Əliyeva, İman Əliyev, Elçin Rüstəmov, Tural və Xeyalə Abışovlar, Vüsalə Babayeva, Sahibə, Zöhrə, Həcər, Mələykə, Şəfaq və Kəmalə Şahmuradovlar, Vüqar, Etibar və Sevinc Məmmədovlar, Asif, Əli, Ülker, Vüsal, Güşən, Şəfa və Şəfaq Rzayevlər, Aygün və Lələ Fərəcovlar, Rəhilə, Əli, Malik, Kəmalə və Vəli Musayevlər, Mələykə və Mehriban Kazimovlar, Təranə Quliyeva, Fəqan və Ayten Məmmədovlar, Aynurə, Afət və Murtuza Hüseynovlar, Azad Fikrət oğlu, Fəxrəddin Aydınov...

Burada adlarını qeyd etmədiklərim mənə bağışlasınlar.

Əziz Həsənqulu oğlu Quliyev (1891-1933)

Əziz Quliyev 1891-ci ildə Zəngəzur qəzasının Korcalanı kəndində anadan olmuşdur. İlk təhsilini kənd mollasından alan Əziz Quliyev 1909-cu ildə Qubadlı kəndindəki dörd sinifli rus-tatar məktəbinə daxil olub 1914-cü ildə qurtarmışdır. Atasını orta kəndli olduğundan təhsilini davam etdirə bilməyib, kənddə qalan, təsərrüfatla məşğul olan atasına kömək etmişdir.

Mal-qara ilə məşğul olan ailə may ayından dağlara köçüb, payız aylarının ortalarında qayıdardılar.

Qəza Millis Şöbəsinin rəis müavini işlədiyi zaman Zəngəzurdə erməni-daşnak qoşunu geri çəkilib, Qafan meşələrində səngər qururdular. İləvanik kəndində gedən vuruşmalarda Əziz Quliyev ağır yaralanmışdır.

Qubadlı Qəza Millis Şöbəsinin rəis müavini olduğu vaxt mübarizənin əsas hədəfi quldurlar, oğrular, yol kəsənlər idi.

İnqilab

Milanlı, Dağtumas, Maşanlı kəndlərində baş qaldırmış qara fikirlə, xəbis ürəkli, natəmiz ünsürler zəhmətlə məşğul əhalinin rahatlığını pozan qəretçilik edənələrə qarşı ciddi mübarizə aparmışdır, Əziz Quliyev.

Natəmiz, vicdansız, tamahkar, namussuz şəxsləri Əziz Quliyevin görəni gözü yox idi. O, doğru sözdən, düz ilqardan, səmimi yoldaşdan, etibarlı dostdan xoşlanırdı.

Kürdhacı Nahiyə İcraiyyə Komitəsinə raport yazıb Tarovlu, Korcalanlı camaatının köçü dağdan qayıdarkən silahlı erməni quldurları tərəfindən qarət edildiyi göstərilirdi. Məlum olurdu ki, ata-babadan köçüb gəldikləri yol ilə qayıdan əhali soyulub, mal-qarası qarət edilib. Bu əmələ qurşanmışların qabağına çıxanların hamısı o cümlədən Əziz Quliyev (ailəsini dağdan arana getirmiş) qorxudulur, qolları bağlanır, palıd ağaclarına sancırlar.

Quldurlar xain niyyətlərini yerinə yetirib pendir notalları, yağ dənilərini, yun çuvalları, gəbə və mərfələri pay-püşk ələyəndən sonra bunları buraxıb, özləri qaçıb gizlənilir.

Əziz Quliyev hadisəni ətrafı naql edir. Quldurların ad-soyadını göstərir. Onları müdafiə edən erməni meşə işçilərinin adlarını çəkir.

Həmin quldurların daşnaq tör-töküntüsü olduqları, köç qabağı kəsmək, ədavət salmaq niyyətilə bu yola qurşandıqları sonradan məlum olur. Dəstənin bəzi üzvləri həbsə alınır, çoxusu sərhəddi keçib, xaricə qaçır.

Qubadlı siyasi idarəsinə məlumat gəlmişdi ki, Zəngilanın Süsən meşəsində gizlənen gecələr ətraf kəndlərin əhalisinin var-yoxunu talayır, mal-qarasını aparırlar. Bu işi törədənələr əsasən erməni qaçaq-quldurları olduğunu müəyyənləşdirmişlər.

Odur ki, 1933-cü ilin may ayının iyirmi biri idi. Təzəcə işıqlanmışdı.

İnqilab

Qubadlı siyasi idarəsi işçiləri rəis Mahmud Hacıyevin kabinetində oturmuşdular. Həminin nəzəri rəisə dikilmişdi. Rəis sol əlini alınına söykəmişdi. O, dağın görünürdü. Süsən meşəsinə kimin gedəcəyi barədə fikirləşir, götür-qoy etmiş, lakin qəti qərara gələ bilməmişdi. İş yoldaşlarının məsləhətini bilmək istəyi ilə yoldaşlarına nəzarət saldı. Əziz sükutu pozdu:

- Yoldaş rəis, çox fikirləşməyin. Yubanıq, iş-işdən keçir. Qaçaqqlar xəbər tutar "Süsən"i tərk edirlər. Tələsmək lazımdır.

- Düz deyirsiniz, yoldaş Quliyev tələsmək lazımdır. Deyib sözə başladı. Tələsməklə də iş bitmir. Qaçaqqlarla döyüşə getmək, onlarla ölüm-dirim mübarizəsi aparmaq heç də asan iş deyil.

Rəis üzünü Əzizə tutdu:

- Əziz, idarənin işçisi və təcrübəli bir yoldaş kimi sənin fikrini bilmək istəyirəm.

Əziz gülümsündü:

- Fikrim budur ki, mən də daxil olmaqla 20 nəfərdən ibarət dəstə aynısın.

- Azdır-azdır - deyə səslər eşidildi.

Rəis, yaxşı 5 nəfər də mən əlavə edirəm. Ancaq hələlik burdan sizinlə 23 nəfər gedəcək. Qubadlı milis şöbəsinin rəisi Niyazalı Qocayev və Əli Vəli oğlu Vənətli kəndindədir. Onlar sizi gözləyirlər. Dəstəyə Əziz Quliyev başçı təyin olunur. Etiraz etməirsiniz ki?

- Lap yaxşı olar, ələ bizim də fikrimiz ələdir - deyə həmi bir ağızdan diləndi.

Dəstə Vənətli kəndinə çatanda gün xeyli qalxmışdı. Qubadlı milis şöbəsinin rəisi Niyazalı Qocayev və Əli Vəli oğlu dəstənin arasında idi. Qısa məsləhətdən sonra dəstə Vənətli kəndindən uzaqlaşdı "Süsən" meşəsinə tərəf üz qoydu. Hava isti, yol narahat olduğundan atlar tərlənmişdi.

İnqilab

Qaratikanlı düzün eneiz yolundan sonra dar meşə çığın başlandı. Çığırta üzüyuxan çıxan atılar hündür bir tapəyə çatdılar. Əzizlə Niyazalı dəstənin önündə gedirdilər. Niyazalı atın cilovunu yığıb geriye döndü və yavaşca pıxıladı:

- Düşün, atlan burada qoyub, piyada getmək lazımdır - dedi.

- Bu sıx meşəli tapənin o biri tərəfi sıldırım qayalıqdır. Qayalıq tapənin başından üzü aşağı dəreyə tərəfə uzanır. Dərədən çay axır. Qayalığın dibində bir soyuq bulaq var, bulaq çaya yaxındır. İndi günortaüstü olduğundan qaçaqlar çox güman ki, həmin bulağın yanında olurlar.

- Məsləhət nədir? - deyə Əziz ehmalca diləndi.
- Məsləhətim odur ki, həmin yərə atlı getməyə. Atların ayaq sesləri qaçaqları duyub sala bilər, əlimiz boş çıxar. Qoy uşaqlardan biri burda dayanıb atlan gözləsin.

Əziz Niyazalının fikrini bəyanib dedi:
- Çox gözəl fikirdir. Calal atlan gözləsin, biz gedək. Zirək tapənin.

Calal atların yanında qaldı. Əziz öz dəstəsini Niyazalı deyən yərə-tapənin, o üzünə çəkdi. Onlar iki-bir, üç bir sıx ağaclar arasından ehtiyatla keçib, qayalığın yanı ilə üzü aşağı endilər. Çayın şırıltısından hiss olunurdu ki, onlar bulağa çatmaq üzredirlər. Əziz lep qabaqda, Niyazalı ondan bir az geri, dəstənin digər üzvləri isə Əzizin tapşığı ilə onlardan xeyli aralı gedirdilər. Niyazalı əli ilə yavaşca Əzizin qoluna toxundu və pıxıltı ilə:

- Bulağa çatmışıq.
Əziz alçaqdan:
- Siz burda durun, - dedi və özü ağacların arxasında gizlənə-gizlənə bulağa yaxınlaşdı. Bulağın yanında səs gəlirdi. Əziz ayaq saxladı. Tüfəngini diqqətlə yoxladı, belindəki kəməri ehtiyatla nazardan keçirdi. Hündür və

İnqilab

yoğun bir palıd ağacına daldalanıb bulağın dörd tərəfində dövrə vurmuş qaçaqları soyuqqanlıqla seyr etdi. Çoxdan qalanmış ocaqdan azacıq tüstü qalxırdı. Ocağın bir tərəfinə tazaca çəkilməmiş közün üstünə çubuq "şişlər" düzülmüşdü. Əziz ürəyində düşündü: "Alçaqlar, zəhəriniz olsun, o oğurladığınız heyvanın tikələri, qanınız halaldır". Əziz yubanmadan tüfəngi üzünə alıb qaçaqlardan birini nişan aldı. Güllə açılan kimi düşmən oturduğu kötüyün üstündən aşib bulağın yanına düşdü və hərəkətsiz qaldı. Güllə onun sinəsindən dəyib, ürəyini parçalamışdı. Qaçaqlar cəld qaçıb meşəyə dağıldılar. Əziz palıd ağacının arxasında gizlənmişdi. Qaçaqlardan biri Niyazalını gördü və tez onu nişan aldı. Qəfil güllə Niyazalını ölümcül yaraladı. Yoldaşlarından bir neçəsi onu ağır vəziyyətdə Zəngilana apardılar.

Əziz yoğun gövdəli palıdın arasına sığınmış, qaçaqların nəzarətindən yayınmaq istəmişdi. Qaçaqlar isə meşəyə dağılıb, hərəsi bir yerdə daldalanmışdı.

Düşmən sayıq idi. Onlar dəstə başçısının, adlı-sanlı Əzizin palıdın arxasında gizləndiyini duymuşdular. Qaçaqların məqsədi öz qəddar düşmənləri Əziz Quliyevi ağacın arxasından çıxan kimi vurmaq idi. Bu iş erməni qaçaq Xəçiyə tapşınmışdı. Enli bir ağacın böyrünə qışılan Xəçi palıd ağacını bir an belə gözdən qoymur, onun arxasında gizlənmiş Əzizin qanşərə çıxmasını gözləyirdi. Sağ qolu olmadığı üçün Xəçi tüfəngi sol əlində hazır vəziyyətdə saxlamışdı. Meşəyə diqqət yetirmək üçün Əziz başını azacıq ağacdan yana çıxardı. Elə bu vaxt güllə açıldı... Qəfil güllə Əzizin göğəhdən dəydi. Bir anda baş vermiş hadisə bir insan ömrünü başa çatdırdı...

Yaşadığı dövrdə ömrünü şərəflə başa çatdıran, namusla həyat sürən, öz vətənin, xalqının sədəqəti naminə canını belə əsirgəməyən insanlar ölmür, həyat durduqca

İnqilab

yaşayır, öz adlarını əbədi tarixin qızıl səhifələrinə salırlar. Xalqımızın igid oğlu Əziz Quliyev də mehz bu cür namuslu, qeyrətli, mərd, xalqının qayğısını çəkən, mübariz insanlardandır. Xalqımız onu heç vaxt unutmur. Qubadlı şəhərinin yaraşıqlı küçələrindən biri Əziz Quliyevin adını daşıyır.

Əziz Quliyevin ömür gün yoldaşı Münəvvər xanım olmaqla övladları Həsə və Tofiq olmuşdur.

Həsə Quliyevin - həyat yoldaşı Tərtan; oğlanları Aftandil, Təryəl, Nəсіб, Nadir, qızı Nimitac olmuşdu.

Tofiq həkimin həyat yoldaşı Nənaxanım; qızları İfqarə, İradə, oğlanları Rafiq və Rasimdir.

Əziz Quliyevin kiçik qardaşı Həbib Quliyev, bir çox illər Qubadlı Rayon Kənd Təsərrüfatı şöbəsində baş aqronom vəzifəsində əzmkarlıqla çalışmışdır. O vaxt rayonda 48 kolxoz təsərrüfatı var idi.

Həbib Quliyevin yeganə oğlu Fikrət, dərin düşüncəli olmaqla, çox qohumcanlıdır. Allah qorusun!

Quliyev Əvəz Həsənqulu oğlu (1906-1955)

Qubadlılara ilk savad öyrədənlərdən biri Quliyev Əvəz Həsənqulu oğlu 1906-cı ildə Yelizavetpol quberniyasının Qubadlı qəzasının Korcalanlı kəndində anadan olmuşdur. O, ilk təhsilini Qubadlıda olan Həsənbəyin 4 sinifli rus-tatar məktəbində almışdır. Bir müddət kəndlərdə savad kursu açaraq, gənclərlə birlikdə, yaşlı adamlara oxumaq, yazmağı öyrətmişdir.

İnqilab

Şuşada yay pedaqoji kursu açılan illərdə həmkəndliləri Həsənəli Qorçuyev və Surxay Quliyevlə birlikdə orada oxumuş, müəllimlik hüququ qazanmışdır.

Odur ki, hər il yayda kursun dinləyicisi olmaqla, Qubadlının ayrı-ayrı kəndlərində müəllimlik edərək, gənclərin savadlanmasına böyük təsir göstərmişdir.

Əvəz Quliyevin atası Həsənqulu kişi, həmkəndlilərinin bir neçə ailəsi ilə Korcalanlı kəndindən 2 km kənarda bir qədər hündür, az da olsa suyu olan Qarağac deyilən yərə köçmüşlər. Həmin illərdə Həsənqulu kişi kəhkançı gətirərək öz vəsaiti hesabına, az miqdarda çıxan bulağın yaxınlığında bir neçə yerdən quyu qazdırıb, suları bir-birinə qatararaq gur suyu olan bulaq hazırlatmış, nov düzəldirib qoymuşlar ki, mal-qara həmin sudan içsin. Camaat isə bulağın töküldüyü yerdən istifadə etsinlər. Həmin bulaq bir çox kəndlərin əhalisinin, sonralar isə çox işlənən avtoməşin yolunun keçdiyi yerdə olduğu üçün istirahət yerinə çevrilmişdir. Ətrafı qarağac ağacları ilə əhatə olduğundan bu bulağa "Qarağac" bulağı deyilir.

1937-1938-ci illərdə Sovet hökumətinin "kiçik" yaşayış məntəqələrinin "iriləşdirilməsi" məqsədi ilə olan qərarına əsasən Əvəz Quliyev bacısı Şuşənin Gorus rayonunun Ağbulaq kəndində ailə həyatı qurub yaşadığından, o da ailəsi ilə birlikdə ora köçmüşdür.

Ermeni nankorlarının bu kəndə fikir vermədiyindən uşaqlar ata-anaları kimi savadsız qalmışlar. Əvəz Quliyev həmin kəndə gedib ilk məktəb yaratmağa nail olmuş, bütün gəncləri, uşaqları məktəbə, oxumağa cəlb etmişdir. Əvvəlcə ibtidai məktəb, sonradan əlavə sinif otaqları tikdirərək, məktəbi natamam orta məktəbə çevirmişdir.

Ə.Quliyev 1942-ci ildə Böyük Vətən müharibəsinə getmiş, bir başa döyüş zonasına göndərilərək vuruşmuşdur. 1943-cü ilin dekabr ayında yaralanmış,

qospitalda bir neçə ay müalicə olsa da, ağır zədə almasına görə onu 1944-cü ildə arxa cəbhəyə qaytarmışlar.

Müharibədən qayıdan Əvəz Quliyev məktəbdə yenidən işə başlayaraq direktorluğunu davam etdirmişdir. 1955-ci ilə qədər Ağbulaq, Şamsız, Qurdqalağı kəndlərinin məktəbləri orta məktəbi başqa məktəblərdə qurtarsalar da, Əvəz müəllimin direktor olduğu məktəbdə təlim-tərbiyə görmüş həmin uşaqlar, başqa məktəblərdə də əsasən yaxşı və əla qiymətlərlə təhsillərini davam etdirmişlər. İndi Əvəz müəllimin direktor olduğu məktəbdə oxuyarlardan çoxu ali təhsil almış və bir neçəsi işə alimlik dərəcəsinə yiyələnmişlər. Azərbaycan Respublikasının ayn-ayn şəhər və rayonlarında müxtəlif ixtisas üzrə məsul vəzifələrdə çalışırlar.

Əvəz Quliyev işlədiyi illərdə təhsilini davam etdirərək İrəvan Pedaqoji İnstitutuna daxil olmuş və həmin təhsil müəssisəsini müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

Əvəz müəllimin məktəbdə pedaqoji fəaliyyətində göstərdiyi əməyini qiymətləndirərək əvvəlcə bir neçə "Fəxri fərman"lar, sonra "Şərəf nişanı" və "Lenin" ordenlərinə layiq görülmüşdür.

Ə.Quliyev pedaqoji fəaliyyəti ilə bərabər, məktəbin təsərrüfat sahəsinə də diqqətlə yanaşaraq - məktəbin heyətində 1 hektar sahədə müəllim və şagirdlərin qüvvəsi ilə meyvə ağacları əkilərək becərərək, yüksək məhsul əldə edirlər, bu məhsulun bir hissəsini zəhmətli olan müəllimlərə paylanar, bir hissəsi işə satılaraq, məktəbin büccəsinə daxil edilirdi. Əvəz müəllim 1955-ci ildə dünyasını dəyişdikdən sonrakı illərdə də məktəbin bu bağına "Əvəz müəllimin bağı" deyilirdi, ta erməni separatçılarının azərbaycanlıları öz doğma ana vətənlərindən məcburi qovub çıxarana qədər.

Əvəz Quliyev 1932-ci ildə Venetli kəndindən olan Sürəyya müəllimə ilə ailə həyatı qurmuş, 4 oğlu 2 qızı

olmuşdur.

Böyük oğlu Hüsni sənətkar olub, kabinetləri yaraşığı salmaqda mahir usta olmuşdur. İkinci oğlu Yusif Quliyev oxuyaraq neftçi ixtisası alaraq, Respublika Neft Şirkətində Energetika şöbəsinin rəisi vəzifəsinə qədər yüksəlmiş - "Əməkdar mühəndis" idi. Fəxrəddin biologiya, elmlər namizədi, Akif tibb elmlər namizədidir. Qızları ailə heyət qurmuş, ev-uşaq sahibidirlər.

Görkəmli müəssis - qayğıkeş insan

Yusif Əvəz oğlu Quliyev

(1939-1999)

"Tənni o kəsləri sevir ki, onlar xalqını sevir, Tənni o kəsləri sevir ki, onu xalq sevir".
Həzrəti peyğəmbərimizin kəlamı

Yusif Əvəz oğlu Quliyev 1939-cu il fevralın 14-də Gorus rayonunun Ağbulaq kəndində anadan olmuşdur. İlk təhsilini atasının direktor olduğu Ağbulaq kəndindəki 7 illik məktəbdə almışdır.

Bakı şəhərinə gələrək Neft Texnikumuna daxil olmuş, 1958-ci ildə texnikumu müvəffəqiyyətlə bitirmişdir. Neft sənayesində, əmək fəaliyyətinə Bakı Neft texnikumunu bitirdikdən sonra, 1958-ci ildə "Balaxanıneft" NQÇİ-də operator vəzifəsindən başlamış, sonradan həmin NQÇİ-də quyuların yeraltı təmiri ustası, elektrik mantlyoru, mühəndis, şəbəkə rəisi vəzifələrində işləmişdir.

Y.Ə. Quliyev əmək fəaliyyəti ilə bərabər təhsilini də davam etdirmiş və 1971-ci ildə Azərbaycan Neft və Kimya institutunun energetika fakültəsini müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

İnqilab

Y.Ə. Quliyev 1977-ci ildə keçmiş "Xəzər dəniz neftqaz" İB-nin (indiki Dənizdə Neft və Qazçıxarma İB) Baş energetika şöbəsinin rəisi vəzifəsinə təyin edilmiş və 22 ildən artıq fasiləsiz olaraq bu vəzifədə əzmkarlıqla çalışmış, bu müddət ərzində özünü işgüzar, tələbkər və yüksək ixtisaslı, səviyyəli bir mütəxəssis kimi göstərmişdir.

O, Baş energetika vəzifəsində işlədiyi dövrdə dəniz sənayesi energetikasının inkişafına xidmət edən bir neçə xüsusi əhəmiyyətli layihələrin işlənməsinə, tikinti-quraşdırma işlərinə, neft-mədən və qazma qurğularının etibarlı elektrik enerjisi ilə təchiz edilməsinə rəhbərlik etmiş, dafələrlə yeni texniki və mütərəqqi təkliflərin müəllifi olmuşdur.

Y.Ə. Quliyevin təşəbbüsü və yaxından iştirakı ilə Səngəçal - Duvanı dəniz yatağının kompleks elektrik təchizatı təmin edilmiş, 1979-cu ildə Neft Daşlarında qazturbın elektrik stansiyası layihələndirilmiş, tikilmiş və 1986-cı ildə istismara verilmişdir. Sualtı kəməllərin, 110/35/6 kVt-luq yanmstansiyanın dənizdə işə buraxılması, "Günəşli" yatağında DQ-72 tipli 800 kVt elektrik stansiyasının qazma qurğularında tətbiqi, Darvin yatağının elektrik təchizatı və s. kimi işlər onun bilavasitə rəhbərliyi və iştirakı ilə həyata keçirilmişdir.

Y.Ə. Quliyev dəniz şəraitində öz peşələrinə dərinən yiyələnmələri üçün gənc mütəxəssislərə həmişə qayğı ilə yanaşmış və İstehsalat Birliyinin müəssisələrini ixtisaslı kadrlarla təmin etmək üçün daim təşəbbüs göstərmişdir.

O, Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasında uzun müddət energetika fakültəsində dövlət Komissiyasının sədr müavini olmuş, yüksək ixtisaslı bir mütəxəssis kimi Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft şirkətinin və DNQÇ İstehsalat Birliyinin rəhbərliyinin tapşırığı ilə MDB respublikalarında, ABŞ-da, Finlandiyada xidməti

İnqilab

əzamiyyətdə olarkən verilən tapşırıqları ləyaqətlə yerinə yetirmişdir.

Y.Ə. Quliyev Bakı Ali Partiya məktəbinin dinləyicisi olmuş 1975-ci ildə həmin təhsil müəssisəsini yüksək üstünlüklərlə bitirmişdir.

Y.Ə. Quliyevin neft və qaz sənayesində fəaliyyəti Respublika Hökuməti tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. O, "Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mühəndisi" fəxri adına, "Neft sənayesinin əlaçısı", "Əmək veteranı" adlarına layiq görülmüşdür. Yusif Quliyevi ictimai tədbirlərdə, xeyir-şər məclislərində fəal iştirak edən qayğıkeş təssübkeş, səmimi insan, el qədri bilən ziyalı kimi, el-əbadə, bir də işlədiyi kollektivlər arasında böyük hörmət, izzət, nüfuz qazanmışdır. Müdrik el əgşəqqalı, gözəl insan kimi qəlbimizdə, doğmalımızın, dostlarımızın və onu tanıyan insanların xatirəsində ədədi yaşayacaqdır.

Allah, rəhmət etsin!

Yusif Quliyev, qohumu Xansuvar kişinin qızı Sara ilə ailə həyatı qurmuş 3 oğlu Əvəz, Həbib və Vəqif olmuşdur. Oğlanları təhsilli olmaqla ailə həyatı qurmuş, oğul, qız sahibdirlər.

Bizim arzumuz odur ki, Yusifin oğlanları atalarının Qubadlı, Zəngilan rayonlarında və ümumilikdə Respublikada iz qoyduğu xeyriyyəçilik, qohum-əqraba ilə mehribançılıq kimi insani keyfiyyətlərini daima yaşatsınlar və onların hər biri dönüb bir Yusif olsunlar.

**“Sağlamlıq cərcəsi”
Quliyev Tofiq Əziz oğlu**

Quliyev Tofiq Əziz oğlu 1932-ci ildə Qubadlı rayonunun Korcalanlı kəndində anadan olmuşdur. Atası Quliyev Əziz 1933-cü ildə Zəngilan - Qubadlı rayonları ərazisində banditlik edən erməni daşnak tör-töküntülərinə qarşı mübarizədə ermənilər tərəfindən vəhşicəsinə öldürülmüşdür.

Qubadlı orta məktəbini 1950-ci ildə bitirən Tofiq, eilə həmin ildə Azərbaycan Tibb İnstitutuna daxil olmuşdur.

Tofiqin həkimlik sənətinə yiyələnməsinin səbəbkar anası Münevver xanımın xəstələnməsi, yatağa düşüb ağır vəziyyətdə olduğu vaxt, qohum-qonşu hamısı “həkim tapın, çarə etsin” deyirlər. 1944-cü il, Böyük Vətən müharibəsinin ağır illəri olan, bu günlərdə Qubadlı rayonunda həkim yoxluğundan çoxları müalicəsiz dünyalarını dəyişməli olmuşlar.

1956-cı ildə İnstitutu bitirib, Bakı şəhərində və Tibb

institutunda işləmək üçün təkliflər almasına baxmayaraq, Qubadlıya - ana vətəninə qayıdır, Tofiq həkim.

Müalicə - profilaktika fakültəsini bitirmiş Tofiq həkim, Qubadlıya qayıtdığı illərdə səhiyyənin səviyyəsi çox aşağı idi. İxtisaslı kadrlara, ümumiyyətlə tibb işçilərinə ehtiyac böyük idi. O illərdə Qubadlıda həkim işləmək, peşə hazırlığından əlavə, fədakarlıq tələb edirdi. Ona görə ki, müalicə aparatları yox idi. Sanitar maarif aşağı səviyyədə idi. Dağ kəndlərinə xəstəni yoxlamaq üçün atla getmək lazım gəlirdi.

Əhali xəstəlikləri türkcəyə ilə müalicə aparırdılar.

T.Quliyev 1956-1958-ci illərdə Xocahan və Xanlıq kəndlərində xəstəxanaların baş həkimi işləmişdir. Az vaxtda öz qayğıkeşliyi, əməksevərliyi, istiqanlılığı ilə xalq arasında böyük hörmət qazanmışdır.

1958-ci ildə Tofiq həkim Qubadlı rayon Mərkəzi Xəstəxanasına həkim-terapevt təyin olunur. Rayonda həkim işlədiyi vaxtlarda yüksək peşə hazırlığı nümayiş etdirərək, əhəlinin hörmət və rəğbətini qazanmaqla, kollektivdə də ad-san sahibi olur.

Rayonun ictimai-siyasi fəaliyyətində də fəal iştirak edirdi. Dəfələrlə qəsəbə, şəhər və rayon sovetinə deputat seçilmişdir.

Təcrübəli həkim 1968-ci ildə Moskvada keçirilən ümumittifaq terapevtlərinin XVI qurultayının iştirakçısı olmuşdur.

Tofiq həkim 1974-cü ildə Azərbaycan Respublikasına “Xalqlar Dostluğu” ordeni verilməsi mərasiminin iştirakçısı olmuşdur.

T.Quliyev 1968-ci ildə birinci dərəcəli terapevt, 1974-cü ildən ömrünün sonuna kimi ali dərəcəli terapevt olmuşdur. Nümunəvi xidmətinə görə dəfələrlə fəxri fəman, tərifnamə və medallara layiq görülmüşdür.

1981-ci ildə SSRİ-nin "Səhiyyə əlaçısı" döş nişanı ilə təltif edilib.

1988-ci ildə Qarabağ hadisələri başlayanda Ermənistan adlandırılan Qədim Azərbaycan torpaqlarından zorla azərbaycanlıları ilk qarşılayanlardan, onlara maddi və mənəvi dayaq duranlardan biri də Tofiq həkim olmuşdur.

1993-cü il avqustun 18-də Qubadlı rayonunun strateji mövqeləri düşmənlər tərəfindən ələ keçirildiyi gün Tofiq həkimdə "ürəyin infarktı" xəstəliyi baş verdi. Tofiq həkim ağır xəstə yatağına düşdü. Həkim həmkarları Tofiq həkimə müalicəni Bakı şəhərində davam etdirməyi məsləhət bildilər, lakin o, razılaşmadı. Həmin günlər Qubadlı mütəmadi ermənilərin artilleriya atəşinə məruz qalırdı. İnsanlar gündə bir neçə dəfə həyəcan signalı ilə zirzəmilərə enirdilər.

Nəhayət 30 avqust 1993-cü il tarixdə Tofiq həkim müalicə üçün Səhiyyə Nazirliyinin sanitariya vertalyotunda Bakıya müalicəyə göndərildi. Vertalyotun pilləkənində bir an ayaq saxlayıb, "Topçınara" (Xanlıq kəndində) və Həkəri çayına baxıb: "Görəsən geriye qayıda biləcəyikmi?" dedi.

1993-cü il 31 avqustda Qubadlı rayonu bütövlükdə ermənilər tərəfindən işğal olundu. Bu xəbər Tofiq həkimin səhətini daha da ağırlaşdırdı.

Bir müddət müalicə aldıqdan sonra başqa həmvətənliləri kimi Sumqayıta penah gələn Tofiq həkim əvvəlcə 3 saylı şəhər xəstəxanasında sonralar isə 1 saylı poliklinikada həkim-terapevt işləmişdir. Lakin hər gün, hər dəqiqə doğma Qubadlıya qayıtmaq, onun məğrur dağlarını seyr etmək, Bərgüşadın, Həkərinin zümzüməli səsinə eşitmək həsrəti ilə yaşayırdı.

Nəhayət, 1998-ci il mart ayının 23-də ana vətən həsrəti ilə döyünən bir ürək əbədiyyətə qovuşdu. Tofiq həkim Sumqayıt şəhər qəbiristanlığında dəfn edildi. Qəbr daşının

üzerində bu sözlər yazılıb:

Verdisə çoxunun ölümünə aman,

Öz dərdinə tapılmadı dərman.

Tofiq həkim, böyük nəsl sahibi Surxay kişinin qızı, tibb bacısı Nənəxanımla ailə həyatı qurmuş 4 övladlı olmuşdur. Böyük qızı İlqarə həkimdir, Sumqayıtda hərbi Hospitalda xidmət edir. Tibb xidməti kapitanıdır.

Oğlu, Rafiq həkimdir, Mərkəzi Hərbi Klinik Hospitalda işləyir, tibb xidməti polkovnik-leytenantdır. 1994-cü ildə erməni işğalçılarına qarşı mübarizədə göstərdiyi igidliyə görə "Azərbaycan Bayrağı" ordeninə layiq görülüb.

Kiçik qızı İradə, Bakı-Slavyan Universitetində müəllimdir.

Kiçik oğlu Rasim, mühasibdir, hazırda işləmir.

Tofiq həkimin yoxluğu rayonumuzun əhalisi üçün ağır itki olsa da, qayğıkeş insan və istedadlı həkim kimi daim onu seven həmyerlilərinin qəlbində yaşayacaqdır.

Quliyev Surxay Ocaqqulu oğlu (1901-1977)

1901-ci ildə Yelizavetpol quberniyasının Qubadlı qəzasının Korcalanlı kəndində anadan olmuşdur. Uşaq yaşlarından atasını itirdikdən sonra onun ümumi inkişafı üçün böyük qardaşı İsa, daima qayğısını çəkmişdir.

İlk təhsilini molla məktəbində aldığından, Qubadlıda olan Həsənbayın 4 sinifli rus-tatar məktəbinə gedib, oxumaq istəyərkən, sorğu-sualdan sonra nəticəyə gəlib, bir başa 2-ci sinfə qəbul edirlər. İkinci il, yaxşı oxuduğuna, başa düşmə dərəcəsinin üstünlüyünə və savadını nəzərə alıb, 4-cü sinfə qəbul edirlər. Məktəbi başa vurduqdan sonra, bir neçə il öz şəxsi mal-qarasını otarmaqla məşğul olduğundan, qoyunçuluq təsərrüfatı ilə daha çox

İnqilab

maraqlanır, öz şəxsi qoyun sürüsünü otarıb, becərməklə məşğul olmuşdur.

Atam deyirdi ki, "mən Surxayı qoyunçuluq təsərrüfatından məcbur geri qayıtdım. O, qoyunçuluqla o qədər maraqlanırdı ki, axırda, qoyunları otarıb, becərmək üçün ortancıl qardaşım Allahverdinə o işə cəlb edərək Surxayı, o işdən məcbur ayırdım. Həmin illərdə artıq Sovet Hökumətinin ilk illəri idi. Eşitmişdim ki, Şuşa şəhərində müəllimlik məktəbi var, odur ki, onu da həmin məktəbdə oxutdurmaq üçün sənədlərini də götürüb, Qubadlıdan oxuyanları öyrənib, onlarla birlikdə göndərdim".

Beləliklə həmin illərdə Qubadlıdan Şuşa pədaqoji məktəbində oxuyanlar, sonradan Azərbaycan Xalq Yazıçıları Süleyman Rəhimov, Əli Vəliyev, bizim kənddən Həsənəli Qorçuyev, Əvəz Quliyev, Mahmudlu kəndindən Cəlal Eminov, tarovlu kəndindən Əli Qədiməliyev, Mədəd Bağirov, Qubadlı kəndindən Məmməd Axundov, T.Müskanlı kəndindən Teymur Ferzəliyev, Işıqlı kəndindən Qulu Əsədov, Əyini Fərəməz İsmayilov, Hal kəndindən Sədi Abbasov, Xocamsaxlı Nuşirəvan Kərimov, Fərəc kəndindən Bəhrəm Xudadətov, Sanyataqlı Möhsün Kərimov, Dondarlı Fərhad Məhərrəmov, həmin illərdə Şuşada firqə məktəbində oxuyan Cəmil Eminovla və başqaları ilə eyni vaxtda tanış olmuş, oxumuş, dostlaşmış, ömrünün axırına qədər həmin adamlarla dostluq etmiş, ailə üzvləri ilə əlaqə saxlayıb lazımı köməklərini etmişdir.

1921-1926-cı illərdə Şuşada olan yay pədaqoji kurslarının dinləyicisi olub, müəllimlik ixtisasını qazanmışdır. Müəllimliyə ilk dəfə Qubadının Qaracalı, Mahmudlu kəndlərində başlamış, bir neçə ildən sonra Ülk(b)P-nın üzvü olduğundan onu Partiya Komitəsində təlimatçı vəzifəsinə işə qəbul edirlər. Həmin illərdə Qubadlı Rayon Partiya Komitəsinin I katibi olmuş Əhməd Nədirçin

İnqilab

çox qanunsever, düzgün əqidəli işgüzar olduğundan işçilərini də o stilde olmağı tələb etmişdir.

1939-cu ildən 1943-cü ilə qədər, Rayon Partiya Komitəsinin I katibi K.Kərimov olmuşdur.

Artıq II Dünya Müharibəsi başlandığına görə partiya işçilərini də müharibəyə göndərdilər. Odur ki, 1941-ci ildə, hərbi rütbəsi baş leytenant olmaqla əmim Surxay da müharibəyə göndərilmişdir. Bir neçə ay qulluqdan sonra hərbi rütbəsi olanları, Gürcüstan Respublikasının paytaxtı Tbilisidə 2 aylıq kursdan sonra, həmin illərdə Azərbaycan rayonlarının Hərbi Komissarlıqlarına kadr lazım olduğundan, bir qrup hərbiçiləri rayonlara qayıtarmalı olurlar. Onlardan biri də Surxay Quliyev olur. 1943-cü ildə onu Qubadlı Rayon Hərbi Komissarlığında 2-ci hissə üzrə işə qəbul edirlər. 1945-ci ildə Böyük Vətən müharibəsi qurtarandan sonra, Hərbi Komissarlıqlarda işçiləri işdən azad edib mülkü işə göndərdiklərindən, 1946-cı ilin axırlarında Hərbi Komissarlıqdakı işindən öz razılığı ilə azad edilmişdir.

1947-ci ildə rayon rəhbərliyi Surxay Quliyevi, Rayon İctimai Təminat Şöbəsinin müdiri vəzifəsinə məsləhət görürlər. Həmin illərdə müharibədən yeni çıxmış, ölkədə, ərzaq qıtlığı, evlərin işıqlandırılması üçün yanacaq azlığı olduğundan, imkansız, ailə üzvləri çox olanlara, esgər ailələrinə xüsusi qayğı ilə yanaşmış, lazımı köməklərini esirgəməmişdir, çalışmışdır ki, əhalini bu imkansızlıqdan qurtarsın.

Surxay Quliyev 1951-ci ildən başlayaraq, Rayon İctimai Təminat Şöbəsinə rəhbərlik etmiş, əhalinin sosial müdafiəsi üçün Dövlət qanunları çərçivəsi üzrə əhalinin bütün sorğularını qayğı ilə öyrənib, mümkün qədər köməklik edilməsi prinsipi ilə yanaşmışdır.

Qubadlı xalqı, Surxay Quliyevin əhalinin xeyrinə

İnqilab

prinsipiallığını daima yad edir, ona rəhmet deyirlər.

Haqsızlıqla heç vaxt barışmayan və ona qarşı mübarizə aparan, emim Surxay danışdı ki, "1950-ci ilin sentyabr ayının əvvəlləri idi idarədən - işdən çıxıb evə gələrkən, Rayon Millis Şöbəsinin yaxınlığındakı yoldan keçərkən, bir nəfər uşağın çığırta səsinə eşitdim, tez dönüb oraya getdim, gördüm ki, Millis rəisi orada olmaqla, bir uşağı millis işçiləri döyürlər, o da qışqıraraq ağlayır, soruşdum ki, niyə bu uşağı döyürsünüz? Cavab verdilər ki, bizim sözlümüzlə baxmadı, biz ona dedik ki, çıx bu ətrafdan get, o da dedi ki, getmirəm, ora sizə tərəf baxıram". Həmin uşaq rayonun kəndlərinin birindən gəlib, Qubadlı orta məktəbində oxuyan uşaq olub, kənddən gəldiyinə görə, millis işçilərinə baxmağa gedib, ona görə uşağı tutub gətirib döyürmüşlər. Əmim qaydır idarəyə, tez, Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi Mir Ağa Əliyevin evinə telefonla zəng vurub, xahiş edir ki, kabinetinə gəlsin. Mir Ağa Əliyev gəlir, emim olan hadisəni olduğu kimi danışır. Katib tez büro iclası çağırtdırır. Hadisəni büro üzvləri də dəqiq öyrənərək, Rayon Millis Şöbəsinin rəisini iclasa çağırtdırır. Büro iclasında məsələ müzakirə olunur, Millis rəisini işdən azad edib, təsdiqini Respublika Daxili İşlər Nazirliyindən xahiş edirlər. Az müddət keçmiş millis rəisini işdən azad edirlər.

Bax budur, xalqın hüququnu müdafiə edən prinsipiallıq. Mən, həmin hadisədə olan uşağın adını yazmıram. Uzun vaxt keçməsinə baxmayaraq həmin adam özü bu hadisəni dəqiq söhbət edir.

Rayon rəhbərliyi, hər hansı prinsipial məsələnin müzakirəsində Qubadlınin o vaxtkı ağsaqqalları olan Qurban Fətəyev, Surxay Quliyev, Abasqulu Məmmədov, Ağadadaş Rzayev, İsmayıl İsmayilov, Hacıbaba Hacıyev, Bayraməli Əliyev, Əyyub Ələkbərovla mütləq razılaşmalı olurdular. Surxay Quliyev bir çox illər Rayon Partiya

İnqilab

Komitəsinin plenum üzvü olmuş, bir neçə çağırışda Rayon Sovetinin deputatı olmuşdur.

1975-ci ildə səhhətinə görə təqaüdə çıxmışdır.

Surxay Quliyev 1931-ci ildə, Şuşadan Qubadlıya, müəllimliyə gələn Məxmər Şirinova ilə ailə həyatı qurmuşlar.

On iki uşaq atası olan Surxay Quliyevə Azərbaycanın Xalq Yazıçısı Süleyman Rəhimov "kənd əkən" deyirdi.

Şirinova Məxmər Kərim qızı

(1911-1986)

Şirinova Məxmər Kərim qızı 1911-ci ildə Şuşada anadan olmuş, orada ilk təhsilini aldıqdan sonra, Sovet hökuməti yarandığı illərdən başlayaraq burada olan Pedaqoji məktəbin dinləyicisi olur. 1931-ci ildə onu, Qubadlıda müəllimə daha çox ehtiyac olduğundan, göndərilir. Məxmər anası Tovuz xanımın Qubadlıya gəlişi, ev kirayə edib, burada müəllimliyə başlayır. Lakin çox keçmir o, Surxay Quliyevlə ailə həyatı quraraq, Korcalanlı kəndində yaşamaqla, kənddə olan ibtidai məktəbdə müəllimliyə başlayır. O vaxt, Xudular, Qarağac (Ağbellər) kəndlərində məktəb olmadığından uşaqlar, hətta savad almaq üçün gənclər də Korcalanlı kəndində olan məktəbə gəlirdilər. Həyat yoldaşı Surxay Quliyevin iş yerini rayonun ayrı-ayrı kəndlərinə dəyişib göndərdikləri illərdə, Məxmər müəllim də onunla həmin məktəblərdə müəllimlik etmişdir.

1942-ci ildə ehtiyaca görə onu Xudular-Hacı kəndlərini birləşdirən "Zərbəçi" kolxozuna hesabdar vəzifəsində çalışmasını məsləhət görmüşlər.

1948-ci ildə Məxmər Şirinovanı rayon "Avanqard" qəzetində məsul katib vəzifəsinə irəli çəkmişlər. Bu illərdə müvəffəqiyyətlə işləyən Məxmər Şirinovanın tərbiyə

İnqilab

metodunu nəzərə alaraq, onu rayon mərkəzində olan Uşaq bağçasına müdir təyin edirlər. Uşaqların tərbiyyəsi ilə özünə məxsus metodla məşğul olan Məxmər müəllim, ömrünün axırına qədər həmin müəssisədə çalışmışdır. Baxçada işlədiyi illərdə Rayon Xalq Təhsili Şöbəsində partiya təşkilatının katibi kimi fəaliyyət göstərmişdir.

On iki uşaq anası Məxmər Şirinova bir neçə "Analıq medal" ilə təltif edilməklə 3 dəfə isə on uşaq doğub böyütdüyünə görə Azərbaycan Ali Sovetinin ayrı-ayrı illərdə olan fərmanı ilə "Qəhrəman ana" ordenlərinə layiq görülmüşdür. Qəhrəman ana, bir neçə il Rayon Partiya Komitəsinin plenum üzvü olmuşdur.

Doğub böyütdüyü 12 uşağın 9-u oğlan, 3-ü qız olmuşdur ki, bunlarında hamısı evli-uşquludurlar.

Məxmər Şirinova 1986-cı ildə 75 yaşında dünyasını dəyişmişdir.

Allah, Məxmər Şirinovaya və əmim Surxaya rəhmət etsin.

Quliyev Telman Surxay oğlu

Telman Surxay oğlu Quliyev 1937-ci ildə Qubadlı rayonunun Korcalanlı kəndində müəllim ailəsində anadan olmuşdur. 1945-ci ildə M.F.Axundov adına Qubadlı orta məktəbinin birinci sinfinə daxil olub, 1955-ci ildə həmin orta məktəbi bitirmişdir.

1955-1959-cu illərdə, Qubadlı Rayon Partiya Komitəsində texniki katib vəzifəsində işləmişdir. Təhsilini davam etdirmək üçün 1959-cu ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutuna qəbul olub, 1963-cü ildə həmin təhsil müəssisəsini müvəffəqiyyətlə bitirmişdir. Müəllimliyə 1963-cü ildə Baxtiyarlı kənd 8 illik məktəbində başlamış,

İnqilab

1966-cı ilin əvvəllərinə qədər, məktəblilərin təlim-tərbiyyəsi ilə məşğul olmuşdur. Qubadlı Rayon Partiya Komitəsi bürosunun qərarı ilə 1966-cı ildə, rəhbər vəzifəyə təsdiq olunmuş - raykomda təlimatçı işləməli olmuşdur.

1967-ci ildə Qubadlı Rayon Partiya Komitəsi büro iclasının qərarı ilə, Bakı Ali Partiya məktəbinə göndərildiyi üçün işdən azad edilmişdir. 1969-cu ildə Ali Partiya məktəbini müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

Qubadlıya qayıtdıqdan sonra Rayon Partiya Komitəsində, Təşkilat partiya işi şöbəsinin müdiri

vəzifəsinə irəli çəkilib, bacarıqlı işçi kimi özünü göstərmişdir.

1975-1981-ci illərdə rayon "Avanqard" qəzetində əvvəlcə Kənd təsərrüfat şöbəsinin müdiri, sonra məsul katib vəzifələrində çalışmışdır.

1981-ci ildə Rayon Partiya Komitəsinə I katib göndərilən Zöhrab Məmmədov adamların sadə davranışlarını, işgüzarlığını, məsuliyyətini öyrənərək Telman Quliyevi Rayon Partiya Komitəsində işə qəbul edir.

1985-ci ildən 1990-cı ilə qədər Rayon Partiya Komitəsi yanında Partiya Nəzarəti Komitəsinin sədri vəzifəsində işləmişdir.

1991-ci ildən 1995-ci ilin axırına qədər Qubadlı Rayon Xalq Deputatları Sovetinin sədri vəzifəsində çalışmışdır.

1999-cu ildən hal-hazırda kimi Qubadlı Rayon İcra Hakimiyyətində şöbə müdiri vəzifəsində çalışır.

Dəfələrlə Rayon Partiya Komitəsinin plenum üzvü, bir neçə çağırış rayon Sovetinin deputatı olmuşdur.

Telman Quliyev harda işləməsindən asılı olmayaraq, bacardığı qədər məsuliyyətli, xalqının qayğısını çəkən, əlindən gələn köməklili adamlardan əsirgəməyən, xeyirxahlıq yolunu tutan, təvazökar, bir sözlə insani keyfiyyətlər, onun psixologiyasında cəmləşmişdir.

O, birinci dərəcəli "Dövlət qulluqçusu" və "Müharibə veteranı"dır.

Telman Quliyev, 1975-ci ildə əslən Gorus rayonunun Ağbulaq kəndindən olan, əsil-nəsilli Mahmudun qızı Nəzakətə ailə həyatı qurmuş, 2 oğlanları olmuşdur, Elmir və Ramil.

Nəzakət ali təhsilli olmaqla, yüksək bilikli biologiya müəllimidir.

Hamısına xoşbəxtlik, can sağlığı arzulayırıq.

Genişqəlblı insan
Mirhəşimli Zeynal Mirələsgər oğlu
(1930)

Seyid nəsilli, Mirhəşimli Zeynal Mirələsgər oğlu 1930-cu ildə Bakı şəhərinin Sabunçu qəsəbəsində fəhlə ailəsində anadan olmuşdur. Atası Mirələsgər Bakıda neft mədənlərində fəhlə olmuşdur. 1932-ci ildə Bakıdan köçüb Qubadlı rayonunun Göyerabas kəndində yaşamışlar. Mirələsgər kişi 1934-cü ildən, yəni ilk dəfə kolxoz qurulan vaxtdan, kolxozda briqadir işləmişdir, 1970-ci ilə qədər.

İlk təhsilini kənd məktəbində alan Zeynal, 1944-cü ildə Qubadlı orta məktəbinin səkkizinci sinfinə daxil olub, 1947-ci ildə həmin təhsil ocağını müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

İqtisadiyyatla əlaqədar olaraq, təhsilini davam etdirə bilmədiyi üçün rayon Maliyyə şöbəsində işləməyə başlamışdır. 1949-cu ilin oktyabrından 1950-ci ilin oktyabr ayına qədər Məmmədli kənd sovetinin katibi olmuşdur.

Gənc Zeynal 1950-ci ilin oktyabrında hərbi xidmətə çağırılır. Əsgəri xidməti dövründə, təyyarə polkunda hərbi sənət məktəbini qurtardığından, təyyarədə texnik-mexaniki peşəsində çalışır. Orduda olduğu dövrdə komandanlıq tərəfindən fəxri-fərmanlar almışdır.

Əsgəri xidmətini başa vurduqdan sonra, 1954-cü ilin noyabrında artıq ailə üzvlərinin içərisində olur.

1955-ci ilin mart ayından 1965-ci ilə qədər, yenə də Məmmədli kənd sovetində işlə təmin edilmişdir.

Təhsilini qiyabi davam etdirərək - Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunu 1973-cü ildə bitirir. O vaxtdan, başlayaraq rayonun Xocamsaxlı, Tarovlu kənd

İnqilab

məktəblərində müəllimlik edir.

1961-ci ilin sentyabr ayından Qubadlı şəhər 1 saylı orta məktəbində hərbi rəhbər kimi fəaliyyət göstərməyə başlayır. İşlədiyi müddətdə yaxşı işinə, - xüsusilə gəncərin hərbi vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə etdiyinə görə, Rayon Komsomol Komitəsi, Rayon Partiya Komitəsi və Rayon Xalq Təhsili Şöbəsi tərəfindən dəfələrlə "Fəxri fərman"lara layiq görülmüşdür.

Zeynal müəllim, bir çox insani keyfiyyətlərinə görə, öz dost-tanışlarından, yoldaşlarının əksəriyyətindən köklü surətdə fərqli insandır. Hamı ilə dostluq etməyə çalışan, köməklisini əsirgəməyən, əsl insani xüsusiyyətlidir.

İmkani daxilində hamıya kömək əli uzadan, düzgün yol göstərən, Zeynal Mirələsgər oğluna can sağlığı, uzun ömür arzulayıq.

1989-cu ildən başlayaraq ermənilərin sərhədlərimizi keçərək pozucu işləri ilə məşğul olduqları vaxtdan Zeynal müəllimin narahatlığı da başlamışdır. O, hər gün dərsdən çıxıb, quş tüfəngini götürüb, Çayzadə olan sərhədlərimizə gedər, səhərə qədər orada əsgərlərimizlə qalıb, tezdən, oradan qayıdıb, məktəbdə öz işi ilə məşğul olardı. Ona görə də o, zəhmətinə görə əsl müharibə veteranıdır.

Hazırda o, uzun müddətdir xəstədir, dəfələrlə əməliyyat olunub. Lakin ona baxmayaraq, məktəbdə elə bir stol, stul, qapı və pəncərə tapmaq olmaz ki, Zeynal müəllimin əli dəyməsin, temir etməsin.

Zeynal müəllimin mənə qarşı əziyyətini heç vaxt yaddan çıxarmaram, çox sağ olsun!

Zeynal müəllim çox səmimi, mehriban ailə başçısıdır.

Onun ömür gün yoldaşı seyid nəsil Rüksarə xanım ləyaqətli və mənəviyyətli ağbırçəkdir. Oğlu, Rəsul Azərbaycan Dövlət Universitetini bitirmiş, yüksək intellekt

İnqilab

sahibi olan jurnalistdir. Zeynal müəllim elə hey nəvəsi Mirələdən danışır (Allah qorusun).

Qızları: Meleykə, Mədinə, Kifayət xoşbəxt olsunlar, gəlini (Rəsulun heyat yoldaşı) əli təhsilli, jurnalist, şair Səadət Qabil qızıdır. Zeynal müəllim kimi gəlini haqqında, yaxşılıq mənasında, dil-ağıza sığmayan, təriflər deyən qaynataya çox az rast gəlmək olar.

Bizim arzumuz odur ki, Zeynal müəllimin bütün övladları, xüsusilə oğlu Rəsul atalarının Qubadlı rayonunda, Bakı və Sumqayıt şəhərlərində iz buraxdığı qohum-əqraba ilə mehribançılıq kimi insani keyfiyyətlərini daim yaşatsın.

Bayramov Səfiyar Hüseyn oğlu

(1927)

Bayramov Səfiyar Hüseyn oğlu 1927-ci ildə Qubadlı rayonunun Xudular kəndində anadan olmuşdur. 1934-cü ildə Qubadlı orta məktəbinin birinci sinfinə qəbul olub, 1944-cü ildə həmin orta məktəbi bitirmişdir.

İnqilab

Ata və anası vaxtsız vəfat etmişdir. Belə ki, atası Hüseyn kişini 1938-ci ildə, istəklisi anası Zinyeti isə 1940-cı ildə itirmişdir. Bu illərdə orta məktəbi bitirməyən Səfiyar, ana-nənəsi Balı nənənin himayəsində olmuşdur.

Orta məktəbi bitirsə də, təhsilini davam etdirməyə imkanları olmamışdır.

Kolxoz təsərrüfatında gücü çatan işlərdə çalışmışdır.

1947-ci ildə ordu sıralarına çağırılmış Səfiyar, Rusiyanın müxtəlif şəhərlərində, 1951-ci ilin noyabr ayına qədər hərbi xidmətini davam etdirmişdir.

Hərbi borcunu başa vurub kəndə, evlərinə qayıtmışdır. Həmin il öz qohumu Telişlə ailə həyatı qurmuşdur.

1952-1955-ci illərdə rayon Ət idarəsində mühasib işləmişdir.

1956-cı ildən isə Səfiyar, Qubadlı Rayon Rabite qovşağında işə düzəlir. Arası kəsilmədən hal-hazır kimi işlədiyi işdə böyük hörmət qazanmışdır.

1963-cü ildən 1978-ci ilə qədər işlədiyi idarənin həmkarlar təşkilatının sədri olmuşdur.

1983-cü ildə idarədə yaxşı işinə görə, "Əməkde fərqlənmə" medalı ilə təltif edilmiş, bir neçə "Fəxri fərman"lar və döş nişanı almışdır.

İşlədiyi Rabite qovşağı kollektivində və tamasda olduğu vətəndaşlar, qohumlar və dostlar arasında böyük nüfuz qazanmış olan Səfiyar kişiye can sağlığı, işində müvəffəqiyyətlər arzulayırıq. Çox təəssüflər olsun ki, sevimli həyat yoldaşı Teliş tez itirdi. 2005-ci ilin bir bahar günü onu son mənzilə yola saldı. Bizim yaxın qohum olan (anamın dayısı qızı) Telişə Allah, rəhmət etsin.

Onların dörd oğlu və iki qızı dünyaya gəlmişdir.

Böyük oğlu Nazim, Bakı şəhərində Bədən tərbiyə institutunu, Rasim - Rusiyada Politeknik institutunu, Şahin Politeknik institutunu, Elçin isə İki illik mühasibat məktəbini

İnqilab

bitirmişlər.

Qızı, Fatma Pedaqoji texnikumu qurtarmış, 1972-ci ildən sinif müəllimi işləyir. Kiçik qızı Rahilə isə dərzilik sənətinə həvəsi olduğundan iki illik məktəbi qurtarmışdır.

Ümid edirik ki, bu ailənin oğul övladları Nazim, Rasim, Şahin və Elçin atalarının layiqli davamçıları olacaqlar.

Elm fədaisi

Abbasov Məhəmmədəli Ədil oğlu

(1947)

Qubadlı rayonunun Başarat kəndində xidmətçi ailəsində doğulmuşdur. 1954-cü ildə Başarat kənd məktəbinin birinci sinfinə daxil olub, 1962-ci ildə həmin məktəbin səkkizinci sinfini, tərifnamə ilə bitirib. 1962-ci ildə rayonun Muradxanlı kənd orta məktəbinin doqquzuncu sinfinə daxil olub, 1965-ci ildə həmin məktəbi müvəffəqiyyətlə qurtarmışdır. 1965-ci ildə Bakı Plan-Uçot texnikumuna daxil olub, 1969-cu ildə həmin texnikumun, Yer quruluşu texniki ixtisasına yiyələnir. Təyinatla "Azdövyerlahin"ə işə göndərilmişdir.

1965-1968-ci illərdə Keşlə Ağac emalı kombinatında fəhlə olmuşdur.

"Azdövyerlahin" lahiyə institutunda, texnik, böyük texnik, mühəndis vəzifələrində işləmişdir.

1975-ci ildə Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun riyaziyyat fakültəsini bitirmişdir.

1972-ci ilin sentyabr ayından köçürmə yolu ilə Sabunçu rayonu 10 saylı internat-məktəbə riyaziyyat fənn müəllimi təyin edilmişdir. 1978-1983-cü illər internat-

İnqilab

məktəbdə təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini olmuşdur.

1983-1989-cu illərdə internat-məktəbdə direktor işləyib. Internat-məktəbi, təlim-tərbiyə və maddi-texniki baza, kollektivçilik baxımından qabaqcıl internat-məktəblər sırasına çıxarmışdır.

1985-ci ildə Böyük Qələbənin 40 illiyi ilə əlaqədar şəxsi təşəbbüsü ilə "Döyüş şöhrəti muzeyi" yaradır. Muzeydə və internat-məktəbin həyatında Hüseynbala Əliyevin xatirəsini əbədiləşdirilmiş, stend və büst qoydurmuşdur. Məhəmmədəli müəllim 1989-cu ildə qabaqcıl direktor kimi Təhsil Nazirinin və Suraxanı rayon Partiya Komitəsinin birgə xətti ilə, Qaraçuxur qəsəbəsində yerləşən, Respublikada ən geridə qalmış internat-məktəblərdən olduğundan 9 nömrəli incəsənət təmayüllü internat-məktəbə direktor göndərilmişdir. Həmin vaxtlar internat-məktəb ən geridə qalmış internat-məktəblərdən olmaqla yanaşı, orada mənəvi-psixoloji iqlim qeyri qənaət-bəxş idi.

Gərgin zəhmət və axtarışlardan sonra, evvəlcə internat-məktəb öz istiqamətinə yönəldildi və 1990-cı ilin sentyabrında isə internat-məktəbin təmayüllü dəyişdirilərək, ərəb-İngilis dili təmayüllü internat-məktəbə çevrildi. Hazırda Xarici dillər təmayüllü gimnaziya Respublikada, qabaqcıl tədris müəssisələrindən biri olmuşdur.

İş təcrübəsi Təhsil Nazirliyi tərəfindən bəyanilib və yayılması tövsiyyə edilmişdir.

Məhəmmədəli müəllim işlədiyi ayn-ayn illərdə ictimai işlər aparmışdır. 1977, 1983, 1986-cı illərdə üç dəfə, Pırçağı qəsəbə sovetinin deputatı olmuşdur.

1992-ci ildən Suraxanı rayonu sovetinin deputatı seçilmişdir.

1990-cı ilin dekabrında və 1997-ci ilin oktyabrında

İnqilab

bacarıqlı təhsil işçisi kimi, Təhsil Nazirliyinin "Fəxri fərman"ları ilə rəğbətləndirilmişdir.

2005-ci il 4 oktyabrda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İ.Əliyevin sərəncamı ilə "Tərəqqi" medalına layiq görülmüşdür.

2005-ci ilin 1 noyabrında ADP Universitetində "Təlim və tərbiyənin vahidliyi şəraitində kiçikyaşlı məktəbli şəxsiyyətinin formalaşdırılması problemi" mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək pədaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

Biz də, Məhəmmədəli müəllimi təltif olunması və alimlik dərəcəsi alması münasibəti ilə səmimi qəlbədən təbrik edib, böyük uğurlar arzulayırıq.

Məhəmmədəli müəllim rayonumuzun işğalından sonra, bir çoxlarına yaxından köməklik əlini uzatmış, imkan daxilində onlardan bir neçəsini məktəbdə işlə təmin etmişdir.

Tələbkər ailə başçısı olan Məhəmmədəli müəllimin üç övladı var.

Böyük oğlu Rəşad, Bakı Dövlət Universitetini bitirib, Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətində işləyir, qızı Rəşadə - Azərbaycan Dövlət Tibb Universitetini qurtarıb - həkimdir, kiçik oğlu Babək DİN-nin Polis Akademiyasının müdavimidir.

Həyat yoldaşı - Abbasova Minarə Qurbanəli qızı, tibb bacısı olub, hazırda evdar qadındır.

Arzu edirik, Məhəmmədəli müəllimin oğlanları, Rəşad və Babək də ataları kimi işgüzar olub, xeyirxah əməllərə qulluq etsinlər.

Ata-baba yurdları, Qubadlına, - Başarılar kimi səfəli diyarı, yaddan çıxarmasınlar.

*** Qayğıkeş insan
Nəcəfov Nəcəf Asdan oğlu
(1919-1986)**

Nəcəfov Nəcəf Asdan oğlu 1919-cu ildə Qubadlı rayonunun Korcalanlı kəndində anadan olmuşdur. 1927-ci ildə Qubadlı orta məktəbinin birinci sinfinə daxil olub, 1934-cü ildə həmin orta məktəbin yeddinci sinfini bitirmişdir. Az yaşlı olsa da iki il kolxozda gücü çatan işlərdə çalışmışdır.

1939-cu ildə hərbi xidmətə gedir, gün keçdikcə xidmət müddətini hesablayır ki, tezliklə evimizə qayıdıb, ailəmizlə birlikdə olacağam.

Lakin, bir müddətdən sonra faşist Almaniyaşının işğalçılıq müharibəsi başlayır. İlk gündən odlu-ələvlu müharibədə olan Nəcəf dəfələrlə yaralanır. Qospitallarda müalicə olduqdan sonra yenidən döyüş meydanında olur. Müharibə illərində səkkiz dəfə bədəninin müxtəlif nahiyələrindən yara almışdır.

Hücum vaxtlarında böyük müvəffəqiyyətlər əldə etdiyi üçün, müharibə qurtarıb, 1946-cı ildə rayona, evlərinə qayıdanda döşündəki, orden medallar parlayırdı.

Müharibədən qayıtdıqdan sonra kolxoz təsərrüfatının müxtəlif sahələrində çalışmışdır.

1950-ci ildə Ağdamda bir illik mexanikləşdirə texnikumunu həmkəndlisi Misir Allahverdiyevlə oxuyub və bitirmişlər. Məktəbi qurtarıb bir müddət MTS-də mexanik işlədikdən sonra nəhayət, 1952-ci ildə Sumqayıt şəhərinə gedib, orada BTZ-də fəhlə kimi fəaliyyət göstərir. Az müddət keçmiş Sumqayıtda qaldırıcı kran sürücülük peşəsində oxuyub, 1953-cü ildən həmin zavodda krançı

kimi, 1985-ci ilə qədər arası kəsilmədən fəaliyyət göstərmişdir.

1985-ci ildən başlayaraq İkinci Dünya müharibəsindən bədənində gəzdirdiyi mermi qəlpəsinin yaratdığı zərbə onun ömrünə, 1986-cı ildə son qoydu.

İşlədiyi dövrdə zavod rəhbərliyi tərəfindən dəfələrlə mükafatlandırılmış, bir neçə "Fəxri fərman"larla təltif olunmuşdur.

Qayğıkeş, həssas qəlblə olan Nəcəfin qohum-əqrabası ilə yanaşı, onu tanıyanlar daimi olaraq, ona rəhmət diləyirlər.

**Nurani ağsaqqal
Allahverdiyev Misir Xudaverdi oğlu
(1923-1999)**

Allahverdiyev Misir Xudaverdi oğlu 1923-cü ildə Qubadlı rayonunun Xudular kəndində anadan olmuşdur.

1930-cu ildə Qubadlı orta məktəbinin birinci sinfinə daxil olub, 1937-ci ildə həmin məktəbin yeddinci sinfini qurtarmışdır.

1938-ci ildə Bakı şəhərində sənət məktəbində oxumuşdur.

Əsgəri borcunu əvvəlcə dənizçilik xidmətində etmiş, İkinci Dünya müharibəsi başlayan vaxtdan, yeni 1941-ci ildən 1945-ci ilədək döyüş zonasında mübarizə aparmışdır. Müharibə qurtarandan sonra üç il, 1948-ci ilin axınna qədər ordu sırasında xidmət etmişdir. Ordudan tərxis olunduqdan sonra kənddə kolxoz təsərrüfatında işləmişdir.

Misir kişi, bir müddət də Çardaxlı kənd mağazində müdir olmuşdur. Lakin ticarət işçisi onun ürəyincə

olmadığından 1950-ci ildə Ağdam şəhərində bir illik mexanikləşdirmə texnikumunu oxuyub qurtarır. 1951-ci ildə Qubadlı rayon MTS-ində mexanik, 1953-cü ildə baş mexanik, 1957-ci ildə həmin müəssisədə emalatxana müdiri, 1959-cu ildə yoxlayıcı mühəndis işləmişdir.

1962-ci ildə Rayon Partiya Komitəsinin bürosunun qərar ilə Çardaxlı, Xələc, Tarovlu kəndlərini əhatə edən kolxoza sədr vəzifəsinə məsləhət görülür, 1966-cı ilə qədər orada müvəffəqiyyətlə işləyir.

1966-cı ildə yenə əvvəlki iş yerinə qayıdır, RTS-də sahə mexaniki olur.

1970-ci ildən 1999-cu ilə qədər RTS-də müxtəlif vəzifədə çalışmışdır.

İşlədiyi ayrı-ayrı illərdə rəhbərlik tərəfindən, dəfələrlə rəğbətləndirilmiş, mükafatlar, "Fəxri fərman"lar, eləcə də müharibədə müxtəlif medallar almış və rayonun emək veteranı olmuşdur.

Misir kişi həm məhəlləmizin, həm də rayon səviyyəsində, ağsaqqal, düzgün yol göstərən olmuşdur.

Çox təəssüflər olsun ki, Misir kişi qaçqınlıq əziyyətinə dözə bilmədi, 1999-cu ildə dünyasını dəyişdi. Allah, rəhmət etsin.

Heyat yoldaşı Səfura xanım məhəlləmizin ağbirçəklərindəndir. Ümidvarıq ki, Misirin oğlanları Tahir və İlah ataları Misir kişinin ağsaqqalığını davam etdirəcəklər.

**Hər kas yüz il yaşamasa...
Mehdiyev Atıxan Xanlar oğlu
(1886-1989)**

Mehdiyev Atıxan Xanlar oğlu 1886-cı ildə Korcalanlı nahiyəsinin Korcalanlı kəndində anadan olmuşdur. İbtidai təhsilini axşam kurslarında almışdır.

Xüsusiyyətçilik illərində öz əkin yerlərini becərmiş, həm də heyvandarlıqla məşğul olmuşdur.

Kolxoz qurulanda, bir neçə il briqadir, 1941-ci ildə isə həmin kəndin "Zərbəçi" kolxozunun sədri seçilir. Uzun illər təsərrüfatla məşğul olduğu üçün əkinin biçinin vaxtını dəqiq bilse də, ağsaqqalların məsləhətini həmişə axıra kimi dinləyirdi. Kolxozun həm sulu torpağı, həm də geniş sahə tutan demyə torpağı olduğundan, səhərlər tarlada zəmi biçib, günün istiləşdiyi vaxtlarında çəltik əkilən sahələrini alağ otlarından təmizləyirdilər.

Kolxozun iribuynuzlu və xırda buynuzlu mal-qarası olduğundan, kolxozçuların demək olar ki, başqa yerlərdən ərzaq məhsullarını almağa ehtiyacı olmurdu.

İkinci Dünya müharibəsi illərində bir çox rayonların əhalisi bu yerlərin ərzaq məhsulları ilə dolanırdı.

Atıxan kişi çox səbirli, hövsələli, dəyanətli olduğu üçün, uzun ömürlü olmuşdur.

Yüz ildən artıq ömür sürən Atıxan kişinin səkkiz övladı olmuşdur.

Müəllim oğlu Balay vaxtsız heyatdan getse də, atasının layiqli oğlu Füzuli onun davamçısıdır, heyatda.

Atıxan kişi xarakterli Calal heyatdan niskilli getdi, gənc oğlunun vəfatı, onu ölümə yaxınlaşdırdı.

Atıxan kişinin oğlanları Nizami, Vədədi, İslah və

İnqilab

neveləri, onun xeyirxah yolunu davam etdirmələri, müqəddəs bərdəkdir.

Cavan İkan, ağsaqqal Şükürov Xasay Humay oğlu (1938-2003)

Şükürov Xasay Humay oğlu 1938-ci ildə Qubadlı rayonunun Korcalanlı kəndində kolxozçu ailəsində anadan olmuşdur.

Atası Humayı hələ kiçik yaşlarından itirmişdir.

İlk təhsilini Qubadlı orta məktəbində almış, 1958-ci ildən təhsilini gənclik şəhəri olan Sumqayıtla bağlamışdı. Elə həmin ildən Sumqayıt şəhər Tramvay-trolleybus idarəsində elektrik montyoru kimi iş fəaliyyətinə başlamış, ömrünün axırına kimi bu müəssisədə çalışmışdır.

1959-cu ildə, buradan hərbi xidmətə getmişdir. Əsgəri xidmətini Tallin və Leningrad şəhərlərində keçirmişdir. 1961-ci ildə hərbi xidmətini başa vurub, Sumqayıtda öz kollektivləri ilə birlikdə işə başlamışdır.

İstehsalatdan ayrılmadan Axşam, gənclər - orta məktəbini bitirmiş, sonra Bakı şəhərində, qiyabi Baza Energetika Texnikumunu qurtarmışdır.

İş yerində usta vəzifəsinə irəliləmişdir. İctimai işlərdə göstərdiyi fəallığa görə yoldaşlarından fərqlənir. Dəfələrlə sosializm yarışının Respublika üzvü qalibi olur. On iki il Sumqayıt şəhər sovetinin deputatı, otuz il idarənin həmkarlar təşkilatının sədri, bir çox illər Sumqayıt şəhər Xalq Nəzarəti Komitəsinin üzvü olmuşdur. Şəhərin fəxri vətəndaşı olan Xasay Şükürovun şəkilli, şəhərin

İnqilab

dənizkənarı parkında olan şərəf lövhəsində yerləşir.

O, həmişə şəhər sakinlərinə, bir fəxri vətəndaş kimi nüsxə olmuşdur.

Fədakar, mübariz, cavan yaşlarından məclislərdə ağsaqqallıq edən Xasay Şükürovun əməyi dövlət tərəfindən dəfələrlə qiymətləndirilmişdir. 1970-ci ildə "Əməkdə fərqlənən" medalı, sonra isə "Qırmızı Əmək Bayrağı" daha sonra isə "Lenin" ordenlərinə layiq olunmuşdur.

1962-ci ildə ailə həyatı qurmuş, Qəmzə Məmiş qızı ilə evlənmiş, altı övladları olmuşdur.

İlk övladı İradə, ali təhsilli, çox savadlı, biliyi yüksək olmaqla, Sumqayıt şəhərindəki 24 saylı məktəbdə dil-ədəbiyyat müəllimi işləyir, ikinci qızı Gülarə isə 23 saylı məktəbdə sinif müəllimidir. Oğlu Əli və Humay mühəndis, Vəli elektrik, Yadigar isə avtomobil sürücüsüdür.

Ümidvarıq ki, Xasayın övladları atalarının davamçısı olub, xalqın ehtimadını qazanaraq, ata-analarının ruhunu şad edəcəklər.

Zəhmətkeş insan Hüseynov Gülmak Tahirqulu oğlu (1936-1998)

Hüseynov Gülmak Tahirqulu oğlu 1936-ci ildə Qubadlı rayonunun Məmmədli kəndində doğulmuşdur. İlk təhsilə 1943-cü ildə Məmmədli kəndindəki yeddiillik məktəbdə başlayıb 1950-ci ildə həmin məktəbin yeddinci sinfini bitirmişdir.

Atası Tahirqulu İkinci Dünya müharibəsi başladığı il, yəni 1941-ci ilin

İnqilab

sentyabr ayında müharibəyə gedib, bir müddət müharibə gedən ərazilərdən məktubu gəlmiş, lakin az vaxtdan sonra məktubunun arası kəsilir. Beləliklə müharibədə itgin düşmüş, bir daha xəbər olmamışdır.

Anası Gülüş (xalam) az yaşlı Gülmalı və Mehralını saxlamaq üçün, min bir əziyyətlər çəkmişdir. Gah kolxozda gecə-gündüz çalışmış, gah da balaca Gülmalı və Mehralının məktəbdən kənarlaşmaması üçün qayğılarına qalmışdır. Gülmalı və qardaşı Mehralı çətinliklərə dözüb ayn-ayn illərdə məktəbi bitirmişlər.

Kəndlərində su qıtlığı ilə əlaqədar, suyu bol olan, Bəxtiyarlı kəndinə köçürlər. Suyu bol olduğundan, burada bağ-bağça əkilir, həm də bostan, tərəvəz məhsulları yetişdirmişlər.

Gülmalı Hüseynov, sənət sahibi olmaq üçün rayon mərkəzində MTS nəzdində açılan traktor sürücülüyü kursuna daxil olur. Bəxtiyarlı kəndi ilə rayon mərkəzi arasındakı məsafə çox olduğundan və həm də peşə kursu axşam başladığına görə, gəlib bizim evdə qalıb, axşamlar gedib, MTS-də kursda oxumuşdur.

Əsgəri xidmətini Rusiya şəhərlərində başa vurduqdan sonra rayona, evlərinə qayıtmışdır. Traktor sürücülüyünü dəqiq öyrəndiyi üçün MTS-də işə qəbul olmuşdur. Rayonun ayn-ayn təsərrüfatlarında əkin sahələrini şumlayır, lazım gəldikdə həmin yerlərdə torpağı malalayır.

Gülmalı 1958-ci ildə, şəxsən bizə qohum olan İmami ilə ailə həyatı qurmuşdur.

Sonrakı illərdə "S" markalı buldzerdə işləyirdi.

Gülmalıdan, bir neçə il sonra qardaşı Mehralı da həmin peşəyə sahib olub, rayonun kolxoz-sovxo təsərrüfatlarında əkinçilik edirdi.

İnqilab

1988-1989-cu illərdən başlayaraq, 1993-cü ilin avqust ayının son günlərinə qədər hərbiçilərə lazım olan yerlərdə yol çəkilişi ilə məşğul olurdu.

1993-cü il avqustun 31-də qaçqın düşdüyü vaxtdan, Xırdalanda məskunlaşmışdılar. Lakin, gərgin zəhmətə vermiş edən Gülmalı, işsizlik vəziyyətinə dözmədi, taleh onu 1998-ci ildə əbədi torpağa qismət etdi.

Qismətə bax, çox keçmədi, Gülmalının vəfatından iki il olmamış, vəfalı həyat yoldaşı İmami dözmədi, o da dünyasını dəyişdi.

Ata Gülmalı, ana İmminin beş nəfər övladları olmuşdur.

Oğlanları Bəhlül, Bəhman, Tahir, Qulu, qızları Sədaqət olmaqla hamısı ailəli, övladlıdır. Ümidvəng ki, onlar da, ata və analarının məhribançılığını davam etdirib, qohum-əqraba içərisində nümunə olacaqlar.

Hidromelorasıya mütəxəssisi Nəcəfov Şirali Asdan oğlu (1932)

Nəcəfov Şirali Asdan oğlu 1932-ci ildə, Korcalanlı kəndində doğulmuşdur. İbtidai təhsilinin üç ilini Xudularda ibtidai məktəbdə, dördüncü sınıfdan başlayaraq, Qubadlı orta məktəbində orta ümumi təhsilini başa vumuşdur.

1952-ci ildə Bakı Hidromelorasıya Texnikumuna daxil olub, 1954-cü ildə həmin texnikumu bitirmişdir.

İlk təyinatını Füzuli rayonuna vermişlər, az müddətdən sonra, ailə vəziyyətini, nazirlikdə nəzərə alıb, Zəngilan rayonuna göndərirlər. O vaxtlar Su idarəsi Zəngilan-Qubadlı rayonlararası olmuşdur. Odur ki, onu Qubadlı

sahəsinə baxmağı tövsiyə edirlər. Həmin illər Su idarəsinin rəisi Sultən Heydərlı olmuş, o, çox tələbkər müdır olub. Qubadlı təsərrüfatında su işinə baxır, hansı kəlxoz, sovxoz təsərrüfatlarında kanal çəkmək, təmir işləri aparmaq lazımdırsa orada, bır neçə işçilərlə tapşırqları yerinə yetirirlər. Bır neçə il keçəndən sonra, Şıralı Nəcəfovı rayon Yol idarəsində yol ustası vəzifəsinə təyın edirlər. Əvvəlce Yol idarəsinə rəhbərlik edən İsfəndiyar Cəbrayılöv olmuş, az müddətdən sonra idarəyə başçılığını Hidayət İlyasova həvalə edirlər. Yol idarəsi rayonun kənd yollarına xidmət etməklə, uçqar kəndlərin yollarını genişləndirib, təmir edirdilər. Həkəri, Bərgüşad çaylarının üzərində olan körpülərin çaydaya salınmasına nəzarət edirdilər.

Hər iki idarədə işləyərkən, həm Su idarəsində həm də Yol idarəsində rəhbərlik tərəfindən, dəfələrlə mükafatlandırılmış və "Fəxrli fərman"larla təltif olunmuşdur.

1958-ci ildə qohumu Rəfiqə ilə ailə həyatı qurmuşlar.

Rəfiqə, sakit təbiətli, qohumcanlı, heç kəsə sözünü-söhbətini pis niyyətlə danışmayan, əksinə bır tibb işçisi kimi lazım gələndə iyne, dava-dərmanla təmin etmişdir.

Dörd övladları olmuşdur, oğlanları Ələddin, Mehman, Sərdar, qızları Yeganə, hamısı ailəli olub, ev-əşik sahibidirlər.

Bizim arzumuz odur ki, Şıralı və Rəfiqənin övladları ata-analarının yollarını davam etdirib, qohum-əqraba ilə əlaqə saxlayıb, mehriban olsunlar.

Mahir sənətkar

Məhərrəmov Mubəriz Teymur oğlu
(1949-1998)

Məhərrəmov Mubəriz Teymur oğlu 1949-cu ildə Qubadlı rayonunun Xudular kəndində anadan olmuşdur. 1955-ci ildə Xudular kəndində olan ibtidai məktəbin birinci sinfinə daxil olub, 1959-cu ildə həmin məktəbi bitirmişdir. Ailə vəziyyətinin imkansızlığından təhsilini, sonrakı illərdə Axşam fəhlə-gənclər məktəbində davam etdirib, orta təhsil almışdır. Qaynaqqı peşəsini öyrənmək üçün usta yanında köməkçi durub, həmin sənəti öyrənmişdir. Qaynaqqı olduğu ildən TTS-də, Avtobazada işini davam etdirmişdir. Bır neçə ildən sonra artıq mahir peşə sahibi olduğundan, avtomobil sürücüləri ancaq Mubərizin sənətkarlığını bəyənirlər. Mubərizin atası əslən Zəngəzurun Qafan şəhəri ətrafı kəndlərindən gəlmişdir. 1918-ci ildə ermənilər Teymurun qardaşını faciəli öldürdülərindən, o da öyrənir ki, qardaşını kim qətlə yetirib. Silah və başqa kəsici alətlər əldə edərək, gecə gedir, qardaşını qətlə yetirən erməni ailəsinin hamısının başlarını kəsir, oradan bır dəfəlik gəlib Qubadlıda, sığınacaq tapır. Qubadlıda onun qoçaqlığını, qorxmazlığını bilərək milis işçisi kimi işə qəbul edirlər, orada bır neçə il işləyir.

Mubəriz ömrünün sonuna qədər peşəsinin vurğunu, mahir usta idi.

1998-ci ildə, Sumqayıt şəhərində iş başında faciəli

İnqilab

həlak oldu. Mübariz 1971-ci ildə, Qayalı kəndindən olan İsa Mehdiyevin qızı Fatma ilə ailə həyatı qurmuşdur.

Ailədə üç qız bir oğlu olmuşdur.

Oğlu Teymur sakit təbiətli olub, yaşadığı məhəllədə və iş yerində böyük hörmət sahibidir. Əsgəri xidmətini başa vurub, hazırda Sumqayıt şəhər işıq idarəsində briqadir vəzifəsində işləyir. Teymura, həyatda, xoş günlər və böyük müvəffəqiyyətlər arzulayınq.

Quliyev İsmayıl Qorçu oğlu (1926-2002)

İsmayıl Quliyev 1926-cı ildə Qubadlı rayonunun Korcalanlı kəndində anadan olmuşdur. Rayonda sayılıb-seçilən ağsaqqallardan biri də İsmayıl Quliyev olmuşdur. Təşkilatçılıq qabiliyyəti, nəsilən-nəsilə keçən, vaxtı ilə bir çox kəndləri əhatə edən, babası Hüseynqulu yüzbaşidan keçmişdir.

Qubadlı orta məktəbini 1941-ci ildə bitirdikdən sonra, kənddə olan "Zərbəçi" kolxozunda əvvəlcə briqadir, sonra kolxoz sədrinin müavini vəzifələrində müvəffəqiyyətlə çalışmışdır.

Təhsilini davam etdirmək üçün 1946-cı ildə Naxçıvanda Kənd Təsərrüfat Texnikumunun aqronomiya fakültəsinə daxil olub, böyük üstünlüklərlə bitirmişdir.

1947-ci ildə anadan olduğu rayona qayıtmış, əvvəlcə Qubadlı kənd XDS-nin katibi, sonra isə 1955-ci ilə qədər sədri vəzifələrində çalışaraq xalqın ehtimadını qazanmışdır.

1955-ci ildə Rayon Partiya Komitəsi onun təşkilatçılıq qabiliyyətini nəzərə alıb, Zəngilan rayonlararası Yağ

İnqilab

idarəsinə müvəkil vəzifəsinə göndərir. Az müddət keçir, onu Rayon Kino İdarəsinin müdiri vəzifəsinə təyin edirlər.

İsmayıl Quliyev təhsilini Bakı şəhərində olan Kənd Təsərrüfat Texnikumunda qiyabi davam etdirərək 1968-ci ildə müvəffəqiyyətlə bitirib, aqronom ixtisasına yiyələnmişdir.

Təsərrüfatın idarə olunmasının elmi yollarını dərinlən öyrənən İsmayıl Quliyev Rayon Partiya Komitəsi 1959-cu ildə Mahmudlu kəndindəki Marks adına kolxoza sədr məsləhət görmüşdür. Az müddət keçmiş, yeni 1960-cı ildə onu, təsərrüfat sahələri geri qalmış, Qayalı kəndindəki Engels adına kolxoza sədr vəzifəsinə göndərilməlidir.

Müxtəlif sahələrə rəhbərlik edən İsmayıl Quliyev 1963-cü ildən 1968-ci ilə qədər Rayon Baş Barama qurumxanasında direktor vəzifəsini əzmkarlıqla davam etdirmişdir.

1968-ci ildə Mahmudlu kəndindəki Xruşşov adına kolxozun təsərrüfat sahələrini daha çox yüksəltmək üçün İ.Quliyev sədr göndərilir.

1973-cü ildə İsmayıl Quliyev təcrübəli mütəxəssis kimi Rayon Partiya Komitəsi Qubadlı-Laçın rayonlararası Bitki mühafizə stansiyasının rəisi vəzifəsinə məsləhət bilinərək, o, vəzifəsini var gücü ilə davam etdirmişdir.

İ.Quliyev qaçqınlıqdan əvvəl, rayonda olarkən, şəhər əhalisinin, xüsusi ilə yaşadığı məhəllənin xeyir-şər işlərinin təşkilatçısı olmuşdur. O, erməni işğalçılarının rayonumuzun ərazilərinə təcavüzü vaxtlarında, məhəlləmizin cavanlarını hər gün dəstə-dəstə təşkil edib, sərhəd zonasına göndərən ağsaqqallardan idi.

Qubadlıda, Yeni Azərbaycan Partiyasının ilk yaradıcılarından olan İsmayıl Quliyev xeyli miqdarda partiya tərəfdarları cəmləşdirə bilmişdir.

Rayon işğal olub, Bakı şəhərinə gəldikdən başlayaraq,

İnqilab

Suraxanı Rayon Veteranlar cəmiyyətinin sədri vəzifəsində, ömrünün axırına qədər davam etdirmişdir. Qaçqınlıq-məcburi köçkünlük həyatı keçirən İsmayıl Quliyev doğma vətən, torpaq, həsrətinə dözməyib 2002-ci ildə ömrünə son qoydu.

İ.Quliyev dəfələrlə rayon və Respublika rəhbərliyi tərəfindən mükafatlandırılmış, orden, medallara layiq görülmüşdür.

İsmayıl Quliyev - Ərkinaz Cahangir qızı ilə ailə həyatı qurmuş, 8 övladın olmuşdur. Ərkinaz xanım məhəlləmizin xeyrixah ağbirçəklərindən biri olmuşdur. Ümidvənq ki, oğlanları Əmrax, Əli, Şakir, Elşad, Namiq, qızları Nübar, Zöhrə və Sevda ata-analarının xeyrixah əməllərini davam etdirməklə atalarının ruhunu şad edəcəklər.

Mərd insan

İgidlik, mərdlik, cəsurluq, cəsaretlik, bununla bərabər təvazökarlıq, qayğıkeşlik, nəsib olan hər bir insan, ata-ana qanından yoğrulmuş, hər hansı canlı insan vücudun yaradıcısı olmağın bünövrəsi olmalıdır. Belə bünövrə qoyanlar, atası Gülmali, anası İmmi xanım olmuş və Bəhlul kimi igidi yaradan İlahi qüvvəyə eşq olsun!

1961-ci ildə, Qubadlı rayonunun səfəli Bəxtiyarlı kəndində, şəffaf sulu, Bərgüşad çayının sağ sahilində dünyaya gəlmiş, Bəhlul Hüseynov, doğulduğu kənd 8 illik məktəbini bitirmiş, 1977-ci ildə Q.İlyasov adına Qubadlı orta məktəbinin 9-cu sinfinə qəbul olub, 1979-cu ildə orta məktəbi müvəffəqiyyətlə qurtarmışdır.

1980-cı ildə hərbi xidmətə çağırılmışdır. Rusiyanın Novosibirsk vilayətində əsgəri xidmətdə olmuşdur. Həmin

İnqilab

İllərdə istər adi əsgəri vəzifəsini, istərsə də döyüş taktikasını lazımı qaydada yerinə yetirməklə, komandirlərin bütün çətin tapşırıqlarını yüksək səviyyədə yerinə yetirdiyinə görə, dəfələrlə "Fəxri fərman"lara layiq görülmüşdür. Komandirlər tərəfindən valideynlərinə göndərilmiş Tərifnamə və təşəkkür məktubları əsasında Rayon "Avanqard" qəzetində geniş məqalə dərc edilmişdir.

1982-ci ilin axırlarında ordu sıralarından qayıdıb, valideynləri, qohum və dost-tağınlarla görüşüb, Sumqayıt şəhərinə gəlmiş, təhsil sənədlərini ali məktəbə vermək istəyə də, bir sıra ciddi çətinliklərlə rastlaşmışdır. Bu səbəbdən də o, Rusiyanın Həştərxan vilayətinə getməli olmuşdur. Əvvəlcə Həştərxan şəhərində tikinti idarəsində işləmişdir.

Arzusu ali təhsil almaq olduğundan, 1984-cü ildə Həştərxan şəhərində Yol nəqliyyat texnikumuna qəbul olmuş, oxuyaraq təhsil müəssisəsini başa vurmuşdur. Təhsilini daha yüksəltmək üçün 1989-cu ildə Volqaqrad şəhərində olan Politexnik İnstitutuna təhsil sənədlərini vermiş və böyük üstünlüklərlə Avtomobillərin istisman fakültəsinə qəbul olmuşdur. Ciddi çalışaraq, çətinliklərə sinə gərək, 1994-cü ildə həmin institutu, çox yüksək

İnqilab

biliklə başa vurmuş, ali təhsil diplomuna yiyələnmiş, bilikli mühəndis kimi fəaliyyətə başlamışdır.

1993-cü ildə Bəhlul Hüseynovun fədakar təşəbbüsü ilə Həştərxan şəhərində "Xəzər" adlanan Azərbaycan Birliyi Cəmiyyəti yaratmaq uğurunu başa çatdırmışdır. Şəhərdə və eləcə də vilayətdə olan azərbaycanlılar təkidlə tələb etmişlər ki, Cəmiyyətin sədri Bəhlul Hüseynov olmalıdır. Bütün təkidlərə baxmayaraq, Bəhlul buna ehtiraz etmiş, ancaq Cəmiyyətin sədr müavinliyinə razı olmuşdur.

O, cəmiyyətin bütün işlərinin çətinliyini öz öhdəsinə götürmüş, orada yaşayan, azərbaycanlıların bir-biri ilə əlaqə yaradır, məişət şəraitlərini yaxşılaşdırmaq üçün, bütün imkanlardan istifadə edir. İdman yarışları keçirilərkən, azərbaycanlıları bir yere cəmləyib, fədakarlıqla yarışlarda mübarizə aparıb, qalib gələrək Azərbaycan deyib səslərini ucaldırlar.

Mən kitabda "Zəhmətkeş insan" sərlöhəli yazımda Bəhlulun atası Gülmali və anası İmami xanım haqqında ayrıca yazı verdim üçün, burada onun ata-anası haqqında əlavə yazı vermədim.

Bəhlul üç övlad atasıdır, Cavad, Ruslan və Ramil. Cavad 1990-cı ildə anadan olmuş, hazırda 10-cu sınıfta oxuyur. İdmanın boks növü ilə məşğuldur. Az müddət ərzində öz yaşadığı arasında keçirilən şəhər birinciliyində iştirak etmiş, öz çəkisində olanlar arasındakı yarışların qalibi olmuş və medallarla təltif edilmişdir.

Ruslan və Ramil də qardaşları kimi idmanın boks növü ilə məşğuldurlar. Onlar da hər biri dəfələrlə medal və "Fəxri fərman"larla mükafatlandırılmışlar.

Bəhlul Hüseynov, hazırda "Platin" tikinti firmasının məhdud məsuliyyət cəmiyyətinin Generalını direktoru vəzifəsində çalışır.

Bəhlulun qardaşları: Bəhmən, Tahir və Qulu bu

İnqilab

şəhərdə onunla bərabər çalışıb, burada olan azərbaycanlıların birliyini təşkil edirlər. Onların hər birinə uğurlar arzulayırıq.

Zəhmətsevar insan Nəcəfov Əlmərdan Asdan oğlu (1930)

Nəcəfov Əlmərdan Asdan oğlu 1930-cu ildə Qubadlı rayonunun Korcalanlı kəndində anadan olmuş, məktəb yaşlarında Qubadlı orta məktəbində ibtidai təhsil almışdır. Hələ az yaşlı olduğu illərdən, kolxozun qoyunçuluq təsərrüfatında çalışmış, sonra isə iri buynuzlu mal-qaranın saxlanması iştirak edib.

Əsgəri xidmətini Rusiyanın Sibir ərazisində olan şəhərlərində etmiş, ordudan qayıdıb, kəndə gələndən sonra, kolxozda fəaliyyətini davam etdirmişdir.

1971-ci illərdən başlayaraq, rayon Tikinti idarəsində fəhlə kimi işə başlayır. Rayon mərkəzində olan bütün yaşayış evlərinin və ictimai binalarının tikintisində Əlmərdanın fiziki əməyi böyük olmuşdur. İdarə rəhbərliyi tərəfindən həmişə əməyi qiymətləndirilmiş, dəfələrlə mükafat və "Fəxri fərman"larla təltif olunmuşdur.

Əlmərdan Nəcəfov 1958-ci ildə öz həmyerlisi Sineyberlə ailə həyatı qurmuş, dörd uşaqlarından biri qız, üç oğlanları olmuşdur. Qızı və oğlanları ailəli və övladlı olub, hər biri müxtəlif işlərdə çalışırlar.

Əlmərdan 1993-cü ildən ailəsi ilə qaçqınlıq həyatı keçirir, amma heç vaxt ümidini itirmir, elə hey deyir ki, Allahın köməkliliyi ilə gec-tez torpaqlarımıza qayıdacağıq.

Sadə peşə sahibi

**Məhərrəmov Yusif Teymur oğlu
(1957-1987)**

Məhərrəmov Yusif Teymur oğlu 1957-ci ildə Qubadlı rayonunun Xudular kəndində anadan olmuşdur. 1953-cü ildə Xudular məktəbinin birinci sinfinə daxil olub, 1966-cı ildə ibtidai məktəbi bitirib, eyni ildə Qubadlı orta məktəbinin beşinci sinfinə qəbul olmuşdur. 1969-cu ildə buraxılış səkkizinci sinfi qurtarmışdır.

1969-cu ildə Xankəndi şəhərində olan Avtomobil sürücülük məktəbinə daxil olmuş və bransı müvəffəqiyyətlə bitirmişdir. Avtomobil sürücüsü olan Yusif rayon Birləşmiş xəstəxanasında işə düzəlmişdir. İki il orada işlədikdən sonra, Qubadlı Rayon Partiya Komitəsinin ikinci katibinin "UAZ" markalı avtomobilinin sürücüsü olmuşdur, ömrünün axırına qədər.

1987-ci ildə qəflətən faciəli şəraitdə həlak olmuşdur.

İstər rayon rəhbərliyi, istərsə də onu tanıyanlar həmişə ona rəğbət bəsləmişlər ona görə ki, o, sadə insan olub, tapşırılan işləri layiqincə yerinə yetirmiş, gecə-gündüz, əziyyətlərə qatlaşmışdır.

Ona görə də Rayon Partiya Komitəsi tərəfindən dəfələrlə rəğbətləndirilmişdir.

Yusif Məhərrəmov 1976-cı ildə Hal kəndinin ağsaqqallarından olan Əlabbas kişinin qızı Çimnazla ailə həyatı qurmuş, dörd uşaqları olmuşdur.

Yusifin həyat yoldaşı, ərindən sonra, uşaqları saxlamaq, boya-başa çatdırmaq üçün min bir əziyyətlər çəkmişdir. Qızı Elnurə ali təhsilli müəllimədir. Ata və ana çətinliyini gören Elnur ümidvarlıq ki, onların adlarını

ucaldacaq, atası Yusifin ruhunu şad edəcəkdir.

**Qayçıkeş ana
Mehdiyeva Gülarə Əbil qızı
(1922)**

Mehdiyeva Gülarə Əbil qızı 1922-ci ildə Qubadlı rayonunun Çardaxlı kəndində anadan olmuşdur. Ana nəvazışını az görmüş, erkən anası vəfat etmişdir.

İlk təhsilə Çardaxlı yeddiillik məktəbində başlamış və eyni məktəbi bitirmişdir. Bir neçə il kolxoz təsərrüfatının yüngül işləri ilə məşğul olmuş, sonralar bacarığını nəzərə alıb, onu kolxozda briqadir vəzifəsinə, irəli çəkirlər. Bir müddət kolxoz təsərrüfatında fəaliyyət göstərən Gülarə işləri layiqincə təşkil etdiyi üçün, kolxoz rəhbərliyi tərəfindən mükafatlandırılmışdır.

1943-cü ildə Xudular kəndində kolxoz sədri işləyən, Atlixan Mehdiyevlə ailə həyatı qurmuş, səkkiz övladı olmuşdur.

Gülarə xanım Xudulara gələn gündən camaatla yaxından ünsiyyətdə olmuş, kəndin xeyir-şər işlərində fəallıq göstərərək, bütün əziyyətlərə dözmüşdür. Xudular məhəlləsində xeyir-şər olduqda orada, baş aşbazlıq edər, əziyyətini heç vaxt bürüzə vermezdi.

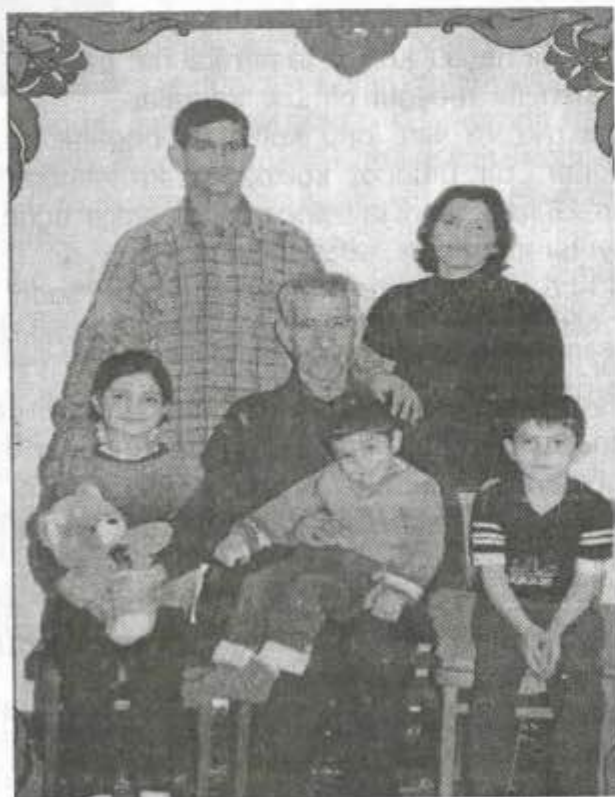
Gülarənin atası Əbil kişi (Allah rəhmət etsin) el ağsaqqalı, həm də bizim ana tərəfdən yaxın qohumumuz olub, çox mehriban insan idi.

Gülarə də bizim ailə kimi, niskinli olmuşdur, qızı, bacısı, oğlu, nəvəsi vaxtsız dünyalarnı dəyişmiş ailələrini kədərli, qəmli qoymuşlar.

Oğlanları Nizami, Vıdadi, İslah, qızı Simuzer və nevələri ata, ana, nənə mehribançılığını davam etdirib nəslin ad-sanını yüksəldicəklər, Bizim də arzumuzdur.

**Həssas insan
Nəcəfov Yunus Asdan oğlu
(1928)**

Nəcəfov Yunus Asdan oğlu 1928-ci ildə Korcalanlı kəndində anadan olmuşdur. 1935-ci ildə Qubadlı orta məktəbinin birinci sinfinə qəbul olub, 1945-ci ildə orta

məktəbi bitirir.

1947-ci ildə Sumqayıt şəhərində sənət məktəbini bitirib, eilə orada da Boru Prokat zavodunda işə qəbul olmuşdu. 1950-ci ildə üç illik əsgəri xidmətini Rusiyanın ayn-ayn şəhərlərində başa çatdırıb, rayona, ailələrinin yanına qayıdır.

1954-cü ildə öz həmkəndlisi, bir qədər də qohumluq əlaqəsi olan, səlilqə-sahmanı ilə seçilən Gülarə xanımla ailə həyatı qurmuşdur.

Əsgəri xidmətindən sonra kolxozda 1955-ci ildən başlayaraq 1963-cü ilə qədər əvvəl briqadır, sonrakı illər isə anbar müdiri işləmiş, fəaliyyətdə olduđu müddətdə kolxozçularla rəftannın nümunəvi olması, onun camaat arasında hörmətini daha da artırmışdır.

Yunus Nəcəfov 1963-cü ildə Sumqayıt şəhərinə gəlir, əvvəllər işlədiyi Boru-Prokat zavodunda, istiliyi yüksək olan səxdə 15 ildən artıq amək sərf etmişdir. İşlədiyi vaxtlarda intizamlı işçi olduğundan onun əməyi mükafatlarla və "Fəxri fəman"larla təltif olmuşdur. Təqaüd yaşını tamamlıananda doğma rayonuna qayıdır, həyatını təsərrüfatı ilə məşğul olmuş, 1993-cü ildən başlayaraq qaçqınlıq həyatı keçirir. 1997-ci ildə vəfatlı həyat yoldaşı Gülarə xanımla qəflətən dünyasını dəyişir.

Yunus və Gülarə xanımların beş uşaqları dünyaya gəlir, bunlardan iki qız, üçü oğlan olmuşdur.

Ümidvanq, qızı Tamella xanımla, oğlanları Təvəkkül, Elman və Qılman nəslin adını yüksəldib, ailəyə baş u calığı gətirəcəklər.

**Qohumcanlı insan
Nəcəfova Solmaz Nəcəf qızı
(1949)**

Solmaz Nəcəf qızı Nəcəfova 1949-cu ildə Qubadlı rayonunun Xudular kəndində anadan olmuşdur. İlk təhsilini kənddəki ibtidai məktəbdə almış. Atasının Sumqayıtda işləməsi ilə əlaqədar, ailəliklə şəhərə köçürlər. Təhsilini Sumqayıt şəhərinin 5 saylı məktəbində davam etdirərək, 1966-cı ildə yeddillik məktəbi bitirir. 1968-ci ildə 13 saylı orta məktəbi başa vurmuşdur.

1969-cu ildə Bakı şəhərində Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun İbtidai təhsil pedaqogiyası və metodikası fakültəsinə daxil olmuş, 1974-cü ildə bitirmişdir.

1968-1971-ci illərdə 15 saylı orta məktəbdə pioner baş dəsdə rəhbəri olmuşdur.

Müəllim olmaq həvəsi ilə Qubadlı rayonuna, nənəsinin yanına qayıtmış, rayonun Bəxtiyarlı səkkizillik məktəbində rus dili müəlliminə ehtiyac olduğundan, həmin məktəbə göndərilmişdir. 1972-1974-cü illərdə həmin məktəbdə işləmiş, əslən Ermənistan Respublikasının Şurnuxu kəndindən olan Behrəm müəllimlə ailə həyatı qurması ilə əlaqədar olaraq ora köçmüşlər. 1974-1985-ci illərdə Gorus rayonunun Qurdqalaq kəndində olan səkkizillik məktəbində rus dili müəllimi işləmişdir.

1986-cı ildə ailəliklə Sumqayıt şəhərinə köçmüş, ayrı-ayrı məktəblərdə ixtisası üzrə işləmişdir.

1994-cü ildən isə, arası kəsilmədən 13 saylı Sumqayıt şəhər orta məktəbində sinif müəllimi kimi fəaliyyətini davam etdirir.

Ailədə dörd övladları olmuşdu. Bunlardan qızı Maise ADT Akademiyasını bitirib, Sumqayıtda, Nasosnu qəsəbəsində həkimdir. Oğlu Niftaliyev Faiq, Bakıda Tusi adına Pedaqoji Universitetini, Eiman - Gəncə şəhərində Texnologiya Universitetini, kiçik oğlu Cəbir Sumqayıt Neft Akademiyasının Mexanika fakültəsini bitirmişlər.

Qızı Maise, oğlanları Faiq və Eiman ailə həyatı qurmuşlar. Ailə həyatında hər birinə uğurlar, böyük nailiyyətlər arzulayırıq. Solmaz müəllimə çox qohumcanlı, xalqını, elini, obasını seven, xeyir-şərdə fəallıq göstərən, dərindən, qəminə şərik çıxan olduğundan, bütün qohumlar, tanışlar yanında üzü ağdır.

Xüsusilə bizim ailəyə, münasibəti daha yüksəkdir. Şəxsən mən xəstə olarkən, əziyyətimi çox çəkib, Sumqayıtla bizim yaşadığımız bu uzaq məsafədən asılı olmayaraq, altı dəfə mənə yoluxmağa gəlmişdir, bacıları ilə. Bu qədər əziyyəti heç vaxt yaddan çıxarıb, unutmaq olmaz!

**Sənəfinin vurğunu
Məhərrəmovə Klara Teymur qızı
(1948)**

Məhərrəmovə Klara Teymur qızı Qubadlı rayonunun Xudular kəndində dünyaya gəlir. İbtidai təhsilini anadan olduğu kənd məktəbində, orta ümumi təhsilini rayon mərkəzindəki orta məktəbdə başa vurmuşdur.

1963-cü ildə rayon mərkəzində açılan Birillik Pedaqoji məktəbinə qəbul olub, 1964-cü ildə həmin məktəbi bitirir. 1964-cü ildə ilk müəllimliyə Bəxtiyarlı kənd məktəbində başlamış, 1975-ci ilə qədər orada fəaliyyətini davam etdirir. 1975-ci ildə

Sumqayıt şəhərinə gəlmiş, həmin ildə də Lenin adına ADPI-ə daxil olub, 1980-ci ildə bitirib, 1980-ci ildən Sumqayıt şəhər 4 sayılı orta məktəbində müəllimliyə başlamışdır. İlk ildən pedaqoji ustalıq ilə kollektivdə fərqlənən Klara müəllimə şagirdləri arasında da böyük nüfuz sahibi olur. İldən-ildən öz işinin mahir bilicisinə çevrilir. Valideynlər, yeri gəldikcə müəlliməyə razılıqlarını bildirir, minnətdarlıq edirlər.

Məktəb rəhbərliyi tərəfindən pedaqoji şuralarda təriflənir, yeri gəldikcə rəğbətləndirilir.

Qızı Arzunun qayğısı ilə yaşayan Klara onun təhsil alması üçün az əziyyət çəkməmişdir. Zəhmətli hədəf yerə getməmiş, Arzu əvvəlcə Sumqayıt şəhərində Tibb texnikumunu qurtarıb, sonra isə ADTI-nə qəbul olmuş və həmin elm ocağını bitirmişdir.

Klara, anası ilə böyük məhrumiyyətlərə düçar olmuş, əvvəlcə istəkli cavan qardaşı Yusifi, sonra isə qaçqınlıq - məcburi köçkünlük həyatı keçirən, sevimli qardaşı Mübarizi, 1998-ci ildə itirirlər. Mən, yazımda onlara ölüm sözünü yazıb bilmədim. Qoy, bilənlər bilsinlər.

Klara müəlliməyə və həkim qızı Arzuya həyatda can sağlığı, böyük müvəffəqiyyətlər arzulayınq.

Fədakar döyüşçü
Məmmədov Ramil Allahverdi oğlu
(1957)

Ramil Allahverdi oğlu Qubadlı rayonunun Hacılı kəndində anadan olmuş, 1964-cü ildə anadan olduğu kənddə ibtidai məktəbdə təhsilə başlamış, Qubadlı orta məktəbində ümumi orta təhsilini başa çatdırmışdır.

1974-1978-ci illərdə Rusiyanın ayrı-ayrı şəhərlərində əsgəri xidmətdə olmuşdur.

1979-cu ildə Bakı şəhərinə gəlmiş, emək fəaliyyətinə Qum adası neft-qaz çıxarma idarəsində qazma köməkçisi kimi işə başlamışdır. İşə başladığı vaxtdan bir neçə ay keçmiş, "Bahar" yatağında ayağından xəsarət almış, Sabunçuda olan xəstəxanada müalicə olunaraq, iş yerinə qayıtmışdır. 1991-ci ilin oktyabr ayında Azərbaycan Ali Sovetinin fərmanı ilə Azərbaycan Milli Ordusu yaradılması üçün qərar verildikdən sonra, noyabr ayında Bakı şəhərində 701 nömrəli hərbi hissə yaradılarkən Ramil könüllü olaraq həmin hərbi hissədə döyüşə gedir. Ağdam şəhərində batalyonda olanları ayrı-ayrı döyüş zonalanna göndərirlər. Həmin bölgədə Ramil Martuni rayonunda azərbaycanlıların yaşadığı Qara dağlı kəndində gedən döyüşlərdə olmuşdur. 1992-ci ilin yanvar ayında batalyonu Şuşa şəhərinə aparırlar. Yanvar ayının 25-26-da Daş altı əməliyyatında hücum vaxtı sol ayağından ağır güllə yarası almış, yoldaşlarının köməyi ilə müalicə olunmaq üçün "sakit" zonaya gətirilir, ilk yardım edilse də müalicəyə ehtiyacı olduğu üçün yanvar ayının 27-də, vertalyotla bir neçə yaralı yoldaşları ilə Bakı şəhərinə gətirilmiş, Hərbi

qospitalda fevral ayının 13-nə qədər müalicə olunmuşdur. Yarası bir qədər müalicə olunsada, hələ tam sağalmamış, düşməndən qisas almaq üçün Hərbi hissəyə qayıdır. Goranboy rayonunda döyüş zonasında olmuş, oradan Ağdamın Aranzami, Pircamal, Naxçıvanik, Şelli kəndlərində ölüm ya qalım mübarizəsi aparmışdır.

Müharibədən qayıdıandan sonra, bir müddət iş yerində fəaliyyətdə olmuş, 1999-cu ildən iş yerində və müharibədə aldığı zərbelərə görə ikinci dərəcəli əlillik təqaüdüçüsüdür.

Müharibədə könüllü iştirakına və aldığı yaralara görə baş idarə tərəfindən medallar və "Fəxri fərman"larla təltif edilmişdir.

Hazırda müharibə veteranıdır.

Tale ona belə bir ömür qismət etmişdi

1993-cü il avqust ayının 18-i idi.

Kamal Başarat, Cibikli, Saldaş. Su arası uğrunda gedən ağır döyüşlərdən sonra bir neçə günlüye evə istirahətə göndərilmişdi. O, balaca qızı Sevinca müharibə haqqında yox, bundan sonra həmişə onunla olacağı barədə söhbət edirdi. Elə bu vaxt döyüş dostlarından biri Kamala çaldırdı ki, "Qız qəbri" adlanan yerdə yoldaşları mühasirədədir. Onlar silaha sarılıb həmin yərə yollandılar. Ağır döyüşlər başlandı. Dostlarını mühasirədən çıxaran polis serjantı Kamal həmin yerdə mərdliklə vuruşaraq əbədiyyətə qovuşdu.

P.S. Tale ona belə bir ömür qismət etmişdi. Uğrunda vuruşduğu Qubadlı torpağı da özündən bir neçə gün sonra düşmən tərəfindən işğal olundu. Ölümündən iki ay sonra isə tale ona bir oğul payı qismət etdi. İndi Bakıda, balaca bir komada məskunlaşmış İnqilab kişi ilə Şərqiyyə ana öz nəvələrini Kamal dəyə çağırırlar.

"7 gün" qəzeti. 19 avqust 1995-ci il

Qoy balaca Kamal böyüyüb atasının yarımçıq qalmış arzularını həyata keçirsin, Kamal adı ilə həmişə fəxr etsin.

Fitri istedad sahibi Əsədov Nəşirvan Əbdüli oğlu (1937)

1937-ci ildə Qubadlı rayonunun Xələc kəndində anadan olmuş, 1943-cü ildə Xələc kənd ibtidai məktəbinin birinci sinfini bitirmiş, 1944-cü ildə Çardaxlı natamam orta məktəbinin üçüncü sinfinə qəbul edilmiş, ikinci və altıncı siniflərdə oxumamış, məktəb rəhbərliyi və müəllimlər onun yüksək biliyini nəzərə alıb, pedaqoji şuranın qərarı ilə yuxarı siniflərə keçirmişlər.

1952-ci ildə Qubadlı orta məktəbinin onuncu sinfini bitirib, elə həmin il sənədlərini Azərbaycan Dövlət Universitetinin tarix fakültəsinə verir. İki imtahan verib, hər ikisindən əla qiymət alır. Gecələr yeri olmadığına görə anasının "öldüyünü" bəhanə edərək, sənədlərini çox çətinliklə geri alır.

Həmin il əlavə qəbul keçirilən Ağdam Dövlət Müəllimlər İnstitutunun fizika-riyaziyyat fakültəsinə daxil olur. İkillik müəllimlər institutlarını birləşdirdiklərinə görə Nuxa şəhərində həmin institutu fərqlənmə diplomu ilə bitirir.

Qubadlıya qayıdaraq 1954-cü ildə rayonun Muradxanlı kənd orta məktəbinə riyaziyyat müəllimi təyin edilir.

Nəşirvan müəllimin həmin illərdə şagirdi olmuş Zaman İsgəndərovun dedikləri: Mən, 1954-cü ildə Sisian rayonunda kendimizdə, məktəb olmadığına görə, Qubadlı

İnqilab

rayonunun Muradxanlı orta məktəbində oxuyurdum. Həmin ilin sentyabr ayının birində direktor, balaca boy bir uşaqla sinfə daxil olaraq: "uşaqlar bu oğlan sizin riyaziyyat müəlliminiz olacaq" dedi və sinifdən çıxdı. Görün, Zaman İskəndərov (Sumqayıt şəhərində olan kommersant) indi nə deyir: "Sinfə olan yoldaşlarımla birlikdə belə düşündük ki, yaqın maddi çətinliyi olan bu oğlanı ehtiyacına görə bura göndəriblər ki, burada dolansın. Nuşirəvan müəllim dərsə başladı, necə başladı. Dərsi izah etdi, yazı taxtası onun yazdıqları ilə dolur, silinir, bir də yazılıb, təkrarlanır. Baxdıq ki, yox, bizim düşüncələrimiz bizi aldadır. O biri dərslərdə, hansı fəndən olur-olsun, ələ danışıq, ələ izahat verir ki, sanki bütün fənlərin bilik mənbəyidir. Onda düşündüm ki, bilici-bilici deyirlər, o, ələ bu balaca boy, anq, Nuşirəvan müəllimdir".

Nuşirəvan müəllim sonrakı illər təhsilini davam etdirmək üçün Azərbaycan Dövlət Qiyabi Pedaqoji İnstitutun riyaziyyat fakültəsinin üçüncü kursuna daxil olub, 1959-cu ildə müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

Kənd məktəbində işləyərkən o vaxt rayon Maarif Şöbəsinin inspektorları Nuşirəvan müəllimin yüksək bilik səviyyəsini görüb, 1956-cı ildə onu rayon mərkəzində olan orta məktəbə müəllim göndərirlər.

Rayonda başqa işlərə dəvət etsələr də o da mənim kimi müəllimlikdən uzaqlaşmamışdır. 1991-ci ildən hal-hazırda kimi işlədiyi məktəbə rəhbərlik edir.

1963-cü ildə Azərbaycan SSR Maarif Nazirliyinin "Fəxri fərman", 1982-ci ildə "Qabaqçıl Maarif xadimi" döş nişanı ilə təltif olunmuşdur. 1996-cı ildə Sumqayıt şəhərində məktəbin 115 illik yubileyi ilə əlaqədar, 1997-ci il 15 yanvar tarixli 37/3 sayılı əmri ilə Maarif Nazirliyi onu "Fəxri fərman"la təltif etmişdir.

Nuşirəvan müəllimi, ayrı-ayrı illərdə Respublika təhsil

İnqilab

müəssisələri dəfələrlə elmi işlə məşğul olmağa dəvət etsələr də getməmişdir.

Nuşirəvan müəllimlə mən 1957-ci ildən, bir məktəbdə işləmiş, yoldaşlıq, dostluq edirik.

Onun həyat yoldaşı Zərifə Şakirova, ADPI-nin fizika fakültəsinə bitirib, doğma kəndləri Qaralar orta məktəbində işləmiş, ailə həyatı qurandan, bizimlə bir məktəbdə işləyir. Çox sadə və təvazökardır.

Övladlarından ən böyüyü Sevinc bizim, şəxsən mənim sevimli şagirdim olmaqla, hazırda bizimlə işləsə də, sanki indi də şagirdidir, etikası ilə yanaşı, işləyir. Azərbaycan Dövlət Universitetinin tarix fakültəsinə qırmızı diplomla bitirmiş, yüksək intellekt sahibidir. 2005-ci ildə ailə həyatı qurmuş, ancaq çox təəssüflər olsun ki, üzürlü səbəbə görə, toy məclislərində iştirak etmədim. İndi deyirəm, Sevinc, sənə daim olaraq sevincli günlər arzulayıram, xoşbəxt olasınız, uzun ömür, can sağlığı, ailə səadəti arzulayıram!

Ortancıl qızları Aynurə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Tətbiqi riyaziyyat fakültəsinə bitirmişdir. Özüne məxsus xarakterlidir. İş yerində tələbkarlığı ilə seçilən olduğundan, gələcəkdə rəhbər işlərdə kadr kimi istifadə edilməsi nəzərdə tutulmalıdır.

Kiçik qızları Rəna Azərbaycan Dövlət Müəllimlər İnstitutunun Sumqayıt filialını qurtarmış, hazırda oxuduğu orta məktəbdə müəllimlik fəaliyyətindədir.

**Pepəsinin vurğuna
Allahverdiyev Qüdrət Yolçu oğlu**

Qüdrət Allahverdiyev 1932-ci ildə Qubadlı rayonunun Gödəklər kəndində zəhmətkeş ailədə anadan olmuşdur. 1940-cı ildə Qubadlı orta məktəbinin 1 sinfinə daxil olub, 1950-ci ildə yüksək qiymətlərə qurtarmışdır.

O, 1950-ci ildə Ağdam İkiillik Müəllimlər İnstitutuna daxil olub, 1952-ci ildə həmin təhsil müəssisəsini müvəffəqiyyətlə bitirmişdir. İnstitutu qurtardığı ildə rayonun Dondarlı kənd orta məktəbinə müəllim göndərilməklə ilk pedaqoji fəaliyyətə yüksək enerji ilə başlamışdır.

1954-cü ildə Q.Allahverdiyev ordu sıralarına çağırılmış, Rusiyanın ayrı-ayrı şəhərlərində əsgəri xidmətini, 1957-ci ilə qədər davam etdirmişdir.

Ordu sıralarından qayıdıandan sonra, 1957-ci ildən 1960-cı ilin avqust ayına qədər rayon Pioner evinin müdiri vəzifəsində müvəffəqiyyətlə çalışmışdır.

1959-cu ilin sentyabrın əvvəlindən Qubadlı qəsəbə orta məktəbinə müəllim təyin edilmişdir.

1960-cı ildə təhsilini davam etdirmək üçün Kirovabad (hazırda Gəncə) şəhərində olan Zərdabi adına Pedaqoji İnstitutun biologiya fakültəsinə daxil olub, 1964-cü ildə yüksək müvəffəqiyyətlə həmin təhsil ocağını bitirmişdir.

Allahverdiyev Qüdrət müəllim işlədiyi ayrı-ayrı illərdə həm yoldaşlar arasında, xüsusilə şagirdlərin sevimlisi olmuşdur. Elə ona görə də pedaqoji ustalığının nəticəsi kimi, onun dərslər dediyi onlarca şagirdi ali məktəblərə imtahan verib, böyük üstünlüklərlə qəbul olmuşlar.

Məktəb rəhbərliyi A.Qüdrət müəllimin pedaqoji

fəaliyyətinin böyük üstünlüyünü nəzərə alıb, ona metodist müəllim adı verilməsi üçün qərar qəbul etmiş və layiq bilinmişdir.

Q.Allahverdiyev 1962-ci ildən ictimai vəzifə olaraq məktəb həmkarlar təşkilatının katibidir. O, indi də gənclik həvəsi ilə sinfə daxil olub, yorulmadan şagirdlərinə biologiya fənninin sirlərini başa salır.

O, ictimaiyyətdir, təşəbbüskardır, eməksevərdir. Həmişə, hər yerdə zəhmət tələb edən işlər onun yol yoldaşdır.

Bütün bu işlərdə ona uğurlar arzulayınq.

Q.Allahverdiyevlə mən orta məktəbdə bir sinfdə oxumuşuq. 50 ilə yaxındır ki, bir məktəbdə müəllimlik etməklə, yoldaşlıq-dostluq edirik.

A.Qüdrət müəllimin böyük ailəsi vardır. Həyat yoldaşı Şüşə xanım, mənim həyat yoldaşımın bir müəssisədə tibb bacısı olmaqla, yoldaşlıq, bacılıq qayğısı ilə yaşamışlar.

Ümid edirik ki, bu ailənin oğul övladları olan İlqar və Vüqar ata və babalarının layiqli davamçıları olacaqlar.

**Təcrübəli təsərrüfatçı, alim
Qəhrəmanov Rüstəm Cəbrayıl oğlu
(1910-1978)**

Qəhrəmanov Rüstəm Cəbrayıl oğlu 1910-cu ildə, Yelizavetpol quberniyasının Qubadlı qəzasının Xudular kəndində anadan olmuşdur. İlk təhsilini Qubadlıda Həsənbəyin 4 sinifli rus-tatar məktəbində almışdır.

1937-ci ildə Bakı şəhərində Fəhlə kəndli məktəbini müvəffəqiyyətlə bitirən Rüstəm Qəhrəmanovun bilik bacarığına görə çox keçməz Azərbaycan Respublikasının rəhbərliyi onu Naxçıvan Muxtar Respublikasının Kend Təsərrüfat Naziri təsdiq edərək Naxçıvana işə göndərilir.

1948-ci ilə qədər Muxtar Respublikanın kənd təsərrüfatını inkişaf etdirmək üçün çox ciddi iş apararaq, böyük nailiyyətlər qazanır.

Kənd təsərrüfatının təcürbəli mütəxəssisi kimi, onu 1948-ci ildə, Azərbaycanın ən çox yüksək taxıl istehsalçısı olan Astraxanbazar (indiki Cəlilabad) rayonuna Partiya Komitəsinin birinci katibi göndərilmiş, orada da işləri düzgün quraraq, təsərrüfatın ayrı-ayrı sahələri olmaqla taxıl istehsalını bir neçə dəfə artırmağa nail olmuşdur.

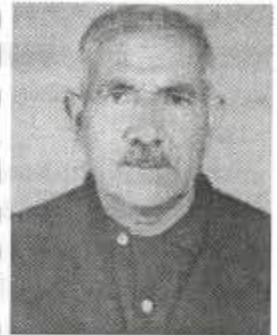
1952-ci ildə təsərrüfatlarda qazandığı təcürbədən əldə etdiyi biliyi elmi işə sərf etmək üçün, 1952-ci ildən 1960-cı ilə qədər Respublika Elmlər Akademiyasının Kənd Təsərrüfat İnstitutunda çalışmışdır. Respublikada işləyərək, həm də elmi təhsilini inkişaf etdirmək üçün 1954-cü ildə Moskva şəhərində qiyabi yolla Timiryazev adına Kənd Təsərrüfat İnstitutunu müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

1960-cı ildən 1977-ci ilə qədər Azərbaycan Elmlər Akademiyasında Kənd Təsərrüfat Şöbəsinin müdiri vəzifəsində müvəffəqiyyətlə çalışmışdır.

1966-cı ildə kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələri üzrə əldə etdiyi elmi bilikləri əsasında Akademiyada yazdığı dissertasiyasını müdafiə edərək İqtisad Elmləri namizədi dərəcəsinə almışdır. R. Qəhrəmanov gecə-gündüz elmi fəaliyyətini davam etdirərək, 1970-ci ildə daha yüksək elmi dərəcə almaq üçün yazdığı elmi işə görə, Akademiyada müdafiə etmiş, İqtisad Elmləri doktoru dərəcəsi adına layiq görülmüşdür. R. Qəhrəmanov fəaliyyətdə olduğu ayrı-ayrı illərdə Respublika rəhbərliyi tərəfindən bir neçə dəfə orden medalları ilə təltif edilmiş, "Fəxri fərman"lara, dövlət mükafatlarına layiq görülmüşdür. Amansız ölüm onu 1978-ci ildə qoynuna almışdır.

Döyüşçü partizan
Qəhrəmanov Şamil Dünyamalı oğlu
(1914-2000)

Qəhrəmanov Şamil Dünyamalı oğlu 1914-cü ildə Yelizavetpol quberniyasının Qubadlı qəzasının Xudular kəndində anadan olmuşdur. Əvvəlcə ilk təhsilini Həsənbəyın 4 sinifli rus-tatar məktəbində almış, sonra Qubadlıda yeni açılan məktəbdə oxumuşdur.

Bakı şəhərində pedaqoji məktəbdə oxuduğu vaxt, 1941-ci ildə Böyük Vətən müharibəsi başlayarkən - Şamil Qəhrəmanov ölkənin müdafiəsi üçün döyüşə gedir. Döyüş zonasında, Partizan hərəkətində fəaliyyətə başlamışdır. Xüsusi ilə Yuqoslaviyanın müdafiəsində böyük şücaətlər göstərərək, bir neçə dəfə zədələr ələsə də, müalicədən sonra fədakarlığını davam etdirmişdir. Müharibə qurtarana qədər, döyüş zonasında olmuşdur. Müharibədə göstərdiyi igidliyə görə dəfələrlə bir çox orden medalları ilə təltif olmuşdur.

1946-cı ildən 1950-ci ilə qədər Naxçıvan Muxtar Respublikasında müxtəlif işlərdə fəaliyyətdə olmuş, 1946-cı ildə Gorus rayonunun Ağbulaq kəndində yaşayan Abış kişinin qızı Abuzərle ailə həyatı qurmuşdur.

1952-ci ildə Sumqayıt şəhərinə köçmüş, orada bir müddət işlədikdən sonra, Qubadlıya doğma kəndlərinə qayıtmışdır. Kolxozda aqronom, briqadir vəzifələrində çalışmışdır.

1979-cu ildən 1993-cü ilə qədər Qubadlı rayon Aqrar Sənaye birliyində mühasib işləyib.

1993-cü ildə Qubadlının işğalı ilə əlaqədar qaçqın

İnqilab

düşüb, Bakı şəhərində yaşayaraq, 2000-ci ildə yurd həsrətli Şamil Qəhrəmanov vəfat etmişdir.

Ümidvraq ki, oğlanları Arif, Yaşar, Elxan, Şamil kişinin xeyrxah davamçıları olacaqlar.

Qəhrəmanov Arif Şamil oğlu (1949)

Arif Qəhrəmanov 1949-cu ildə anadan olub, 1956-cı ildə birinci sinfə getmiş, 1966-cı ildə Qubadlı rayonu mərkəzindəki Q. İlyasov adına orta məktəbi bitirmişdir. Elə həmin il Bakı Sənaye Tikinti Texnikumuna daxil olmuşdur.

1967-ci ildə hərbi xidmətə çağırılmış, 1970-ci ilə qədər Hərbi-Dəniz Donanmasında əsgəri borcunu vermişdir.

1973-cü ildə texnikumu qurtarmış və həmin ildən Qubadlı rayon Kolxozlararası tikinti idarəsində iş icraçısı vəzifəsində işləmişdir. 1981-ci ildən 1987-ci ilə qədər Təmir Tikinti İdarəsində baş mühəndis vəzifəsində çalışmışdır.

1984-cü ildə Bakı şəhərində İnşaat Mühəndisləri İnstitutuna daxil olub, 1990-cı ildə həmin institutu bitirmişdir.

1987-ci ildən 1990-cı ilə qədər Qubadlı rayon İstilik İdarəsində rəis vəzifəsində işləmişdir.

1990-cı ildən, 1993-cü ilə qədər Qubadlı rayon 12 nömrəli Tikinti İdarəsində rəis olmuşdur.

1993-cü ildən, 1996-cı ilə qədər Bakı şəhər Bərpa Təmir Tikinti İdarəsində, 1996-cı ildən 2000-ci ilə qədər Abadlıq Trestinin Təmir Tikinti idarəsində rəis vəzifəsində

İnqilab

çalışmışdır.

Arif Qəhrəmanov evlidir, iki oğlu bir qızı, hər üçü ali təhsillidir.

Bütün, övladlarına uğurlar arzusu ilə...

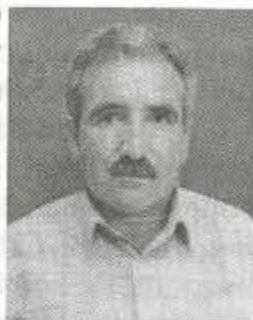
Qəhrəmanov Yaşar Şamil oğlu (1960)

Yaşar Qəhrəmanov 1960-cı ildə Qubadlı rayonunun Xudular məhəlləsində anadan olmuş, 1966-cı ildə Qubadlı orta məktəbinin birinci sinfinə daxil olub, 1976-cı ildə həmin məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

Oxumaq, elm öyrənməyə böyük həvəsi olan Yaşar, Bakı şəhərinə gələrək, təhsil sənədlərini İnşaat Mühəndisləri İnstitutuna verərək, imtahanlardan yüksək ballı toplayaraq qəbul olmuşdur. 1986-cı ildə həmin institutu bitirmişdir.

1977-1988-ci illərdə Bakı şəhər Təmir Tikinti İdarəsində fəhləlikdən baş mühəndis vəzifəsinə qədər yüksəlmişdir. 1988-1990-cı illərdə Bərpa Təmir Tikinti Trestində 1 nömrəli Təmir Tikinti İdarəsinin rəisi vəzifəsində çalışmışdır. 1996-cı ildən hal-hazırda kimi "Qranit" təmir tikinti şirkətinin baş direktoru vəzifəsində müvəffəqiyyətlə işini davam etdirir.

Evlidir, iki qız, bir oğul sahibidirlər.

Sənətinin bilicisi
Məmmədov Allahverdi Paşa oğlu
(1924-1998)

Allahverdi Məmmədov Paşa oğlu 1924-cü ildə Qubadlı rayonunun Hacı kəndində zəhmətkeş ailədə anadan olmuşdur.

1931-ci ildə Qubadlı kənd orta məktəbinin birinci sinfinə qəbul olub 1941-ci ildə orta məktəbi bitirmişdir.

1941-ci ildə Böyük Vətən Müharibəsi başlayan ildən müharibəyə getmiş, Cəbhə zonasında xəsarət aldığı üçün 1943-cü ildə Ordudan tərxis olmuşdur. Müharibədə əli olmuş Allahverdi bir müddət kolxozda briqadir, anbar müdiri işləmiş, kolxozçuların rəğbətini qazanmışdır.

1964-cü ildə Bakı şəhərində Plan Uçot Texnikumuna daxil olub, 1964-cü ildə həmin texnikumu müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

Semimi rəftarı, iş bacarığını nəzərə alıb, onu rayonun ayn-ayn kolxozlarında uzun müddət hesabdar və nəhayət təşkilatçılıq qabiliyyətinə görə Rayon Partiya Komitəsi Allahverdi Mahmudlu kəndində kolxoz sədri vəzifəsinə irəli çəkirlər. İki il işlədikdən sonra, kolxoz təsərrüfatı geridə qalmış Qayalı kəndindəki Engels adına kolxoza rəhbərlik etmək üçün göndərilir.

1983-cü ildə Rayonun Kommunal təsərrüfat şöbəsinə baş mühasib təyin edilir. 1986-cı ildə isə, Rayon Su idarəsinə baş mühasib vəzifəsinə məsləhət bilmişlər.

1993-cü ildə rayonun işğal gününə qədər həmin vəzifədə işləmişdir.

Böyük Vətən Müharibəsində və arxa cəbhədəki

fealiyyətinə görə medallarla təltif olunmuş qəsəbə və rayon Sovetinin bir neçə çağırış deputatı olmuşdur.

Respublika Prezidentinin 2 may 1995-ci il tarixli fərmalarına əsasən Müharibə veteranı statusu almış Allahverdi, qaçqınlıq illərində çox yaşaya bilmədi, doğma torpaq həsrəti ilə vidalaşaraq, 1998-ci ildə dünyasını dəyişdi.

Allah, rəhmət etsin.

Poşəkar energetik
Quliyev Aftandil Həsi oğlu
(1950-1998)

Aftandil Həsi oğlu Quliyev boya-başa çatandan, yaşının azlığına baxmayaraq, əlin-obanın xeyir-şər işlərində təşkilatçı olmuşdur. Orta məktəbi Qubadlıda bitirmiş, təhsilini Sumqayıt şəhərində olan Politexnik Texnikumunun Energetika fakültəsində davam etdirmişdir. 1971-ci ildə texnikumu qurtarsa da, elə həmin il əsgəri xidmətə çağırılmış, 1973-cü ilin axırlarına qədər Rusiyanın ayn-ayn şəhərlərində xidmət etmişdir.

Əsgəri borcundan sonra, anadan olduğu rayona qayıdaraq İşıq idarəsində əvvəlcə elektrik-mantyor, sonra usta vəzifəsinə irəli çəkilmişdir. Kurs artımada ixtisasını təkmilləşdirdikdən sonra həmin iş yerində mühəndis vəzifəsində müvəffəqiyyətlə çalışmışdır.

1988-ci ildən başlayaraq mənfur erməni separatçılarının xalqımıza qarşı apardığı işğalçı siyasətinə qarşı kəskin etirazını bildirməklə, Qubadlı rayonuna qarşı hücumlarda, ermənilərlə mübarizədə, ən fəal iştirakçı olmuşdur. Gündüzlər iş yerində vəzifəsini icra etmiş,

gecələr silah götürüb sərhəd zonasında rayonumuzun, xalqımızın müdafiəsində olmuşdur.

Rayonda olan vaxtlarda ele hey deyirdi ki, "kaş nə olursa-olsun ancaq, rayonumuz düşmən əlinə keçməyər".

Təəssüflər olsun ki, bir çox rayonlarımız kimi Qubadlı rayonu da işğala məruz qaldı.

Aftandil, rayonumuza, torpaqlarımıza qayıtmaq ümidi ilə Sumqayıtda, çətin şəraitdə heyvandarlıqla məşğul olurdu.

Məni görəndə deyirdi ki, "rayona qayıdanda sizə bir inək verəcəyəm, damazlıq üçün".

Ancaq, atalar misalında deyildi ki: "Sən saydığını say, gör, fələk nə deyir".

Aftandil rayonda olanda gecə-gündüz, qaranlıq gecələrdə, qurudan-quşdan qorxmayan, Sumqayıtda 1998-ci ilin avqust ayının 29-da, qaçqınlıq illerinin əziyyətində olduğu bir gündə ilan vurmaları (çalması) ilə ömrünə son qoyulmasını ağlına getiməzdi.

Güman edirik, Aftandildən sonra uşaqlarının qayğısını çəkən, onun heyat yoldaşı Qələm, oğlanları Eynur və Arazın borcu atalarının adına layiq yol tutmaq, əməllərini daim yaşatmaqdır.

Aftandilin adı əbədi yaşayacaqdır. Çünki o, xalqını, elini, torpağını canından əziz sevdiklərindən olmuşdur.

Allah, rəhmət etsin, qəbri nurla dolsun!

Mehraliyev Fəmil İsaq oğlu (1932)

Qubadlı rayonunun, Qayalı kəndində zəhmətkeş ailədə dünyaya gəlmişdir. Fəmilin atası İsaq Böyük Vətən Müharibəsi başlayarkən bir çox qubadlılar kimi döyüşə aparılır, bir neçə dəfə müharibə zonasından məktubu gəlsə də, çox keçmir, məktubunun arası kəsilir. Müəyyən vaxtdan sonra Hərbi Komissarlığından qara kağız gəlir.

Ana himayəsində yaşasa da, o da uzun müddət qismət olmur. 1954-cü ildə kolxoz təsərrüfatının əkin sahəsi Bəxtiyarlı kəndi tərəfdə olan tarlada, becərmə işləri aparmaq üçün, may ayında Bərgüşad çayının qızgın, daşqın vaxtında 5 nəfər həmkəndliləri ilə çaydan keçərkən güclü su axınında qərğ olmuşlar.

Beləliklə, ata-anasını itirən Fəmil, Qəziyan kəndində yaşayan dayısı Ağamirin himayəsində yaşamalı olur.

Orta təhsil alıb, Bakı şəhərində Kooperativ Texnikumunu bitirdikdən sonra, 1959-1960-cı illərdə Qubadlı qəsəbəsində Mədəni Məllər mağazasında satıcı işləmişdir.

1960-1963-cü illərdə Sovet Ordusu sırasında hərbi xidmətdə qulluq etmişdir. Əsgəri xidmətini başa vurduqdan sonra 1964-cü ildən başlayaraq kolxozda iqtisadçı, kənd sovetinin katibi, kolxozda baş mühasib, kənd Rabitə şöbəsində rəis, kənd sovetinin katibi, 1992-ci ildən rayon İH başçısının Qayalı kənd ərazi vahidi üzrə nümayəndəsinin müavini vəzifəsində işləyir.

Fəmil beş övlad atasıdır. Oğlu Şəmsi ali təhsilli energetik, qızı Qumru ali təhsilli həkimdir. Böyük qızı Şəhla,

Şəfəq, Şəfa hər biri ailə həyatı qurmuş ev-əşik, övlad sahibidirlər.

Ümidvənq ki, övladları, ataları Famil, anaları Minayənin xeyirxah əməllərini, qohumcanlıqlarının davamçısı olacaqlar.

İşlədiyi kollektivlərdə ad-san qazanmaq, xüsusi iz qoyan və nümunəvi ailə formalaşdıran Famil Mehraliyevə cansağlığı, işlərində müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

Sağdan: Famil ailə üzvləri ilə

**Nuriyev Xanlar Eldar oğlu
(1966)**

Nuriyev Xanlar Eldar oğlu 1966-cı ildə Qubadlı şəhərinin Xudular məhəlləsində anadan olmuşdur. 1973-cü ildə Qubadlı şəhər orta məktəbinin birinci sinfinə daxil olub, 1983-cü ildə onuncu sinfi bitirmişdir.

1984-cü ildə Sovet ordusu sıralarına çağırılmış, iki il Almaniyada hərbi qulluqda olmuşdur. Əsgəri xidmətini başa vurub, evlərinə qayıtmış, bir müddət Tikinti idarəsində avtomobil sürücüsü işləmişdir.

1988-ci ildən nankor qonşularımız ermənilərin məkrli siyasəti qubadlıları da narahat edir, vaxt aşırı hücumlarla bir çox kəndlərimizi atəşə məruz qoyurdular. Belə bir təcavüz, Xanlar rahat qoymur, qəzablandırır, nə olur-olsun o da döyüşlərdə iştirak etmək fikri ilə 1992-ci ildə Rayon Polis Şöbəsinə işə düzəlir.

Çox keçmir, 1993-cü il avqustun 31-də Qubadlı rayonunun işğalı günü, tərribətçi dəstə rayonun bir qrup rəhbər işçiləri ilə birlikdə, Xanlarda həmin dəstədə qətlə yetirilmişdir. O, Bakı şəhərində Şəhidlər Xiyabanında dəfn edilib.

Xanlar böyük bir nəslin qızı, Yeganə ilə ailə həyatı qurmuş, bir qızı, bir oğlu olmuşdur. Xanların qohumları, dostları ümidvərdir ki, oğlu Bəndali böyüyüb ataları kimi vətənpərvər olacaq, təcavüzkar erməni düşmənlərimizdən qisasını olacaq.

"Qız qəbri" - "Göz dağı"

"Xasiyyətnamə verilir 1965-ci ildə Qubadlı rayonun Xudular kəndində anadan olmuş İsayev Kamal İnqilab oğluna..."

İnsanın varlığı, gördüyü işləri və bir çox hallarda barəsində xəsisliklə tərifli sözlər yazılan xasiyyətnamə...

Kamal da məktəbli, əsgər, işçi olub. Qarabağ münaqişəsi zamanı Həştərxanda yaşayıb - işləyən bu azərbaycanlı balası vətəna dönüb, əyninə polis mundiri geyinib, əlinə silah alıb.

Qubadlı Rayon Polis Şöbəsinin polis serjantı Kamal İsayevin də düşməne nifrəti baş qaldırılmışdı. Sərhədlərimizin keşiyində ayıq-sayıq dayanır, hər iki cəbhədə seçilirdi. Rayonun bütün sərhəd postlarında erməni işğalçılarının hücumlarının qarşısını almaqla Kamalın şəxsi fədakarlığı görünürdü.

Qubadlının Seytas, Başarat, Cibikli, Saldaş kəndləri istiqamətində, Laçının "Su arası" deyilən ərazisində düşmən daha azgınlıq göstərirdi.

* * *

Artıq 1993-cü ilin qızmar yayı idi. Avqustun 18-də düşmən ordusu Laçından Qubadlı rayonu ərazisinə hücumu keçməyi planlaşdırmışdı. Xəbəri olan Qubadlı polisinin say-seçmə dəstəsi həmin təhlükə zonasına yollandı. Bu dəfə ermənilər daha cəld tərpnəmişdilər. Laçının "Qız qəbri" deyilən sahəsində polisərimiz düşmən mühasirəsinə düşdülər. Qızgın döyüş başladı. Qüvvələr qeyri-bərabər idi. Düşmən texnika cəhətdən də bizimkileri üstələyirdi...

Vessalam. Xasiyyətnamə elə bir cümlə ilə də bitir. Şəhid olub...

Yamanca kövrəldik. Ömrü çox qısa olan, özü kimi arzuları da bu dünyadan köç edən, iki övladına besincə atalıq edə bilməyən Kamalın yoxluğuna göynədik. Necə ki, hər bir şəhid üçün ürək və torpaq sızlayır. Necə ki, bu gün mənfur düşmənin tapdağı altında qalan Qubadlı göynəyir...

Qubadlıya da şəhid deyəkmi?!

Ş.Rəbiyə

"Mübariz keşikdə" qəzeti.

18 may 2000-ci il

Abbasov Xanoğlan Qayıtan oğlu (1924-1983)

Çox zəhmətkeş ailədə dünyaya gəlmiş, Böyük Vətən Müharibəsindən qayıdandan sonra, sinəsini orden və medallar bəzəyən, Abbasov Xanoğlan Qayıtan oğlu 1924-cü ildə Qubadlı rayonunun Xudular kəndində anadan olmuşdur.

1931-ci ildə Qubadlıda olan məktəbin birinci sinfinə getmiş, 1938-ci ildə, həmin məktəbin yeddinci sinfini bitirmişdir.

Üç il atası ilə gücü çatan işlərdə çalışmışdır.

Böyük Vətən Müharibəsi başlayandan bir il sonra, yeni 1942-ci ildə, Xanoğlan Abbasov bir başa döyüş zonasına aparılır. Ağır, gərgin olan döyüşlərdə iştirak etmiş, dəfələrlə yüngül yaralanıb, qospitallarda müalicə olunaraq, yenidən döyüşə qatılır. Nəhayət 1943-cü ildə ağır yaralanan Xanoğlan 2 aydan artıq müalicə olunduqdan sonra, sağ əli və qolu fəaliyyətini 80 faiz itirdiyindən, hərbi komissiya onu arxa cəbhəyə qaytarmalı olur. 1943-cü ildə Xanoğlan Abbasov Qubadlıya evlərinə qayıtmışdır.

Müharibədən qayıtdıqdan sonra ayrı-ayrı illərdə

İnqilab

kolxozda anbardar, briqadır, ferma müdiri vəzifələrində çalışmış, kolxozçular arasında böyük nüfuz qazanmışdır.

Zəhməti sayəsində hörmət qazanmış Xanoqlan dəfələrlə qəsəbə sovetinə deputat seçilmişdir.

Müharibə illərində göstərdiyi şücaətə, döyüşlərdəki qəhrəmanlıqlarına görə 20-yə qədər orden və medallarla təltif olunmuşdur.

Yaşadığı məhəllənin uşağından, böyüyünə qədər dərin hörmətini qazanmışdır.

Müharibədən qayıtdıqdan sonra, ləyaqətli, mehriban insan olan Qəmər xanım ilə evlənmiş, müharibədə aldığı zərbinin nəticəsi olaraq o, çox yaşamadı, 1983-cü ildə 59 yaşında dünyasını dəyişdi.

İndi məhəlləmizin adamları onu və istəklili həyat yoldaşı Qəməri xoş məramla xatırlayıb hər ikisinə rəhmət diləyirlər.

Pəhləvan cüssəli insan Abbasov Ötərxan Qayıtaran oğlu (1937-1983)

Əsil xeyirxah insan, yüz illər, bəlkə də min illər keçsə də xatırlanır, yada salıb rəhmət oxunur. Belə insanlardan biri də bizim rayonun sadə peşə adamı Ötərxan olmuşdur.

Ötərxan Qayıtaran oğlu Abbasov 1937-ci ildə Qubadlı rayonunun Xudular kəndində zəhmətkeş - kolxozçu ailəsində dünyaya gəlmişdir.

1944-cü ildə Qubadlı orta məktəbinin birinci sinfinə daxil olub, 1951-ci ildə həmin məktəbin yeddinci sinfini bitirmişdir.

Hələ uşaq yaşlarından peşəyə-sənətkarlığa böyük

İnqilab

həvəs göstərdiyindən, avtomobil sürücüləri yanında köməkçi olmuşdur.

1956-cı ildə hərbi xidmətə çağırılmış, Özbəkistan Respublikasının Səmərqənd şəhərində hərbi qulluğa başlamışdır. Həmin il onun avtomobil sürücülüynə olan marağını hiss edən hərbi komandanlıq, orada olan avtomobil kursunda oxuması üçün ona şərait yaradır. 1957-ci ildə avtomobil sürücülüynü vəsiqəsi almış, ona hərbi hissənin avtomaşını idarə etmək tapşırığı verilmişdir.

1959-cu ildə hərbi xidməti başa vurub, rayona evlərinə qayıtmışdır. Anadan olduğu kəndlərini əhatə edən kolxozun "QAZ-51" markalı maşınında sürücülüynə başlamışdır. İki il orada işlədikdən sonra Rayon Mərkəzi Xəstəxanasında işə qəbul olaraq, təcili yardım maşınında fəaliyyətini davam etdirmişdir.

Ötərxanın sürücülük sənətkarlığı və insani keyfiyyətləri tezliklə rayon əhalisinin müzakirə mövzusu olur. Odur ki, rayonun məsul işçiləri də yaxından tanımaq üçün, axtarıb-arayıb, özlərinə münasib, insanı işə qəbul edirlər. Elə də olur, tezliklə Rayon İstehsalat idarəsində onu işə götürürlər. "UAZ" markalı avtomaşını idarə etməyə başlayır. Bir neçə ildən sonra Ötərxanın işə məsuliyyətli yanaşması, sənətkarlığı və xarakterik xüsusiyyətləri çoxlarına məlum olduğundan, Rayon Partiya Komitəsinin I katibinin də diqqətindən yayınmır. Tezliklə I katibin "UAZ" markalı xidməti maşınının sürücüsü olması üçün rayonun rəhbəri əmr verib, onu işə qəbul edir. Həmin işdə gecə-gündüz əmək fəaliyyətinə başlayıb, bir dəfə də olsun işin ağırlığından şikayətlənmir. O illərdə rayonda nəqliyyat üçün avtomaşınlar azlıq təşkil etdiyindən, adamlar əsasən piyada gedib-gəlməli olurdular. Ötərxan hansı idarə və müəssisədə işləyir-işləsin, imkan daxilində uşağından-böyüyə qədər heç kəsi yolda qoyub keçməz, maşına bəzən

İnqilab

normadan artıq adamları əyləşdirirdi. Xüsusilə o vaxt Sovet hökuməti dövründə raykomun I katibinin xidməti maşınında hər yolla gedən adamı maşına əyləşdirmək qadağa sayılırdı. Ötərxan isə o rejimin tələbinə baxmaz "məni işdən azad etsələr də belə edəcəm" deyirdi.

Ötərxan Abbasov, düzdür, yaşlarda iştirak etməsə də bəzən ayn-ayn yerlərdə öz fiziki gücünü göstərmişdir. 1956-cı ilin avqust ayının ortaları idi, gecə saat 11 radələrində meşədə çox böyük bir palıd ağacını bir nəfər kəşdirib, rayona aparıb, orada otaq milləri hazırlamaq istəyirdi. 8 nəfər kişi ağacın bir tərəfindən qaldırıb, maşına qoya bilmədiklərindən, dayanıb durmuşdular. Bu arafədə Ötərxan maşında burdan keçərkən, soruşur ki, "niyə dayanmışınız?" cavab verirlər ki, ağacı maşına qaldıra bilmirik. Maşından düşür, adamlara deyir ki, 8 nəfəriniz də gedin ağacın o biri ucundan qaldırın, mən tək bu ucundan, belə də edirlər, Ötərxan asanlıqla ağacın bir ucun maşına qaldırıb qoyur. Hamı təəccüblə baxır və əhsən deyirlər.

Bir gün Rayon Millis Şöbəsinin işçilərindən bir nəfər Ötərxana deyir ki, səni çox güclü deyirlər, sənə ilə güleşəcəyəm. Ötərxan cavab verir ki, yox burada camaat çoxdur, yaxşı deyil. Həmin adam el çəkmir, gəlib tutur ki, yox güleşəcəyik. Ötərxan məcbur olur, tutur həmin adamdan, bir anın içərisində arxasını qoyur yerə.

Sonralar gözləri xəstələndi, çox zəif görürdü. Odur ki, Ötərxan 1980-ci ildə işdən azad edilib, Moskva şəhərində xəstəxanada başından cərahiyyə əməliyyatı aparılsa da yenə çox zəif görürdü, axır vaxtlarda, başında qorxulu şiş emələ gəlmişdir.

Mən, bir gün onunla söhbət edərkən soruşdum ki, Ötərxan, necə oldu, bilmədin, nədən oldu ki, görmən zəiflədi? O, cavab verdi ki, "həminin bildiyi kimi Qubadlı - Çayzəmi yolu o illər asfaltlaşmamışdır. Bir yağışlı, palçıqlı

İnqilab

gün Qubadlıdan "UAZ" markalı maşınla, Qubadlıdan çıxıb, Qarağac bulağından keçib, yoxuqla çıxarkən, palçıq imkan vermədi, maşın çıxsın deyə mən düşdüm yerə, maşında olan adama başa saldım ki, sən ayağınızı hara qoy, və sükənə necə saxla deyib, özüm maşını arxadan qaldırdım, həmin an başımda ciddi sancı-ağrı hiss etdim. Sonralar getdikcə görməm zəiflədi. Həmin ağrının nəticəsi olaraq, başımda cərahiyyə əməliyyatı aparılsalar da, müsbət nəticə alınmadı".

Ötərxan Abbasov 1983-cü ildə 46 yaşında vəfat etdi.

Ötərxan, hələ uşaq yaşlarında iken, istəkli anası Nubarı itirmişdir. Balaca Ötərxanın uşaqlıq əziyyətini nənesi Şahnisə çəkmişdir. 18 yaş yenicə tamamlandıqda ailəni dolandırmaq üçün, qonşuları Suqra Heydər qızı ilə ailə heyəti qurmuşdur, 8 övladları olmuşdur. Uşaqları içərisində ən böyük oğlu Rəsul bacı və qardaşlarının ağsaqqallıqla elin-obanın adamları ilə ünsiyyətdə olub, xeyir-şər işlərinə yarıyır.

El ağsaqqalı

Novruzov Şahsuvar İslam oğlu

(1930)

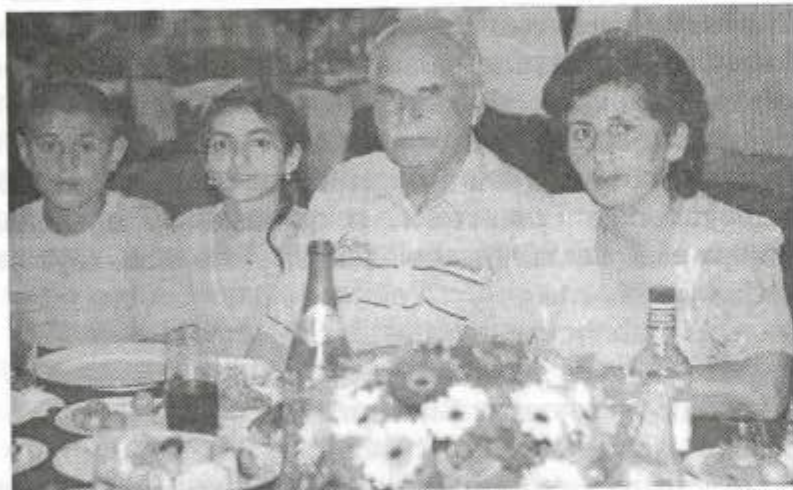
Novruzov Şahsuvar İslam oğlu 1930-cu ildə Qubadlı

İnqilab

rayonunun Qubadlı kəndində anadan olmuşdur. 1937-ci ildə Qubadlı orta məktəbinin birinci sinfinə qəbul olmuş, 1947-ci ildə orta məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirmişdir. Üç il kolxoz təsərrüfatında gücü çatan işlərdə çalışmışdır.

1950-ci ildə Mingəçevir Su Elektrik Stansiyasının tikintisi ilə əlaqədar həmin şəhərə getmiş, orada Ekskavatorçuluq məktəbində oxuyaraq, həmin peşəni dəqiq öyrənərək - sənətə yiyələnmişdir. İş fəaliyyətinə böyük say göstərmiş, az müddətdən sonra tanınmış

eksqavatorçu kimi əməkçilər içərisində ad-san qazanmışdır.

Azərbaycanın "Sosialist Əməyi Qəhrəmanı" Sarvan Salmanovla birlikdə Mingəçevir Su Elektrik Stansiyasının tikintisində çox böyük zəhmət olmuş Şahsuvar Novruzov, dəfələrlə mükafatlandırılmışdır.

İki dəfə ayn-ayn illərdə Mingəçevir şəhər Partiya Komitəsi tərəfindən "Fəxrli fərman"la təltif olunmuş və bir neçə dəfə mükafatlandırılmışdır. 1952-ci ildə əsgəri xidmətə çağrılsa da, lakin bunu bilən Mingəçevir Su Elektrik

İnqilab

Stansiyasının rəhbərliyi yüksək bacarıqlı, ekskavatorçu olmadığından Hərbi Komissarlıqla danışıq apararaq, Şahsuvar şəhərdə olan Hərbi düşərgədə işdən sonra iştirak etməsini, məsləhət bilmişlər. 1954-cü ilə qədər həmin hərbi düşərgədə əsgəri xidmətini başa vurmuşdur.

1956-cı ildə doğma Qubadlıya qayıtmış, rayon mərkəzində olan orta məktəbdə, təsərrüfat işləri üzrə müdir vəzifəsinə işə qəbul olmuş, sonrakı illər isə vəzifəsi direktorun təsərrüfat işləri üzrə müavini kimi adlandırılmışdır. Həmin vəzifəni layiqincə 1995-ci ilə qədər, müvəffəqiyyətlə davam etdirmişdir. 1995-ci ildə öz razılığı ilə işdən azad olaraq, təqaüdə çıxmışdır.

Şahsuvar, hələ gəncliyindən xeyirxah əməllər sahibi olmaqla elin-obanın bütün xeyir-şər işlərində fəallıq göstərməklə, lazım olduqca özü də bu zəhmətə qatılmışdır. Şahsuvara bu xeyirxahlıq atası İslam kişidən başlayaraq, özündən böyük qardaşı Məhəmməd müəllimin ağsaqqalığının təsiri olmuşdur. Bu xarakterik xüsusiyyət, Şahsuvarın bacıları Bəliş, Mərcan bacılarının məclislərdə xörək hazırlayar, məclisləri yaraşığa salırdılar. Bu nəslin, ailənin bütün üzvləri, camaatın, elin-obanın lazımı işlərində əllərindən gələn köməkliliyi göstərir, bütün əziyyətlərə dözürlər.

Hazırda oğlu Rəşid, babasının, əmisinin və atasının xeyirxah əməllərini davam etdirir. Allah qorusun.

Şahsuvarın həyat yoldaşı, Tumar xanım bu böyük ailədə gördüyü xeyirxahlığı o da, davam etdirir.

Biz Şahsuvara, vəfalı yoldaşı Tumar bacıya və ailə üzvlərinə sağlamlıq və uzun ömür arzulayırıq.

Mahir sürücü
Hüseynov Həqiqət Bəyrişan oğlu
(1948)

Həqiqət Bəyrişan oğlu Hüseynov 1948-ci ildə Qubadlı rayonunun Xudular kəndində anadan olmuş, 1956-cı ildə məktəbə getmiş, 1965-ci ildə Qubadlı orta məktəbinin yeddinci sinfini bitirmişdir. Həmin il Sumqayıt şəhərinə gedərək orada Kimya Texnologiya Texnikumunun I kursuna daxil olub, 1969-cu ildə texnikumu müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

Həqiqət ailə üzvləri ilə

Hələ əmək fəaliyyətinə başlamamış, 1969-cu ildə ordu sıralarına çağırılmışdır. Əsgəri xidmətini Rusiyanın ayrı-ayrı şəhərlərində başa vurub 1971-ci ildə doğma kəndlərinə qayıtmışdır.

Bir neçə il avtomobil sürücülərinə köməkçi olub, avtomobilin bütün hissələrini və sürücülüyünü öyrənərək, Avtomobil sürücülük məktəbində imtahan vermiş və III

dərəcəli vəsiqə almışdır.

1976-cı ildə Qubadlı Avto bazasında iş fəaliyyətinə başlamışdır. H.Həqiqət fəaliyyəti dövründə əsasən səmişin avtobusunda işləmişdir.

Səmişinlərlə reftan, davranışı və qayğısı nəticəsi olaraq, əhali daim ondan razılıq edirlər.

H.Hüseynov işlədiyi müddətdə ciddi qəza hadisəsinə yol verməmişdir. Fəaliyyəti dövründə işlədiyi müəssisə tərəfindən dəfələrlə mükafatlandırılmış və "Fəxri fərman"lara layiq görülmüşdür.

H.Həqiqət 1988-ci ildən başlayaraq ermənilərin rayonumuza olan hücumları vaxtından yerli batalyonlarda olan əsgərlərin daşınmasında və lazımı silahların dəyüş zonasına çatdırılmasına böyük xidməti olmuşdur. Elə ona görə də o, hazırda "Müharibə veteranı"dır.

H.Həqiqət 1975-ci ildə böyük nüfuz sahibi, el ağsaqqalı, polis işçisi Əmrax Ağayevin qızı mühasib-ticarətçi Əsli ilə ailə həyatı qurmuş, bir oğlu, bir qızları olmuşdur.

Qızları Nazakət və oğlanları Səbuhi hər ikisi ali təhsil almaqla həm də hər biri ailə həyatı qurmuşlar.

El-oba içərisində yüksək nüfuz sahibləri olan atası Həqiqət və anası Əsli olan Nazakət və Səbuhiyə arzumuz odur ki, onların hər biri qohumlar və tanışlar arasında böyük hörmət sahibi olsunlar.

**Mehriban insan
Xanlarov Calal Atıxan oğlu**

X.Calal 1938-ci ildə Qubadlı rayonunun Xudular kəndində anadan olmuşdur. Orta təhsilini qubadlı orta məktəbində başa çatdırmışdır.

Əsgəri xidmətə çağrılaraq hərbi borcunu Leninqrad şəhərində verərək, 1961-ci ildə evlərinə qayıtmışdır. Həmin il Sumqayıt şəhərinə gəlmiş 1 nömrəli çörək zavodunda ekspeditor (təhvil-təslimçi) vəzifəsində əmək fəaliyyətinə başlamışdır. İşlədiyi müddətdə dəfələrlə rəhbərlik tərəfindən mükafatlandırılmış və "Fəxri fərman"lara layiq görülmüşdür.

Oğlu Namiq əsgəri xidmətdə olduğu vaxt, təlim-məşq vaxtı qəza nəticəsində faciəli həlak olmuşdur.

X.Calal uzun illər Sumqayıtda yaşasa da, kənddə qohum-əqraba ilə mütəmadi olaraq əlaqə saxdayıb, kənd adamlarının xeyir-şər işlərində həmişə iştirak edirdi. Çox mehriban, səxavətli, qayğıkeş insan olan Calal Atıxan oğlu 2004-cü ildə dünyasını dəyişdi.

Calal Atıxan oğlu, Xanlarova Fatma ilə ailə həyatı qurmuş, dörd övladın olmuşdur. Qızı Rəsmiyə ali təhsilli müəllim oğlanları Rafiq və Tofiq hər biri müxtəlif sənət sahibi olub, ev ailə sahibidirlər.

Ümidvaraq ki, Calalın hər bir övladı, Calal qayğıkeşli olub, atalarının ruhunu şad edəcəklər.

**Amerika Birləşmiş Ştatlarının
İnzibati ərazi bölgüsü**

1960-cı ildə ştatların sayı 50-yə çatmışdır:

1. Vaşinqton, 2. Oreqon, 3. Kaliforniya, 4. Aydaxo, 5. Nevada, 6. Arizona, 7. Montana, 8. Vayominq, 9. Yuta, 10. Kolorado, 11. Nyu-Meksika, 12. Şm.Dakota, 13. Cənubi Dakota, 14. Nevraska, 15. Kanzas, 16. Oklanoma, 17. Texas, 18. Minnesota, 19. Ayova, 20. Missuri, 21. Arkanzas, 22. Luiziana, 23. Viskonsin, 24. İllinovs, 25. Kentukki, 26. Alabama, 27. Missisipi, 28. Miçigan, 29. İndiana, 30. Tennesi, 31. Oqayo, 32. Men, 33. Vermont, 34. Nyu Nempşir, 35. Massaçusets, 36. Konnektikut, 37. Rod-Aylend, 38. Nyu-Cersi, 39. Delaver, 40. Merilend, 41. Pensilvaniya, 42. Verciniya, 43. Şimali Karolina, 44. Cənubi Karolina, 45. Corciya, 46. Florida, 47. Qərbi Verciniya, 48. Nyu-York, 49. Alyaska, 50. Havay adaları.

Ölkenin hər bir ştatının öz bayrağı, nəğməsi və ləqəbi, bir növ ikinci adı var. Məsələn, ilk ştatlardan biri olan Delaver, ən birinci təsdiq edildiyinə görə onu, adətən "birinci ştat", Nyu-Yorku "imperiya ştatı", Kaliforniyanı "qızıl ştat", Floridanı "günəşli ştat" və s. adlandırırlar.

Dünyanın möcüzələri:

Aqil

Sağdan: Anar və Ramil

1. Misir ehramları, ən böyük ehramın hündürlüyü 147 m, hər tərəfdən uzunluğu 230 metrdir. Onun tikilməsində 2 mln. 300 min daş işlədilib.

2. Misir ehramlarından sonra ikinci yer tutan "Altun geyimli adamın məzarı" (Alma-Atanın 50 km-liyindədir) sübut edir. Məzarda 5000-ə yaxın saf qızıl parçası, gümüş qablar, maral, at şəkilləri eks olunmuş nəfis kəmərlər, qılınc, qalxan və s. var. Ən maraqlısı isə gümüş kasanın üzərində Orxan əlifbası ilə türk yazılarının aşkar edilməsi idi. Bu türklərin yalnız VI-VII əsrlərdən etibarən yazılı mədəniyyətə malik olması iddiasının əsassız olmasını sübut edir.

3. Eyfel qülləsi (Fransada) hündürlüyü 300 metr.

4. Böyük Çin səddi (e.ə. IV-III əsrlər) hündürlüyü 10 m, eni 5-6 atlinin hərəkət edə biləcək bu səddin uzunluğu 5000 km-dən artıqdır.

5. Hindistanda Tac-Mahal məqbərəsi, Camna çayı sahilində, Aqra şəhəri yaxınlığında, XVII əsrin birinci yarısında tikilmiş memarlıq incisidir.

6. Moskvada olan Kremldə, Rokrov kilsəsidir. Bu kilsə Vasili Blajenni məbədi adı ilə məşhurdur.

7. Bizim eradan əvvəl III-II əsrlərdə, Aralıq dənizi hövzəsində, Misirdə Nil çayının deltasında yerləşən İsgəndəriyyə (Aleksandriya) idi. Nil çayı ilə buraya Misirdən taxıl, Nibiyadan qızıl, fil sümüyü gətirilirdi. Buradan dəniz yolu ilə Hindistanla əlaqə yaradılırdı. İsgəndəriyyənin qarşısındakı adada hündürlüyü 140 m olan mayak tikilmişdi. Bu mayak o zaman dünyanın 7 möcüzəsindən biri sayılırdı. Mayak gəmilərə yol göstərirdi.

Makedoniyalı İsgəndərin Şərqi yürüşündən sonra dövlətlər və xalqlar arasında əlaqələr genişləndi. Ticarət yolları o zaman mövcud olan bütün dövlətləri birləşdirirdi. Ona görə də b.e.ə. II əsrin sonlarında dünya ticarət yollarına Çindən gələn ticarət yolu da qoşuldu. Bu yolla Çindən Yaxın Şərqi ölkələrinə və Aralıq dənizi hövzəsinə ipek, lak, çin gil qabları və s. məhsullar gətirilirdi. Bu ticarət malları içərisində ipek əsas yer tuturdu. Odur ki, Çin karvan yolu Böyük İpek yolu adlanırdı. İpek yolu Çindən Şimali Afrikaya və İspaniyaya qədər böyük ərazidə yerləşən çoxlu dövlət və xalqları birləşdirmişdir. Bu yolun ən işlək xətlərindən biri Xəzər dənizinin qərbi sahilləri boyunca cənubdan şimala istiqamətlənərək, Azərbaycan ərazisindən keçirdi.

Uzun illər Sovetlər dövləti tərəfindən İpek yoluna qadağa qoyub, bağlansa da, hazırda Azərbaycanda bu yolun bərpası üçün ciddi iş aparılır ki, bu da gələcəkdə Azərbaycan üçün böyük gəlir gətirəcəkdir.

Qayğıkeşlik

Aşağıda adlarını qeyd etdiyim Rayon Təhsil Şöbəsinin işçilərindən həmişə qayğıkeşlik görmüşəm:

Afət Allahverdiyeva, Kamil Əhmədov, Şükürət Hüseynov, Vahid Əliyev, Asif Mustafayev, Fərhad Namazov, Şirin Mehdiyev, Sabir Şəfiyev, Möhlət Orucov (ən çətin vaxtlarımda menden xəbərdar olmuşdur, sağ olsun) Fazil Axundov, İsmayıl Lətifov, Mürşüd Karimov, Əhad Cəfərov, Cəbrayıl İsmayilov, Sürxay İsmayilov, Bilal Səlimov, Vahid Behbudov, Elşad Əhmədov,

Mənə qarşı münasibətləri, həmişə səmimi olmuşlar.

Həmişə can sağlığı, işlərində müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

Atmosferin ekologiyası

Atmosferin çirklənməklə əslində insan bilavasitə özünü məhv edir və eyni zamanda planetin iqlimini dəyişdirir. İqlimin dəyişməsinə hazırda üç bəş mövcuddur.

1. Karbon qazının artması global istiləşməyə səbəb olur. Bu, ilk növbədə Dünya okeanının səviyyəsinə təsir göstərəcəkdir.

2. Atmosferin çirklənməsi Günəş radiasiyasını azaldır, nəticəsində Yer səthində iqlimin soyuqlaşması baş verəcək ki, bu da növbəti buzlaşma mərhələsinə sürətləndirəcək.

3. Bir sıra tədqiqatçılar çirklənmənin təbii yolla tənzimləndiyini, Yerin iqliminə onun heç bir təsir etmədiyini əsaslandırmağa çalışırlar.

Atmosfərə daxil olan tozlar (kül, his, xüsusilə asbest tozu) çox yüngül olduğundan asanlıqla canlıların tənəffüs orqanlarına keçir və təhlükəli xəstəliklərin yaranmasına səbəb olur. Atmosferin çirklənməsi nəticəsində ozon dəyişinin yaranması da ən mühüm global problemdir.

Ozon təbəqəsi Yer səthində daxil ola bilən məhvəddi ultrabənövşəyi şüaları udur və həyatın mövcudluğuna şərait yaradır. 1975-ci ilin yazında Antarkidada üzərində ozon təbəqəsində ozon qazının həcmi təqribən 50 % azaldığı, bunun nəticəsində isə ozon dəyişinin əmələ gəlməsi və vaxt keçdikcə onun böyüməsi məlum oldu.

Ozon qatında dəyişlərin yaranma səbəblərinə aid çoxdu fərziyyələr mövcud olsa da, onun əsas səbəbi freon qazlarının istehsalı hesab edilir. Bu qazdan aerosol, soyuducu kompressor, eridici maddələr istehsalında geniş istifadə olunur.

Bəs ozon qatını bərpa etmək olarmı? Əgər freon qazlarının istehsalı kəskin sürətdə azaldılarsa, atmosfer ozon təbəqəsini bərpa

Son illər insanın təsərrüfat fəaliyyəti nəticəsində Günəş istiliyinin udulması və əks olunması arasındakı balans pozulmuş və "istixana effekti" adlanan təhlükəli problem yaranmışdır. İstixana effektini yaradan başlıca səbəb havada karbon qazının miqdarının artmasıdır. Maraqlıdır, getdikcə artan istixana effektinin hansı nəticələri ola bilər?

1. Havada karbon qazının artması qış temperaturunun 3-5 dərəcə C-də artmasına səbəb ola bilər. Nəticədə şimal yarımkürəsində, xüsusilə mülayim enliklərdə yay daha isti və quru keçər.

2. Orta temperaturun qabması buzdaqların eriməsinə və dünya okeanının səviyyəsinin 20-65 m qabmasına səbəb ola bilər.

3. Mülayim enliklərdəki meşələr temperatur dəyişməsinə qarşı uyğunlaşa bilməz, bu isə onların kəskin azalması ilə nəticələnə bilər.

4. Canlıların qarında oksigen mübadiləsinin pozulması, onların məhvina səbəb ola bilər.

Tədqiqatların fikrincə 200 il əvvəl qurunun 47 faizi meşə ilə örtülüdür. Meşənin sənaye əhəmiyyətinin artması onun məhv edilməsinə səbəb oldu.

Hazırda qurunun yalnız 30 faizə qədər meşələrlə örtülüdür. Oksigen fabriki adlanan meşələr hazırda daha təhlükəli vəziyyətdədir.

Təbiətin bütün komponentlərini eyni vaxtda məhv edə bilən ən təhlükəli çirklənmə - radioaktiv çirklənmədir. Radioaktiv elementlər - uran, plutonium, germanium və s. istifadə olunan Atom Elektrik Stansiyalarında baş verən kiçik bir qaza min kilometrə qədər arazıda ciddi problemlər yarada bilər.

"Dəmoqrafik partlayış", planetimizin təsərrüfatla yüklənməsi ekoloji sistemin özünütemizləmə və bərpa olunma qabiliyyətini ötüb keçmişdir. Bunun nəticəsində biosferdə təbii maddi dövrənə pozulmuş, indiki və gələcək nəsəlin həyatı təhlükə altında qalmışdır. Ona görə də beşəriyyət milli, etnik, din və digər ideoloji münasibətləri kənara qoymalı, insanla təbiət arasında yaranan "kəskin münasibətləri" ön plana çəkməlidir. Həsən Əliyev "Həyəcan təbii" kitabında yazır: "Təbiətə münasibətdə yubanmaq... çox yaşamağa yubanmaqdır..."

Ekoloji problemlərlə məşğul olan alimlər "Yer kürəsi təhlükədədir!", "Yer kürəsi təkdir!", "Vaxt itirmək olmaz!", "Ümumi evin sakinləri, dərəkəli olun!" kimi şüarlarla "həyəcan təbiətinin" vurulmasını tələb edirlər. Biz düşüncəli surətdə, yaxud özümüzdən asılı olmayaraq, yaşadığımız "ümumi evin" belə faciəli vəziyyətə düşməsində iştirak etmişik.

İndi bizi əhatə edən mühit ciddi xəstədir. Bu da planetimizin bütün hissələrində və təbii komponentlərində özünü büruzə verir. Bu gün bütün beşəriyyətli bürüyan qlobal problemlər şəraitində mətbuat, radio, televiziya imkan daxilində dünya barədə, Yer kürəsində bu və başqa təzahürlərin inkişafının ehtimalı, ayn-ayn ölkə, region və ümumiyyətlə bütün dünyanı qorxudan ekoloji və digər qlobal problemlər barədə insanlarda real təsəvvür yaradılmasına, əhəlinin ekoloji mədəniyyətinin yüksəldilməsinə təşəbbüs göstərilməlidir. Təbii ki, ilk növbədə, yaxın gələcəkdə hər bir ölkənin fəal vətəndaşına çevriləcək bugünkü gənclərin ekoloji və digər problemlərin faciəli nəticələrini dərinlən bilməli və onların qarşısının alınmasının zəruriliyini dərk etməlidir.

Əliyər Yusif oğlu Əliyev 1957-ci il dekabrın 14-də Qubadlı rayonunun Qazian kəndində anadan olmuşdu. 1975-ci ildə orta məktəbi fərqlənmə attestatı ilə bitirdikdən sonra Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi İnstitutuna qəbul olunmuşdu. 1979-cu ildə institutu fərqlənmə diplomu ilə bitirdikdən sonra, bir

neçə il müəllim işləmişdi. 1980-1982-ci illərdə sovet ordusu sıralarında xidmət etmişdi. Hərbi xidməti başa vurduqdan sonra güləşçi kimi tanınmış gənc Əliyər Saranski şəhərindəki Dövlət Universitetində müəllim işləməyə dəvət etmişdilər. Ə.Əliyev 2 il həmin universitetdə müəllimlik etdikdən sonra 1983-cü ildə doğma rayonuna qayıtmışdı. Qəsəbə orta məktəbində müəllim, "Məhsul" Kənd Könüllü İdman Cəmiyyətinin Rayon Şurasının sədri seçilmişdi. Gənc pəhləvan respublikanın ən güclü, tanınmış, adı-sanlı güləşçilərindən, məşqçilərindən biri idi. O, bir sıra yarışlara, turnirlərə hakimlik, baş hakimlik etmişdi. Qarabağ hadisələri başlanan ilk günlərdən Vətənin çağırşına ilkin səs verən qeyrətli oğullarımızdan biri olmuş, rayonda ilk taborun yaradılmasına təşəbbüs göstərmişdi.

1992-ci il aprel ayında taborun komandirliyi Əliyər Əliyevə tapşırıldı. Dəfələrlə Qubadlının sərhəd zonasında, erməni-düşmənlərə qarşı mübarizə aparmış, böyük müvəffəqiyyətlər qazanmışdı.

Son döyüşü 1992-ci il oktyabrın 3-də Laçın şəhərinin 2 kilometrliyindəki Şurum yüksəkliyində olmuşdu. Həmin gün qanlı döyüşlər getmiş, düşmənin saysız-hesabsız canlı qüvvəsi və hərbi texnikası məhv edilmişdi. Tabor komandiri Əliyər Əliyev və onun sürücüsü Əlisadət Ağayev döyüşdə

qəhrəmanlıqla həlak olmuşdular. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı ilə ölkəmizin suverenliyi və ərazi bütövlüyünün qorunmasında, dinc əhəlinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsində göstərdiyi igidlik və şücaətə görə Əliyər Yusif oğlu Əliyevə Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adı verildi. Əliyərin təşəbbüsü ilə Qubadlıda yaradılan ilk tabor onun adı ilə əbədiləşdirildi.

Hazırda, Bakı şəhərinin mərkəzi küçələrindən biri Əliyər Əliyevin adına verilmişdi.

Səfa Fətulla oğlu Axundov

1958-ci il iyunun 19-da anadan olmuşdu. 1975-ci ildə Qubadlı qəsəbə orta məktəbini bitirmişdi. Orta məktəbdə təhsil aldığı illərdə təyyarəçi olmaq arzusu ilə yaşayırdı. Bu arzu 1975-ci ildə onu Bakı aeroportuna gətirmiş və burada əmək fəaliyyətinə başlamışdı. 1976-cı ildə Orenburq şəhərində Mülki Aviasiya Məktəbinə qəbul olunmuşdu. 1979-cu ildə həmin məktəbi bitirərək, təyyarəçi ixtisasını qazanmışdı. Vətənə qayıtdıqdan sonra, Bakıda 3 saylı Birləşmiş Aviadəstəsinin AN-2 təyyarəsində pilot köməkçisi kimi əmək fəaliyyətini davam etdirmişdi.

1982-ci ilin noyabr ayında Riqa şəhərinə köçmüş və 39 saylı Orta Texniki Peşə Məktəbində müəllim işləməyə başlamışdı. Sonra burada Ali Mülki Təyyarəçilik məktəbinə daxil olmaq, ixtisasını artırmaq məqsədilə gəlmişdi. Həmin il Mülki Təyyarəçilik İnstitutunun qiyabi mexanika fakültəsinə qəbul olunmuşdu. Qarabağ hadisələri başlananda qeyrətli Azərbaycan oğulları kimi Səfa Axundovun da dincliyi, rahatlığı pozulur. Nankor

qoşularımızın əsassız torpaq iddiaları gənc Səfani hədsiz dərəcədə hiddətləndirdi. Belə bir vaxtda Vətənin mənim kimi tayyaraçılara böyük ehtiyacı var deyərək 1990-cı il iyul ayında Vətənə yola düşdü. O, əvvəlcə Al-2 tayyaresində işə qəbul edildi. Lakin bu iş onun ürəyincə deyildi. Müdafiə Nazirliyinə üz tutaraq onun kömək məqsədilə mühüm işə qəbul olunmasını xahiş etdi. Çox keçmədən Səfa Axundov Zabratdakı "Azalaxt" şirkətinə məxsus Mi-8 vertalyotunda ikinci pilot vəzifəsinə təyin olundu. Səfa Bakı-Ağdam marşrutu üzrə fəaliyyət göstərirdi. Səfa son dərəcə təhlükəli hesab edilən Dağlıq Qarabağ səmasında uçmaq, burada ağır vəziyyətdə yaşayan soydaşlarımıza köməklik göstərmək istəyirdi. Səfa Axundov 1992-ci il yanvarın 27-də Ağdam-Şuşa marşrutu üzrə Mi-8 vertalyotunun ikinci pilotu vəzifəsinə təyin edilir. Mi-8 vertalyotu Qarabağ səmasında 3000 m yüksəklikdə uçur. Şuşa şəhərinə yaxınlaşırdı. Uçuşu müşahidə edənlərin dediklərinə görə, yanvarın 28-də saat 16.20 dəqiqədə bizim vertalyot Xankəndi istiqamətindən atılan "Stinger" raketləri ilə vuruldu. Həmin anda vertalyot 2000-2200 m yüksəklikdə idi. Güclü atəşdən Mi-8-in mühərriki alışıb yanırdı. Artıq idarə olunmayan vertalyot dağın sədinin qayalarına deyib parça-parça oldu. Üç heyət üzvü və 40 nəfər səmişin faciəli surətdə həlak oldu.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı ilə Səfa Fətulla oğlu Axundova göstərdiyi şəxsi şücaətə görə "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adı verilmişdir.

Vasili Əhməd oğlu Əliyev

1959-cu il yanvarın 15-də Qubadlı qəsəbəsində anadan olmuşdu. 1976-cı ildə qəsəbə orta məktəbini bitirmişdi. Hələ uşaqlıq illərində Vasili milis sistemində böyük maraq göstərirdi və gələcəkdə bu sahədə işləməyi arzulayırdı.

1977-ci ildə o, sovet ordusu sıralarına çağırılmış və hərbi xidməti ilə daxili qoşunlar sistemində başa vurmuşdu. Milis sistemində arzu və həvəsi nəzərə alınaraq 1979-cu ildən mühafizə bölməsinə gözetçi təyin edilir. 1980-ci ildə Rayon Daxili İşlər Şöbəsinə milis nəfəri kimi işə qəbul olunur. O, qırx il bu sahədə çalışan atasının işini böyük həvə ilə davam etdirməyə başlayır. Polis sistemində qüsursuz və əla xidmətinə görə Vasili dəfələrlə mükafatlandırılır və respublika Daxili İşlər Nazirliyi onu "Polis əlaçısı" döş nişanı ilə təltif edir.

Ermənilərin əsassız ərazi iddiaları, onların törətdiyi vəhşiliklər Vətənin bütün qeyrətli oğulları kimi Vasilini də hədsiz dərəcədə hiddətləndirirdi. Buna görə də o, 1988-ci ildən başlayaraq torpaqlarımızın qorunması, əhalinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsində böyük fədakarlıq göstərirdi.

Ermənilərin ərazimizin müxtəlif zonalara hücumları vaxtlarında Vasili, demək olar hamısında iştirak etmiş, cəsurluq göstərmişdi.

Vətəni canından artıq seven cəsur polis starşınası V. Əliyevin qəhrəmanlıq zirvəsinə müzəffər yürüşü davam edirdi. Ermənilər strateji əhəmiyyətli Topağac və Qaraqaya yüksəkliklərini tutmaqla rayonu çıxılmaz vəziyyətə salmışdılar.

İnqilab

Bu, qəhrəman polis işçilərimizi ciddi narahat edirdi. Onlar 1992-ci il oktyabrın 19-da hərbiçilərlə birlikdə Qarabağa yüksəkliyi uğrunda döyüşə başladılar. Döyüşün uğurla başa çatdırılmasına polis işçiləri, o cümlədən V.Əliyev müstəsna rol oynadı.

Qəhrəman polis işçiləri öz fədakarlıqları ilə düşməni sarsıtdılar. Vasili və onun cəsur yoldaşları bu döyüşdə qəhrəmanlıq zirvəsini fəth etdilər. Torpaqlarımızın bütövlüyü uğrunda öz canını qurban verən Vasili Əhməd oğlu Əliyevin xidmətləri Vətənin ən yüksək mükafatına layiq görüldü. Respublika Prezidentinin 11 may 1993-cü il tarixli fərmanı ilə ona (ölümündən sonra) "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adı verildi.

Kazımağa Mövsüm oğlu Kerimov

1950-ci il sentyabr ayının 1-də Sarıyataq kəndində anadan olmuşdu. 1967-ci ildə Qubadlı qəsəbə orta məktəbini bitirmişdi. Ali təhsil almaq üçün sənədlərini Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsinə vermiş, qəbul olunaraq, oxuyub Universiteti müvəffəqiyyətlə bitirmişdi. Qarabağ hadisələrinin ilk günlərindən xalq hərəkətinin öncülərindən birinə çevrilmişdi.

Universiteti bitirən Kazımağa Kerimov gənc jurnalist kimi Respublikanın Goranboy rayonunda işləyərkən erməni işğalçılarına qarşı mübarizə aparmaq üçün ikinci tabor komandirinin müavini təyin edilmişdi. Yeni taborun yaradılması, formalaşması, qısa müddətdə mübariz, döyüşən bir hissə kimi yetişməsində Kazımağanın əvəzsiz xidmətləri olmuşdu. Döyüşlərin birində taborun ayrı-ayrı taqımlarına Kazımağa rəhbərlik edirdi. O, cəsarətlə

İnqilab

döyüşün önündə gedir və əsgərlərimizi hücum ruhlandırır. Yoldaşları ona dəfələrlə xəbərdarlıq etmişlər ki, ön atəş xəttinə çıxmasın, bu, onun heyabı üçün son dərəcə təhlükəlidir. Kazımağa cavab verirdi: "Ön atəş xəttinin təhlükəli olduğunu yaxşı bilirəm. Bəs öndə kim getməlidir? Sıradı əsgərlərimi? Nəyə görə? Biz onlardan artıq deyilik. Arxadan gedən komandir döyüşçüləri ruhlandırma bilməz". Belə əqidə ilə döyüşən komandir müavini 1992-ci il iyunun 13-də erməni yuvası Xarxanut kəndinə birincilər sırasında daxil olmuşdu. Bu qanlı döyüşdə 41 yaşlı tabor komandirinin müavini ayağından ağır güllə yarası aldı. Onu vertalyotla Bakıya apardılar. Onun yaralanması döyüşçülərin qəzəbini daha da artırdı. Kazımağa həyatından artıq sevdiyi tabora bir daha qayıtmadı.

Üç gün, üç gecə böyük sayda çalışan qospitalin həkimləri bu qəhrəman döyüşçünün həyatını xilas edə bilmədilər. Kazımağa bir dəfəlik əbədiyyətə qovuşdu. 1992-ci il iyunun 16-da Bakı "Şəhidlər xiyabanı" yurdumuzun daha bir şəhid oğlunu öz qoynuna aldı.

Kazımağa Kerimova (ölümündən sonra) "Azərbaycan Milli Qəhrəmanı" adı verildi.

Aqil Səməd oğlu Məmmədov

1969-cu il iyulun 30-da Qubadlı qəsəbəsində anadan olmuşdu. 1984-cü ildə orta məktəbin səkkizinci sinfini bitirib. Peşə məktəbində oxumuş, qurtardıqdan sonra, Füzuli şəhərində sürücülük kursunda oxuyaraq sənətə sahib olmuşdu.

1987-1989-cu illərdə sovet ordusu

İnqilab

sıralarında xidmət etmişdi. Qarabağ hadisələri başlandıqdan qıdüz erməni quldurlarının xalqımızın başına gətirdiyi fəlakətlərə dözməyərək könüllü surətdə özünümüdafiə taboruna qəbul edilmişdi. Rayonun sərhəd kəndlərinin erməni təcavüzündən qorunmasında əsl mərdlik, cəsurluq və fədakarlıq nümunələri göstərmişdi. O, dəfələrlə cəsur kəşfiyyatçı yoldaşları ilə birlikdə Qafan və Gorus rayonlarının şəhər və kəndlərinə, düşmən mövqelərinə "səfərə çıxaraq" verilmiş tapşırıqları ləyaqətlə yerinə yetirmiş, çoxlu hərbi və mülki girovlar gətirmişdi. Onun kəşfiyyatçı dəstəsinin vaxtında verdiyi əvəzsiz məlumatlar qoşunlarımızın uğurlu əməliyyatları aparılmasına zəmin yaratmışdı.

İgid kəşfiyyatçının son döyüşü 1992-ci il avqustun 6-da Laçın rayonunun Susuzdağ yüksəkliyində olmuşdu. Aqil tapşırığı müvəffəqiyyətlə başa çatdırıb, geri qayıdarkən gözənilmədən düşmən mühasirəsinə düşdü. Aqil minaya düşərək ağır yaralandı. Yoldaşları onu qolları üstündə təhlükəli yerlərdən keçirməyə çalışdılar. Lakin, çoxlu qan itirdiyindən onu xilas etmək mümkün olmadı. İgid döyüşçü, cəsur kəşfiyyatçı yoldaşlarının qolları arasında gözələnini əbədi yumdu.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 fevral 1993-cü il tarixli fərmanı ilə Aqil Səməd oğlu Məmmədova (ölümündən sonra) "Azərbaycanın Milli Qəhramanı" adı verilmişdir.

Kərəm Ərşad oğlu Mirzəyev

1960-cı il mayın 20-də rayonun Xanlıq kəndində anadan olmuşdu. Kərəm 1977-ci ildə Qubadlı qəsəbə orta məktəbini müvəffəqiyyətlə bitirmişdi. Bir il rayon Yol İstehsalat İdarəsində fəhlə işləmişdi.

1978-ci ildə qəbul imtahanlarını müvəffəqiyyətlə verərək Azərbaycan İnşaat Mühəndisleri İnstitutuna daxil olmuşdu. 1983-cü ildə institutun su qurğuları tikinti mühəndisi fakültəsini bitirib, rayona qayıtmışdı. 1983-1985-ci illərdə sovet ordusu sıralarında xidmət etmişdi. Vətənə qayıtdıqdan sonra 1990-cı ilə qədər 21 saylı Tikinti İdarəsində müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdı. 1989-cu ildə Laçın rayonu ərazisində tikilən Qayğı qəsəbəsinin tikintisində böyük xidmətləri olmuşdu.

Bacanqlı mütəxəssis Kərəm Mirzəyev 1990-cı ildə Rayon Polis Şöbəsinə sahə müvəkkili vəzifəsinə irəli çəkilmişdi. Çox keçmədən ona baş leytenant rütbəsi verilmişdi. Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi onun xidmətləri və arzusunı nəzərə alaraq gənc polis zabitini Kaliningrad Ali Hüquq Akademiyasına göndərmişdi. Rayon ərazisinin erməni təcavüzündən qorunmasında polis baş leytenantı K.Mirzəyevin müstəsna dərəcədə böyük xidmətləri olmuşdu. O, rayonun Novlu, Seytas, Yuxarı və Aşağı Cibikli, Əyin, Əliquluşağı və başqa sərhəd kəndlərində gedən şiddətli döyüşlərdə, polis şöbəsində hazırlanıb həyata keçirilən ən çətin və məsul əməliyyatlarda fəal iştirak etmiş və əsl igidlik nümunələri göstərmişdi.

Xalqımızın qeyrətli oğlu Kərəm Mirzəyevin son döyüşü 1992-ci il oktyabrın 1-də Laçın rayonunun Mazutlu

İnqilab

sıralarında xidmət etmişdi. Qarabağ hadisələri başlandıqdan qıdüz erməni quldurlarının xalqımızın başına gətirdiyi fəlakətlərə dözməyərək könüllü surətdə özünümüdafiə taboruna qəbul edilmişdi. Rayonun sərhəd kəndlərinin erməni təcavüzündən qorunmasında əsl mərdlik, cəsurluq və fədakarlıq nümunələri göstərmişdi. O, dəfələrlə cəsur kəşfiyyatçı yoldaşları ilə birlikdə Qafan və Gorus rayonlarının şəhər və kəndlərinə, düşmən mövqelərinə "səfərə çıxaraq" verilmiş tapşırıqları ləyaqətlə yerinə yetirmiş, çoxlu hərbi və mülki girovlar gətirmişdi. Onun kəşfiyyatçı dəstəsinin vaxtında verdiyi əvəzsiz məlumatlar qoşunlarımızın uğurlu əməliyyatları aparılmasına zəmin yaratmışdı.

İgid kəşfiyyatçının son döyüşü 1992-ci il avqustun 6-da Laçın rayonunun Susuzdağ yüksəkliyində olmuşdu. Aqil tapşırığı müvəffəqiyyətlə başa çatdırıb, geri qayıdarkən gözlənilmədən düşmən mühasirəsinə düşdü. Aqil minaya düşərək ağır yaralandı. Yoldaşları onu qolları üstündə təhlükəli yerlərdən keçirməyə çalışırdılar. Lakin, çoxlu qan itirdiyindən onu xilas etmək mümkün olmadı. İgid döyüşçü, cəsur kəşfiyyatçı yoldaşlarının qolları arasında gözlərini əbədi yumdu.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 fevral 1993-cü il tarixli fərmanı ilə Aqil Səməd oğlu Məmmədova (ölümündən sonra) "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adı verilmişdir.

Kərəm Ərşad oğlu Mirzəyev

1960-cı il mayın 20-də rayonun Xanlıq kəndində anadan olmuşdu. Kərəm 1977-ci ildə Qubadlı qəsəbə orta məktəbini müvəffəqiyyətlə bitirmişdi. Bir il rayon Yol İstehsalat İdarəsində fəhlə işləmişdi.

1978-ci ildə qəbul imtahanlarını müvəffəqiyyətlə verərək Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri İnstitutuna daxil olmuşdu. 1983-cü ildə institutun su qurğuları tikinti mühəndisi fakültəsini bitirib, rayona qayıtmışdı. 1983-1985-ci illərdə sovet ordusu sıralarında xidmət etmişdi. Vətənə qayıtdıqdan sonra 1990-cı ilə qədər 21 saylı Tikinti İdarəsində müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdı. 1989-cu ildə Laçın rayonu ərazisində tikilən Qayıq qəsəbəsinin tikintisində böyük xidmətləri olmuşdu.

Bacarıqlı mütəxəssis Kərəm Mirzəyev 1990-cı ildə Rayon Polis Şöbəsinə sahə müvəkkili vəzifəsinə irəli çəkilmişdi. Çox keçmədən ona baş leytenant rütbəsi verilmişdi. Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi onun xidmətləri və arzusunun nəzərə alınaraq gənc polis zabitini Kaliningrad Ali Hüquq Akademiyasına göndərmişdi. Rayon ərazisinin erməni təcavüzündən qorunmasında polis baş leytenantı K.Mirzəyevin müstəsna dərəcədə böyük xidmətləri olmuşdu. O, rayonun Novlu, Seytas, Yuxarı və Aşağı Cibikli, Əyin, Əliquluşağı və başqa sərhəd kəndlərində gedən şiddətli döyüşlərdə, polis şöbəsində hazırlanıb həyata keçirilən ən çətin və məsul əməliyyatlarda fəal iştirak etmiş və əsl igidlik nümunələri göstərmişdi.

Xalqımızın qeyrətli oğlu Kərəm Mirzəyevin son döyüşü 1992-ci il oktyabrın 1-də Laçın rayonunun Mazutlu

İnqilab

kandinde olmuşdu. İki gün davam edən şiddətli döyüşdə bizimkiler düşməni öz mövqələrinə çəkilməyə məcbur etmişdilər. Lakin ermənilər əlavə qüvvə alaraq genişmiqyaslı hücumla keçmiş və 70 nəfər polis işçiləri (onların bir hissəsi Suraxanı rayonunun polis işçiləri olmuşdu) mühasirəyə salmışdılar. Vəziyyətin çıxılmaz olduğunu gören baş leytenant Kərəm Mirzəyev yoldaşlarına məsləhət bildi ki, atəş açmadan mövqələrimizi dəyişməliyik. Yoxsa hamımız əsir düşə bilərik. Sonra əlavə etdi ki, 2 nəfər polis işçisi ilə düşmənin arxasına keçib, onları çəşbaş salacağıq. Əgər buna nail ola bilsək, siz döyüşə-döyüşə mühasirəni yara bilərsiniz. Cəsur baş leytenant qarşıya qoyduğu məqsədə nail ola bildi. Onlarla erməni quldurunu məhv edərək böyük bir dəstədən ibarət olan polis işçilərini mühasirədən çıxardı. Təəssüf ki, bu döyüşdə igid baş leytenant Kərəm Ərşad oğlu və onun suraxanlı döyüşçü dostu İlqar Sədi oğlu qəhrəmanlıqla həlak oldular.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı ilə göstərdiyi şəxsi igidlik və şücaətə görə Kərəm Ərşad oğlu Mirzəyevə (ölümündən sonra) "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adı verilmişdir.

Qubadlı şəhidləri

Yaqubov Kəhkeşan

Mehdiyev Əbülfəz

Əliyev Təimən

Rəsulov Anar

Bədəlov Bədəl

Bədəlov Nədir

Qasımov Həsənqulu

Ələkbərov Arif

Orucov Rəhim

*Bilik tükənəz xəzinədir, o xəzinənin
açarı isə soruşub öyrənməkdir.
Məhəmməd Peyğəmbərin kəlamı*

Yüzlərlə sualın cavabı

Hörmətli oxucu, mən bu mövzunu verməklə məqsədim, hazırkı dövrdə, istər orta məktəbdə test yoxlamalarında, istərsə də ali məktəblərə qəbul imtahanlarında ayn-ayn fənlərdən, xüsusilə coğrafiya fənni üzrə test üsulu ilə imtahan verənlərə kömək məqsədi üçün yazmışam.

Mövzunun adı "Yüzlərlə sualın cavabı" olsa da, burada və ümumiyyətlə, kitabda mindən çox sualın cavabına rast gələcəksiniz.

Qitələrin adları necə yaranmışdır?

Azərbaycan dilində qitələrin baş və axırncı hərfinin "a" ilə başlayıb, "a" ilə qurtarması çoxlarını maraqlandırır. Ancaq rus dilində Avropa-Əvropa, Asiya-Əziya, sözün axırncı 2 hərfi rus ya hərfi kimi qeyd olunur.

Hər bir qitanın mənası aşağıda göstərilmişdir:

Vaxtı ilə finikiyalılar yaşadıkları yerdən qərbe "Evro" - günbatan, şərq tərəfə isə "Asu" - günçıxan demişlər. Beləliklə "Evro" və "Asu" sözləri dildən-dilə keçərək, nəhayət Azərbaycan dilində Avropa və Asiya kimi qeyd edilir.

Afrika - evvəllər Şm. Afrikada yaşayan "afrikos" xalqının - yeni yerli xalqın adı ilə bağlıdır ki, bu da yenə dildən-dilə keçərək Afrika kimi deyilmişdir. Amerika qitəsinin adı - qitanı kəşf edən - Ameriqo Vespuççinin şərəfinə verilmişdir. Avstraliya - cənub yeri deməkdir, bildiyimiz kimi Avstraliya ekvatorun Cənubda-Cənub yarımkürəsində yerləşir. Bu mənada ona - Avstraliyaya -

Cənub yeri deyilir - "Australis" latın sözündən götürülüb;

Antarktida qitəsinin adının yaranması isə "arktika" sözü ilə əlaqəlidir, yeni Şimal yarımkürəsində 66,5 dərəcə Şimal enliyindən qitbə qədər olan sahəyə "arktika" deyilir. Cənub yarımkürəsində də 66,5 dərəcədən qitbə qədər yerləşən qitəyə Antarktida deyilir. "Anti" sözü yunan sözü olub qarşı mənasındadır.

Yeri gəlmişkən Antarktida ilə Antarktika sözlərinin - axırncı "da" və "ka" hərflərinin artırılması ilə sözlər müxtəlif mənə daşıyır. Yeni böyük quru materik - Antarktida, materikin ətrafında olan adalar - yerlərlə birlikdə olan ərazi Antarktika adlandırılmışdır.

Antarktidada buzun qalınlığı 4500 m-ə çatır.

Yerin külləsi 6.1027 qramdır, bu o deməkdir ki, 10-nun yanında 27 sıfır olmaqla;

"Globus" latın sözü olub küre deməkdir;

"Meridian" latın sözü olub günorta xətti deməkdir;

Litosfer "Lito" - yunanca daş təbəqə deməkdir.

Yer kürəsi və dövlətləri haqqında bəzi məlumat

Yer kürəsinin sahəsi 510 milyon kv kilometrdir,

Bundan 149 mln kv kilometr quru sahə, 361 mln kv kilometr su sahəsidir.

149 mln kv kilometr quru sahəsi altı qitəyə və ya altı materikə ayrılır, Yer kürəsi qitblərdən 21 km bəsiqdir,

Qitələr coğrafi ardıcılıqla aşağıdakı kimidir:

Avropa 10 mln kv kilometr, ən yüksək zirvəsi Monblan 4810 m Alp dağında,

Asiya 43,5 mln kv kilometr, ən yüksək zirvəsi Comolunqma 8848 m Himalay dağında,

Afrika 30,3 mln kv kilometr, ən yüksək zirvəsi Kilimanqaro 5895 m Tanzaniya dağında.

İnqilab

Amerika 43 mln kv kilometr, ən yüksək zirvəsi Mak-Kinli 6194 m Alyaska silsiləsində,

Avstraliya 7,7 mln kv kilometr, ən yüksək zirvəsi Kostsyuşka 2228 m Avstraliya-Alpında yerləşir.

Antarktida 14 mln kv kilometrdir, ən yüksək zirvəsi Vinson 5140 m.

Materiklər:

Geo-yer, morfo-quruluş, logiya-elm deməkdir. Yəni Yer quruluşu haqqında elm;

Avrasiya 54 mln kv kilometr, okean səv. ən aşağı nöq. Turfan çök. 154 m;

Afrika 30,3 mln kv kilometr, okean səv. ən aşağı nöq. Kammara çök. 133 m;

Şimali Amerika 24,3 mln kv kilometr, okean səv. ən aşağı nöq. Ölüm dərə 85 m;

Cənubi Amerika 18,3 mln kv kilometr, okean səv. ən aşağı nöq. Voldes y.a. 40 m;

Avstraliya 7,7 mln kv kilometr, okean səv. ən aşağı nöq. Eyr gölü 16 m;

Antarktida 14 mln kv kilometrdir.

Hidrosfer - Hidro-su, logiya elm deməkdir. Yəni su haqqında elm. Yer küresinin su sahəsi 361 mln kv kilometr və ya 71 faizini tutur,

F.Magellan 1519-1522-ci illərdə birinci dünya səyahətinə çıxmışdır,

Sakit okean 180 mln kv kilometr, ən dərin yeri 11022 metr;

Atlantik okeanı 94 mln kv kilometr, ən dərin çök. Puerto-Riko 8742 m;

Hind okeanı 73 mln kv kilometr, ən dərin çök. Zond çök. 7729 m;

Şimal Buzlu okeanı 14 mln kv kilometr, ən dərin çök. Grenlandiya dən-də 5527 m;

İnqilab

Hər bir adam gün ərzində orta hesabla 400-600 litr su istifadə edir;

Dünyada ən dərin çökəklik Marian (Mariya) çökəkliyi, - Sakit okeandadır - 11022 m;

İnsan qidasız 60 gün, susuz 6-7 gün qala bilirsə, havasız 5 dəqiqədən artıq yaşaya bilməz;

Okean və dəniz suyunun duzluluğu promille (0/00) ilə göstərilir.

Rəqəmin mində bir hissəsi promille (0/00) adlanır;

Okean suyunun orta duzluluğu 35 0/00-dir;

Xəzər dənizinin cənub-şərq hissəsində duzluluq 14 0/00-dir;

Ən duzlu Qırmızı dənizdə 42 0/00-dir;

Dənizlər, okeanlar, göllər, çaylar su təbəqəsi hidrosfer adlanır;

Dəniz dalğalarının sahilə yuması obraziya adlanır;

Hudzon körfəzi dünyada ən böyük körfəzdir;

Dünyada ən böyük dəniz Şərqi Çin dənizidir;

Şimali Amerika ilə Cənubi Amerikanı ayıran Panama kanalı 1914-cü ildə çəkilmişdi - uzunluğu 81,7 km, eni 150 metrdir, bu kanaldan Sutkada 50 gəmi keçə bilər;

İran körfəzi ilə Omon körfəzini birləşdirən Hörmüz boğazıdır, bu boğazdan hər gün 100 gəmi keçir, La-Manşdan 500 gəmi, Cəbəlüteriçdən 140, Malakkadan 80, Bosfordan 40 gəmi keçir;

Süveyş kanalının uzunluğu 161 km-dir;

Baltik dənizini həm də Skif dənizi adlandırırlar;

Sözların mənşeyini öyrənən elm - etimologiya adlanır;

Dünyanın ən böyük körfəzi - Benqal, Hind okeanındadır;

1 mil təqribən 1850 metrdir;

Okean və dənizlərin dərinliyini exolot cihazı ilə ölçürlər;

Güclü zəlzələ və vulkan püskürməsi nəticəsində okean

İnqilab

səthində amələ gələn dalğalara sunami deyilir;

Yer bir planet kimi təqribən 6-7 milyard il bundan əvvəl yaranmışdır;

Bir qərinə 33 ilə bərabərdir;

İlk xəritə tərtib edən - Erotosfen olmuşdur;

Nisbi hündürlüyü müəyyən edən alət- nivelirdir;

Mütləq hündürlük dəniz və ya okean səviyyəsindən ölçülür;

İlk globusu özbək alimi Əl-Biruni hazırlayıb, X-XI əsrdə;

Okean suyunun tərkibində həll olmuş halda 8 milyon ton qızıl, 300 milyon ton gümüş, 3 milyard tona yaxın uran var;

1 qram qızıl əldə etmək üçün 2 min ton suyu emal etmək lazımdır;

Çoxarılan faydalı qazıntıların 90 faizi neft və qazdır;

Planetin neft ehtiyatının 60 faizi su altındadır;

İlk Azərbaycan səyahı Hacı Zeynalabdin Şirvani olub;

Azərbaycanda çıxarılan neftin üçdə iki hissəsi Xəzər dənizindən çıxarılır;

Bakıda ilk açılan muzey - Azərbaycan tarixi muzeyi olub;

Xəzər qızıl balıqları noyabr, dekabrda Kür çayına keçir;

Kürünü - (ikra) Nərə balığından alırlar;

Azərbaycanla həmsərhəd olan dövlətlər - Rusiya ilə 391 km;

Gürcüstanla 471 km, Ermənistanla 1007 km, Türkiyə ilə 13 km, İranla 765-dir;

Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatında xeyir allahı Humuzd olmuşdur;

Azərbaycanda ilk qəzet - Həsənbəy Zərdabinin "Əkinçi" qəzetidir;

Azərbaycanda ilk satirik jurnalı Cəlil Məmmədquluzadənin - "Molla Nəsrəddin" jurnalı olub;

İnqilab

Bakı şəhəri 40 dərəcə şimal enliyində, 50 dərəcə şərq uzunluğunda yerləşir;

Bakıda 1 dərəcə paralelin uzunluğu 85,4 kilometrdir;

Bakı şəhərinə Günəş şüaları 22 iyunda 73 dərəcə 30 dəqiqə bucaq altında düşür, dekabrın 22-də isə 26,5?-ə bucaq altında düşür;

Günəş hələqə ilə ehtata olunarsa yağış baş verər;

Bakıya avtomobili ilk dəfə H. Zeynalabdin Tağıyev gətirib;

Azərbaycanın ən mühüm nəqliyyat qovşaqları - Bakı, Ələt, Yevlax, Biləcər stansiyalarıdır;

Qızılağac qoruğu - Lənkəran ərazisindədir;

Xallı marallar Göygöl qoruğundadır; Pirqulu qoruğu Şamaxıdadır;

Respublikamızda 607 heyvan növü vardır;

Bütün heyvanların 97 növünü meməli təşkil edir;

Xəzər dənizinin ilk xəritəsi 1716-1717-ci illərdə tərtib edilmişdir;

Xəzərdə 111 balıq növü yaşayır;

Dəniz qulduruna pirat deyilir;

Samur-Abşeron kanalının uzunluğu 182 km-dir;

Respublikamızda 140-a qədər süni göl vardır;

Azərbaycanda olan süni göllərin ən nəhəngi Mingeçevirdir;

Göygöl okean səviyyəsindən 1556 m yüksəklikdə yerləşir;

Göygöl 1139-cu ildə zəlzələ nəticəsində, Kəpəz dağının uçaraq, Ağsu çayının qarşısını kəsməsi nəticəsində yaranmışdır;

Kür çayının uzunluğu 1515 km, Araz çayının uzunluğu 1072 km-dir;

Yer kürəsindəki 11 iqlim qurşağının, 9-u Azərbaycandadır;

İnqilab

Respublikamızda ən iri palçıq vulkanı nəticəsində emələ gəlmiş Torağay (400 metr);

Azərbaycanın ən yüksək zirvəsi - Bazardüzü 4466 m - Baş Qafqaz dağlarındadır;

Yuxarı Qarabağ kanalı-Mil və Qarabağ düzlərini sulayır;

Yuxarı Şirvan kanalı - Şirvan düzünü sulayır;

Baş Mil kanalı - Füzuli, Beyləqan, Ağcabədi rayonlarını sulayır;

Əzizbəyov kanalı - Masallı, Biləsuvar, Cəlilabad rayonlarını su ilə təmin edir;

Baş Muğan kanalı - Muğan düzünün suvarmasını təmin edir;

Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı Azərbaycan dövlətinin suverenliyinin rəmzidir;

Bayrağımızda olan mavi rəng türkçülüyün, qırmızı rəng müasirlik və demokratiyanın, yaşıl rəng isə İslamın simvoludur;

Aypara və səkkiz guşəli ulduz isə Ay və Günəşi əks etdirən xoşbəxtlik və səadət ifadəsidir;

Türkiyə ərazisində Bakı-Ceyhan neft kəmərinin uzunluğu 1071 km olacaq;

Bakı-Ceyhan neft kəmərinin uzunluğu 1768 km olacaq;

Bakı-Novrosesysk neft kəmərinin uzunluğu 238 km-dir;

1 barrel neft 159 litrdir;

Türklər-Nuh peyğəmbərin oğlu - Yasəfdən törəmişlər;

Dünyada ilk metro 1893-cü ildə, London şəhərində salınıb;

Bakıda metro 1967-ci ildə çəkilib, hazırda 20 stansiya var;

Urbanizasiya - kənd əhalisinin şəhərlərə gəlməsi deməkdir;

Cəməhəriyyə - ərəbcə, "xalq hakimiyyəti"

İnqilab

mənasındadır;

"Əxlaqi Nasir" kitabının müəllifi N.Tusi olmuşdur;

Rekultivasiya - pozulmuş və çirklənmiş torpaqların yenidən bərpaşdır;

Denudasiya - latınca denudatio - çıpaqlaşma mənasındadır;

Orta əsrlərdə enlik və uzunluqlar - Kanar adalarından, hazırda isə Qrinvich və ya London şəhərindən keçən meridiandan hesablanır;

Ekvatorun dəqiq uzunluğu 40 min 76 km-dir;

Ekvator sözünün mənası tənibölən deməkdir;

Ekvator qurşağında 1 dərəcə qovsün uzunluğu 111 km-dir;

Günəşin eyni yerdə tutulması 200-300 ildən bir baş verir;

Günəşin tam tutulması 7 dəqiqə 40 saniyəyədək davam edir.

UNO - Uçan naməlum obyekt mənasındadır, (uçan boşqablar).

Region latın sözüdür, bölgə mənasını verir;

Akkumilyasiya - latınca assumulatio - toplanma deməkdir;

Monopolya - Tək mənimdir mənasındadır;

Kontinent - latınca materik deməkdir;

Bizim eradan əvvəl 46-cı ildən 1 yanvar qeyd edirlər;

1 miskal - 4,25 qramdır;

Seminarıya - Bostan deməkdir;

Domino sözü latınca "Ağa" mənasını verir;

İlk bank - İtalyada yaradılıb;

Leytenant - fransızca müavin deməkdir;

Altay dağının mənası qızıl deməkdir;

Tyan-Şan - İlahə dağı deməkdir;

Papa şəhəri - Macarıstandadır;

İnqilab

- Yaponiyanın ilk paytaxtı Nara şəhəri olub;
- Koreyanın mənası taravətli deməkdir;
- Cenevrə gölü aypara şəkilindədir;
- Kosta-Rikada - Liman şəhəri var;
- Reyn çayı orta əsrlərdə - Keşiş çayı adlanırdı;
- Yantısız çayının ikinci adı - Mavi çay deməkdir;
- İtaliya dilində maleziya pis hava deməkdir;
- 14 ada üzərində yerləşən şəhər - Stokholmdur (İsveç);
- 101 ada üzərində yerləşən şəhər - Sankt-Peterburqdur (RF);
- Kartofun vətəni Cənubi Amerikadır;
- Cənubi Amerikada - kirpi yaşamır;
- Afrikada olan ən sulu çay Konqonun ikinci adı Zairdir;
- Əhalinin yaş tərkibində, uşaqların azlığı təşkil etdiyi - Avropa ölkələridir;
- Nil çayı dünyanın ən uzun çayıdır - 6671 km;
- Avropada, ən uzun çay Volqa - 3531 km;
- 1498-ci ildə C.Amerikanı kəşf edən səyyah - X.Kolumb olub;
- Şm. Amerikanın ən böyük və ən şirin suyu olan göl Yuxarı Göl (82 min kv.km);
- Avstraliyanın ən böyük çayı Murrey, ən böyük gölü Eyrdır;
- Afrikanın ən dərin gölü - Tanqanikadır;
- Antarktidanı ilk kəşf edənlər - F.F.Bellinshauzen və M.P.Lazerev olmuşdur;
- Böyük səddi rifli dünyada ən böyük mərcan adasıdır;
- Yaponiyanın Naqosaki şəhərinə salınan (ABŞ) atom bombasının adı Şişmandır;
- Fransada şanpan şerabının mərkəzi Reyms şəhəridir;
- İlk yanğınsöndürən maşın Almaniyada 1892-ci ildə yaranıb;

İnqilab

- Dünyada ən hündür şalala - C.Amerikada Orinoko çayının, Çurin gölü üzərində yerləşən Anhel şalaləsidir, onun hündürlüyü 1054 m-dir. Şalaləni 1935-ci ildə uçuş zamanı təyyarəçi Anhel kəşf etmişdir;
- Afrikada Zambezi çayında Viktoriya şalaləsi 120 m hündürlükdən tökülür;
- 1961-ci ildə Yuri Qaqarin Yer ətrafında 108 dəfə dövrə vurub;
- X.Kolumb Amerikanı kəşf edərkən ilk dəfə Venesuela dövlətinə yaxınlaşmışdır;
- ABŞ-da meqapolis şəhər aqlomerasiyalının birləşməsi və bütöv şəhər məskəni arialının əmələ gəlməsidir;
- Şimal qütbünə ilk dəfə 1937-ci ildə rus tədqiqatçıları İ.D.Papanin, Krenkil, Şirşov və Fyedrov getmişlər;
- Kenquru sözünün yaranması səyyah C.Kukla bağlıdır, Kuk gəmisi ilə Avstraliya sahilinə birinci gedib, bu qərribə heyvanı görüb, yerli əhalidən "bu heyvanın adı necə adlanır?" deyə soruşmuş, kenquri, kenquri cavabını almışdır. Sonralar məlum olmuşdur ki, kenquri yerli dilə başa düşməyə deməkdir. Beləliklə bu heyvanın adına kenquri demişlər.
- Mikroneziya yunan dilində "kiçik adalar" deməkdir.
- Malaneziya yunan sözü olub "qara adalar" deməkdir;
- Ağ su zambağı gülü, o biri güllərdən gec açır;
- General rütbəsi ilk dəfə Fransada qəbul olunub;
- Qədim Çində kağızı əski, ağac və bambuqdan hazırlayırdılar;
- Çində qadınlar - varlı və ziyalıları yox, axmaqları sevirlər;
- Denudasıya - süxurların parçalanması, akkumulyasiya - süxurların getirilib çökdürülməsi deməkdir;
- Yeri əhatə edən ən üst qat hava təbəqəsidir ki, buna

İnqilab

atmosfer deyilir;

Atmosferin 78 faizi azot, 21 faizi oksigen, 1 faizden artığı, su və müxtəlif qazlardan ibarətdir;

Yerin səthə yaxın olan yuxarı hissəsi Yer qabığı adlanır;

Dəniz sahilində 1 kub metr havanın çəkisi 1 kq 300 qramdır;

Züleyxa Hacıyeva - Azərbaycanda ilk qadın idman ustası olub;

Azərbaycanda neft çıxarılan şirkətlər: - "Lukoil" (Rusiya F.), "BP" - (B. Britaniya), "Amoco" - (ABŞ), "Şevron" Ştatlar (Norveç), "Çıraq", "Azəri", "Günəşli" - (Azərbaycan);

Hazırda dünya əhalisinin sayı 6 milyard nəfərdən çoxdur;

Dünyanın aşağıda göstərilən dövlətlərində daha çox əhali yaşayır:

Çin Xalq Respublikasında - 1 milyard 300 milyon nəfər,

Hindistanda - 1 milyard 30 milyon,

Amerika Birləşmiş Ştatlarında - 288 milyon,

İndoneziyada - 220 milyon nəfər,

Brazilyada - 180 milyon nəfər,

Rusiya Federasiyasında - 144 milyon nəfər;

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 15 üzvündən 5-i daimi üzvdür: ABŞ, Rusiya, Çin, B.Britaniya, Fransadır;

2000-ci ildə müstəqil dövlətlərin sayı 200-ə çatmışdır;

Haaqada (Hollandiya) beynəlxalq məhkəmə, Cenevrədə (İsveçrə) BMT-nin bir sıra komissiyaları, Vyanada (Avstriya) isə OPEK-nin qərargahı yerləşir - Neft ixrac edən ölkələr Təşkilatı;

Avropa iqtisadi birliyi (AİB) ölkələri AFR, Fransa, İtaliya, Niderland, Belçika, Lüksemburq 1973-cü ildən B.Britaniya, Danimarka daxildir;

İnqilab

Nobel mükafatı 30-70 milyon dollardır, mükafat alanlara Nobelin şəkili haqq olunmuş medal və diplom verilir;

Nobel qardaşları - Albert, Robert ... olmuşdur;

ABŞ-in 100-lük dollarının üstündəki şəkil Franklindir;

Ştatlar içərisində ən çox əhali ABŞ-in Kaliforniya ştatında yaşayır;

Ulduz sönməsinin (axmasının) mənası meteor yağışı deməkdir;

Sovet İttifaqının dağıdılması planını M.Qorbaçov, Reyqan və Marqarita Teçer Aralıq dənizinin sulanının dərinliklərində həll etmişlər;

Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatı (NATO) 1949-cu ildə Vaşinqtonda yaradılıb, iqamətgahı Nyu-Yorkda 36 mərtəbəli binada yerləşir, - binanı amerikalı milyoneri Rokfeller dünyada sülhün möhkəmlənməsi naminə onlara hədiyyə etmişdir;

Avropa Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı (ATƏT) 70-ci ildən fəaliyyət göstərmiş, (ATƏM) bazası əsasında yaradılıb (1994-cü ildə Budapeşt sammitində);

Avropa Şurası (AŞ) 1949-cu ildə yaradılıb, Azərbaycan Respublikası 2000-ci ildən 43 üzvündən biridir;

Aborigin latınca Aborigines deməkdir;

Antropogen - yunanca anthropos - mənşə mənasını bildirir;

Arxipelaq - bir-birinə yaxın yerləşən adalar qrupudur;

Broyler təsərrüfatı - ferma - etik cüceler yetişdirən təsərrüfatdır;

Dominion - ingiliscə dominion - mülk sözündəndir;

Eroziya - torpağın üst qatının su və külək vasitəsilə dağılmasıdır;

Lisenzia - icazə sənədidir;

Neytrallıq - heç kime mənsub olmayan sözündəndir;

Rekreasiya - latınca - bərpa sözündəndir;

Sammit - dövlət və hökumət başçılarının görüşü deməkdir;

Küveytdə dövlət başçısı Əmirdir;

Rusiyanın gerbindəki ikibaşlı çartal - 2000-ci il rum rəqəmi ilə MM kimi yazılıb;

Amerika Birləşmiş Ştatlarının prezidenti olmuş Cenni-Karter-Nobel mükafatı alıb;

Məşhur filosof-alim Sokrat deyib: "Mən indi bəirəm ki, heç nə bilmirəm", Sokratı - edam ediblər - zəhərləyiblər;

Orta əsrlərdə boşanan qadınlar ağ paltar geyirmişlər;

Dedilər göydə toydur, arvadlar nərdivan axtarırlar;

Almanlar aprelin 1-ni uğursuz gün adlandırırlar, İuda;

Engels - Marksın tabutu üzərinə, atasının şəkilini qoymuşdur;

Qədim türk dilində "bibi" xanım deməkdir;

Makaron memulət ilk dəfə İtaliyada hazırlanıb;

Yunan mifalogiyasına görə "qızıl alma" - erik adlanır;

Toyuq korluğunda "A" vitamini çatışmır;

Arpa, buğda, un satanlar - ellaf adlanırlar;

Bananın tərkibində ən çox "A" vitamini var;

Hüğüşüz dəvənin adı - Lamədir;

"Coğrafiya" adlı ilk kitabı bizim eradan əvvəl III əsrdə yaşamış əslən misirli olan yunan alimi Erotosfen yazmışdır;

Amerikanın kəşfi Xristofor Kolumbun adı ilə bağlıdır.

X. Kolumb 1492-ci ildə Hindistana dəniz yolu axtarmaq məqsədilə səfərə çıxır. 60 gün dənizdə üzdükdən sonra səyyahlar torpaq görürlər. Həmin torpaqları Vest ("qərb" mənasında) Hind adaları, yerli əhalini isə "hindular" adlandırırlar;

Hindistana dəniz yolunu kəşf edən - 1498-ci ildə portuqaliyalı səyyah Vasko da Qamaya nəisib olmuşdur;

"Maqma" - yunanca qatı maz deməkdir;

Atmosferin quruluşu:

Troposfer - Yerin səthindən 8-18 km-ə qədər,

Stratosfer - Yerin səthindən 55 km-ə qədər,

Mezosfer - Yerin səthindən 80 km-ə qədər,

Termosfer (İonesfer) - Yerin səthindən 700-800 km-ə qədər,

Ekzosfer - Yerin səthindən 3000 km-ə qədər,

Hər bir adama 1 gün ərzində 11000 litrə qədər hava lazım olur. Yer səthinin hər bir kvadrat santimetrinə hava 1 kq 33 q qüvvə ilə təsir göstərir;

Əgər insan bədəninin səthi orta hesabla 1,5 kv metrə bərabərsə, onda hər bir adamın bədənində havanın təzyiqi 15 ton olar;

Bəs, niyə bu təzyiqi hiss etmirik? Ona görə ki, bədənimizin daxilindəki təzyiq atmosfer təzyiqinə bərabərdir.

Əslində Meksika körfəzi dəniz, Qırmızı dəniz isə körfəzdir. Bu hövzələr ilk vaxtlardan səhvən belə adlandırılmışdır;

"Ölü dəniz" in duzluluğu 270 0/00-dir. Bu göl Ərəbistan yarımadasında okean səviyyəsindən 405 m aşağıda yerləşir. Gölün suyu hədsiz dərəcədə duzlu olduğu üçün orada heç bir canlı yaşamır. Buna görə də ona "Ölü dəniz" adı verilmişdir. Ölü dənizdə duz çox olduğundan çimənlər batmır;

Buzlaqlar quru sahəsinin 11 %-ni tutur. Əgər buzlaqlar ərisə, onda Dünya okeanının səviyyəsi 60 m-dən çox qalxar,

İri buz parçaları sürüşüb okeana düşür və üzən buz dağlarını - aysberqləri emələ gətirir. Aysberqlər gəmilər üçün təhlükə yaradır;

Afrika dəvəquşusunun hündürlüyü 275 sm, uzunluğu 2 m-ə, çəkisi 80-90 kq, yumurtasının çəkisi 1,5 kq-a

bərabərdir;

Tozağacı 1 saatda 67 nəfərin 1 gündə qəbul etdiyi qədər oksigen ifraz edir;

Yer kürəsinin təbii ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilərsə 50-60 milyard adam təmin oluna bilər;

Dünya əhalisi 3 əsas irqə bölünür: Avropoid, Monqoloid, Neqroid;

Qafqazda yaşayan xalqlar, o cümlədən, azərbaycanlılar avropoid irqinin cənub qrupuna daxildir;

Hazırda 1 milyardan artıq adam xristian, 1 milyarda yaxın islam, 350 milyona yaxın buddizm, 10 mln-dan artığı yəhudi dininə sətayiş edir;

Ərazinin böyüklüyünə görə ən böyük ölkələr - Rusiya, Kanada, ABŞ, Çin dövlətləridir;

Dünyada əhalisinin sayı milyon nəfərdən çox olan 350-dən çox şəhər var;

10 milyondan artıq olan şəhərlər - Meksiko, Nyu-York, Tokio, Pekin, London, İstanbul, Moskva, Roma, Tehran və s. şəhərlər dünyanın "nəhəng"ləridir;

Yeraltı suların çıxarılması nəticəsində Meksiko 80 il ərzində 6 metr çökmüşdür;

Konservatoriyanın mənası - yetim evi deməkdir;

Braziliya şəhərinin təyyarədən gömüşü - təyyarəyə oxşayır;

Xronologiya yunan sözüdür. "Xronos" zaman, "loqos" söz, təlim deməkdir.

Arxeologiya - yunan sözü olub, "arxoyos" qədim, "loqos" elm deməkdir;

Paleolit - yunan sözü olub, "palayos" qədim və "litos" daş deməkdir, yeni qədim daş dövrü;

Antropoloq - yunanca "antropos" insan, "loqos" söz, təlim - antropologiya elmi ilə məşğul olan alim;

Mezolit - yunan sözüdür. "Mezos" orta, "litos" daş

deməkdir;

"Eneos" - latınca mis deməkdir;

Dünya okeanının dərinliyi exolot vasitəsi ilə ölçülür. Exolot cihazı geminin alt hissəsinə bərkidilir. Gəmidən okean dibinə qısa səs signalı göndərilir. Signal okean dibinə çatdıqda oradan əks-səda cihaza doğru qaydır. Cihaz səs gedib-gəlmə vaxtını təyin edir. Tutaq ki, göndərilən səs signalının okean dibinə gedib-qayıması 8 saniyə çəkmişdir. Deməli, səs signalının dibə gəlməsi üçün 4 saniyə vaxt lazım olmuşdur. Səsin suda yayılma sürəti saniyədə 1500 m-dir. Deməli səs 8 saniyəyə gedib-qayıbmışdırsa dərinlik 6000 m olacaq.

Azərbaycanda ən yüksək temperatur Culfa 44 dərəcə selsi olmuşdur,

Yer kürəsində ən yüksək temperatur 1922-ci ildə Liviyada Tripoli şəhərində 58,1 dərəcə C müşahidə olunmuşdur;

1983-cü ilin iyul ayında Antarktidadakı "Vostok" stansiyasında mənfi 89,2 dərəcə C (şaxta), Şimal yarımkürəsində isə Saxa (Yakutiya) Respublikasındakı Oymyakonda mənfi 71 dərəcə C qeydə alınmışdır;

Azərbaycanın ərazisində ən aşağı temperatur Böyük Qafqaz dağlarının yüksəkliyi 4000 m-dən çox olan zirvələrində mənfi 42 dərəcə C, düzənlik ərazilərdə isə Culfa şəhərində mənfi 32 dərəcə C qeydə alınmışdır;

Yer kürəsinin quru sahəsində dərinliyə getdikcə hər 33 m-dən sonra müsbət 1 dərəcə yüksəlir;

Yer kürəsinin səthindən yüksəyə getdikcə hər 1000 metrden sonra 6 dərəcə aşağı düşür;

İlk sinoptik xəritəni 1852-ci ildə İngilis admiralı Fits Noy tərtib etmişdir.

Uzun illər ərzində aparılan müşahidələr nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, əgər pişik ayaqlarını yalayarsa

havanın aydın, bərk və büzüşmüş halda yatırsa havanın soyuq və küləkli olacağını gözlemək lazımdır.

Golfstrim - körfəzdən çıxan su mənasındadır, Golfstrim isti cərəyanı Meksika körfəzinə daxil olub, çoxandan sonra belə adlanır, Golfstrim haqqında ilk məlumatı X.Kolumb vermişdir. O, öz gündəliyində şimala doğru güclü su kütləsinin axdığını yazmışdır.

Golfstrimi okeanda çay - sahilləri olmayan çay adlandırırlar.

Golfstrim bütün quruda olan çaylardan 120 dəfə çox su axdır.

Azərbaycanın dağ incisi olan Göygölün adı XIX əsrə qədər Xarək gölü olmuşdur.

Bir il ərzində 1 milyon soxulcan 1 ha sahədə 100 ton torpağı şumlayır.

Dünyada ən böyük atlas Berlin şəhərindədir. Onun hündürlüyü 1 m 70 sm, eni 2 m 20 sm, yaşı 200 ildir.

Zəlzələni qeydə alan ilk cihaz eramızın 12-ci ilində Çində ixtira edilmişdir. Bu cihaz zəlzələ mərkəzindən 600 km aralıdakı tekani qeydə almağa qadir idi. Belə dəqiq cihazı avropalılar ancaq 1856-cı ildə yarada bilməmişlər.

ABŞ-ın bayrağında olan ulduzlar, ştatların sayını bildirir.

Neft midiyatlarının "nafta" sözündən götürülmüşdür. Mənası isə "ışığılanan", "axan" deməkdir.

Kola yanımadasında buzlar arasında məhv olmuş timsah və triton çalıqlarına rast gəlinmişdir. Alimlər hesab edirlər ki, 10-12 milyon il əvvəl Şimali Asiyanın isti iqlimi belə canlıların inkişafı üçün əlverişli olmuşdur.

Dünyada ən şəffaf suyu olan Aralıq dənizidir. Onun şərq hissəsində 60 m dərinliyi görmək mümkündür.

Dumanlı ölkə - Böyük Britaniyadır.

Monometr yanar qazın təzyiqini müəyyən edən

cihazdır.

Barometr - aneroid atmosfer təzyiqini ölçür.

Aneroid yunanca mayesiz deməkdir.

Küləyin istiqaməti və sürəti flügerlə ölçülür.

Çöl şəraitində küləyin sürətini anemometrle ölçürlər.

Yer qabığının dərinlik qırılması üzrə səthə çıxan ərimiş mantiya maddəsi maqma adlanır.

Püskürmə zamanı səthə çıxan və ətraflara yayılan odlu mayeye (maqmaya) lava deyilir.

Eroziya "erosio" - latınca yeyilmə, yonulma adlanır.

ABŞ-ın Alyaska ştatını "rus ştatı" adlandırırlar, ona görə ki, 1861-ci ildə ruslar Alyaska yanmadasını ABŞ-a satıblar.

Mesopotamiya yunan dilində "İkiçayarası" mənasını verir (Dəclə, Fərat).

Misirdə ən hündür piramida xeops əhramı hündürlüyü 147 metrdir.

Onun tikilməsinə 2000-3000 daş sərf edilmişdir. Hər bir daşın ağırlığı 2 tondur.

"İtaliya" sözünün herfi mənası "buzovlar ölkəsi" deməkdir.

Qarpızın vətəni Cənubi Afrikadır.

Bakıda olan İçəri Şəhərin ümumi sahəsi 21,5 hektardır.

Bakıda, ilk radio verilişinə 1926-cı ildə başlanmışdır.

Azərbaycanda müntəzəm televiziya verilişlərinə 1956-cı ildə başlanmışdır.

Keçmişin çəki vahidləri: bir givrənək 400 qr., 1 put 16 kq-dır, keçmişin ölçü vahidi 1 arşın 80 sm-dir.

Dünyada ən sürətlə boy atan bambuq bitkisidir.

Həmin bitkinin boy atmasını adı gözle görmək olar.

Xurma səhra sakinlərinin çörəyi və gəlir mənbəyidir.

Yaxşı suvarılan və məhsuldar torpaqlarda 1 xurma ağacı ildə 100 kq məhsul verir. Xurma çox universal ağacdır. Onun oduncağından istifadə olunur, qayıq, sadə

ev əşyaları (zənbil, səbət, kəndir və s.) düzəldilir, yarpaqlarından süpürge, qabığından kənd təsərrüfatında istifadə edilən aletlər, kəsilmiş budaqlarından axan mayedən şirə hazırlanır. Səhra sakinləri xurma ağacı olmayan evi "ac ev" adlandırırlar.

Bir uşağın vətən həsrəti

1993-cü il avqustun 31-də Qubadlı işğal olundu. O məsum gecenin üstündən 9 il keçib. Bu müddət ərzində öz yurd-yuvalarından didərgin düşmüş soydaşlarımız hələ də doğma torpaqlarının həsrətilə yaşayırlar. Vətən həsrəti 6-cı sinif şagirdi Lale Çingizqızının da qəlbinə, öz təbiri ilə desək, bir ox kimi sancılıb və onun püdələnməkdə olan qələminə hopub. Lale Çingizqızının həsrət dolu duyğularını ifadə edən bir şeirini qəzetimizdə dərc edirik. Məqsədimiz başbilenlərimizin yalın və vicdanını oyalmaq və onların didərginlərinə halına yarasına çalışmaqdır. Yanacaqqlarını görsən? Düzü, qaçqınların yardımını belə mənimsəməkdən çəkinməyən vicdan sahiblərindən bu qeyrətli gözlemək səhrada su axtarmağa bənzəyir. Bununla belə, biz öz üzərimizə düşən vəzifəni yerinə yetirik.

Qubadlımı düşünürəm

Həsrətinə dözmediyim,
Qubadlımı düşünürəm.
İşğal altında inlədəyən,
Torpağımı düşünürəm.

Düşünürəm səhər-axşam,
Düşünürəm gündüz-gecə,
Aman Allah, bu həsrətə,
Mənəm qəlbim dözsün necə?

Lale Çingizqızı
01 sentyabr 2002-ci il

Çingiz Quliyev 1963-cü ildə anadan olmuş, 1970-ci ildə Qubadlı orta məktəbinin I sinfinə daxil olub, 1980-ci ildə yüksək qiymətlərlə orta məktəbi bitirmişdi. Həmin illərdə ali məktəblərə qəbul eksperiment yolu ilə, dörd imtahandan ikisindən beş və ya birindən beş, o birindən dörd alanlar, digər iki imtahanı verməyərək, qəbul olurdular.

Çingiz də Azərbaycan Dövlət Neft Kimya İnstitutuna həmin üsulla iki imtahan verərək, yüksək qiymətlər aldığından, qalan iki imtahanı verməyərək Neft Mexanika

Çingiz, Zaur, Lale və anası

İnqilab

fakültəsinə qəbul olmuş. 1985-ci ildə müvəffəqiyyətlə institutu qurtarmışdı.

1985-ci ildə gənc mütəxəssis kimi Azneft İstehsalat Birliyinə işə qəbul olunub, əmək fəaliyyətinə dəniz neftçisi kimi başlayıb. Uzun müddət neft sənayesində müxtəlif məsul vəzifələrdə çalışıb.

1989-cu ildə Məfkurə Əmrah qızı ilə ailə həyatı qurmuşlar. Məfkurə ali təhsilli olub, hazırda Suraxanı rayonu Qaraçuxur qəsəbəsində olan 104 sayılı orta məktəbdə sinif müəllimidir. Məfkurə müəllim, mehriban və qayğıkeşdir. Uşaqlarının tərbiyəsi və oxumaları üçün ciddi məşğul olan sadə qadındır.

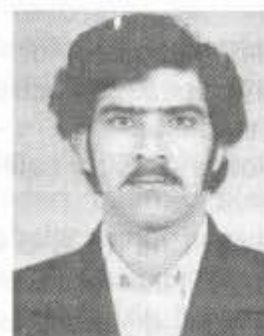
Çingiz və Məfkurənin iki övladları olmuşdu. Qızı Lələ hazırda 9-cu sinifdə dərs əlaçısı olmaqla, fənn olimpiadalarında dəfələrlə qalib olub, mükafatlandırılmış və "Fəxri fərman"lara layiq görülmüşdü. Arzusu həkim olmaqdır. Oğlu Zaur 8-ci sinifdə müvəffəqiyyətlə oxuyur, həm də idmanın futbol üzrə həvəskandır.

Her birinə müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

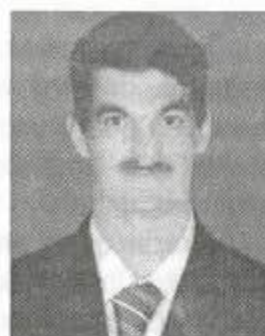
Albom şəkilləri

Quliyev Müsti

Quliyev Taryal

Nəcəfov Zakir

Şükürov Geray

Quliyev Ağamir

Quliyev Nəsim

Məhəbbətə Qumru

Baxım Minsəyə

Anam Xedəcə

Mən, kitabın "Aclığa necə başladım" sərföheli yazımda sağlamlığın sirri kimi, əsasən aclıq aksiyası barədə müəyyən qədər yazı vermişəm.

İndi də bəzi məlumatları sizə çatdırmağı özümə borc bildim.

Orada qeyd etdiyim kimi 1998-ci ilin mart ayında ilk aclığa başladım. Sonrakı illər iş ilə əlaqədar (işlədiyimə görə) ac qalma günlərini qış kanikulu günlərində, yəni dekabrın axır, yanvarın əvvəlki günlərində keçirirdim. Lakin 2004-cü ilin oktyabr ayının 27-də təsadüf nəticəsində yıxıldım, qilçamın omba sümüyü sındı.

Artıq bu gündən başlayaraq, yemək növləri dəyişdi. Həkimlərin məsləhəti ilə, mənə məcbur etdilər ki, qara mal ayağı (dınağı) yeməlisən, sümükdə birləşmə (bitişmə) getsin. Odur ki, bir neçə ay, çox çətinliklə vermiş etsəm də, mal və qoyun etini yeyə bilmədim. Ac qaldığım illərdə həmin etlərə qarşı mənə küskünlük yaranıb. İndi, ara bir quş eti yeyirəm. Onu da qeyd edirəm ki, sümüyün bitişməsi üçün tibbi dərmanlardan istifadə etməyə məcbur oldum.

İnsanların sağlam yaşaması və uzunömürlü olması üçün Dünya alimləri axtarırlar aparır, yeni-yeni dərmanlar kəşf edir, onların orqanizmə olan təsirini öyrənir, müşahidələr aparırlar.

Qeyd etmək lazımdır ki, təbii aləmdə, xüsusilə cərrahiyyə sahəsində irəliləyən doğru uğurlu addımlar atılmış, böyük nailiyyətlər əldə olunmuşdur. Tibb sahəsində kəşflərə görə Nobel mükafatına layiq görünənlərin sayı az deyil. Hazırda cərrahiyyə yolu ilə insanların ayrı-ayrı orqanları dəyişdirilərək yenisi ilə əvəz olunur, esl möcüzələr yaradır. Lakin bu uğurlu nailiyyətlərlə yanaşı, insan orqanizmini yeniləşdirən və ömrünü uzadan

dərmanlar kifayət qədər kəşf edilməmişdir. Axtarışların davam etməsinə baxmayaraq, bu, heç bir vaxt uğurlu tam nəticəyə bilməz, çünki heç bir dərman orqanların itirilmiş funksiyasını bütövlüklə bərpa etmək qüdrətinə malik deyildir.

Artıq məlumdur ki, dəriyə, daxili orqanlardakı zədələrin, o cümlədən qırılmış sümüklərin öz-özünə bərpası orqanizmadakı canlı hüceyrə və toxumaların regenerasiya qabiliyyəti vasitəsilə baş verir. Orqanizmin belə bir xüsusiyyəti adamı lap heyran edir. Yəqin ki, hər biriniz həyatda aldığınız müxtəlif bədən xəsarətlərinin tezliklə öz-özünə sağalaraq yoxa çıxmasının və yaxud qırılmış sümüklərin yenidən birləşərək tamamilə bərpa olunmasının şahidi olmusunuz. Lakin təəssüflər olsun ki, insan orqanizminin belə bir möcüzəli xüsusiyyətə malik olması faktı çoxlarını düşündürmür.

Xatırladıram ki, bu, ulu Tanrının bütün canlılara bəxş etdiyi olduqca əhəmiyyətli və əvəzsiz bir xüsusiyyətdir.

İynə-dərmanların müəyyən müddət orqanizmin müxtəlif hissələrinə olan ağrıqasıci təsiri inkar edilməzdir, lakin gəlin unutmayaq ki, onların müalicəvi əhəmiyyəti yoxdur. İynə və dərmanlar xəstəliyi sağaltmır, sadəcə olaraq xəstəliyin inkişafının qarşısını müəyyən müddətə alır.

Bədəndə yeridilən dərmanlar tədricən qanı zəhərləyərək daxili orqanların normal fəaliyyətinə mənfi təsir göstərir. Bir müddətdən sonra qəbul edilmiş dərmanlar öz təsirini itirir və ağrılar yenidən şiddətlənir. Süni surətdə aşağı endirilmiş hərarət və yaxud qan təzyiqi yenidən yüksəlir.

Artıq dünyanın bir çox alimləri kimyəvi dərmanların insan orqanizminə vurduğu ziyanı etiraf edərək təbii müalicə üsullarına üstünlük verməyə başlamışlar. Sözsüz ki, xəstəni müalicə etmək istəyən hər bir həkim istədi ki, onun

İnqilab

xəstəsi tez bir zamanda sağalsın. Həkimlər yaxın gələcəkdə müalicə zamanı təbii metodlardan istifadə etməli olacaqlar.

Amerikalı alimlər siçanlar üzərində müşahidə apararaq belə bir nəticəyə gəlmişlər ki, xərçəng xəstəliyinin acılıqla müalicəsi gözəl nəticə verir. Müşahidələr göstərmişdir ki, acılıq zamanı orqanizmlə birlikdə orada xərçəng hüceyrələri də acılığa məruz qalaraq məhv olur. Orqanizmin sağlam olması üçün başlıca şərtlərdən biri təbiətin qanunauyğunluğuna riayət edərək düzgün qidalanmaqdır. Heyvanlar instinktiv olaraq bu qanunauyğunluğu gözləyir, onu heç vaxt pozmur, məhz bu səbəbdən də insanlara nisbətən çox az hallarda xəstələnirlər.

Sağlamlıq nədir

Sağlamlığın həyatda ən böyük nemət və sərvət olması yəqin ki, heç kimsə sifr deyil. Can sağlam olmadıqda insanın gözüne nə var-dövlət, nə vəzifə və nə də başqa şeylər görünür. Can necə şirindir ki, ən varlı adam belə ölüm ayağında var-dövlətindən keçməyə razı olur, tək sağalsın, yaşasın. Sağlamlığına fikir verən, onun profilaktikası ilə müntəzəm surətdə məşğul olanların sayı Azərbaycanda çox azdır. Elə buna görə də respublikamızda xəstələrin sayı günbəgün artmaqdadır. Ürək xəstəliklərindən vaxtsız ölənlərin sayı-hesabı yoxdur. Mədə-bağırsaq, qan damarları sisteminin nasazlığından, şəkərdən, duzlaşmadan, qan təzyiqindən, daxili orqanlarda emələ gələn daşlardan, xərçəng və digər ağır xəstəliklərdən şikayət edənlərin və əziyyət çəkənlərin sayı hədsiz dərəcədə çoxdur.

Artıq uzun illərdir ki, təbabət aləmində iynə və dərmanlarla "müalicə" metodu tətbiq edilir və bu metod

İnqilab

özünü doğrultmasa da geniş yayılmışdır. Dərman zavodları külli miqdarda dərman istehsal edir. Hələ bu azmış kimi üstəlik xarici dövlətlərdən də respublikamıza müxtəlif preparatlar gətirilir. Əhalinin bu dərmanlara olan böyük tələbatı çox zaman vaxtı keçmiş, zərərli preparatlar vasitəsilə ödənilir. Bu, eynilə tərkibində nikotin olan siqaretdə, habelə çaya, kofeyə, alkoqollu və qablaşdırılmış digər içkilərə də aiddir. Həmişə yaxşı bəllidir ki, siqaret insan orqanizminə ziyanlıdır. Lakin buna baxmayaraq respublikamızda siqaret geniş şəkildə reklam olunur. Əgər ətrafınızdakılara nəzər yetirsəniz görə bilərsiniz ki, təxminən hər 10 nəfər kişidən 7-8-i, gənc və yeniyetmədən 5-6-cı siqaret çəkir. İş o yerə çatıb ki, bəzən qadınlar və cavan qızlar arasında siqaret çəkən, alkoqollu içkilər və narkotik maddələr qəbul edənlərə də rastlaşırıq.

Ulu babalarımız uzun əsrlər iynə və dərmansız yaşayaraq sağlam həyat tərzi sürmüş, daima fiziki işlə məşğul olaraq uzunömürlü olmuşlar. O vaxtlar insanlar təbii qidalarla qidalandığından həmişə sağlam və gümrəh olmuş, çox nadir hallarda xəstələnmişlər. O zamanlı insanların dişləri heç vaxt müasir adamların dişləri kimi tez xarab olmur, sıradan çıxmırdı. Əgər heyvanların dişlərinə nəzər yetirsəniz, onların tamamilə saf və sağlam olmasının şahidi olarsınız. Bunun simi ondadır ki, heyvanlar müasir insanlardan fərqli olaraq yalnız öz təbii qidası ilə qidalanırlar və təbiətin bu qanunauyğunluğunu heç vaxt pozmururlar.

Sağlamlığı barədə düşünməyən, onu qorumayan adamlar, əsasən iradəsiz və səhlənkar adamlardır. Öz qədrini bilməyən, sağlamlığına biganə münasibət göstərən insanlar, sözsüz ki, başqasının da qədrini bilməz.

Deyənlərdən belə nəticə çıxarmaq olar ki, insanların müxtəlif xəstəliklərə düşər olaraq həyatdan vaxtsız getməsinin başlıca səbəbi təbiətin qanunauyğunluğunu

İnqilab

kobud surətdə pozması və öz təbii qidasından uzaqlaşmasıdır.

Dahi Nizami Gəncəvi qida haqqında olduqca dəqiq və qiymətli fikir söyləmişdir. O, hər hansı bir qidanın dədina və ləzzətinə görə yox, faydasına görə yeməyi məsləhət bilmişdir.

Bütün canlılar qidalanmaqla enerji toplayır və həmin enerjinin hesabına hərəkət edir, yaşayır. Deməli, qida enerji, enerji isə həyat deməkdir. Təbiətin qanunauyğunluğuna əsasən bütün canlılar bir-birini yeməklə qidalanır, yeni yaşamaq üçün bir canlı enerjini digərindən alır. Deməli, yemək üçün yox, yaşamaq üçün yemək lazımdır.

Ulu Tanrı canlı varlıqları yaratmazdan əvvəl, çox güman ki, əvvəlcə onların qidasını, yeni təbiətini, sonra isə onları yaratmışdır.

Bütün canlılar təbiətin qanunauyğunluğuna tabedir. Ona görə də bu qanunauyğunluq canlılar tərəfindən mütləq gözlənilməli və heç vaxt pozulmamalıdır. Əks təqdirdə bunun acı nəticəsi labüddür. Bundan qaçmaq, yaxa qurtarmaq qeyri mümkündür.

Acqalma nədir

Müasir insanların yüksək şüura, dərin ağıla və zəkaya malik olmasına baxmayaraq, onlar yer üzərindəki bütün canlılara nisbətən daha tez xəstələnir, çəkisi normadan xeyli artıq olur. Dişləri və saçları tökülür, gözləri zəifləyir, qısaömürlü olurlar.

Əcdadlarımız mağaralarda yaşamış, meşə meyvələri ilə qidalanmış, təmiz bulaq, çay və göl suları içmiş, saf hava ilə nəfəs almış, sağlam həyat tarzi sürmüşlər. Elə bu səbəblərə görə, başqa canlılar kimi onlar da çox nadir hallarda xəstələnmişlər.

İnqilab

Sonralar vəziyyət tamamilə dəyişmişdir. Belə ki, insanlar meşə yanğınları zamanı ölmüş heyvanların cəsədi ilə qidalanmağa başlamış, qeyri-təbii qidalardan istifadənin təməlini qoymuşlar. Zaman keçdikcə insanlar ökinçilik və maldarlıqla məşğul olmuş, daha çox et məhsulları ilə qidalanmağa başlamışlar. Beləliklə, insan öz təbii qidasından tədricən uzaqlaşmış və ətə meyilli olmuşdur. Bundan başqa, o, duzdan və şəkərdən, daha sonra isə tütündən, alkoqollu içkilərdən və narkotik maddələrdən istifadə etmişlər.

Müasir insan əlinə nə keçirsə yeyir. Məsələn: qoyun, keçi, inək, öküz, camış, donuz, qaban, maral, cüyür, ayı, it, at, dəvə, dovşan, balıq, ilan, qurbağa, kirpi, çanaqlıbağa, toyuq, ördək, qaz, müxtəlif çöl quşları və s. Qərribə burasıdır ki, heyvanın ətindən əlavə, onun daxili orqanları, o cümlədən qarını, bağırsaqları, kəlləsi və ayaqları da yeyilir. Hətta insan əti ilə qidalanan adamlar da mövcuddur. İnsanlar arasında yeni-yeni xəstəliklərin əmələ gələrək üzə çıxmasının əsas səbəblərindən biri də məhz elə budur.

Biz özümüzü ətsiz heç cür təsəvvür edə bilmərik. Ət yeməyinin nə qüvvəsi ola bilər? Deyənlər daha çoxduq təşkil edirlər.

Biz isə cavabında ab onlara misal çəkirik. Məgər at ətlə qidalanır ki, mühərriklərin qüvvəsi at gücü ilə ölçülür. Bundan başqa öküz, dəvə, zürafə, fil və başqa heyvanları göstərmək olar.

Acqalma metodunu öz üzərində tətbiq etmək istəyənlər heç də elə güman etməsinlər ki, müəyyən müddət ac qaldıqdan sonra artıq hər şey bitir və arzu edilən nəticə əldə olundu. Arzu olunan nəticəyə yalnız proseduraların sonunda çatmaq olar.

Acqalma proseduraları dörd mərhələdən: acıq, meyvə şirələri ilə qidalanma, yalnız meyvə və tərəvəzlə qidalanma

İnqilab

(çiy halda), təbii qidalarda - salat və bişirilmiş yeməklərlə qidalanmadan ibarətdir.

Bir və ya iki günlük aclıqdan sonra duru yeməklər, yaxud yumşaq meyvələrlə qidalanmaq təhlükəli deyildir. Lakin 3-5, 5-7, 7-10 gün və daha artıq müddətdən sonra aclığa birdən-birə təbii qidalarla və yaxud bişirilmiş duru yeməklərlə dəyəndirmə pis nəticə verə bilər.

Uzunmüddətli aclıqdan sonra qidalanmağa çox ehtiyatla keçilməlidir. Uzunmüddətli aclıq keçirənlər ikinci mərhələdə mümkün qədər çox qalmalıdır. Yəni meyvə şirələrinin qəbulunu 2-7 gün davam etdirməlidir. Təbii qidaların qəbuluna keçdikdən sonra 25-30 gün müddətində duz və şəkərdən istifadə edilməsi məsləhət görülmür. Xörəklər və salatlar yalnız bitki yağları ilə hazırlanmalıdır. Aclıq zamanı dərmanların qəbul edilməsi yolverilməzdir. Bu, orqanizmin zəhərlənməsinə səbəb ola bilər.

Bezi hallarda xəstəliyin diaqnozundan asılı olaraq aqalma metodunun tətbiqini lazım bilmirik.

Ət insanın qidası deyil

İnsan həzm sisteminin və dişlərinin quruluşuna görə ətlə qidalanan vəhşi heyvanlardan fərqlənir. Ətlə qidalanan yırtıcıların iri və iti köpək dişləri, quşların isə xüsusi formalı dimdikləri var. Yırtıcı heyvanların bağırsaqlarının uzunluğu otlayan heyvanlarınkından xeyli qısadır, yəni 3-4 metrdir. Otlayan canlıların dişlərinin quruluşu, bağırsaqlarının uzunluğu 10-12 metr və forması insanlarınkından qətiyən fərqlənir. Bundan əlavə, yırtıcı heyvanlar suyu dilləri vasitəsilə, otlayan heyvanlar isə dodaqları ilə sovuraraq içir.

Otlayan heyvanlar əti çiy halda və demək olar ki, çeynəmədən udur, otlayanlar isə onlardan fərqli olaraq

İnqilab

qidanı arxa dişlərində insanlar kimi yaxşıca çeynədikdən sonra udurlar.

Otlayan canlılarla yırtıcı heyvanları fərqləndirən daha bir xüsusiyyətini nəzərinizə çatdırmaq istədik. Məlumdur ki, otlayan heyvanlar: qoyun, keçi, inək və s. ildə 1-2 bala verir, lakin yırtıcı heyvanlar isə, məsələn: it, canavar, pələng, bəbir və s. ildə 7-9 bala doğurlar.

Əgər insan otlayanlar sinfinə aid olsaydı, yəqin ki, əti vəhşi heyvanlar kimi çiy halda yeyərdi. Lakin hamıya məlumdur ki, insanın mədəsi əti çiy halda həzm edə bilmir. Bu səbəbdən insanlar ətin yeməli olması üçün onu yaxşıca bişirir.

Yəqin bunu da bilirsiniz ki, ət adamı vaxtından əvvəl qocaldır. Çoxlu miqdarda ət və ət məmulatı ilə qidalanan insanların əksəriyyəti xəstədir. Belə bir nəticə çıxarmaq olar ki, bütün bəlalər, əsasən, qida ilə bağlıdır. İnsanların xəstələnməsinin, qısaömürlü olmasının səbəbi də məhz elə budur.

Ət insanı tez qocaldır

Bu bir faktdır ki, heyvanlar qəssab tərəfindən kəsilərkən öldürüləcəyini duyub, berk qorxu hissi keçirirlər. Bəzən isə qəssab ağına-bozuna baxmadan heyvanın gözü qarşısında digərini kəsir, yaxud da kəsilmiş baş və ayaqları diri heyvanın yanına qoyur. Bu zaman qorxudan onların orqanizmində olduqca güclü bir proses baş verir. Bunun nəticəsində heyvanların əti zəhərlənir. İnsanlar ətdən başqa, digər qidalar da qəbul etdiyindən zəhərli ətlərə dərhal öldürücü təsir göstərə bilmir. Lakin buna baxmayaraq, qəbul edilən zəhərli ətlər vaxt ötdükcə insanlara öz təsirini göstərir və onlar tədricən sağlamlığını itirməyə başlayırlar. Ətin zəhərli, insan orqanizminə ziyanlı

İnqilab

olmasına dair misal: Çində ölüm hökmü kəsilmiş məhbusları heç vaxt güllələmir, dar ağacından asmır, elektrik stullarına oturtmurlar. Onlara qarşı əsl humanistlik göstərərək gündə üç dəfə səhər, günorta və axşam qida kimi yalnız suda bişirilmiş ət verilir. Məhbuslar zəhərlənəcəklərini dərk etmədən həmin qidaları yeyir və 25-30 gün ərzində məhv olurlar. Beləliklə Çində məhbuslara tətbiq edilən ölüm hökmü dünyada ən humanist hökmlərdən biri sayıla bilər.

Canlıların öz-özünü zəhərlənməsinə dair daha bir misal: Balıqçılar yaxşı bilir ki, dənizə atılan tor bərk küləkdə vaxtında çıxarılmadıqda tora düşən balıqlar onlara hücum edən balıqlara yem olmamaqdan ötrü özlərini zəhərləyərək məhv edirlər. Ona görə torda məhv olan balıqları yemirlər. Lakin bəzən pul qazanmaq naminə zəhərlənmiş balıqlar digər ovlanmış balıqlarla birlikdə mağaza və restoranlara, o cümlədən vətəndaşlara satılır. Bunun nəticəsində balıqdan zəhərlənənə halları baş verir. Hətta bundan ölənlər də olur.

Uşaqların gözlü qarşısında heyvanların kəsilməsinə imkan verməyin

Her hansı bir heyvanın uşaqların gözləri qarşısında kəsilməsi onların qəddar böyüməsinə, gələcəkdə qatil olmalarına səbəb ola bilər. Bir neçə dəfə bu prosedura tamaşa edən uşaqlar üçün heyvanın öldürülməsi adi bir hala çevrilir. Eyni zamanda bu mənzərə uşaqların psixologiyasına da mənfi təsir göstərir. Belə uşaqlar gecələr narahat yatır, qorxulu yuxular görür, nəticədə ağır xəstəliklərə düşər olurlar. Budur əl-ayağı bağlı dilsiz-ağızsız heyvan öldürüləcəyini hiss edərək, yalvarışlı baxışlarla ətrafındakı adamlara baxır. Göz yaşları axıdaraq, sanki onlardan imdad diləyir. Lakin o dərk edə bilmir ki, ətrafdakı

İnqilab

adamlar onun kəsilib doğranılmasını böyük səbrsizliklə gözləyirlər. Beləliklə, ona yazığı gələn tapılmaz. Qəssab iri bıçağını əlinə alaraq zavallı heyvanın boğazına çəkir, "uf" da demədən zalımcasına onun həyatına son qoyur. Bəzi "profesional" qəssablar bu anda stəkani axan qanlı doldurub başına çəkir və bunun "cana xəyirli" olduğunu deyirlər. Bu səhnəyə tamaşa edən uşaqların bəziləri, bəlkə də, qəssabı düşməninə qalib gəlmiş cəngavərə bənzədir, böyüyəndə onun kimi "qoçaq" olmaq arzusu ilə yaşayır, bəziləri isə qəssaba nifrət bəsləyir. Belə uşaqlar heyvanların kəsilməsi sarsıdır və onlara pis təsir edir. Ona görə də uşaqların gözü qarşısında heyvanların kəsilməsinə imkan verməyin.

Uşaqların sağlamlığını qoruyaq

Uşaqlar böyüklərə nisbətən meyvə-tərəvəzə, qoza, fındığa, badama və sair zülallı toxumlara daha çox meyillidirlər. Lakin bəzi valideynlərin, xüsusilə də anaların günahı üzündən körpələrin və azyaşlı uşaqların demək olar ki, əksəriyyəti vaxtında və kifayət qədər meyvə-tərəvəzlə qidalanmır. Bunun ikinci səbəbi də kasıbçılıq və imkansızlıqdır. Dəfələrlə bəzi valideynlərin bağışlanmaz səhvlərinin şahidi olmuşuq. Məsələn, ana körpə balasını döyə-döyə yedizdirir, bəziləri məqsədinə çatmaq üçün uşağını qorxudur, bəziləri dilə tutaraq xahiş-minnət edir, bəziləri isə ona nə isə almaq, hərsə aparmaq vəd edir. Adətən, uşaq yeməkdən əvvəl hər hansı meyvəni götürüb yemək istəyərkən, bunu gören ana dərhal meyvəni onun əlindən alır.

Valideyn elə güman edir ki, uşaq meyvə yəsə iştahı pozulacaq və yaxud bişirdiyi "yüksək kaloriyə malik" xörəyə qamında yer qalmayacaq. Sözsüz ki, məcburi olaraq yağlı

və etli xörəyi yeyən uşağın sonradan meyveni yeməyə artıq həvəsi olmur.

Yay fəslində uşaqlar doyunca meyvə-tərəvəz yeyə bilmir. Ona görə ki, bəzi valideynlər min bir əziyyətlə aldıqları moruğu, çiyələyi, gilası, albalını, ənciri, gavalını, pomidoru, badımcanı, xiyarı və sairəni heç də yemək üçün deyil, müəbbə bişirmək və şorabaya qoymaqdan ötrü alırlar.

Təbii qidaların əhəmiyyəti

Təbii qidalar insan orqanizmini tələb olunan bütün üzvü maddələr, vitaminlər, minerallar və yüksək potensiala malik olan kimyəvi elementlərlə tam təmin edir. Ona görə də insanın bütün orqanları maksimum effektiv işləyərək, uzun müddət, yəni ölənmə kimi, fəaliyyət göstərir.

Xəstəliklərin və onların növlərinin gündən-günə artmasının da əsas səbəbi məhz düzgün qidalanmamaqdır. Bioloji qanunlara görə, hər bir canlı yetkinlik yaşına çatdığı illərin 7-15 misli qədər yaşaya bilər. Belə ki, əgər insan 20-25 ilə yetkinlik yaşına çatırsa, deməli o, 250-280 ilə qədər sağlam və gümrah yaşamaq imkanına malikdir. Ona görə, qədim yunanlar 70 il ömür sürmüş insanları beşikdə iken ölən uşaq hesab etmişlər.

Məlumdur ki, uşaqlara təbii qidalar verildikdə onlar sağlam, qeyri-təbii qidalar verildikdə isə xəstə böyüyürlər. Uşaqların tərbiyəsi ilə məşğul olmaq olduqca məsuliyyətli və ciddi məsələdir.

İnsan orqanizminin sağlam olması üçün gigiyena qaydalarına ciddi riayət edilməlidir. Onun əhəmiyyəti olduqca böyükdür. Ona görə də valideynlər buna ciddi əməl etməli, övladlarına düzgün tərbiyə verərkən gigiyenanın mahiyyətini onlara açıqlamalıdır. Müşahidələr göstərir ki, düzgün tərbiyə almayan uşaqlar gigiyena qaydalarını gözləmədən ciddi nöqsanlara yol verirlər. Məsələn, əllərini yeməkdən əvvəl yumayanlar, başqasının dəsmalından, geyimindən, corabından, ayaqqabısından, papağından, diş fırçasından, qab-qacağından istifadə edənlər, çörək alarkən onu əllə seçənlər, müəbbə qabında qaşığın olmasına baxmayaraq, ağızına vurduğu qaşıqla ümumi qabdan müəbbə götürənlər, başqasının qabağından qalmış yeməkləri yeyənlər, bir qabdan yemək yeyənlər, ayaqqabı ilə mənzilə daxil olanlar, körpə uşaqların ağızından öpənlər, görüşəndə dodaq-dodağa öpüşənlər, infeksiya xəstəlik keçirərkən başqaları ilə əllə görüşənlər gigiyena qaydalarını gözləməyən və lazımı tərbiyəyə malik olmayan insanlardır. Bəzi analar körpəsini yedirərkən çox zaman qaşıqdakı yeməyi ilk növbədə öz ağızına vurur və yaxud verilən isti çayı, yeməyi üfüməklə soyudur.

Müşahidələr göstərir ki, saç tökülənlərin əksəriyyəti tez tərliyənlərdir. Baş tükünün tökülməsinin qarşısını almaq üçün yumurtanın sarısından, sarımsaq, kök, çuğundur və s. şirələrindən istifadə etdikdə müsbət nəticə verir.

Xəstəliyi yaradan səbəblər

İnsanların xəstələnməsinin, anormal bədən quruluşuna malik olmasının əsas və ən başlıca səbəblərindən birincisi düzgün qidalanmamasıdır. İkincisi, əsəb sisteminin pozulması, gücü qorxu və həyəcan hissi keçirməsidir. Üçüncüsü, hər şeyi ürəyinə salaraq daima fikir etməsidir. Dördüncüsü, hərəkətsizlik, yəni heç bir fiziki işlə məşğul olmadan oturaq həyat tərzini sürməsi, çoxlu miqdarda qidalanması, papiros çəkməsi, alkoqolizmə, narkomaniyaya qurşanmasıdır.

Öz sağlamlığını gözləməyən, qeyri-təbii qidalarla qidalanan, həddən artıq yemək yeyən insanların mədəsi uzun illər fasiləsiz olaraq böyük gərginliklə işləməli olur ki, bu da əvvəl-axır onun sıradan çıxması ilə nəticələnir. Çoxlu miqdarda qəbul edilmiş qida həzm olunub qurtaranadək adamı narahat edir, əziyyət verir. Mədəyə daxil olan ağır yeməklər, xüsusilə də yağlı və et yeməkləri narahatlığı bir-bir artır. Qida fasiləsiz olaraq normaldan artıq qəbul edildikdə, adətən mədəaltı vəzi fəaliyyətinin pisləşməsinə səbəb olur. Düzgün qidalanmamaq nəticəsində təkcə şəkər yox, digər xəstəliklər də yarana bilər.

İnsanların əhəmiyyətsiz saydığı soyuqdəymə sonda çox ciddi xəstəliklərə səbəb olur. Dünyanın bir çox məşhur sərkərdələri və elm sahibləri hamının əhəmiyyətsiz saydığı soyuqdəymədən vəfat etmişlər. Məsələn, Şah İsmayıl Xətai 38 yaşında səfərcəmdən, Teymurləng isə növbəti yürüş zamanı soyuqdəymədən vəfat etmişdir.

Hindistanın Xunza vilayətində yaşayan 35 min əhali ancaq meyvə-tərəvəzlə qidalanır. Orada yaşayanlar xəstəliyin nə olduğunu bilmir, orta hesabla 110-120 il ömür sürürlər. Qəribə burasıdır ki, ömürlərinin sonuna kimi bu adamlar əmək qabiliyyətini itimirlər.

Taxıl məhsullarını yalnız quşların mədəsi həzm edə bilər.

Əsəblərinizi qoruyun

Əsəb sistemi insan həyatında mühüm və başlıca rol oynayır və onun pozulması insanın fəaliyyətinə və sağlamlığına ciddi təsir göstərir. Belə ki, əsəb sistemi pozulmuş adam tez özündən çıxar, hərəkətlərinə nəzarət edə bilmir.

Xəstəlikləri yaradan və şiddətləndirən səbəblərdən biri və ən başlıcası da məhz əsəb sisteminin pozulması ilə əlaqədardır. Əsəbi adamlar tez qocalır və ömürləri qısa olur. Deməli, əsəbiliyin özü də orqanizmi sarsıdan, bədəndəki toxuma və hüceyrələri məhv edən ən dəhşətli bir xəstəlikdir. Ona görə əsəblərinizi qoruyun və hər şeydən ötrü əsəbləşməyin. Unutmayın ki, əsəbləşmək nəticəsində məhv olmuş toxuma və hüceyrələr bir daha bərpa olunmur.

İdman, həzin və klassik musiqi, gözəl təbiət, sakitlik, dərin yuxu, xoş münasibət, isti-soyuq duş əsəbləri sakitləşdirir və möhkəmləndirir.

Əsəbləri gerilmiş və yuxusu pozulmuş xəstələrə çox zaman xüsusi massaj, isti-soyuq duş, bioenerji və hipnoz tətbiq etməklə onları kritik vəziyyətdən çıxarmaq mümkündür.

Köklük xəstəlikdir

Əhali arasında belə bir fikir formalaşmışdır ki, guya normal bədən quruluşuna malik olanlar xəstə, dolu bədənlilər isə sağlam insanlardır. Dəfələrlə belə faktların şahidi olmuşuq ki, bəzi analar tamamilə normal bədən quruluşuna malik, sağlam və iştahası qaydasında olan uşaqlarının "anqlığından" və iştahasının pisləşməsi

İnqilab

şikayətlənir, buna görə bərk-narahat olurlar. Belə analar, adətən, uşaqların hərəkətdə olmasını məhdudlaşdırır, anqlamamaq üçün onları müxtəlif oyunlardan çəkindirirlər.

Anqlamaq istəyən hər bir kök adam nəzarət altında bir neçə qısa və uzunmüddətli müalicəvi aclıq kursu keçirməklə çəkirlərini asanlıqla normaya sala bilər. Aclıq metodu ilə anqlamaq zişansızdır. Lazımsız artıq çəki nə qədər tez atılarsa, bir o qədər yaxşıdır. Əks təqdirdə, gec-tez ürək, qan damarları sisteminin fəaliyyəti pozulacaqdır.

ABŞ-da əhalinin 30 faizi, yəni 80 mln nəfəri köklükdən əziyyət çəkirlər.

Acqalma

Müşahidələr göstərir ki, qeyri-təbii qidalardan təbii qidalara keçməyin, eyni zamanda, zərərli vərdişlərdən imtina etməyin ən asan yolu aclıqdan başlamaqdır. Bütün canlılar xəstələndikdə və ya yaralandıqda ilk növbədə instinktiv olaraq qidadan imtina edirlər. Sakit, rahat yerə çəkilərək istirahət edirlər. Sağaldıqdan sonra isə yenidən qidalanmağa başlayırlar. Məsələn, inəkdə dabaq xəstəliyi zamanı onun ağız, damağı və dili yara olur. Xəstəliklə bağlı olaraq heyvanın ağızından köpük axır, ayaqlarında irinli yaralar əmələ gəlir. Bu səbəbdən inək nə yeyə, nə də hərəkət edə bilər. Ona görə də 5-6 gün qidadan imtina edir. Beləliklə, heyvan ac qalmaqla bu xəstəlikdən tamamilə sağalır.

Lakin insanlar heyvanlardan fərqli olaraq təbiətin bu qanunauyğunluğunun əksinə gedir, xəstəlik müddətində tez sağalmaqla məqsədlə güclü kalorisi olan yağlı qidalar, o cümlədən ot yeyir, iynə və dərmanlardan istifadə edirlər. Müşahidələr göstərir ki, insan xəstələndikdə tamamilə iştahdan düşür, lakin buna baxmayaraq qohum-əqraba

İnqilab

xəstəni, xüsusilə də körpə və azyaşlı uşaqları dilə tutaraq, onları güclə yedizdirməyə çalışırlar. Beləliklə, xəstənin əhvalı daha da ağırlaşır və onun sağalma müddəti ləngiyir. Unutmayaq ki, xəstə orqanizmə qida yox, aclıq və istirahət daha vacibdir. Orqanizm tam istirahətdə olduqda həzmə sərf olunan qana və enerjiyə qənaət olunur. Bu zaman böyrəklərə qan axını çoxalır. Ona görə də onların fəaliyyəti artır.

A. Haqverdiyev, mən və N. Əsədov

Sağdan: V.Əliyev və mən

1975 - 1976

Г. ИЛМАСОВ ядони
ГУВЯДАЛЫ ОРТА МАК-
ТАЪБИНИН БУРИ ХЫЛЫШЫ

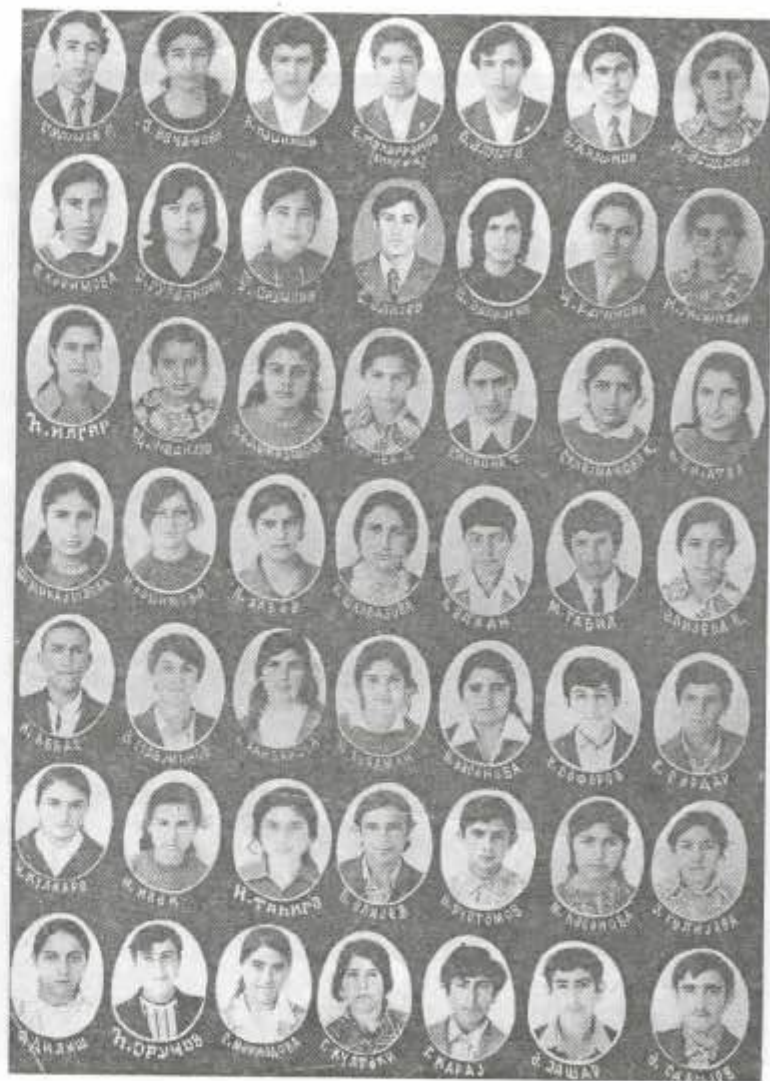
Р. Валиев (Директор)
А. Садыков (Директор)
А. Ишматов (Директор)
В. Яхшиев (Директор)
К. Дочерев (Директор)

И. Гулиев (Муаллим)
Е. Монарматов (Муаллим)
М. Явбаев (Муаллим)
Г. Фелиев (Муаллим)

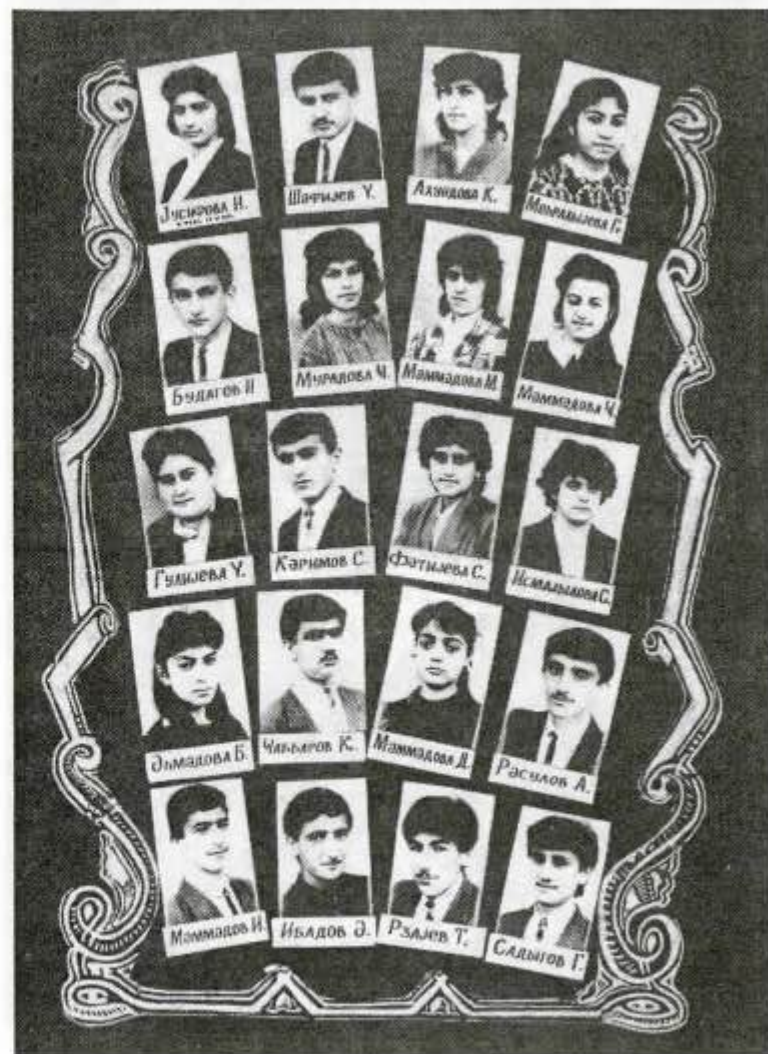
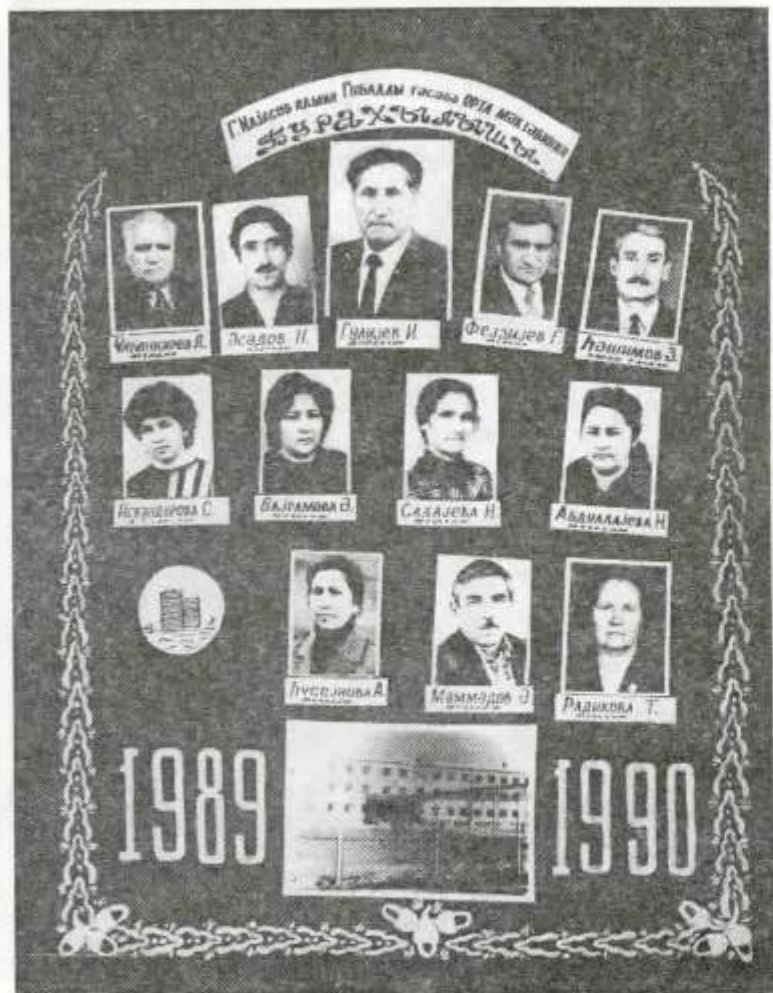

А. Нусежнова (Муаллим)
Б. Ядланова (Муаллим)
М. Насинова (Муаллим)
З. Бакбаров

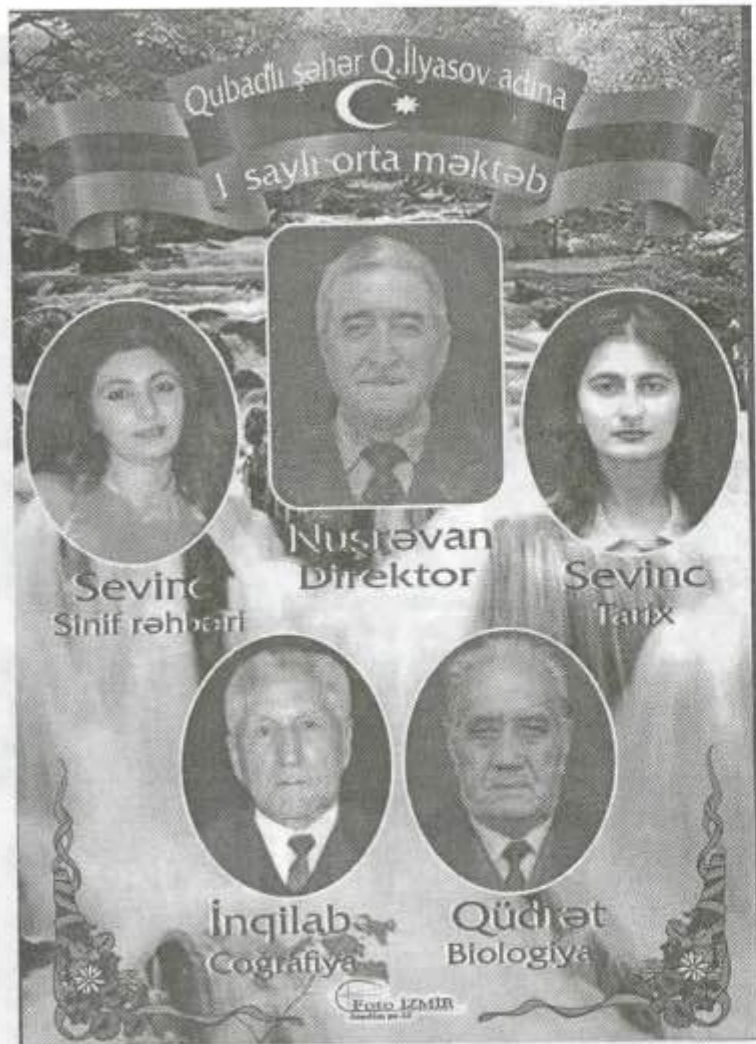

MÜNDƏRİCAT

Azərbaycan Respublikasının dövlət himni	3
İbrahim İbrahimbəyli.....	5
İnqilab İsa oğlu Quliyev	15
Müəllifdən.....	17
Türk xalqlarının yayılmasının tarixi zərurəti və səbəbləri	19
Türk dövlət və qurumları haqqında	21
Türk dövlət və qurumlarının paytaxtları və səhələri	22
I Pyotrun hakimiyyətə gəlməsi	24
I Pyotrun "Vəsiyyətnamə"si	27
Azərbaycanın bütövlüyü.....	29
Azərbaycanın bir sıra xadimləri bəşər tarixinə əvəzsiz şəxsiyyətlər kimi daxil olmuşlar	33
Qubadlı rayonu.....	36
Qəhrəmanlar ömürləri	42
Anadan olduğum Korcalanlı kəndi	43
Hasan bəyin yaratdığı məktəb haqqında bir neçə söz	54
Vaxtı ilə Qubadlı məktəbində oxuyanlar	55
Ölüm sevinməsin qoy	58
Oxuduğum və işlədiyim orta məktəb	60
Böyük Vətən müharibəsi	64
Lagerdə olduğum günlər	65
İşğalçı ermənilər	67
Əfsanə Mehraliyeva "Müəllim" və "Ana dilim" şeirləri	70
Qafqaz Əvəz oğlu (Demirov). "Şəhidlərə", "Eylə ki, qismətim qoy olsun, Allah", "Bütün dərdəm - siləmə", "Yadıma düşübdü" şeirləri	73
Mənə töhmət vermə	76
Məsuliyyətsiz müəllim	76
Ses mandan deyil	77
Bəşimi yuxarı qaldırmıram	77
İdli otsuda	78
Bəqəm Nəbi sovxozu.....	78
Mani partiyaya necə qəbul etdilər	78
Qara Bəhrəm müəllim haqqında	79
Bir məktəbdən 28 şəhid.....	82

Yanar ürəkli insan	84
Şair Əlağa Aslan. "Tanrı sevgisi" kitabından	87
Vəzifəyə can atanlara Qubadlı yox, kreslo lazım idi	87
Günəş sistemində məsafələrin və cisimlərin ölçülərinin təyini	89
Göy cisimləri haqqında	91
"Qısrıq" bulağı	93
Aləmiz haqqında	97
Adı yaşayan igid	107
Bir qədər iş təcrübəm barədə	108
Bakının Sabunçu rayonunda, Qubadının səlahiyyətli nümayəndəsi	110
İş üçün təkliflər.....	111
Məmməd müəllimin dedikləri	112
Səmi Qasımovun dedikləri	113
İdarə işlərinə dəvət olduğum illər	113
Əsl pədaqoq sözü	114
Yeganə adamsan.....	115
Ləqəyidlilik	115
Adı-sanı pədaqoq	116
İmtina	117
Gəl təzədən yaz	118
Sən yazmamısan	119
İmtahan listini dəyişdirdi.....	119
Müəllimin tapşırığı	120
Dayının "gücü"	121
Təklif	121
Qədərbilən şagird	122
Mir Məhəmməd Ağanın dedikləri	123
Şəhidlər ucaldır vətəni	124
Hər bir adamın "dilini" bilmək lazımdır	125
Əliyar Əliyevin dedikləri	128
Aynlıq olmayaydı	127
Düzümlülük və hövsələlik	129
I.Quliyev sözü necə "yarandı"	129
Telefon söhbəti	130
Abunəyə nəzarət	131
Təmizləmə işi	131

Mir sədi ocağına inam	132
İkinci möcüzə	133
Qarpızı birlikdə almışdıq	134
Ceyratlı müəllim	135
Xahişimi eşidən ilahiyəyə eşq olsun	136
Yenilənmiş şagirdlər	136
Formanın təsiri	138
İkinci ana	139
Kamalın davamçısı Kamal	140
Üçüncü möcüzə	141
Qədirbilən insan	142
Papirus çəkməməyimin səbəbi	143
Açığa necə başladım	144
Yiyəm yoxdur	145
Təklif	146
Şəxsiyyət kimi formalaşmağım	147
Təşkilatçı kədr	148
Ağbırçayın fikri	149
Kərim Məmmədovun dedikləri	150
Bir qış günündə olanlar	151
Bizim bu günümüzdə gələsən, Nəbil	152
Göz dəyməsin və yaxud gözlüklük	157
1997-ci ildə Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində fəhlə və qulluqçuların orta aylıq əmək haqqı	158
Dinə aid məlumat	159
Müəllimlər qurultayı	161
1975-1976-cı dars ilində X ^d sinif şagirdlərinin buraxılışı	162
Aşağıda adlarını qeyd etdiyim, müxtəlif illərdə müəllimləri olduğum şagirdlərim	164
Əziz Quliyev	167
Quliyev Əvəz Həsənqulu oğlu	172
Yusif Əvəz oğlu Quliyev	175
Quliyev Tofiq Əziz oğlu	178
Quliyev Sürxay Ocaqqulu oğlu	181
Şirinova Məxmər Kərim qızı	185
Quliyev Telman Sürxay oğlu	186
Mirhəşimli Zeynal Miraləsgər oğlu	189
Bayramov Səfiyar Hüseyn oğlu	191

Abbasov Məhəmmədəli Ədil oğlu	193
Nəcəfov Nəcəf Asdan oğlu	196
Allahverdiyev Misir Xudavərdi oğlu	197
Mehdiyev Aftixan Xanlar oğlu	199
Şükürov Xasay Humay oğlu	200
Hüseynov Gülmalı Tahirqulu oğlu	201
Nəcəfov Şirali Asdan oğlu	203
Məhərrəmov Mübariz Teymur oğlu	205
Quliyev İsmayıl Qorçu oğlu	206
Mərd insan	208
Nəcəfov Əlmardan Asdan oğlu	211
Məhərrəmov Yusif Teymur oğlu	212
Mehdiyeva Gülarə Əbil qızı	213
Nəcəfov Yunus Asdan oğlu	214
Nəcəfova Səlməz Nəcəf qızı	216
Məhərrəmov Klara Teymur qızı	217
Məmmədov Rəmil Allahverdi oğlu	219
Tələ ona belə bir ömür qismət etmişdi	220
Əsədov Nuşirəvan Əbdüfəli oğlu	221
Allahverdiyev Qüdrət Yolçu oğlu	224
Qəhrəmanov Rüstəm Cəbrayil oğlu	225
Qəhrəmanov Şamil Dünyamalı oğlu	227
Qəhrəmanov Arif Şamil oğlu	228
Qəhrəmanov Yaşar Şamil oğlu	229
Məmmədov Allahverdi Paşa oğlu	230
Quliyev Aftandil Həsni oğlu	231
Mehrəliyev Fəmil İsaq oğlu	233
Nuriyev Xanlar Eldar oğlu	235
Qız qəbri göz dağı	236
Abbasov Xənoğlan Qayıran oğlu	237
Abbasov Ötərxan	238
Novruzov Şahsuvar	241
Hüseynov Həqiqət	244
Xanlarov Cəlal	246
Amerika Birləşmiş Ştatlarının inzibati ərazi bölgüsü	247
Dünyanın möcüzələri	249
Qayğıkeşlik	250
Böyük İpək yolu və Azərbaycan	250

Atmosferin ekologiyası.....	251
Ekoloji problem	253
Qubadlı şəhər 1 saylı orta məktəbinin Mili Cəhramanlar Əliyər Əliyev	254
Səfa Axundov	255
Vasili Əliyev	257
Kazımağa Karimov.....	258
Aqıl Məmmədov.....	259
Kəram Mirzəyev.....	261
Yüzlərlə sualın cavabı	264
Qitələrin adları necə yaranmışdır?	264
Yer kürəsi və dövlətləri haqqında bəzi məlumat	265
Bir uşağın vətən həsrəti.....	282
Sağlamlığın simi	286

**Müəllif kitabın kompüter işinə
köməklilik göstərmiş Nurlana xanıma,
Günay xanıma və Zahid Nadir oğluna öz
minnətdarlığını bildirir.**

*Yığılısağa verilib 17.06.2006.
Çapı iczalanmış 22.08.2006.
Şərti çap vərəqi 19.7. Sifariş № 405.
Kağız formatı 60x84 1/16. Tiraj 500.*

---

*Kitab "Nurlan" nəşriyyat-poliqrafiya mərkəzində
lazer diapozitivlərdən çap olunmuşdur.
Direktor: prof. N.B. Məmmədli
E-mail: nurlan1959@rambler.ru
Tel: 497-16-32; 850-311-41-89
Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Məşumayev dörəngəsi 8/4.*